

วารสารสหศาสตร์

Interdisciplinary Studies Journal

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564)
Vol. 21 No. 2 (July - December 2021)

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
25/25 ถ.พุทธมณฑลสาย4 ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์: 0-2800-2840-70 ต่อ 1648
โทรสาร: 0-2441-9738
เว็บไซต์: www.sh.mahidol.ac.th

ISSN 1513-8429

9 771513 842425

วารสารสหศาสตร์

ISSN 1513-8429

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564)

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

วารสารสหศาสตร์

Interdisciplinary Studies Journal

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2564)
Vol. 21 No. 2 (July - December 2021)

บทบรรณาธิการ

วารสารสหศาสตร์ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ยังคงมีความหลากหลายของเนื้อหาทั้งในด้านศึกษาศาสตร์ ศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จากบทความภายในเล่มมีเนื้อหาสำคัญทั้งบทความวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์แผนแม่บทของแหล่งมรดกโลกในประเทศไทย การวิจัยเชิงเอกสาร การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม แนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทย การเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ญาณ : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี การประยุกต์ใช้แนวคิด Transtheoretical model (TTM) และกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในพื้นที่ภาคกลางอย่างยั่งยืน ซึ่งกองบรรณาธิการหวังว่าบทความมีความหลากหลายและน่าสนใจเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาด้านวิชาการต่อไป กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความและคณะทำงานทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำวารสารในครั้งนี้ จนลุล่วงไปด้วยดีก็วาระหนึ่ง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับความรู้ ความเข้าใจรวมทั้งเกิดแนวความคิดใหม่ ที่ได้จากการอ่านบทความและนำไปสร้างสรรค์ผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์มีคุณภาพทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการต่อไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ (Editorial)

บทบรรณาธิการ.....	1
Editorial	

บทความวิจัย (Research Articles)

การวิเคราะห์แผนแม่บทของแหล่งมรดกโลกในประเทศไทย: การวิจัยเชิงเอกสาร Analysis of Master Plan for the World Heritage Sites in Thailand: A Documentary Research.....	2 - 28
<i>Pattarachit Choompol Gozzoli</i>	
<i>Roberto Bruno Gozzoli</i>	

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม PEOPLE PARTICIPATION IN TOURIST DESTINATION DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF AMPHAWA FLOATING MARKET, AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE.....	29 - 45
<i>ปาไลตา เอมกมล</i>	
<i>PALITA EMKAMOL</i>	

แนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล BUILDING GUIDELINE FOR ALUMNI ENGAGEMENT OF FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES, MAHIDOL UNIVERSITY.....	46 - 61
<i>ชัยพร รongทอง</i>	
<i>Chaiyaporn Rongthong</i>	
<i>ตติยา พนมวัน ณ อยุธยา</i>	
<i>Tatiya Panomwan Na Ayuttaya</i>	

- ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค
Relationship between Consumer’s Motivation and Hand Tattoo Behavior.....62 - 81
พระสมชาย ชวลิตเนตร (ชวนปญโญ)
Somchai Chawalitnaet
สรารวุธ อนันตชาติ
Saravudh Anantachart
- การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทย
การเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Use of Film-Based Discussion to Promote Thai Reading Ability, Creative Writing and Critical
Thinking: The Case Study of Students in Bangkokthonburi University.....82 - 95
วิระวัลย์ ดีเลิศ
Wirawan Deelert
จันทรัตน์ ภาคมาศ
Chantararat Pakamash
- การประยุกต์ใช้แนวคิด Transtheoretical model (TTM) และกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
ต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา
Application of Transtheoretical model (TTM) and behavior modification
strategies for smoking cessation among youths.....96 - 107
ญาติดา กิมแปา
Yada Kimpao
กิตรวี จิรรัตน์สถิต
Kitrawee Jirratsatit
- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ
Confirm Factor Analysis in the Good Governance
of Procurement Process of Suppliers.....108 - 125
พิชามญช์ กาหลง
Pichamon Kalong
วิราวรรณ ฉายรัศมีกุล
Wirawan Chayrassameegul

พฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรใน
 ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
 FARMING BEHAVIOR TO PROMOTE GREEN AGRICULTURAL CITIES OF FARMERS
 IN BANG PHAE SUBDISTRICT, BANG PHAE DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE.....126 - 143
 ณัชพิมพ์ อริยะวุฒิไชย
 NATCHAPHIM ARIYAWUTTHICHAJ

รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่
 สู่การปฏิบัติจังหวัดนนทบุรี ปี 2559
 2016 PUBLIC POLICY DRIVING MODEL FOR PARTICIPATORY HEALTH
 AT THE AREA LEVEL TO IMPLEMENTATION OF NONTHABURI PROVINCE.....144 - 161
 แคทรียา การาม
 KATHAREEYA KARAM
 อังสนา บุญธรรม
 ANGSANA BOONTHUM

อิทธิพลของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
 INFLUENCE OF ADMINISTRATORS’ SUPERLEADERSHIP AFFECTING
 THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY
 EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1.....162 - 176
 ปรียานุช ศรีสุขคำ
 สุदारัตน์ สารสว่าง

การจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในพื้นที่ภาคกลางอย่างยั่งยืน
 Sustainable Tourism Management Floating Market of Central region.....177 - 193
 ศศิภาณุ พลายกุ่มพล
 Sasikan Phlykhumphol
 อธิษฐ์ ลีรวริศรา
 Athithat Sirawaritsara
 ฐิติมา ให้อายอง
 Thitima Holumyong
 อำนวย บุญรัตน์ไมตรี
 Amnuay Boonratmaitree

ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมการก่อสร้าง
ที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard

THE PROFESSION COMMITMENT OF FOURTH YEAR ENGINEERING STUDENTS

IN CONSTRUCTION INDUSTRY TOWARDS BALANCED SCORECARD PERFORMANCE.....194 - 206

เจษฎา ริดสันเทียะ

Jatsada Ridsanthia

สุขสันต์ หอพิบูลสุข

Suksun Horpibulsuk

แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

Guidelines of Community Mobilization for Promoting Active Aging

in Participation Dimension.....207 - 223

พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข

Panpat Plungsricharoensuk

ลิขลิทธิ์ พุฒเขี้ยว

Likkhasit Putkhiao

แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย
ในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Procurement Practice Guidelines about Administrative

Autonomous University : A Case Study of Faculty of Social Sciences

and Humanities, Mahidol University.....223 - 237

รุ่งนภา จีโนโสภา

Rungnapa Jensopa

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร
และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา:
กรณีศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ
THE RELATIONSHIP BETWEEN KNOWLEDGE, FINANCIAL MANAGEMENT,
ORGANIZATIONAL ADMINISTRATION, AND EFFECTIVENESS OF INTEGRATED BUDGET
MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: A CASE STUDY
OF RAJABHAT UNIVERSITY GROUP.....238 - 253

จุฑามาศ พูลมี

JUTHAMAS POONMEE

ศิริพร แย้มนิล

SIRIPORN YAMNILL

การบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทสำรวจวรรณกรรม
Elderly Welfare Management of Local Administrative Organizations:
A Literature Review.....254 - 266

นิภาพรรณ เจนสันติกุล

Nipapan Jentsantikul

Analysis of Master Plan for the World Heritage Sites in Thailand: A Documentary Research การวิเคราะห์แผนแม่บทของแหล่งมรดกโลกในประเทศไทย: การวิจัยเชิงเอกสาร

Pattarachit Choompol Gozzoli, PhD¹

Roberto Bruno Gozzoli, PhD²

Abstract

The paper is a discussion of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization—UNESCO cultural sites in Thailand (focusing on Sukhothai, and Ayutthaya), based both on their historical and tourism master plans. Applying textual analysis methodology to those documents, they demonstrate how historical and cultural events determined heritage policies during early 1960s up to now. Those policies also shaped in the Heritage and Tourism master plans of those sites, which lead to gentrification of the heritage, the actual Heritagescape, as well as an educational perspective of the heritage sites. But the Heritagescape and tourism enhancement should not have been the main aims for the registration to the World Heritage list, but protection of the heritage sites for future generations.

Keywords: Thailand; UNESCO heritage sites; heritage management.

---

¹ Lecturer Dr Pattarachit Choompol Gozzoli, Society and Health Department, faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

² Assistant Professor Dr Roberto Bruno Gozzoli, Tourism and Hospitality Management Division, Mahidol University International College

Analysis of Master Plan for the World Heritage Sites in Thailand: A Documentary Research การวิเคราะห์แผนแม่บทของแหล่งมรดกโลกในประเทศไทย: การวิจัยเชิงเอกสาร

Pattarachit Choompol Gozzoli, PhD¹

Roberto Bruno Gozzoli, PhD²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยในประเด็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ องค์การยูเนสโก (UNESCO) โดยมุ่งศึกษาในเขตพื้นที่ จังหวัดสุโขทัยและพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากทั้งสองพื้นที่ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก รวมทั้งยังมีแผนแม่บทเพื่อดำเนินการพัฒนาโครงการอุทยาน ประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว สำหรับการดำเนินการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิเคราะห์ทางเอกสารที่มีประเด็น เกี่ยวข้องกับข้ออภิปรายถึงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและมีส่วนในการกำหนดนโยบายในเรื่อง มรดกทางวัฒนธรรมของไทยในช่วงต้นทศวรรษ 1960 จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการกำหนดกรอบแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวของสถานที่ เหล่านั้นด้วย โดยการกำหนดแผนแม่บทนี้ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในแหล่งมรดกจากการเข้ามาของผู้อาศัยและ ธุรกิจใหม่มากกว่าผู้อาศัยหรือธุรกิจดั้งเดิม (Gentrification) รวมถึงทำให้การตีความและอธิบายคุณค่าของมรดก โลกดังกล่าวเปลี่ยนไป (heritagescape) และมุมมองทางการศึกษาของแหล่งมรดกยังได้เปลี่ยนไปด้วย ซึ่งการ ผลักดันให้แหล่งโบราณคดีขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกนั้น ควรคำนึงถึงการคุ้มครองมรดกโลกไว้ให้คนรุ่นหลังเป็น เป้าหมายหลักในการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก มากกว่าเป็นไปเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

¹ Lecturer Dr Pattarachit Choompol Gozzoli, Society and Health Department, faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

² Assistant Professor Dr Roberto Bruno Gozzoli, Tourism and Hospitality Management Division, Mahidol University International College

Introduction

The relation between cultural heritage management, nation development and local stakeholders' participation in Thailand is the scope of this paper. Dealing with cultural heritage management, the choice of Sukhothai with its satellite centres of Kampheng Phet and Sri Sitchanalai, Ayutthaya and Ban Chiang is dictated primarily by their being the only Thai cultural sites registered under UNESCO in 1991 and 1992. In fact, in order to register Sukhothai and Ayutthaya in the UNESCO World Heritage list, heritage management and tourism master plans were drawn during late 1980s and early 1990s. Looking at 30-year-old policies is not simply historical research, or at least, not only. In fact, heritage management in Thailand suffers of a general *déjà vu*: nation building in Thailand and heritage (*moradok*) are inseparable elements.

Along the persistence of long established guidelines of heritage management, Thai Authorised Heritage Discourse (AHD) (Smith, 2006) in Thailand in the late 1970s and early 1980s was shaped by more relevant cultural and historical events of the period under exam. As the analysis is about the three historical parks in Thailand, only Sukhothai and Ayutthaya had their master plans, both from Fine Arts Department (FAD) and Tourism Authority of Thailand (TAT). For Sukhothai, the FAD master plan was issued in 1982 (Fine Arts Department, 1982), and the TAT master plan in 1984 (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1984). For Ayutthaya, the TAT master plan was formulated in 1988 (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1988) and the FAD master plan in 1992 with later revisions (Fine Arts Department, 1997). While for Sukhothai the responsibility and planning of FAD for conservation and restoration, and TAT for tourism planning are clearly identified in the contents of those masterplans, for Ayutthaya, the fact that TAT issued its master plan before FAD means that it contains a tourism master plan as majority, as well as a part relative to reconstruction of the major sites. For Ban Chiang no master plan was ever formulated, one of the many inconsistencies relative to the park itself. Even at the time of its registration in 1992, Ban Chiang had to be considered as sort of special case, as being mostly an archaeological trench, without any other visible elements: “Ban Chiang presents the World Heritage Committee with a challenge. Prehistoric monuments so far inscribed on the List cover upstanding remains (eg Stonehenge/ Avebury, Mesa Verde), rock art (eg Kakadu, Tassili n'Ajjer), and excavated settlements (eg Mohenjodaro). In the case of Ban Chiang, the material evidence is in the form of limited excavation trenches, the main body of cultural material being preserved

relatively intact beneath the modern village” (ICOMOS, 1992). It was registered under then criterion iii: “to bear a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared”.

Therefore, this paper aims to two particular objectives:

1. First and foremost, is summarise the FAD and TAT Masterplans issued for the World Heritage sites of Sukhothai and Ayutthaya, noting in advance that Ban Chiang World Heritage site has not received any FAD or TAT masterplan.
2. The efficacy of those masterplans at the light of the documentation and comments of the last three decades, in a sort lesson learnt.

In order to achieve those objectives, a qualitative method approach will be pursued through textual analysis of documents (Flick, 2014, p. 357): “Documents in institutions are meant to record institutional routines and at the same time to record information necessary to legitimizing how things are done in such routines. This becomes relevant in particular, when problems, failures, or mistakes have to be justified.” And as it has been noted (Coffey, 2014, p. 369): “Documents are ‘social facts’, in that they are produced, shared and used in socially organized ways. They are versions of reality, scripted according to various kinds of convention, with a particular purpose in mind.”

Thus, the following pages work over two sets of readings: the first one is based on the documentation of Sukhothai and Ayutthaya master plans, as well as any later documents substantially confirming the continuity of those policies. As noted by United Nations World Tourism Organization (UNWTO), tourism masterplans have to: “Formulate a long-term development framework for tourism (10-20 years) with emphasis on policy and strategy, planning, institutional strengthening, legislation and regulation, product development and diversification, marketing and promotion, tourism infrastructure and superstructure, economic impact of tourism and tourism investment, human resource development, and socio-cultural and environmental impacts of tourism” (UNWTO, 2016). In this case, the master plans are simply studied over their text contents, as well as how those plans went to be applied on the terrain, in this case the historical parks later opened.

Reading through those texts, is the historical context during those texts were actually written

becomes important, as those heritage park master plans were conceived and written between 1970s and 1980s. At the time, Thailand was both experiencing the democratic overture between 1973 and 1976, as well as the Communist menace surrounded Thailand, thus, the political situation and other conflictual situations within view of heritage were factors dictating contents present in those master plans. As writing this research paper, some of the conclusions stated here were reached independently by Peleggi (2015). The paper here however proceeds in a different course and somehow complements and supplements the previous study, as an analysis of the documents is given in the following pages.

The Dimensions of Thai cultural heritage

Introducing Thai heritage require a division: for Timothy and Boyd (2003, p. 14), the scale of heritage can be classified into four different categories:

1. World sites, which are those registered in the UNESCO World Heritage List. To be noted that only individual countries nominate the sites to be inscribed and UNESCO only recognises the registration in the list, once all the preliminary criteria are satisfied (UNESCO World Heritage Committee, 1977). Sukhothai, Ayutthaya and Ban Chiang are the registered World Heritage sites, while the Khmer trail and its temples are still in the tentative list, which is a list of sites planned to be readied for the registration. As defined in the UNESCO website (<http://whc.unesco.org/en/tentativelists/>): States Parties are encouraged to submit their Tentative Lists, properties which they consider to be cultural and/or natural heritage of outstanding universal value and therefore suitable for inscription on the World Heritage List. States Parties are encouraged to prepare their Tentative Lists with the participation of a wide variety of stakeholders, including site managers, local and regional governments, local communities, NGOs and other interested parties and partners.
2. National sites, which have a special value for a nation, as they represent a particular cultural aspect. Phra Pathom Chedi in Nakhon Pathom, Grand Palace, Wat Pho in Bangkok are part of it. For Phra Pathom Chedi, the connection is with the origin of Buddhism in Thailand, as it is connected with the coming of the Buddhist missionaries sent by King Asoke of India, as well as the fact of being considered the earliest Buddhist temple of Thailand at least in the original version. Moreover, the temple has assumed a special value

in connection with the current royal family, as the future King Rama IV discovered the temple when he was still monk and the discovery of the temple. King Ram IV restored the temple, and King Rama V and King Rama VI made more restorations and embellishments to the temple. For Wat Phra Kaeo instead, being both a royal temple, whereas one of the most charismatic images of Buddhism belief, the Emerald Buddha, is actually kept, as well as having the King of Thailand as the main officiant are powerful symbols of national unity. As for Wat Pho, the reclining statue of Buddha is the biggest in Thailand, as well the temple is considered as the seat of medical knowledge in Thailand.

3. Local sites, as communities may have a special connection with a specific landmark or site. Chinatown and Pom Makahan communities in Bangkok can be considered as Thai examples. Both sites are in fact important for the communities living within its borders or even outside of it, as the former represent the usual seat of the original Chinese community emigrated in major cities in the world, and it is also a receptacle of Chinese culture, food in particular. For the Mahahan Fort, whiel the community is now disappeared, its origins went back to the beginnings of the Rattanakosin era, and it was a place where the Lakorn, the Thai theatre, was considered originating.
4. Personal sites, whereas the interest is based on family links with a particular place. The relevance of those places is only relegated to personal experience, and they can be as simple as the place of birth, or connected with other important events on someone's life.

In general, it can be said that the values of most sites can be considered as interchangeable, at least between international and national levels. In fact, the passage from national to international is simply based on how hard national committees have lobbied for the registration of national sites into the World Heritage List. This passage also depends on the importance attributed by the national entities to the site itself, as the international recognition means more prestige and pride for the country. Moreover, the difference in scale within the heritage sites and their national or international importance also determines the number of agencies involved, the amount of personnel and the non-heritage activities offered. The level of private intervention increases as we go down the scale, but such a relationship also varies depending on the site extension.

In the particular case of Wat Phra Kaeo/Grand Palace complex in Bangkok, the fact that the entire complex is strictly associated to the Thai royal family and their official activities blocks any attempt

of registration, as it would then be obliged to follow UNESCO regulations - therefore crystallising it the format, in spite of possibly being the most visited heritage site of Thailand. There are no published figures relative Wat Phra Kaeo visitors. In this case I follow the statement on Tourism Authority of Thailand website (<http://www.tourismthailand.org/Attraction/The-Grand-Palace--52>, retrieved on 30 April 2016): “Probably the most visited and remembered landmark of Thailand, The Grand Palace in Bangkok is where every visitor must pay a visit at least once in their lifetime.” Still following Timothy and Boyd (2003, p. 13), heritage is significant on four different levels:

1. economic, for the tourism development and activities bringing more income to sites and their surrounding activities;
1. social, as a site may be important for personal and collective identities;
2. political, as a site may serve political ends;
3. scientific, as the site may preserve ancient ecosystems.

Regarding Thailand, level 4 can be excluded, as their original ecosystems are by now disappeared. The other aspects are all of them relevant however.

About economic relevance (level 1), Thai cultural heritage became intertwined with international tourism development since early 1980s, as tourism in Thailand at the time was mostly a reflex of the Vietnam War period, with a strong association to sex tourism. In order to avoid such a negative image, Thai tourism authorities tried to diversify the offer, introducing heritage tourism among the possible attractions (Peleggi, 1996, p. 435; Peleggi, 2002, pp. 62-63). Thus, tourism and economic development were part and parcel of the Sukhothai and Ayutthaya historical parks (Veeravong and Pongsapich, 2000, pp. 7-8), as the National, Economic and Social Development Board relative 5-year plan for 1977 had funds for the parks and their opening. Already the NESBD Fourth National Plan (1977-1981) states (NESDB, 1977, p. 3):

“In the recent past, Thailand has experienced a series of crises and subsequent periods of adjustments. The socio-politico-economic transitions in this country during the past three years have forced the Government to adopt a new set of development positions and priorities for the Fourth Plan”.

As the Fourth Plan was issued in 1st March, 2520 BE (1977 CE), the crises referred to are the various governments succeeded each other between 1973 and 1976.

With hindsight, seeing the registration as springboard for more tourist arrivals was certainly a

misconception about the results of UNESCO World Heritage registration. On one side, the UNESCO World Heritage List and its Convention never implied to be anything more than an instrument of protection and valorisation of heritage. UNESCO World Heritage Committee (1977, p. 1): “The cultural and natural heritage are for each nation and the international community amongst their most important and priceless possessions. Because it is irreplaceable, any loss or serious impairment of that heritage is a tragedy”. The creation of the World Heritage List itself did not consider the registration in terms of tourism development, but simply as a way to give importance to heritage sites, cf. Salazar and Zhu (2015, pp. 246-247). The World Heritage Convention was established in 1972, but it became active only in 1975, when at 20 state parties signed the agreement. For the UNESCO Convention, I now refer to (Labadi, 2013, pp. 31-33). From the countries registering within the list, registration should to more economic prosperity (du Cros and McKercher, 2014, pp. 63-64; Lee, 2009).

The social and cultural aspect of heritage (level 2), can be simply clarified by two statements. Accompanying the King Rama IX and Queen Sikrit at the time of the royal visit at Ayutthaya in 1963, ML Pin Malakulm said:

In brief, an important element in nation building comes from one’s cultural heritage. If ancient sites and objects are gone and one feels detached from one’s own culture, when people have no spiritual bond with the past they tend to be unnaturally selfish. Thailand is rich in sites and objects and is blessed with many outstanding religious sites. If we can discover how to use them in the training of our young people, it would greatly benefit the state (Charoenwongsa, 1987, p. 65).

It is relevant to say that such a quotation was given in 1963, as it was still repeated a quarter of century later. Another similar statement highlighted the necessity of raising the falling morality through the reprisal of old values, of which heritage is one of the components (Anonymous, 1990, pp. 3-4). As noted by Connors (2005, pp. 530-531), late 1970s and 1980s were times when culture and nationalism brought in order to counterattack 1976 Thammasat events. Thus, cultural heritage serves as education tool to younger generation to feel a sense of unity and patriotism, a point returning later on. The desire of unity goes together with level 3, the political connection. It has

been said, referring to the Phra Viharn/Preah Vihear dispute:

“UNESCO’s member states use the nomination process and promotion of world heritage sites for their own domestic agendas of cultural hegemony and state nationalism (besides the well- recognized function of generating tourism income)” (Askew, 2010, p. 23).

Or in another formulation (Labadi, 2013, p. 63):

Such descriptions [in the nomination dossiers] help nominated sites be cast as foundational pillars of the nation in which they are located and to define and materialize the collective identity of the nation’s people.

In fact, the political connection between heritage and Thailand is the most relevant within any discourse of it. Without going back to the origins of the actual royal dynasty, the actual Thai heritagescape was sanctioned at the beginnings of 1900s. For the discovery of the stela itself, the best account the so called *Accounts of Miraculous Manifestations*, a list of wondrous happenings between Prince Mongkut’s ordination in 1824 and his death in 1868 (Krairiksh, 1991, pp. 259-261). The text referring about the discovery serves to give the parallel between the past and the future king’s wisdom and prosperity, and the text was written at the time of King Mongkut’s death. Thus, while some embellishment should be considered about the depiction of the discovery, the *Accounts* state that stone and throne were found in this specific temple. I use the term Heritagescape following Di Giovine (2009), as heritage landscape as determined by organisations or agencies. As it will be seen in the following pages, UNESCO has sets of rules, but the national agencies (Fine Arts Department in the case of Thailand) determine how their cultural heritage is exhibited and reconstructed. Prince Vajiravudh, the future King Rama VI, visited Sukhothai in 1908, and he identified any major architectural feature of the old site based on the description given by King Ramkhanhaeng in his stela (Peleggi, 2002, p. 39; Peleggi, 2004, pp. 141- 143; Sattayanurak, 2002, pp. 112-113). King Rama VI also contributed to establish the concepts of King, Religion and People as the pillars of Thai nation. See Baker and Pasuk (2005, p. 72) for a summary From the Thai historical point of view, Sukhothai represents the foundation of Thai civilisation: King Ramkhanhaeng as the wise monarch established the principles on which Thai nation was fated to stand upon (Terwiel, 2010, pp. 19-22).

While this emphasis over heritage and nation building was established during the last stages of Siamese absolute monarchy, Phibul Songkhram and his Minister of Culture, Luang Wichit Wanakarn (Baker and Pasuk, 2005, pp. 126- 127; Barmé, 1993; Connors, 2005, p. 527) continued the same approach after the foundation of a constitutional monarchy in 1932. For longer discussions about the formation of scholarship and Thai arts, I refer to Peleggi (2004; 2013; Peleggi (2015).

The end of Phibul Songkhram’s premiership was not the end of the resulting association between *moradok* and nation building: the quarrel between Thailand and USA relatively to the Narai lintel stolen in 1960s from Phanon Rung temple, and disputed between USA and Thailand from early 1970s until its return in 1988, is less an archaeological dispute about repatriation of stolen objects, and more as an declaration of independence from American colonialism (Keyes, 2002).

As Sukhothai was the Wisdom of the Land, Ayutthaya was the capital which hardly fought against the Burmese invader. Within Thai historical imagery, Ayutthaya’s struggle against Burma is aptly exemplified by the figures of King Naresuan, and his fight for regaining Ayutthaya’s freedom from the Burmese yoke. See (Rajanubnab, 2001; Rajanubnab, 2008) for such versions in their English translations.

The importance of Sukhothai and Ayutthaya as direct “ancestors” of actual Krungthep/ Bangkok cannot be overemphasised. While the dependance from Ayutthaya is certainly more present, as Ayutthaya Law (Baker and Pasuk, 2016), Ramakien tradition (Ramakien, 2538), as well as Ayutthaya Royal Chronicles (Cushman, 2006) demonstrate, Sukhothai was important as well, mostly for its view of kingship (Woodward, 2015).

Heritage Management in Thailand and historical events (1970s and 1980s)

The trend toward preservation for nation building was already an established tract of the heritage management objectives in Thailand both for nationalism and tourism diversification.

Pressing issues of mid 1970s also contributed to focus over heritage: in Southeast Asia at that time, Thailand was surrounded by communist regimes on the east (Cambodia, Vietnam, Laos), with Thailand being the base of the American troops fighting in the neighbouring countries (Terwiel, 2011a, pp. 278- 280). Such atmosphere of being surrounded the enemy communist was

exacerbated by internal events. Between 1973 and 1976, public officials and civic administration governed over Thailand, after long periods of military premierships. It was a period when History as discipline became important (Reynolds, 2006, pp. viii-ix):

In that three-year period, history suddenly was no mere classroom subject or academic field but a blunt political instrument and a focal point for debating social ills [...]. The task of academic and intellectuals was to excavate forgotten pasts and rediscover writers and works now coming back to life after a generation of neglect.

Such a novelty was enthusiastically embraced by many young students, especially within Thammasat University. In October 1976, such experience came to an abrupt halt, as paramilitary troops entered Thammasat compound, and students were killed, and a military government was established (Baker and Pasuk, 2005, pp. 189-195).

Many of those students fled to the forests, and joined the Thai Communist Party there. While the communist experience for many of them was quite short-lived, as many returned to their family by early 1980s, and a general royal pardon was issued for the few remaining Communist enthusiasts (Peleggi, 2016, pp. 9-10; Terwiel, 2011a, p. 281), the planning as Sukhothai as historical park might be considered at the light of such a reading. As for earlier times, it was employed for reinforcing the good Thai traditional values through Education, and the park should re-establish such good values (Terwiel, 2011a, p. 280). This interpretation can be proven by the formation of National Culture Commission in 1978 and the National Identity Board in 1980, both of them promoting Thai culture, in order to protect the Thai nation as whole (Connors, 2005, p. 530). The fact that in late 1970s and early 1980s different Thai governments felt the necessity to establish official commissions to reinforce the concept of Thai identity works perfectly with the planning of Sukhothai and Ayutthaya historical parks.

Methodology

As noted, in the introduction, textual analysis has been used for this project. Focused on the analysis of the four masterplans issued by FAD and TAT relatively to the now World Heirtage sites of Sukhothai and satellite sites of Khampheng Phet and Sri Sitchanalai, as well as for Ayutthaya

Historical Park, issued between 1982 and 1993. The choice of those documents matches who determines that four criteria should be judgement for selecting texts (Scott, 1990):

1. Authenticity. Is the evidence genuine and of unquestionable origin?
2. Credibility. Is the evidence free from error or distortion?
3. Representativeness. Is the evidence typical of its kind, and, if not, is the extent of its untypicality known?
4. Meaning. Is the evidence clear and comprehensible?

As noted in (Flick, 2014, p. 353), two methods can be employed for the analysis of documents; firstly, they can be analysed in a quantitative way, looking at the statistical representations of repeating items or phraseology. Secondly, the approach for analysis can be purely qualitative, what are contents of documents and what are the contexts they were written. In the specific case of this research, we look how those documents are concerned about the creation of the relative planning and what they betray of the historical contexts, especially in the relationship with heritage management of the period. Such approach also aligns with analysis going on with other historical approaches, in particular cultural history (Boyes et al., 2021; Burke, 1997; Burke, 2008; Erll et al., 2008; Hunt, 1989; Wongyannava et al., 2010), as well as already practiced in Thai context previously (Gozzoli, 2016). In the text of qualitative research, it goes together with the concept of mimesis, which is the act of producing a symbolic world, in which practical and theoretical elements merge into a unicum .

The World Heritage site of Sukhothai Historical Park

As for Sukhothai Historical Park, it was a forerunner among many other cultural heritage sites in Southeast Asia: thanks to UNESCO regional office in Bangkok, a detailed archaeological analysis of the site and a database of the various archaeological and historical assets were prepared as first steps for the registration (Chapman, 2013, pp. 148-149; Peleggi, 2002, pp. 40-41; Pichard, 1980).

The Introduction to the Master plan, says about the aims (Fine Arts Department, 1982, pp. 9-10):

“ To restore and maintain the area within the city walls and close by, and the mountain district to the west.

To provide tourist facilities.

To increase the earning of the people living in the vicinity by promoting various activities, particularly for purposes of tourism.

To renew the study of Sukhothai history and sociology with fresh archaeological evidence so that present-day Thais can understand their cultural heritage in greater depth.

To enhance the atmosphere of the ancient city in every possible way, particularly by planting trees as described in the first stone inscription, as well as other trees and flowers.

To revive ceremonies and festivals that were practiced at the time of Sukhothai.

To keep the registered governmental area under the control of the Fine Arts Department by making sure that no additional people settle or use the area.”

Thus, the plan aims to establish the park for some tourist revenue addressed to local inhabitants. Most of it however is focused on restoration and beautification of the park itself. Restoration need to follow what King Ramkhanhaeng inscription declares. This statement might be simply considered as a philological discourse, the word-by-word application of such a text for landscaping and reconstruction. But places and temples are identified following future King Rama VI’s identification (Phra Ratchaniphom Phrabat Somdet Phra Mongkhut Klaochaoyoohua, 1983), therefore reducing the possibility of interpretation by the authority of the proponent. Most of all, the target of such AHD are modern Thai, who need to be informed about their own cultural heritage, in the same guise of ML Pin Malakum’s comment. In this context, foreign visitors are not considered in such need for education. The final words of the introduction are (Fine Arts Department, 1982, p. 11): “In all, the project aims at preserving not only the bricks and stones of an ancient city but the civilization of a whole kingdom. Ancient Sukhothai will continue to ‘live’ to enrich the cultural heritage of the Thai nation as well as people from all over the world.”(Lowenthal, 1985, p. 46) notes: “Threatened states zealously guard the physical legacy felt to embody enduring community identity”. Such absence

is not a slip of the pen, but it demonstrates that education is not required by foreign visitors to those parks - or at least the planners did not consider them (Gozzoli, 2016).

What the FAD master plan declares in 1982, it is confirmed two years later, when the Tourism Authority of Thailand (TAT) published their own master plan, under the co-operation of the Chulalongkorn University Social Institute (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1984). The plan was not simply devoted to Sukhothai and its satellite sites of Kampheng Phet and Sri Sitchanalai, but included Phitsanulok, Tak and Pichit as well. As it was prepared under the auspices of TAT, the plan was obviously about tourist development in the region. There park development as well, which was in line with the shaping of the landscape. Everything should be improved as Chulalongkorn University Social Research Institute (1984, p. 5/63) says:

Not only was Sukhothai the first capital of ethnic Thai culture, it is also believed to be on the world's earliest civilisations, as illustrated by the following historical and archaeological evidence:

(1.1) Sukhothai-period art and architecture are unique and beautiful, with significant influence on Thai architectural design and art in following periods;

(1.2) City planning and construction of the site reflect a significant degree of technological and agricultural development, as shown in the city walls and canals; the prominent wat in the city (Wat Mahathat and Wat Che tu Pon); and the irrigation system of ponds, reservoirs, fired-clay aqueduct pipes, etc.;

(1.3). Technological advances during the Sukhothai period include such features as irrigation system and a fired-clay pottery industry;

(1.4). The cultural heritage of the Sukhothai period still exists in Thai society; for example, the Thai alphabet, the Loy Krathong tradition, the Pao Tien, firework festivals, traditional merit-making by offering food to monks, etc.

The prologue stresses the fact that Sukhothai is the first ethnic capital, therefore going back to nationalistic concepts. In a sort of hyperbolic way, the master plan declares Sukhothai as one of the earliest world civilisations: historical correctness might not be required from a tourist master

plan, but King Ramkhanhaeng’s Sukhothai is dated not earlier than 1292 BCE. A few civilisations were certainly more ancient than Sukhothai, and even more monumental remains can be found elsewhere in the world. Ponds and reservoirs already appeared with Angkor Wat/ Lopburi civilisation for instance.

Within hyperbolae, point 1.4 is the most relevant in this context: Sukhothai is as important as historical capital, as well as many Thai cultural aspects derive from Sukhothai. Remarking this aspect, it is clear that Sukhothai Historical Park developed both for internal and external consumption, as those historical references point to a Thai audience anyway. A son et lumiere describing Ramkhanhaeng’s Sukhothai is part of the Loy Krathong festival, and completely narrated in Thai language (Gozzoli, 2016, p. 218; Peleggi, 2002, p. 67).

Sukhothai as Heritagescape

The joint FAD-UNESCO master plan does not say much about restoration, it only points out that the Venice Charter of restoration will be followed, but as noted already, the restoration was based on the lines of King Ramkhanhaeng’s description of its own city (Gosling, 1998, pp. 14-23; Vella, 1978, pp. 5, 203-204). The Venice Charter issued in 1964, deals with conservation and restoration of heritage, mostly following Western practices and employing ancient material for those reconstructions. In this respect, Fine Arts Department (1982, pp. 50-51), as they say they are going to follow the Venice Charter of restoration, give some leeway saying that whenever needed, modern building materials will be employed “only to consolidate crucial points”.

In fact, restoration in Sukhothai Historical Park is not simple re-attaching lost heads to Buddha statues or reassembling a few walls. As Krairiksh (2013) demonstrates, especially documenting the restorations perpetrated at Sukhothai, temples with very few surviving elements were completely restored. Such a full blown restoration could only happen as national pride was involved in the restoration itself, and the ancient city had to highlight the ancient values of wisdom. My statement here fully agrees with (Byrne, 1995, p. 278): “ Under pressure from its critics, particularly in the pages of the journal *Muang Boran*, the government in 1985 produced the Bangkok Charter, a local set of guidelines for restoration allowing more leeway for reconstruction than permitted under the Venice Charter. It seems clear that the ‘over-restoration’ of Sukhothai resulted not from the state’s ignorance of international conservation conventions but from a systematic pursuance of its

own agenda.” Such excessive reconstruction was highly criticised by Subrabhadis Diskul, Prince Damrong’s son and major figure of Thai archaeology (Byrne, 2014, p. 61; Chapman, 2013, p. 149; Ishizawa et al., 1988, p. 7; Krairiksh, 2013, pp. 29-32; Peleggi, 2002, p. 42). The results of the Sukhothai Historical Park gave the Heritagescape.

Such heavy reconstructions can be also explained at the light of rule 6 of the so called Bangkok Charter for restoration issued in 1985: “The conservation that mostly highlights the monumental significance is the most appropriate one to choose” (Musigakama, 1988, p. 121). See also Peleggi (2002, p. 28) for other passages of the same Bangkok Charter. The Bangkok Charter was developed after planning and restoration at Sukhothai was already completed and served as justification for such interventions. It has been stated that the Thai way of restoration, in which the temples were fully restored was part and parcel of the Asian way of heritage management and a forerunner of the later Nara Declaration (Charoenwongsa, 1995; Cleere, 1995; Ito and Larsen, 1995). The Nara declaration, from the homonymous Japanese heritage city, establishes that the restoration with new material is acceptable, as long as the essence of a building is maintained. In this context, Lowenthal (1985, pp. 384-385) already understood the importance of the identity over the simple material preservation in Japanese culture. Such a concept well matches Asian concepts of heritage management, for which restoration are more frequent, and the concept of using only original materials in order to restore objects is absent. But Nara declaration simply implies that old buildings may be restored using new material, as long as the essence of the building is maintained, not that reconstruction without documented analysis should be done.

Cultural Heritage Management in Ayutthaya

As for Sukhothai, Ayutthaya had both a FAD and TAT master plan, but differently from Sukhothai and its satellite centres however, Ayutthaya had the Tourism master plan (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1988) issued before the Fine Arts Department one, which appeared five years later, and later reissued with corrections (Fine Arts Department, 1997). As Bangkok Charter was the “leeway” for Thai heritage management in Thailand (Byrne, 1995, p. 278), it determined more freedom both for FAD and TAT for Ayutthaya planning. In the TAT master plan for Ayutthaya, more details and more reconstruction plans are given for the various temples

and buildings discussed. Possibly due to be a “primer” for the historical site, TAT master plan also merged the “normal” tourism aspect of the document, as well as the cultural heritage masterplan, mostly devoted to the actual assets and forms of improvements.

The Tourism Authority Master plan had the following objectives (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1988, p. 3/3):

3.4.1 To promote tourism industry to be a major sector in economic system.

This is one the fact that tourism will stimulate investment and generate employment in local areas in order to distribute income and facilities throughout the whole area.

3.4.2 To conserve and restore the tourism resources in the area in order it maintain the national characteristics and uniqueness.

3.4.3 To create impression and beautiful images of Thailand to international tourists.

Talking a posteriori, point 3.4.1 implies that tourism development could flow through the Ayutthaya tourist’s population from top to bottom. As it can be seen from more documented examples such as Angkor Wat, massive interventions are needed in order to improve the tourism assets, be it historical monuments or hotels and other tourism activities. As such investments come from big hotel chains or major economic groups, the actual local stakeholders’ benefits are quite limited (Ndoro and Wijesuriya, 2015, pp. 143-144).

Point 3.4.2 simply notes that the historical park should have the same elements as developed for Sukhothai, thus the park development should follow a nationalistic view of culture and historical landscape is codified. It has been said (Colwell and Joy, 2015, p. 113): “Nationalist projects seek to use a version of the past and associated culture products for the exclusive benefit of the state”.

Point 3.4.3 again relates to the gentrification of the historical landscape, prefiguring the same sort of landscaping as planned for Sukhothai. The TAT masterplan is very clear on this regard: as most of chapter 4 in the TAT master plan is devoted to is a list of different sites and their possible architectural reconstruction or landscaping.

There is also one specific aspect of the TAT master plan that strikes any reader: education should

be promoted within the historical park. As already noted (Gozzoli, 2016, pp. 214-217), education becomes a major part of the Ayutthaya Archaeological Heritage Discourse. It is said (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1988, pp. 3/6-7):

“Educational tour for every Thai student should be promoted. It can be done by arranging an educational trip by train to study and appreciate historical value of the ancient capital. [...]

Current tourist attractions must be developed up to its full potentiality to attract foreign and domestic tourists. However educational tourism program should be targeted to attract domestic tourists”.

TAT Ayutthaya master plan talks specifically of young Thai coming by train: as one of the main stations is Bangkok, it would be easy to see it as reference to young Bangkok youth – easily influenced by subversive ideas, as 1976 Thammasat events were still flaming 10 years later.

The TAT master plan came out in 1988, and the end of the decade was torn by the academic discussion relative to the historical veracity of Ramkhanhaeng inscription (Chamberlain, 1991; Connors, 2005, p. 533; Terwiel, 2010; Terwiel, 2011b). The discussion whether the text was an original thirteenth century CE composition or a nineteenth century CE fabrication turned from being essentially academical into a national dispute, whereas one of the scholars questioning the veracity of the dating was simply invited to leave the country. Michael Wright, as mentioned by Reynolds (2006, p. vii). It is significant the reasoning behind: “[T]he inscription is a matter of national security. We have already lost the economic war and this is the cultural war”. As the controversy shook one of the cornerstones of Thai culture (Peleggi, 2015, p. 91; Wongthes, 2003), Chulalongkorn experts inserted education into their master plan in order to re-establish “historical correctness” of specific events and re-aligning culture and nation. See also King and Parnwell (2011, p. 383) for a representation of heritage management in Thai context, in which local people are simply assumed to be passive spectators. Peleggi (2015, p. 93) has noted that the Historical Parks projects started as a response to the legitimacy crisis happened during the 1970s, culminated with the Thammasat events. The plan talks about educational tours as major component for such education, but no more specifications are actually given, at least for Thai visitors. In fact, there is a list of tourist itineraries at the end of the master plan (Chulalongkorn University Social Research Institute, 1988, p. Appendix B), but the target group of those itineraries seems to be foreign tourists or at least tourists with high income, not the young Thai people described in the text.

FAD’s Ayutthaya and the Failed Heritagescape

The planned FAD master plan for Ayutthaya was implemented later than the TAT master plan (Fine Arts Department, 1997), and among the four master plans here documented, it is the only one having a Thai version only. The master plan is made of various sections, with the initial part highlighting the history of Ayutthaya, the legislation relative to monuments and the major temples. In the second part however, the FAD master plan gives details and reconstructions of the various temples and palaces, and this represents the major highlight of the publication itself. As noted by Jumsai (2013, p. 51), parts of the FAD Master plan were implemented in 1996 (Suam Domdet Park, restoration of the city walls, and conservation of Wat Khun Saen). In this context, the same process of gentrification as visible for Sukhothai is given - Ayutthaya Master Plan is even more detailed within this context, as FAD was the only planner and no UNESCO intervention was required. Out of the plan, two elements can be specifically pointed out in the reconstruction:

1. Temples are restored, in line to what was done at Sukhothai;
2. Walls are restored: the city was surrounded by a wall, and the fact that parts of the walls were still partially preserved on the northern side of the Ancient Palace site allowed to give importance to Ayutthaya as the fighter;

Ayutthaya escaped the Heritagescape, which was a consequence for Sukhothai. The reasons for the impossibility of a complete development of the master plans was substantially due to the lack of funding for a complete implementation. Moreover, the old site of Sukhothai had only very sparse site occupation, while in Ayutthaya, the historical monuments and the modern city are actually a unicum.

Conclusions and suggestions

As the masterplans are now date to almost three decades ago, some considerations can be done about those documents themselves. Firstly, it considers the authority of those masterplans at the light of more modern heritage and tourism planning, and one of the major considerations of those masterplans is the fact that a top-down approach is present, without considering the actual social context. While sustainable development was still in its infancy in late 1980s, and still far to be considered in heritage context, moving people out of Sukhothai Heritage Park was essentially

ignoring the fact that population living in places for generations were actually chased out of their homes. It was happening in Thailand in 1980, it was going to happen in Egypt in 1990s (Mitchell, 2001), and Jordan as late as 2020 (Al-Bqour, 2020), but it generates conflicts and distrusts between national organisation and local populations, which quite often search “revenge” through damaging or neglect of the heritage they were actually living in. A more sustainable development approach would have been considering those local communities in the planning stage, and clearly identify their exigencies in order to find some co-operation with the issue of moving and rehousing.

The second issue is the actual motivation of those masterplans: within the various reconstructions and educational intents, the masterplans seem to target more a domestic dimension of heritage than an international perspective, as the criteria of embellishment of the heritagescape and the education aims promoted for Ayutthaya are more in tune with domestic than foreign visitors. Especially for education, signs and interpretation material brings up architectural concepts and part of Thai history which are not known by a foreign audience, therefore excluding the same international targeted for (Gozzoli et al., 2019; Gozzoli, 2016). A more coherent planning would have looked at how different exigencies of domestic and international tourists could have been considered within the heritage framework they were working on.

The third issue is about planning and implementation. With the partial exclusion of Sukhothai – but not for Kampheng Phet or Sri Sitchanalai – any planning done has mostly remained on paper. The case of Ayutthaya is certainly the most visible one. If the FAD plan is checked, most of the planning has never come to profit, as the lack of funding did not actual bring the panning to conclusion. But the same can be said for the TAT plans for both Sukhothai and Ayutthaya, which remained incomplete or undone, and it retains the kind of attention for planning that has been continued for Rattanakosin Area for instance (Peerapun et al., 2020), or Radchadamnoen Avenue (NESDB, 2003). While planning has become part of the UNESCO criteria since 1996, and I consider the document of Plain of Jars in Laos Heritage inscription as one of the best seen up to now (Department of Heritage, Ministry of Information, Culture & Tourism Laos, 2016) , the implementation part – even in the international arenas – remains a long-term *desideratum*. It is also essentially based on the actual discrepancy between the UNESCO World Heritage inscription, which simply looks at the site in the various 10 criteria for the inscription, and the promises that each state member promises to take in order to render the site better preserved and open to

various visitor experiences. But then, whether the implementation stage of those promised improvements remains years down the road, if ever implemented. As discussed in a forthcoming paper, whether sites could be delisted if planning is not respected and the site becomes endangered is something UNESCO Heritage Center should consider. The case of the Plain of Jars in Laos is the one of those cases to be considered: registered in 2019, it is already damaged by tourism, and only “saved” by the sudden arrival of Covid-19 pandemic (Untakul, 2020).

Lastly, the wrong conclusion that listing within the World Heritage sites also contemplate an immediate increase of tourists’ visitations and generated income should be considered as a thing of the past, as other elements are more relevant – first and foremost, the fame of the city and the proximity to tourist nodes or airport. In this sense, the cities of Sukhothai, Ayutthaya and Ban Chiang have not seen that kind of visitors’ figures spike immediately after the registration, both for the issues above, as well as for the imagery of Thailand, more connected to beach tourism. A more considerate approach to cultural heritage, both tangible and intangible, should be considered, whereas the scope of such heritage is both for Thai visitors who would like to appreciate what the past represent in their lives, and for foreign tourists who would like to get a glimpse of Thailand different from the usual Sun, Sand and Sea.

Bibliography

- Al-Bqour, N. (2020). The impact of World Heritage site designation on local communities – the Al-Salt City as a predicted case study. *Journal of Civil & Environmental Engineering*, 10(4), 1-6.
- Anonymous. (1990). *Muang Boran. City with a cultural conscience*. n.d.: n.d.
- Askew, M. (2010). The magic list of global status. UNESCO, World Heritage and the agendas of states. In S. Labadi & C. Long (Eds.), *Heritage and globalisation heritage and globalisation* (pp. 19-44). London and New York: Routledge.
- Baker, C. J., & Pasuk, P. (2005). *A history of Thailand*. New York: Cambridge University Press.
- Baker, C. J., & Pasuk, P. (2016). *The palace law of Ayutthaya and the Thammasat: Law and kingship in Siam*.
- Barmé, S. (1993). *Luang Wichit Wathakan and the creation of a Thai identity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Boyes, P. J., Steele, P. M., & Astoreca, N. E. (Eds.). (2021). *The Social and Cultural Contexts of Historic Writing Practices* (Vol. 2). Oxford and Philadelphia: Oxbow Books.
- Burke, P. (1997). *Varieties of cultural history*. Cambridge: Polity.
- Burke, P. (2008). *What is cultural history?* (2nd ed. ed.). Cambridge: Polity.
- Byrne, D. (1995). Buddhist stupa and Thai social practice. *World Archaeology*, 27(2), 266-281.
- Byrne, D. (2014). *Counterheritage. Critical perspectives on heritage conservation in Asia* (5). New York and London: Routledge.
- (Ed.). (1991). *The Ram Khamhaeng controversy*. Bangkok: Siam Society.
- Chapman, W. (2013). *A heritage of ruins*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Charoenwongsa, P. (1987). *Moradok Ban Chiang/the legacy of Ban Chiang*. Bangkok: Krom Sinlapakon.
- Charoenwongsa, P. (1995). Authenticity: Does it really matter much? In K. E. Larsen (Ed.), *Nara conference on authenticity. Conference de nara sur l'authenticité* (Critical about the assumption that heritage should not be left with theorists or conceptualists, but it should be given to the local people to deal with. Even areas of popular myths or ignorance should be addressed in the heritage management. Discussion about cultural tourism ed., pp. 287-291). Trondheim: Tapir.

- Chulalongkorn University Social Research Institute. (1984). *Master plan for tourism development in phitsanulok, Kamphaeng Phet, Sukhothai, tak, pichit*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Chulalongkorn University Social Research Institute. (1988). *Master plan for tourism development of phra nakhon si Ayutthaya and the neighbouring provinces. Final report*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Cleere, H. (1995). The evaluation of authenticity in the context of the World Heritage Convention. In K. E. Larsen (Ed.), *Nara conference on authenticity. Conference de nara sur l’authenticité* (Among other things, the paper discusses the criteria of authenticity of material (page 62-63), giving the exmample of Hue, where the bricks and tiles were made with the same techniques of the ancient times. ed., pp. 57-66). Trondheim: Tapir.
- Coffey, A. (2014). Analysing documents. In U. Flick (Ed.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis* (pp. 367-379). London and Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Colwell, C., & Joy, C. (2015). Communities and ethics in the heritage debates. In L. Meskell (Ed.), *Global heritage: A reader (wiley blackwell readers in anthropology)* (1 ed., pp. 112-130). Wiley-Blackwell.
- Connors, M. K. (2005). Ministering culture. Hegemony and the politics of culture and identity in Thailand hegemony and the politics of culture and indentity in Thailand. *Critical Asian Studies*, 37(4), 523-551.
- Cushman, R. D. (2006). *The royal chronicles of Ayutthaya*. Bangkok: The Siam Society.
- Department of Heritage, Ministry of Information, Culture & Tourism Laos. (2016). Megalithic jars sites in Xiengkhuang – Plain Of Jars World Heritage nomination. Retrieved from <https://whc.unesco.org/document/166326>
- Di Giovine, M. A. (2009). *The heritage-scape*. Lanham: Lexington Books.
- du Cros, H., & McKercher, B. (2014). *Cultural tourism*. London and New York: Routledge.
- Erl, A., Nünning, A., & Young, S. B. (Eds.). (2008). *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook* (Vol. 8). Berlin; New York: Walter de Gruyter.
- Fine Arts Department. (1982). *Sukhothai Historical Park development project master plan*. Paris: UNESCO.

- Fine Arts Department. (1997). *Pam-Maebot Klongkam Anurak Lae Pattana Nakorn-Prawatsart Pra Na Kom Sri Ayutthaya [Master Plan for the conservation and developmental project for Ayutthaya Historical City]*. Bangkok: San Rangsan.
- Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. London and Thousand Oaks: SAGE Publications Limited.
- Gosling, B. (1998). *A chronology of religious architecture at Sukhothai*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Gozzoli, R. B. (2016). Ambiguities of heritage. Ayutthaya Historical Park, Thailand. In V. T. King (Ed.), *UNESCO in Southeast Asia. World Heritage sites in comparative perspective* (pp. 169-198). Copenhagen: NIAS Press.
- Gozzoli, R. B., Chen, K. T. N., & Talawanich, S. (2019). Religious tourism and heritage knowledge at Phra Pathom Chedi, Thailand. *Tourism Culture & Communication, 19*(2), 135-152.
- Hunt, L. (Ed.). (1989). *The New Cultural History*. Berkeley: University of California Press.
- ICOMOS. (1992). Advisory board evaluation. World Heritage list no. 575: Ban Chiang. Retrieved from <https://whc.unesco.org/document/153797>
- Ishizawa, Y., Kono, Y., & Rojpojchanarat, V. (Eds.). (1988). *Study on Sukhothai* (Vol. 3). Tokyo: Institute of Asia Cultures, Sophia University.
- Ito, N., & Larsen, K. E. (1995). “Authenticity” inherent in cultural heritage in Asia and Japan. In K. E. Larsen (Ed.), *Nara conference on authenticity. Conference de nara sur l’authenticité* (The paper discusses the problems inherent with wooden material used in heritage buildings in Asia in general. As the material gets easily damaged by humidity, it needs to be changed quite often. ed., pp. 35-45). Trondheim: Tapir.
- Jumsai, S. (2013). A record of historical conservation, 1964-2012. In C. J. Baker (Ed.), *Protecting Siam’s heritage* (pp. 41-54). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Keyes, C. F. (2002). The case of the purloined lintel: The politics of a Khmer shrine as a Thai national treasure. In C. J. Reynolds (Ed.), *National identity and its defenders: Thailand today* (pp. 212-237). Chiang Mai; Thailand: Silkworm Books.
- King, V. T., & Parnwell, M. J. G. (2011). World Heritage sites and domestic tourism in Thailand. *South East Asia Research, 19*(3), 381-420.
- Krairiksh, P. (1991). The date of the Ram Khamhaeng inscription. In J. R. Chamberlain (Ed.), *The Ram Khamhaeng controversy* (pp. 257-272). Bangkok: Siam Society.

- Krairiksh, P. (2013). A brief history of heritage protection in Thailand. In C. J. Baker (Ed.), *Protecting Siam's heritage* (pp. 15-40). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Labadi, S. (2013). *UNESCO, cultural heritage, and outstanding universal value*. Lanham, MD: AltaMira Press.
- Lee, E. (2009). World Heritage site status: Boon or bane? *SPAFA Journal*, 19(2), 15-28.
- Lowenthal, D. (1985). *The past is a foreign country*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mitchell, T. (2001). Making the nation: The politics of heritage in Egypt. In N. AlSayyad (Ed.), *Consuming tradition, manufacturing heritage* (pp. 212-239). New York: Routledge.
- Musigakama, N. (1988). The implementation of the Sukhothai Historical Park. In Y. Ishizawa, Y. Kono, & V. Rojpojchanarat (Eds.), *Study on Sukhothai* (pp. 103-123). Tokyo: Institute of Asia Cultures, Sophia University.
- Ndoro, W., & Wijesuriya, G. (2015). Heritage management and conservation: From colonization to globalization. In L. Meskell (Ed.), *Global heritage: A reader* (pp. 131-149). Wiley-Blackwell.
- NESDB. (1977). The Fourth National Economic and Social Development Plan (1977-1981).
- NESDB. (2003). The masterplan for land development. Ratchadamnoen Road and surrounding area.
- Peerapun, W., Sereerat, S., Sanit, P., & Vichienpradit, P. (2020). Master planning for conservation and development of Krung Rattanakosin 2032. *Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning*, 19, 39-58.
- Peleggi, M. (1996). National heritage and global tourism in Thailand. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 432-448.
- Peleggi, M. (2002). *The politics of ruins and the business of nostalgia*. Bangkok: White Lotus Press.
- Peleggi, M. (2004). Royal antiquarianism, european orientalism and the production of archaeological knowledge in modern Siam. In S. Ravi (Ed.), *Asia in europe, europe in Asia* (pp. 133-161). Leiden and Singapore: International Institute for Asian Studies Institute of Southeast Asian Studies.
- Peleggi, M. (2013). From buddhist icons to national antiquities: Cultural nationalism and colonial knowledge in the making of Thailand's history of art modern Asian studies. *Modern Asian Studies*, 47(05), 1520-1548.

- Peleggi, M. (2015). The plot of Thai art history. In M. Peleggi (Ed.), *A sarong for clio. Essays on the intellectual and cultural history of Thailand inspired by craig j. Reynolds* (1 ed., pp. 79-93). New York: Southeast Asia Program Publications.
- Peleggi, M. (2016). Thai kingdom. In *The encyclopedia of empire* (pp. 1-11). John Wiley & Sons, Ltd.
- Phra Ratchaniphom Phrabat Somdet Phra Mongkhut Klaochaoyoohua. (1983). *Tiau Muang Phra Ruang*. Bangkok: Suksapanpanit.
- Pichard, P. (1980). The conservation of the monument of Sukhothai, Sri Satchanalai and Kamphaeng Phet: Thailand.
- Rajanubnab, D. (2001). *The chronicle of our wars with the burmese*. Bangkok; Thailand: White Lotus.
- Rajanubnab, D. (2008). *A biography of King Naresuan the Great*. Bangkok: Toyota Thailand Foundation.
- Ramakien. (2538). *Čhittakam fāphanang rŭang Rāmmakīan rōp phrarabīang Wat Phrasīrattanasātsadārām*. [Krungthēp]: Samnakngān Salāk Kinbæng Ratthabān.
- Reynolds, C. J. (2006). *Seditious histories*. Seattle and London: University of Washington Press in association with Singapore University Press.
- Salazar, N. B., & Zhu, Y. (2015). Heritage and tourism. In L. Meskell (Ed.), *Global heritage: A reader* (1 ed., pp. 240-258). Chichester and Malden: Wiley-Blackwell.
- Sattayanurak, S. (2002). Intellectuals and the establishment of identities in the Thai absolute monarchy state. *JSS*, 90(1&2), 101-124.
- Scott, J. (1990). *A matter of record : Documentary sources in social research*. Cambridge: Polity.
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. London: Routledge.
- Terwiel, B. J. (2011a). *Thailand's political history: From the 13th century to recent times*. Bangkok: River Books.
- Terwiel, B. J. (2010). *The Ram Khamhaeng inscription* (5). Gossenberg: Ostasien Verlag.
- Terwiel, B. J. (2011b). Using Ockham's Razor with respect to the Ram Khamhaeng controversy. In V. Grabowski (Ed.), *Southeast Asia historiography. Unravelling the myths* (pp. 42-51). Bangkok: River Books.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Harlow: Prentice Hall.

- UNESCO World Heritage Committee. (1977). Operational guidelines for the World Heritage committee.
- Untakul, M. (2020). What the Plain Of Jars in Laos tells US about disaster risk management in the era of coronavirus. Retrieved from <https://www.scmp.com/week-asia/opinion/article/3110662/what-plain-jars-laos-tells-us-about-disaster-risk-management-era>
- UNWTO. (2016). Tourism development master plans and strategic development plans. Retrieved from <http://cooperation.unwto.org/technical-product/tourism-development-master-plans-and-strategic-development-plans>
- Veeravong, S., & Pongsapich, A. (2000). *Dynamics of Ayutthaya region*. Bangkok.
- Vella, W. F. (1978). *Chaiyo! King Vajiravudh and the development of Thai nationalism*. Honolulu: The University Press of Hawaii.
- Wongthes, M. (2003). *Intellectual might and national myth. A forensic investigation of the Ram Khamhaeng controversy in Thai society*. Bangkok: Matichon.
- Wongyannava, T., Harrison, R. V., & Jackson, P. A. (Eds.). (2010). *Wathakam: The Thai Appropriation of Foucault's "Discourse"* (1 ed. Vol. The Ambiguous Allure of the West: Traces of the Colonial in Thailand). Hong Kong and Ithaca, NY: Hong Kong University Press and Cornell University Southeast Asia Program Publications.
- Woodward, H. W. (2015). Bangkok kingship: The role of Sukhothai. *Journal of the Siam Society*, 103, 183-197.

PEOPLE PARTICIPATION IN TOURIST DESTINATION DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF
AMPHAWA FLOATING MARKET, AMPHAWA DISTRICT,
SAMUT SONGKHRAM PROVINCE.

PALITA EMKAMOL ¹

ABSTRACT

A study of People Participation in Tourist Destination Development: A Case Study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province was aimed to 1) study about people participation level in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province in order 2) to test of differences in the factors affecting people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province, and 3) to suggest for promoting people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. The research instrument of this study consisted of research questionnaires, The methodology of this study was survey research by drawing a sample of 219 households.

The results of this study 1) related to people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market showed that the majority of the samples participated in tourist destination development at Amphawa Floating Market in a low level. 2) The factors affecting participation in tourist destination development at Amphawa Floating Market at the 0.05 level of statistical significance such as age, education level, primary occupation, secondary occupation, income from primary occupation, income from secondary occupation, length of staying in the community, and value creation from tourism resources of floating market. 3) Recommendations for further research: for study of conservation value, the support in educating people in tourist destination development, and study of career development, development of products that are business related to tourism in the floating market.

KEYWORDS : PARTICIPATION / TOURIST DESTINATION DEVELOPMENT / AMPHAWA FLOATING MARKET

---

¹ Graduate student in Master degree Master of Arts Program, Major Environment Social Sciences Faculty of Social Sciences&Humanities, Mahidol University Student Master degree E-mail palita.emkamol@outlook.com

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ปาไลตา เอมกมล¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามมีวัตถุประสงค์1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อทดสอบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และ3) เพื่อเสนอแนะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้แบบสอบถามในการวิจัย วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จับฉลากตัวอย่าง 219 คน

ผลการศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำอัมพวา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำในระดับน้อย 2) โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพรอง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การให้คุณค่าต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวตลาดน้ำ 3) โดยเสนอแนะการให้คุณค่าในการอนุรักษ์ ,การส่งเสริมเกี่ยวกับการให้ความรู้กับประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนะการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวในตลาดน้ำ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม/ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว/ ตลาดน้ำอัมพวา

Introduction

---

¹ ปาไลตา เอมกมล นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล E-mail palita.emkamol@outlook.com

In 1963, the United Nations World Tourism Organization held a conference on international travel and tourism in Rome, Italy, and defined the term “Tourism” stated that “Traveling for entertainment, pleasure, visiting relatives or attending meetings, but not for occupation as evidence or not staying permanently”. Later, tourism activities were important economic activities that made enormous income to tourist destinations until they became the service industry that had many business links such as transport business, hotels, accommodation, restaurants, etc.

The tourism industry is an industry that generated a lot of income for Thailand, and also affects the economy sections causing the employment and income distribution to businesses and local people. The government sector realizes in the importance of tourism as could be seen from the Tourism Authority of Thailand provided the project of Amazing Thailand Year 2018, starting from 1 November 2017 to 1 January 2019 with the public relations of being a good host for welcoming the tourists with goodwill, maintaining the precious culture, preserving the environment completely with promoting tourism potential and expressing the uniqueness of Thailand in order to correspond to the intention of UNWTO to increase the quality of tourists, create the value of economy and income distribution to the community thoroughly, and support the community tourism. All of these will stimulate the economy and generate income for the community according to the government policy (THAILAND TOURISM, 2017). There are many forms of tourism in Thailand depended on the resources of each location. The Ministry of Tourism and Sports (2017) reported that domestic tourism in 2017 had continued to grow from the past year as per the expansion of both foreign tourists traveling to Thailand and Thai tourists who travelled within the country. This was due to many factors; for example, the role of the government; especially the Ministry of Tourism and Sports had a policy to promote and develop the potential of tourist destinations and tourism products of the country. Water tourism was another form of traveling that had been related to Thai people for a long time.

In the past time, most of Thai people used the rivers and canals as a means of transport and a way of life that lived along the rivers. For this reason, water tourism had been created. Floating market is a form of cultural attraction: referred to a tourist destination with cultural value, art and traditions that the ancestors had created and passed on a legacy of good values to the next generation. This type of destination consists

of festivals, lifestyles and livelihoods of the people, art and culture show, local products, dressing, languages, tribes, etc. which are now very popular such as viewing the way of life in the riverside community, natural cruises, and followed by the tourism of floating markets. The objective is to allow the villagers in the community to bring local products to sell that could make much more income for the community, and also develop the community. Nowadays, floating markets can be broadly found in many provinces such as Bangkok, Nakhon Pathom, Ratchaburi, and Samut Songkhram which has a very famous and popular floating market.

Objectives

1. To study people participation level in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province
2. To test the differences of factors affecting people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province
3. To recommend further promotion on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province

Scope of the Study

A study of people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province with the following details. This research was studied in the area of Amphawa Floating Market covered 10 communities consisted of 1. Bang Jak Community, 2. Rong Jay Community, 3. Ban Hua Laem Community, 4. Wat Amphawan Community, 5. Talad Amphawa Community, 6. Khlong Amphawa Community, 7. Pracha-Uthid Community, 8. Rim Khuean Community, 9. Bang Ka Phom Community 1, and 10. Bang Ka Phom Community 2

Definitions

People Participation in tourist destination development referred to The involvement of the public sector in the process of participation started from participation

in decision-making, participation in the practice, participation in receiving benefits, and participation in monitoring and evaluation throughout participation in expressing opinions, suggestions of different guidelines, making decision on the issues leading to the tourism of Amphawa Floating Market as well as investing money and effort, receiving the benefits, monitoring and evaluating from tourism implementations of Amphawa Floating Market. Amphawa Floating Market was a floating market that had the activities every Friday or called “Evening Market”. It was the first floating market in Thailand to be held in the evening. The villagers would gradually row their boats, and brought a variety of products to be sold to the tourists or people passing by the market that led to have the experience in the nature and lifestyle of the riverside community which was very impressive and beautiful. The tourists could buy some food to sit on the edge of Amphawa canal, next to the floating market that there was the arrangement of some places for making it even more comfortable to do that. In addition to the evening floating market, the tourists could also stay overnight in the homestays at Amphawa Floating Market or near Amphawa Floating Market.

Research Methodology

According to the study of People Participation in Tourist Destination Development: A Case Study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province by using Quantitative Research methods. 1.To study people participation level in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market 2.To test the differences of factors affecting people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market 3.To recommend further promotion on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market.

The population used in this study consisted of people aged 18 years and represented the households who had lived in Amphawa District, Samut Songkhram Province for at least 1 year covering 10 communities 1. Bang Jak Community, 2. Rong Jay Community, 3. Ban Hua Laem Community, 4. Wat Amphawan Community, 5. Talad Amphawa Community, 6. Khlong Amphawa Community, 7. Pracha-Uthid Community, 8. Rim Khuean Community, 9. Bang Ka Phom Community 1, and 10. Bang Ka Phom

Community 2. 1,014 households Sample size selection was calculated by Krejcie & Morgan. Each household was approached by simple random sampling from 10 communities by drawing lots to get 50% of the total community to be 5 communities 1. Rong Jay Community, 2. Wat Amphawan Community, 3. Talad Amphawa Community, 4. Khlong Amphawa Community, 5. Pracha- Uthid Community. The researcher used the questionnaires as an instrument to collect household data in 5 parts.

Results

The results of study about personal factors showed that 74.40% of sample groups or 163 people were male, 46.60% of sample groups or 102 people aged 50 years or over, and 57.50% of sample groups or 126 people graduated in Bachelor's degree or higher, 89.50% of sample groups or 196 people were married, 68.40% of sample groups or 150 people had 3-4 household members, and 68.90% of sample groups or 151 people had the distance of 100 meters or fewer from households to floating market , as shown in Table 1

Table 1 The Personal Factors of Sample Groups classified by gender, age, education level, marital status, number of household members, distance from the household to the floating market (n=219)

Personal Factors	Number	Percentage
Total	219	100.00
Gender		
Men	163	74.40
Women	56	25.60
Age		
Under 40 years	24	11.00
41-49 years	93	42.50
50 years or over	102	46.50
(Mean=47.57,S.D.=6.808, Min=30.00,Max = 59.00)		

Table 1 The Personal Factors of Sample Groups classified by gender, age, education level, marital status, number of household members, distance from the household to the floating market (n=219) (cont.)

Personal Factors	Number	Percentage
Total	219	100.00
Education Level		
Primary School and Junior High School	0	0.00
Senior High School /Vocational Certificate and Diploma/ High Vocational Certificate	93	42.50
Bachelor’s Degree and Higher	126	57.50
Marital Status		
Single	15	6.80
Married	196	89.50
Widowed/Divorced/Separated	8	3.70
Number of Household Members		
2 people or fewer	47	21.50
3 – 4 people	150	68.50
5 people or more	22	10.00
(Mean=3.22, S.D.=0.899, Min=2.00, Max=5.00)		
Distance from Households to Floating Markets		
100 meters or fewer	151	68.90
101-300 meters	49	22.40
301 meters or more	19	8.70
(Mean=123.97, S.D.=113.970, Min=50.00, Max=500.00)		

The results of the study on economic factors showed that the majority of sample groups were 53.00% of sample groups or 116 people working for the main occupation in agriculture, the majority of sample groups were 90.00% or 197 people working in the secondary occupation as general employees, the majority of sample groups were 51.60% or 113 people had income from primary occupation 20,001 Baht or more per year, the majority of sample groups were 76.70% or 168 people had income from secondary occupation 10,000 Baht or less per year, and the majority of sample groups were 46.60% or 102 people had the length of staying in the community during 50 years or over , as shown in Table 2

Table 2 The Economic Factors of Sample Groups classified by primary occupation, secondary occupation, income from primary occupation, income from secondary occupation, and length of staying in community (n=219)

Economic Factors	Number	Percentage
Total	219	100.00
Primary Occupation		
Civil Servants / State Enterprise Employees	12	5.50
Trading Sector/ Private Business	91	41.50
Agriculture	116	53.00
Secondary Occupation		
Trading Sector/ Private Business	19	8.60
Agriculture	3	1.40
General Employment	197	90.00
Income from Primary Occupation (Baht/Month)		
15,000 Baht or less	7	3.20
15,001-20,000 Baht	99	45.20
20,001 Baht or more	113	51.60
(Mean=21,963.47,S.D.=3,756.162,Min=14,000.00, Max=35,000.00)		

Table 2 The Economic Factors of Sample Groups classified by primary occupation, secondary occupation, income from primary occupation, income from secondary occupation, and length of staying in community (n=219) (cont.)

Economic Factors	Number	Percentage
Total	219	100.00
Income from Secondary Occupation (Baht/Month)		
10,000 Baht or less		
10,001-15,000 Baht	168	76.70
15,001 Baht or more		
(Mean= 10,054.79, S.D.= 2,617.288, Min= 5,000, Max= 20,000)	39	17.80
Length of Staying Community		
39 years or under		
40-49 years		
50 years or over	24	11.00
	93	42.50
	102	46.50

The results of study showed that the sample groups had the knowledge on tourist destination development of floating market at a high level or 98.60%, followed by having the knowledge on tourist destination development of floating market at a moderate level or 1.40%, the mean score was 25.77, the standard deviation was 0.870, the minimum

score was 19, the maximum score was 26 and The results of study showed that the sample groups had the value creation level of tourism resources of floating market at a high level or 99.50% , followed by having the value creation level to tourism resources of floating market at a moderate level or 0.5% , the mean score was 29.44, the standard deviation was 1.200, the minimum score was 23, the maximum score was 30, as shown in Table 3,4

Table 3 The Level of Knowledge on Tourist Destination Development of Floating Market of Sample Groups

219 Households		
Level of Knowledge on Tourist Destination Development of Floating Market	Number	Percentage
Knowledge on tourist destination development of floating market at a high level (16 points or fewer)	0	0.00
Knowledge on tourist destination development of floating market at a moderate level (Between 17-20 points)	3	1.40
Knowledge on tourist destination development of floating market at a high level (21 points or more)	216	98.60
$\bar{x} = 25.77$ S.D. = 0.870 Min = 19.00 Max = 26.00		

Table 4 The Level of Value Creation to Tourism Resources of Floating Market

219 Households		
Scores of Value Creation to Tourism Resources of Floating Market	Number	Percentage
Value creation level to tourism resources of floating market at a low level (18 points or fewer)	0	0.00
Value creation level to tourism resources of floating market at a moderate level (Between 19-23 points)	1	0.5

Value creation to tourism resources of floating market at a high level (24 points or more) 218 99.50

$$\bar{X} = 29.44 \text{ S.D.} = 1.200 \text{ Min} = 23.00 \text{ Max} = 30.00$$

The results of study showed that the sample groups had a level of people participation in tourist destination development of floating market of the sample groups was at a low level or 93.10% of them, followed by a level of people participation in tourist destination development of floating market of the sample groups was at a moderate level or 4.60% of them, and a level of people participation in tourist destination development of the floating market of the sample groups was at a high level or 2.30% of them, respectively. The mean score was 30.50, the standard deviation was 5.164 .The minimum score was 22 points, and the maximum score was 52 points. The scores were shown in Table 5.

Table 5 The Score Level of People Participation in Tourist Destination Development of Sample Groups 219 Households

The Score Level of People Participation in Tourist Destination Development of Sample Groups	Number	Percentage
People Participation in Tourist Destination Development of Sample Groups at a low level (38 points or fewer)	204	93.10
People Participation in Tourist Destination Development of Sample Groups at a moderate level (Between 39-48 points)	10	4.60
People Participation in Tourist Destination Development of Sample Groups at a high level (49 points or more)	5	2.30

$(\bar{X} = 30.50 \text{ S.D.} = 5.164 \text{ Min} = 22.00 \text{ Max} = 52.00)$

Testing of the relationship between the personal factors of sample group, economic factors, and stimulating factors on the level of people participation in the tourist destination development of floating market of sample groups. The personal factors differences statistically at the 0.05 level including age and education level. The economic

factors differences statistically at the 0.05 level including primary occupation, secondary occupation, income from primary occupation, income from secondary occupation and length of staying in community. The stimulating factors differences statistically at the 0.05 level including value creation to tourist resources of floating market.

Conclusion of Discussion

The different personal factors had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province.

People with different ages and educational levels had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. This may be the cause of sample groups in this area aged between 40-49 years and graduated in Bachelor's degree or higher were provided the knowledge and support in education and the importance of floating market conservation in order to continue the development of Amphawa Floating Market. People with different genders, marital status, number of household members, and distance from households to floating market did not have different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. This may be the cause of female or male sample

groups with the age of 18 years up to 60 years, marital status of single, married, or widowed / divorced/ separated, number of household members from 2 people or more, distance from households to floating market in 50 meters or more did not affect the people participation in tourist destination development of floating market, because when the researcher collected the questionnaires, tall sample groups had good understanding, great care, and realization in the use of tourism resources of floating market.

The different economic factors had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province.

People with different primary occupation, secondary occupation, income from primary occupation, income from secondary occupation, the length of staying in community had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. Although the majority of sample groups graduated in the Bachelor's degree or higher, they worked for primary occupation in agriculture that was carried on from their family as the main source of income, and developed to new products by converting the product with added value. For example, originally there were coconut plantations, just only collecting coconuts for sale, but at this time there were a lot of products such as bottled coconut water, coconut jelly, coconut cake, coconut sugar, coconut sugar candy, toffee, Thong Muan or rolled wafer, Ba Bin or coconut macaroon, etc. All of them were made from coconuts and made for sale at the floating market as

the additional income. Some of the products could be OTOP products or sent to sell in different provinces as well.

The different stimulating factors had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province.

People with different value creation to tourism resources of floating market had different effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. The majority of sample groups that the researchers had collected the questionnaires were local people who had lived in the area of Amphawa Floating Market since they were born, so they loved and cared and extremely realized in the value of floating market resources. However, it was possible that everyone had different responsibility, so they could not participated in the development of Amphawa Floating Market as they should do. People with different knowledge about tourist destination development of floating market did not have effects on people participation in tourist destination development: a case study of Amphawa Floating Market, Amphawa District, Samut Songkhram Province. This may be the cause of the majority of sample groups were local people who were always taught about the conservation and development of floating market; therefore, they had basic knowledge about floating market conservation and development as much as possible. When they graduated, they returned to work in their own plantations, because most of them had their own areas of plantation or farm that was carried on from one generation

to another generation. And they applied the knowledge that had been studied together with the previous knowledge to add value to the product for sale in the floating market that was visited by many tourists and foreigners, and also helped to promote the development of Amphawa Floating Market as ecotourism market. It could be said that Amphawa Floating Market was entirely important to people in Amphawa community, because it was the learning center of culture, way of life, dwelling, and main source of income.

Recommendations

Recommendations for further research should be studied in the following issues.

1) There should be the study of conservation value, because this study found that the different values had the effects on the different participation in order to create love and care for continuously preserving the way of floating market community to people who had the participation at the low level such as people who worked in trading sectors / personal business, people with the age of 50 years or over and people who graduated in senior high school / vocational certificate and diploma / high vocational certificate.

2) There should be the support in educating people in tourist destination development, because this study found that although the sample groups had a high level of knowledge about tourist destination development of floating market, there was a low level of people participation in tourist destination development of floating market. Therefore, it is recommended to increase the floating market development activities along with providing knowledge on product development, processing products to create added value in order to encourage much more people to participate in the development of the floating market.

3) There should be the study of career development, development of products that are business related to tourism in the floating market, because this study found that the sample groups created the value to tourism resources of floating market.

Although they had the knowledge of tourist destination development of floating market at a high level, there was a low level of people participation in tourist destination development of floating market.

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2562). รายงานสถิตินักท่องเที่ยวในปี 2559-2561. สืบค้น 14 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.mots.go.th/News-link.php?nid=12281>
- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. (2561). จำนวนครัวเรือนแต่ละชุมชนในตำบลอัมพวา. สืบค้น 6 ธันวาคม 2562, จาก <http://www.amphawa.go.th/site/>
- กัลยกร แสงผล. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยโดยชุมชนมีส่วนร่วม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). กรุงเทพฯ.มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. สืบค้นจาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/159272.pdf>
- จันทนา แสงนิล. (2547). การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติ : กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหิดล,ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม) 2562,หน้า60.สืบค้นจาก <https://www.li.mahidol.ac.th/>
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2546). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ในเขตเทศบาลเมืองลำพูน.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต).เชียงใหม่.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/16216>
- ท่องเที่ยววิถีไทย. (2561). กิจกรรมท่องเที่ยววิถีไทยปี2561. สืบค้น 14 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.amazingthailand.go.th/th/>
- ธนัชชา ฤทธิเดช. (2558). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของตลาดน้ำอัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย,ปีที่ 10 ฉบับที่2(กรกฎาคม-ธันวาคม 2558),หน้า18.สืบค้นจาก [file:///C:/Users/USER/Downloads/45399-Article%20Text-105253-1-10-20160111%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/45399-Article%20Text-105253-1-10-20160111%20(4).pdf)

- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). โครงการอัมพวา ชัยพัฒนานุรักษ์ ต.อัมพวา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม. สืบค้น 18 มีนาคม 2563, จาก <https://www.chaipat.or.th>
- ศรัญญา มีมัย และมณฑาทันติ ชูชูบวงศ์. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางพลับ จังหวัดสมุทรสงคราม.วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ,ปีที่ 17 ฉบับที่ 76 มกราคม – มีนาคม 2563,หน้า90.สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/161140/164008>
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2546). การท่องเที่ยว. สืบค้น 18 มีนาคม 2563, จาก <https://www.mots.go.th/>
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2562). รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปี 2562. สืบค้น 18 มีนาคม 2563, จาก <http://stat.bora.dopa.go.th>
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York. Cornell University Press.

แนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล

ชัยพร รองทอง¹
ตติยา พนมวัน ณ อยุธยา²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล 3) นำเสนอแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี (Mix-Methods Research) ประชากร คือ ศิษย์เก่า และรองคณบดีฝ่ายกิจการ นักศึกษาหรือผู้แทนจากคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมทิดล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 351 คน อัตราตอบกลับ 324 คน (92.30%) และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Person) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความผูกพันมากที่สุดในด้านความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร 2) ระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีส่วนร่วมมากที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 3) ระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรมากที่สุดในด้าน Harmony: กลมกลืนกับสรรพสิ่ง

แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1) จัดตั้งกลุ่ม Facebook ศิษย์เก่า เพื่อใช้ติดต่อสื่อสาร ระหว่างคณะฯ และศิษย์เก่า รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างศิษย์เก่าด้วยกัน 2) จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาปัจจุบัน และศิษย์เก่า หรือเชิญศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการหรือกิจกรรมของคณะฯ หรือการจัดกิจกรรมโดยการแบ่งกลุ่มตามความสนใจ 3) จัดตั้งสมาชิษย์เก่า เพื่อเข้ามาบริหารจัดการและดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับศิษย์เก่า ภายใต้การบริหารงานที่สอดคล้องกับแนวทางของคณะฯ

คำสำคัญ: ความผูกพัน, ค่านิยมองค์กร, การมีส่วนร่วม

¹ นักวิชาการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล

² นักวิชาการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมทิดล

BUILDING GUIDELINE FOR ALUMNI ENGAGEMENT OF FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES, MAHIDOL UNIVERSITY

Chaiyaporn Rongthong¹

Tatiya Panomwan Na Ayuttaya²

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the level of engagement. Core value level and the participation level of alumni of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University 2) study the factors affecting engagement of alumni of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University 3) propose guidelines for building engagement among alumni. Faculty of Social Sciences and Humanities Mahidol University. It is a blend of research. (Mix-Method) Population is an alumni and associate dean for student affairs or representatives from the Faculty of Nursing, College of Management and College of Music Mahidol University The research samples were divided into 2 groups: 351 quantitative samples, 324 respondents (92.30%) and 9 qualitative samples, who were key persons. Questionnaire and interview form.

The research findings were as follows: 1) The level of engagement of alumni of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University Overall, it is at a high level. Have the greatest commitment in confidence and acceptance. The goals and values of the organization 2) The participation level of the alumni of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University In general, it is at a low level. Most involved in receiving participation 3) Level of behavior and practice of organizational values of alumni of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University Overall, it is at the highest level. They have the most behaviors and practice of corporate values in the field of Harmony: in harmony with all.

Development guidelines and research suggestions 1) Establish a Facebook group for alumni to communicate Between faculties and alumni as well as building a network between alumni together 2) Organizing activities to strengthen relations between teachers, Current students and alumni or alumni participate in organizing projects or activities of the faculty. Or organizing activities by dividing groups according to their interests; 3) Establishing alumni members in order to manage and drive policy on alumni Under the administration in accordance with the guidelines of the faculty.

Keywords: Engagement, Core Values, Commitment

---

¹ Educator, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

² Educator, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

หลักการและเหตุผล

เมื่อนักศึกษาเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยและศึกษาตามโครงสร้างของหลักสูตรครบถ้วน จะถือว่านักศึกษานั้นสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกไปเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อสังคม สามารถนำองค์ความรู้ของตนเองไปพัฒนาต่อยอด บูรณาการแนวความคิด และพัฒนานวัตกรรมหรือองค์ความรู้ใหม่ๆให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม สร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัย ดังนั้น ศิษย์เก่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่วมมือ หรือสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์ อาทิ การบริจาคเงิน ทุนการศึกษา สิ่งของ การให้ความช่วยเหลือ การเข้าร่วมกิจกรรม การเป็นจิตอาสา การเป็นวิทยากร แนะนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับรุ่นน้อง รวมทั้งการเป็นกระบอกเสียงและสร้างเครือข่ายให้กับคณะ และมหาวิทยาลัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะหนึ่งของการแสดงออกถึงความผูกพันของศิษย์เก่ากับมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของมหาวิทยาลัยชั้นนำมหาวิทยาลัยต่างๆ ของโลก เช่น Harvard, Yale, Cambridge, Oxford เป็นต้น ที่ได้รับการสนับสนุนจากศิษย์เก่าในด้านต่างๆ (มนตรี นามวงศ์ และ สุภวัฒน์กร วงศ์ธนาสุ, 2560, น. 164)

ทางมหาวิทยาลัยมหิดลได้เล็งเห็นความสำคัญของศิษย์เก่า จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่า ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ของมหาวิทยาลัย Academic and Entrepreneurial Education เป้าประสงค์ (Goal) “Graduates with Desired Characteristics of Mahidol University and the World Class Talents ” ซึ่งมีการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับศิษย์เก่า ระยะ 20 ปี ไว้ 2 ข้อ ได้แก่ 1. พัฒนาศักยภาพนักศึกษาและกระบวนการจัดกิจกรรม นักศึกษาให้ตอบสนองต่อการเป็น Global Citizen และ Global Talents รวมถึงเป็นศิษย์เก่าที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างคนมีคุณภาพ 2. ส่งเสริมเชิงรุกและสนับสนุนเครือข่ายศิษย์เก่าเพื่อร่วมพัฒนานักศึกษาและมหาวิทยาลัย (แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561) จากยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหิดล ทางคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จึงได้มีการกำหนดพันธกิจของคณะฯ ได้แก่ “บริการวิชาการและพัฒนาเครือข่ายนักศึกษาปัจจุบัน ศิษย์เก่า และประชาสัมพันธ์และสื่อสารสู่สังคม” เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยคณะฯ ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเพิ่มระดับความผูกพันของศิษย์เก่า ทางผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความผูกพันของศิษย์เก่าที่มีต่อคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า ได้แก่ การมีส่วนร่วม ค่านิยมองค์กร เพื่อนำข้อมูลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

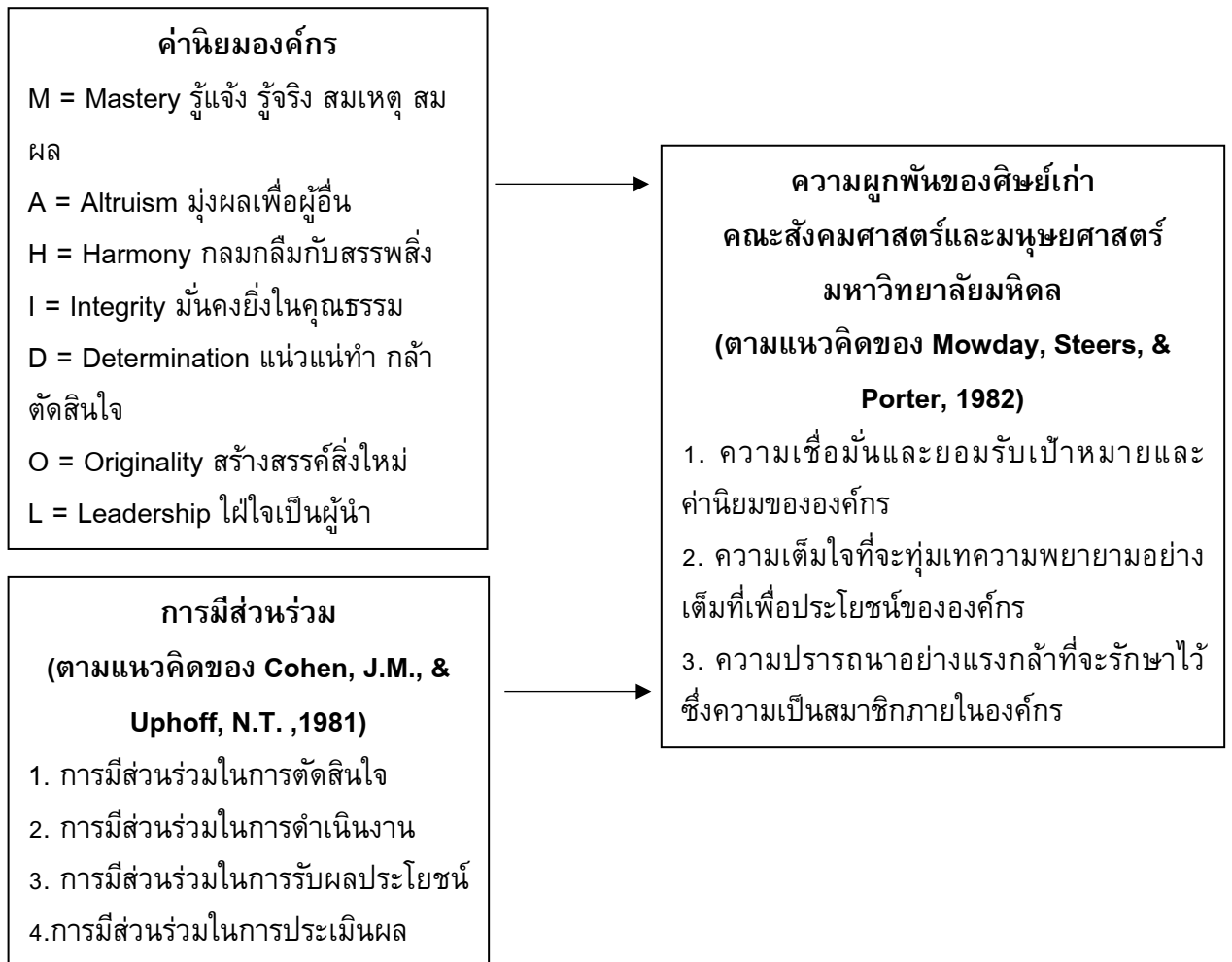
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร ระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาความผูกพันต่อองค์กร ตามทฤษฎีความผูกพันของ Mowday, Steers, & Porter, 1982 ประกอบด้วย 1) ความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร 2) ความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ขององค์กร 3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกภายในองค์กร

2. การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ ค่านิยมองค์กร ตามแนวคิดของมหาวิทยาลัยมหิดล ประกอบด้วย M = Mastery รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุ สมผล A = Altruism มุ่งผลเพื่อผู้อื่น H = Harmony กลมกลืนกับสรรพสิ่ง I = Integrity มั่นคงยิ่งในคุณธรรม D = Determination แน่วแน่ทำ กล้าตัดสินใจ O = Originality สร้างสรรค์สิ่งใหม่ L = Leadership ใฝ่ใจเป็นผู้นำ และการมีส่วนร่วม ของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981) ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mix-Methods Research) 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บแบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับรองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือผู้แทนจากคณะพยาบาล-ศาสตร์ และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นคณะหรือวิทยาลัยที่มีผลการสำรวจความผูกพันอยู่ในระดับสูงที่สุด 1-3 อันดับแรก (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) และสัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือผู้แทนจากวิทยาลัยการ จัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกับคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ศิษย์เก่า จำนวน จำนวน 2,879 คน กำหนด กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่มอร์แกน (Krejcie and Morgan: 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5 % ได้กลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร 351 คน อัตราการตอบกลับแบบสอบถาม 324 คน (92.30%)

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์ขอข้อมูลแบบเจาะลึก (In – depth Interview) ได้แก่ รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือผู้แทนจากคณะพยาบาลศาสตร์ และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นคณะหรือวิทยาลัยที่มีผลการสำรวจความผูกพันอยู่ในระดับสูงที่สุด 1-3 อันดับแรก (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) และสัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือผู้แทนจากวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกับคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยเลือกจากศิษย์เก่าที่มีความโดดเด่นทางด้านวิชาการ ศิษย์เก่าที่เข้าร่วมกิจกรรมของคณะเป็นประจำ และศิษย์เก่าที่ร่วมบริจาคทุนทรัพย์หรือสิ่งของให้กับคณะฯ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความผูกพัน ระดับการมีส่วนร่วม และระดับค่านิยมองค์กร ของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยถามความคิดเห็นจากศิษย์เก่า

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมมากที่สุด และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยต้องการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดรายละเอียดของคำถามไว้ล่วงหน้า ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า และ 2) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม(Focus Group Interview) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการจัดกลุ่มในการพูดคุย ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลและแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ (SPSS for windows) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ 1) ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายถึง ระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่า ระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า และระดับความผูกพันของศิษย์เก่า 3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์และ

อธิบายการกระจายของข้อมูล 4) ค่าสถิติ Multiple Regression เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาหรือผู้แทนจากคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี คณะพยาบาลศาสตร์ และวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศิษย์เก่าที่มีความโดดเด่นทางด้านวิชาการ ศิษย์เก่าที่เข้าร่วมกิจกรรมของคณะเป็นประจำ และศิษย์เก่าที่ร่วมบริจาคทุนทรัพย์หรือสิ่งของให้กับคณะ ผู้วิจัยได้นำมาจัดลำดับคำตอบเพื่อนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาความ

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1.1 ผลการศึกษาระดับความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษาระดับความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$) โดยศิษย์เก่ามีความผูกพันต่อคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มากที่สุดในด้านความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ($\bar{X}=4.10$) รองลงมาคือ ด้านความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร ($\bar{X}=4.02$) และด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเท ความพยายามที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร ($\bar{X}=3.84$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล

ความผูกพันของศิษย์เก่า	ระดับความผูกพัน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร	4.10	.686	มาก
2. ความเต็มใจที่จะทุ่มเท ความพยายามที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร	3.84	.754	มาก
3. ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร	4.02	.688	มาก
สรุปภาพรวมความผูกพันของศิษย์เก่า	3.99	.613	มาก

1.2 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.57$) โดยศิษย์เก่ามีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=2.69$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X}=2.57$) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X}=2.53$) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}=2.50$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล

การมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2.50	1.164	น้อย
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	2.57	1.132	น้อย
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	2.69	1.228	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.53	1.188	น้อย
สรุปภาพรวมการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า	2.57	1.096	น้อย

1.3 ผลการศึกษาระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษาระดับระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.31$) โดยศิษย์เก่ามีระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรมากที่สุดในด้าน Harmony: กลมกลืนกับสรรพสิ่ง ($\bar{X}=4.45$) รองลงมาคือ ด้าน Altruism: มุ่งผลเพื่อผู้อื่น ($\bar{X}=4.43$) ด้าน Determination: แน่วแน่ กล้าทำ กล้าตัดสินใจ ($\bar{X}=4.40$) ด้าน Integrity: มั่นคงยั่งยืน ($\bar{X}=4.34$) ด้าน Originality: สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ($\bar{X}=4.25$) ด้าน Mastery: รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุ สมผล ($\bar{X}=4.17$) และด้าน Leadership: ใฝ่ใจเป็นผู้นำ ($\bar{X}=4.11$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล

พฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่า	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. Mastery: รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุ สมผล	4.17	.602	มาก
2. Altruism: มุ่งผลเพื่อผู้อื่น	4.43	.582	มากที่สุด
3. Harmony: กลมกลืนกับสรรพสิ่ง	4.45	.534	มากที่สุด
4. Integrity: มั่นคงยิ่งในคุณธรรม	4.34	.567	มากที่สุด
5. Determination: แน่วแน่ กล้าทำ กล้าตัดสินใจ	4.40	.602	มากที่สุด
6. Originality: สร้างสรรค์สิ่งใหม่	4.25	.597	มากที่สุด
7. Leadership: ใฝ่ใจเป็นผู้นำ	4.11	.582	มาก
สรุปภาพรวมระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่า	4.31	.484	มากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ค่านิยมองค์กรและการมีส่วนร่วมส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีผลให้ค่าอำนาจการทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.381 ซึ่งหมายความว่า ค่านิยมองค์กรและการมีส่วนร่วม เป็นตัวพยากรณ์ที่สามารถทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าได้ ร้อยละ 38.1 โดยที่ค่านิยมองค์กรเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่ามากที่สุด สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $Y = .601X_1 + .182X_2$ และสามารถเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ $Z/Y = .475Z_1 + .324Z_2$ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้ □ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ค่าคงที่/ตัวแปร	R^2	Adjust R^2	b	Std. error	Beta	t	P-value
ค่าคงที่	.279	.277	1.107	.260		4.254	.000
ค่านิยมองค์กร (X_1)			.669	.060	.528	11.156	.000
ค่าคงที่	.381	.377	.930	.243		3.835	.000
ค่านิยมองค์กร (X_1)			.601	.056	.475	10.663	.000
การมีส่วนร่วม (X_2)			.182	.025	.324	7.288	.000

ตอนที่ 3 แนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ได้แก่ รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา หรือผู้แทนจาก 1) คณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 1 คน 2) วิทยาลัยการจัดการ จำนวน 1 คน และ 3) วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ จำนวน 1 คน และผลจากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นศิษย์เก่าที่มีความโดดเด่นทางด้านวิชาการ ศิษย์เก่าที่เข้าร่วมกิจกรรมของคณะเป็นประจำ และศิษย์เก่าที่ร่วมบริจาคทุนทรัพย์หรือสิ่งของให้กับคณะ จำนวน 7 คน สามารถนำมาสรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์และการสร้างค่านิยม

1.1 การปลูกฝังเรื่องค่านิยม ค่านิยมองค์กรมีส่วนสำคัญในการสร้างความผูกพันระหว่างศิษย์เก่า นักศึกษา และคณะฯ คณะฯ สามารถจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสอดแทรกค่านิยมองค์กรระหว่างที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ เพื่อให้เกิดการรับรู้และการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมองค์กร

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา อาจารย์ และคณะฯ กุญแจหลักในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างนักศึกษา ศิษย์เก่า และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คือ อาจารย์ ผู้สอน ซึ่งสามารถดำเนินการผ่านการจัดกิจกรรมเพื่อลดช่องว่างระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ โดยอาศัยความร่วมมือของอาจารย์ในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมงานของนักศึกษาและศิษย์เก่า นอกจากนี้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องยังมีส่วนช่วยให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่าย รวมทั้งเกิดเป็นความผูกพัน ถึงแม้ว่ากิจกรรมจะดำเนินการเสร็จสิ้นหรือนักศึกษาสำเร็จการศึกษาเรียบร้อยแล้ว แต่ความสัมพันธ์หรือเครือข่ายยังคงอยู่

1.3 การสร้างกลุ่ม Facebook ศิษย์เก่า คณะฯ สามารถประยุกต์ใช้ Facebook ในการสร้างเครือข่ายศิษย์เก่าและสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารกับศิษย์เก่า โดยการสร้างกลุ่มศิษย์เก่าใน Facebook ซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย และสามารถทำได้ทันที อีกทั้งสามารถเข้าถึงนักศึกษาและศิษย์เก่าได้อย่างรวดเร็ว ศิษย์เก่าสามารถมีส่วนร่วมในการเชิญชวนเพื่อนร่วมรุ่นให้เข้ามาในกลุ่มได้ ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างคณะฯ และศิษย์เก่าไม่ขาดหาย ยังคงเห็นความเคลื่อนไหวกันอย่างต่อเนื่อง

2. การสร้างการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า

คณะฯ สามารถเชิญศิษย์เก่าให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม/โครงการ หรือมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม/โครงการ เช่น การเชิญศิษย์เก่าเข้ามาเป็นคณะกรรมการดำเนินการจัดกิจกรรม/โครงการ หรือเชิญศิษย์เก่าที่มีความสามารถมาเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้หรือสร้างแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้องได้ ซึ่งจะทำให้ศิษย์เก่าเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งหรือได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของคณะฯ และยังทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องทางอ้อม

3. การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ควรมีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า เพื่อเข้ามาช่วยบริหารจัดการและดูแลเกี่ยวกับการดำเนินการด้านศิษย์เก่า ภายใต้การบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวทางของคณะฯ โดยมีการทำงานเชื่อมโยงกัน เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการของสมาคมศิษย์เก่าก็สามารถแต่งตั้งอาจารย์ประจำคณะหรือนักศึกษาปัจจุบัน ตัวแทนจากสโมสรนักศึกษาเข้าไปเป็นคณะกรรมการ เพื่อให้การดำเนินการของทั้ง 2 หน่วย มีความเชื่อมโยงกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาระดับความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษาระดับความผูกพันของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการศึกษาความผูกพันของศิษย์เก่า จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร 2) ความเต็มใจที่จะทุ่มเท ความพยายามที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร และ 3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า ระดับความผูกพันของศิษย์เก่าอยู่ในระดับมาก โดยศิษย์เก่ามีความรู้สึกภาคภูมิใจที่บอกกับผู้อื่นว่าสำเร็จการศึกษาจากคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และแนะนำให้ผู้อื่นมาศึกษาต่อที่คณะฯ รวมทั้งศิษย์เก่าส่วนใหญ่ยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมองค์กรของคณะฯ อย่างไรก็ตาม หากคณะฯ สามารถจัดกิจกรรมหรือสร้างความสัมพันธ์ให้ศิษย์เก่ารู้สึกมีความผูกพันต่อคณะฯ อาจทำให้ระดับความผูกพันของศิษย์เก่าเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ ศิษย์เก่า และนักศึกษาปัจจุบัน การจัดกิจกรรมรับน้อง การจัดกิจกรรมแบ่งกลุ่มตามความสนใจของนักศึกษาและศิษย์เก่า หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าเพื่อเข้ามาขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการเกี่ยวกับศิษย์เก่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า การสร้างความผูกพันกับศิษย์เก่าควรเริ่มตั้งแต่การเข้ามาเป็นนักศึกษา โดยเริ่มจากการปลูกฝังเรื่องค่านิยมหลักของมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง รวมทั้งการสื่อสารระหว่างคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์กับนักศึกษา และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ควรจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าเพื่อเข้ามาช่วยบริหารจัดการและดูแลเกี่ยวกับการดำเนินการด้านศิษย์เก่า ภายใต้การบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวทางของคณะฯ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของAllen (2001, อ้างถึงใน อรุณสา เกษรสังข์, 2550: 10) กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความตั้งใจของบุคลากรที่ให้ความพยายามอย่างมากเพื่อประโยชน์ขององค์กร เป็นความสามารถที่จะอยู่กับองค์กรตลอดไป มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ตลอดจนการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติพันธ์ ปริดิณวัฒน์ (2561) พบว่า ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยพะเยา มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความผูกพันต่อองค์กรรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการมีความเชื่อมั่นและยอมรับใน

เป้าหมายและค่านิยมขององค์กร มีความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์กร และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์กร

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของคณะฯ ศิษย์เก่าไม่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน ให้ข้อเสนอแนะหรือคำปรึกษาในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ นอกจากการเข้าร่วมงานและบริจาคเงินหรือสิ่งของ ซึ่งคณะฯ ควรเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เช่น การเชิญศิษย์เก่าที่มีความโดดเด่นหรือมีความสามารถเป็นวิทยากรให้กับนักศึกษาปัจจุบัน การเชิญศิษย์เก่าเป็นคณะกรรมการจัดกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการจัดกิจกรรมหรือโครงการเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และทำให้ศิษย์เก่ามีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือคณะฯ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า คณะฯ สามารถให้ศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้ข้อเสนอแนะและแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมหรือโครงการ และเชิญศิษย์เก่าที่มีความสามารถมาเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้หรือสร้างแรงบันดาลใจให้กับรุ่นน้องได้ ซึ่งจะทำให้ศิษย์เก่าเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งหรือได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของคณะฯ จนเกิดเป็นความผูกพันกับคณะฯ และทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องทางอ้อม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Steers (1977, อ้างถึงใน อ้างถึงใน ญัฐพงษ์ ขอดใจ ,2560: 17) ที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดต่อความผูกพันต่อองค์กร พบว่า ความรู้สึกต่อองค์กรเป็นตัวแปรที่อธิบายถึงความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งมีองค์ประกอบเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน หมายถึง การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติงาน มีการกระจายการตัดสินใจให้ผู้ปฏิบัติงานและไม่ใช้อำนาจหน้าที่ตามรูปแบบที่เป็นทางการมากเกินไป จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะดึงดูดให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธร สุนทรายุทธ (2550, อ้างถึงใน ศิวชาติ แสงทอง, 2555: 32) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมว่า ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานมีส่วนร่วมกระบวนการขององค์กรที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจร่วมคิดร่วมทำมากขึ้น

ตอนที่ 3 การศึกษาระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษาระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่าคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นการศึกษาค่านิยมองค์กรของมหาวิทยาลัยมหิดล (MAHIDOL Core Values) ประกอบด้วย 1) Mastery: รู้แจ้ง รู้จริง สมเหตุ สมผล 2) Altruism: มุ่งผลเพื่อผู้อื่น 3) Harmony: กลมกลืนกับสรรพสิ่ง 4) Integrity: มั่นคงยั่งยืนในคุณธรรม 5) Determination: แน่วแน่ทำ กล้าตัดสินใจ 6) Originality: สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และ 7) Leadership: ใฝ่ใจเป็นผู้นำ ผลการศึกษาพบว่า ระดับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามค่านิยมองค์กรของศิษย์เก่าอยู่ในระดับมากที่สุด หมายความว่าศิษย์เก่ามีทัศนคติเป็นไปในทิศทางเดียวกับค่านิยมมหาวิทยาลัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับค่านิยมและการนำค่านิยมของมหาวิทยาลัยไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งการยอมรับค่านิยมของมหาวิทยาลัยคือองค์ประกอบหนึ่งแสดงถึงความผูกพันของศิษย์เก่าที่มีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mowday, Steers, & Porter (1982, อ้างถึงใน ญฐพรธน ชาญธรรม, 2560: 19) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์การข้อหนึ่งว่า ความเชื่อและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ หมายถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่แสดงตนเป็นหนึ่งเดียวกับองค์การที่มีค่านิยมที่กลมกลืนกับสมาชิกองค์การคนอื่นๆ และเต็มใจที่จะอุทิศกำลังกายและกำลังใจ เพื่อปฏิบัติภารกิจขององค์การ เป็นความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ความผูกพัน ที่มีต่อเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ คือ ความรู้สึกจงรักภักดีของสมาชิกต่อองค์การ และมีทัศนคติในทางที่ สอดคล้องกับเป้าประสงค์ขององค์การ เป็นทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเอกลักษณ์ ของเขากับองค์การ ตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของ สรุ้ไปได้ว่า ความเชื่อและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การจะต้องเชื่อมั่น ยอมรับและพร้อมที่จะเต็มใจปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่นในทิศทางเดียวกับ เป้าหมายขององค์การ และสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่ว่า ค่านิยมองค์กรมีส่วนสำคัญในการสร้างความผูกพันระหว่างศิษย์เก่า นักศึกษา และคณะฯ ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมองค์กรสามารถทำได้ตั้งแต่การเป็นนักศึกษาผ่านจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสอดแทรกค่านิยมองค์กร

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ค่านิยมองค์กรและการมีส่วนร่วมส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมขององค์การ 2) ความเต็มใจที่จะทุ่มเท ความพยายามที่จะปฏิบัติงานเพื่อองค์การ และ 3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกขององค์การ มีผลให้ค่าอำนาจการทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.381 ซึ่งหมายความว่า ค่านิยมองค์กรและการมีส่วนร่วม เป็นตัวพยากรณ์ที่สามารถทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าได้ ร้อยละ 38.1 โดยที่ค่านิยมองค์กรเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่ามากที่สุด สามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $Y =$

.601X₁ + .182X₂ และสามารถเขียนสมการในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ $Z/Y = .475Z_1 + .324Z_2$

ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงษ์จันทร์ ภูษาพานิชย์ และคณะ (2560) พบว่า ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ปัจจัยที่อธิบายหรือพยากรณ์ความผูกพันต่อการเรียนได้มากที่สุด คือ ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล รองลงมา ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ตามลำดับ โดยทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อการเรียนของนักศึกษาได้ ร้อยละ 45.1 ($R^2 = 0.451$) และปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อมหาวิทยาลัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ปัจจัยที่สามารถอธิบายหรือพยากรณ์ความผูกพันต่อมหาวิทยาลัยได้มากที่สุด คือ ปัจจัยเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย รองลงมา ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ตามลำดับ โดยทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อมหาวิทยาลัยของนักศึกษาได้ ร้อยละ 70.6 ($R^2 = 0.706$)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งมีผลอยู่ในระดับน้อย สามารถที่จะเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมจากน้อยเป็นระดับปานกลาง โดยการให้ศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เช่น การเชิญศิษย์เก่าที่มีความโดดเด่นหรือมีความสามารถเป็นวิทยากรให้กับนักศึกษา ปัจจุบัน การเชิญศิษย์เก่าเป็นคณะกรรมการการจัดกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ เป็นต้น หากระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่าเปลี่ยนไป ย่อมจะส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าให้เปลี่ยนไป 0.601 หน่วย

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับความผูกพัน ระดับค่านิยมองค์กร และระดับการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของศิษย์เก่าที่มีต่อคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการนำเสนอแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยแนวทางการสร้างความผูกพันของศิษย์เก่า คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. การจัดตั้งกลุ่ม Facebook ศิษย์เก่า เพื่อใช้ติดต่อสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และศิษย์เก่า รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างศิษย์เก่าด้วยกัน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ นักศึกษาปัจจุบัน และศิษย์เก่า โดยการเชิญศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการหรือกิจกรรมของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เช่น เชิญเป็นวิทยากร เชิญเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน เป็นต้น

3. การจัดตั้งสมาชิษย์เก่า เพื่อเข้ามาบริหารจัดการและดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับศิษย์เก่า ภายใต้การบริหารงานที่สอดคล้องกับแนวทางของคณะฯ โดยคณะกรรมการอาจจะประกอบด้วยอาจารย์ประจำคณะฯ ตัวแทนนักศึกษาปัจจุบัน และตัวแทนศิษย์เก่า เพื่อให้การทำงานระหว่างคณะฯ และสมาคมศิษย์เก่ามีความเชื่อมโยงกัน อย่างไรก็ตาม การเชิญชวนศิษย์เก่าเข้ามาเป็นสมาชิกควรมีการสร้างแรงจูงใจ โดยการมอบสิทธิพิเศษให้กับสมาชิกของสมาคมศิษย์เก่า เช่น ส่วนลดทุกกิจกรรมของคณะ ส่วนลดจากร้านค้าของศิษย์เก่า สิทธิในการลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรมก่อนบุคคลทั่วไป ชื่อสินค้าพรีเมียมของคณะฯ ในราคาพิเศษ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จิตติพันธ์ ปรีดิฉวีวัฒน์. (2561). ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ มหาวิทยาลัยพะเยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ณัฐพงษ์ ขอดใจ. (2560). ปัจจัยด้านประสบการณ์การทำงานที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของนักพัฒนาซอฟต์แวร์ในองค์กรเอกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณัฐพรรณ ชาญธัญกรรม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกรมชลประทาน (สามเสน). (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ดลชนก โมธรรม และ ศิริลักษณ์ ประสันแพงศรี. (2558). อิทธิพลของค่านิยมร่วมที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารอาคารสงเคราะห์ ฝ่ายสาขาตะวันออกเฉียงเหนือ. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15 (หน้า 27-42).
- ปรารธนา ผกาแก้ว. (2561). การรับรู้วัฒนธรรมองค์กรกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน กลุ่มเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์และกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ในกลุ่มบริษัทผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์จันทร์ ภูษาพานิชย์ และคณะ. (2560). ปัจจัยพยากรณ์ความผูกพันของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2561). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580. เข้าถึงได้จาก https://op.mahidol.ac.th/pl/wp-content/uploads/2018/11/Mahidol_Strategic_Plan_2018-203720Year.pdf

- มนตรี นามวงศ์ และ ศุภวัฒน์ นกร วงศ์ธนวิสุ. (2560). การบริหารความสัมพันธ์กับศิษย์เก่าของสำนักงานศิษย์เก่าสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *สงขลานครินทร์ ฉบับศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 23(3), 164-178.
- ศิวนาติ แสงทอง. (2555). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรกับความผูกพันต่อโรงเรียนของครูโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อรอุสา เกสรสังข์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์กรของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

พระสมชาย ขวลิตเนตร (ชวนปญโญ)¹

สรารุธ อนันตชาติ²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น (Exploratory survey research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค โดยใช้แบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบเป็นผู้กรอกข้อมูลด้วยตนเองในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 27-44 ปี จำนวน 95 คน เป็นผู้ที่เคยผ่านการสักรายมือมาก่อน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจภายในที่สูงกว่าแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม (ค่าเฉลี่ยรวม 4.41 และ 3.22 ตามลำดับ) อีกทั้งแรงจูงใจโดยรวม แรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม และแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด

คำสำคัญ: แรงจูงใจ พฤติกรรมผู้บริโภค การสักรายมือ การวิจัยเชิงสำรวจ

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Relationship between Consumer’s Motivation and Hand Tattoo Behavior

Somchai Chawalitnaet¹

Saravudh Anantachart²

Abstract

This quantitative study is an exploratory survey research. Its objective was to examine the relationship between consumer’s motivations and hand tattoo behavior. Self-administered questionnaire was used to collect data online from 95 consumes, aged between 27 and 44 years old, already had hands tattoos in the past. The results show that internal motivation has higher relationship than external motivation (environmental factors) with the mean scores of 4.41 and 3.22, respectively. Moreover, overall motivation, internal motivation, and external motivation (both environmental factor and mass media factor) are significantly and positively related to consumers’ hand tattoo behavior.

Keywords: Motivation, Consumer behavior, Hand Tattoo, Survey research

---

¹ PhD candidate, Doctor of Communication Arts Program, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University

² Associate Professor, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University

บทนำ

กระแสการสักรายมือเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศญี่ปุ่น กระแสวัฒนธรรมนี้ได้ก้าวข้ามมาสู่วัฒนธรรมในประเทศไทย โดยการนำเสนอครั้งแรกทางรายการโทรทัศน์ Woody เมื่อ 7 ปีที่แล้ว ซึ่งจากการสำรวจ Google Trade (ณ วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2564) เริ่มมีการค้นหาคำว่าการสักรายมือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 และสูงสุดช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 เนื่องจากเป็นช่วงที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสสายพันธุ์ใหม่โควิด-19 ในประเทศไทย ผู้บริโภคจึงมีการปรับตัวสื่อสารผ่านโลกออนไลน์มากขึ้น ดังนั้น จึงไม่แปลกใจที่กระแสการสักรายมือได้เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อผู้บริโภคบางกลุ่ม ในช่วงโรคระบาด ที่เศรษฐกิจไม่ดี ผู้คนสิ้นหวัง โดยสิ่งที่เป็นที่พึ่งยังคงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เหมือนดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา จะเห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มักจะมีกระแสดังขึ้นมาในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ พอเศรษฐกิจดี ทำมาค้าขายดีก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกต่อไป สิ่งนี้จึงนับเป็นช่องว่างให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถจะประกอบสร้างเรื่องราวขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้ง่ายขึ้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

แม้ปัจจุบันผู้บริโภคยังใช้สื่อมวลชนเพื่อหาข้อมูลต่อยก้าคำนิยามที่ตนเชื่อ ซึ่งหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดกระแสการสักรายมือนั้นก็คือ แรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของผู้บริโภคมักเกิดจากแรงจูงใจไปกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมนั้น โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนของการกระทำนั้น (Hawkins & Mothersbaugh, 2013) นอกจากนี้ แรงจูงใจเป็นหนึ่งในกระบวนการของการเรียนรู้โดยการสังเกต ตามทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) ที่มีรากฐานยาวนาน ซึ่งโดยพื้นฐาน แรงจูงใจมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรม นอกเหนือจากแรงจูงใจแล้ว สื่อมวลชนยังคงสามารถสร้างผลกระทบต่อผู้บริโภคได้ โดยเฉพาะในยุคการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เช่นในปัจจุบัน ที่ผู้บริโภคเป็นผู้เลือกใช้ เป็นผู้กระทำการ (Active Audiences) ดังนั้น การที่ผู้บริโภคแสดงพฤติกรรมการสักรายมือจึงอาจจะมีสาเหตุหลักมาจากหลาย ๆ ปัจจัยในชีวิตประจำวัน บทความชิ้นนี้จึงมุ่งหาคำตอบ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ กับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค และกำหนดสมมติฐานการวิจัยที่ว่าแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งต่อแวดวงวิชาการด้านการสื่อสาร วงการศาสนา และวงการวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงช่วยให้นักการตลาด องค์กร เจ้าของกิจการ สามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ

Schiffman และ Kanuk (2007) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจ (Motive) หรือแรงขับ (Drive) ว่าเป็นความต้องการที่มีแรงผลักดันเพียงพอที่จะชักนำให้บุคคลตอบสนองความต้องการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งแรงจูงใจเป็นแรงผลักดันภายในหรือภายนอก และเป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการตอบสนองด้านพฤติกรรม มีการกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจงของการตอบสนอง ในขณะที่ทฤษฎีลำดับขั้นของ Maslow เป็นทฤษฎี

แรงจูงใจที่มองว่า ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด และทฤษฎีแรงจูงใจของ McClellan (1962) ที่อธิบายว่า ความต้องการของคนที่จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญมี 3 ข้อ คือ 1) ความต้องการประสบความสำเร็จ (Need for Achievement) 2) ความต้องการความรักความผูกพัน (Need for Affiliation) และ 3) ความต้องการอำนาจบารมี (Need for Power)

นอกจากนี้ อีกหนึ่งทฤษฎีการสื่อสารที่อธิบายมิติด้านแรงจูงใจได้ลุ่มลึกนั้นคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งได้พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) จัดเป็นกลุ่มทฤษฎีที่ปฏิเสธทฤษฎีการรับรู้และการตอบสนอง (Stimulus-Response Model) ที่มองว่า มนุษย์ได้ประสบการณ์จากสิ่งเร้าโดยตรง ซึ่งทฤษฎีก่อนหน้าอธิบายว่า พฤติกรรมของมนุษย์มักได้รับการอธิบายในแง่ของปัจจัยด้านเดียว ในรูปแบบของสาเหตุทิศทางเดียว ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม โดย Bandura (1986) มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่รู้จักใช้พุทธิปัญญา รู้จักวิถีคิด รู้จักใช้ประโยชน์ โดยมีประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคมยังคัดค้านกลุ่มทฤษฎีกระบวนทัศน์เรื่องผลกระทบอันจำกัดของสื่อมวลชน (Limited Effect Paradigm) ที่มุ่งตอบโจทยว่า สื่อมวลชนสามารถสร้างผลกระทบระยะสั้น (Short-term Impact) ที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม ยังมองว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นการเชื่อมต่อกับสัมพันธ์ตามหน้าที่กลไกที่สำคัญระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 3 ข้อ คือ 1) อิทธิพลภายในส่วนบุคคล ในที่นี้หมายความถึงแรงจูงใจภายใน ที่เกิดจากสื่อมวลชนเป็นตัวกระตุ้น เนื่องจากกระแสการสักรายมือ ได้รับความสนใจอย่างมากในสังคม ประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำกระทบต่อธุรกิจ ส่งผลต่อรายรับรายจ่ายที่ไม่พอใช้ รวมถึงความเชื่อ ความอยาก ความต้องการภายใน (กิเลส) ที่มีอยู่เดิม โดยผู้บริโภค และเคยใช้บริการสักรายมือมาก่อน 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อม จากสถาบันอื่น ๆ ในสังคม และ 3) การแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบที่พบในสื่อมวลชนที่ยังคงมีอิทธิพลต่อผู้บริโภค ซึ่งในที่นี้หมายถึง ตัวแบบที่มีชีวิต ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ที่พบผ่านสื่อมวลชน รวมถึงมิติเศรษฐกิจเป็นแรงขับที่สำคัญ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจแสดงพฤติกรรมการสักรายมือในที่สุด (Bandura, 1986)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค

กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Consumer Decision Process) เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและความพยายาม โดยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อขั้นตอนต่าง ๆ ในการตัดสินใจซื้อ ผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ 1) การรับรู้ถึงความต้องการ (Need Recognition) 2) การค้นหาข้อมูล (Information Search) 3) การประเมินผลทางเลือก (Evaluation of Alternatives) 4) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) และ 5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post-purchase Behavior) (Kotler & Keller, 2009) ในขณะที่ Solomon (2018) กล่าวว่า พฤติกรรมการซื้อ เป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาและการใช้ผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ หมายรวมถึง กระบวนการตัดสินใจซึ่งเกิดขึ้นก่อนและมีส่วนในการกำหนดให้มีการกระทำในครั้งต่อ ๆ ไป โดยตามแนวคิดด้านทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคของ Kotler และ Armstrong (2018) ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเป็น

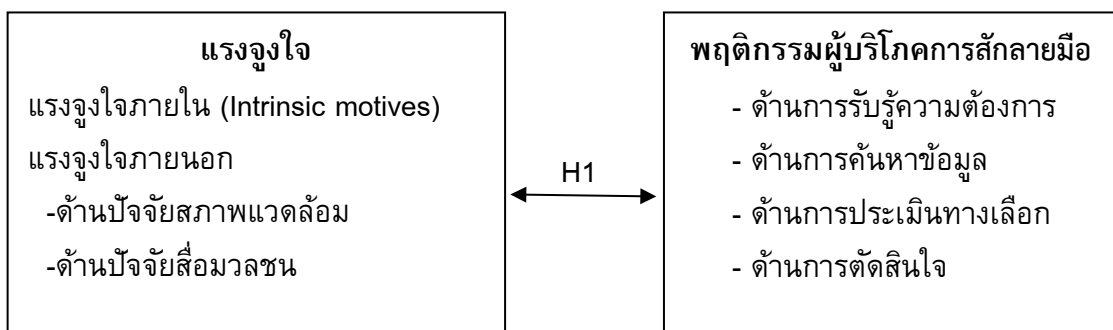

การค้นหาคำตอบหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อและการใช้ของผู้บริโภค เพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการ พฤติกรรม การซื้อและการใช้ของผู้บริโภค คำตอบที่ได้จะช่วยให้ทางการตลาดสามารถพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่สามารถสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ Ajzen และ Fishbein (1975) ได้อธิบายทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ว่า มีตัวแปรหลักสองปัจจัยเป็นตัวกำหนดที่ก่อให้เกิดความตั้งใจในการเกิดพฤติกรรม (Behavioral Intention) นั่นคือ 1) ทศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward Behavior) เป็นปัจจัยส่วนบุคคล ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำของพฤติกรรมและการประเมินการกระทำ และ 2) บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norms) เป็นปัจจัยทางสังคม โดยกลุ่มอ้างอิง อาจหมายถึง บุคคลใกล้ชิดที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น ได้แก่ พ่อ แม่ พี่น้อง เพื่อน คนรัก ก็ได้

กรอบแนวคิดในการศึกษาและสมมติฐานการวิจัย

การสักรายมือ ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ศาสตร์และศิลปะการสักรายมือที่สานมิตินิยมเชื่อ โหราศาสตร์ แต่ยังไม่ถึงกับเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโหราศาสตร์ ไม่ใช่การกรีดให้เป็นแผล หรือการศัลยกรรม แต่เป็นการสัก เพื่อเติมเส้นลายมือที่ด้อยอยู่แล้ว เป็นเส้นตรง ไม่ตัดเส้นอะไรทั้งสิ้น พร้อมกับเติมบางเส้นที่ขาดหายไป เพื่อที่กระตุ้นให้เห็นผลในการเปลี่ยนแปลงชีวิตที่เร็วขึ้น เน้นเรื่องการเงิน การงาน โชคลาภเป็นหลัก (ข่าวสดออนไลน์, 2563, 19 ธันวาคม) ขณะที่แรงจูงใจการสักรายมือ หมายถึง แรงขับเคลื่อนที่เพียงพอที่จะชักนำให้บุคคลตอบสนองความต้องการเพื่อให้เกิดความพอใจ ซึ่งแรงจูงใจอาจเป็นแรงผลักดันภายใน หรือแรงผลักดันภายนอก จากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยด้านสื่อมวลชน เป็นแรงขับที่สำคัญและเป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการตอบสนองด้านพฤติกรรม มีการกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจงของการตอบสนอง (Bandura, 1986) และพฤติกรรมการสักรายมือ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจสักรายมือของผู้บริโภคที่เคยสักรายมือมาก่อน ซึ่งแบ่งขั้นตอนการตัดสินใจเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นรับรู้ความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 ขั้นค้นหาข้อมูล ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการประเมินทางเลือก และขั้นตอนที่ 4 ขั้นการตัดสินใจ (Kotler & Keller, 2009)

โดยบทความนี้มุ่งหาคำตอบตามสมมติฐานการวิจัย (H1) ที่ว่า แรงจูงใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ พฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค และสามารถแบ่งเป็นสมมติฐานการวิจัยย่อย ดังนี้

H1a แรงจูงใจโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

H1b แรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

H1c แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

H1d แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

วิธีการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น (Exploratory Survey Research) แบบตัดขวาง (Cross-sectional Study) เก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบออนไลน์ใน Google Form ให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเองโดยสมัครใจ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ในลักษณะการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นผู้ที่เคยใช้บริการการสักรายมือมาก่อน และเก็บข้อมูลในช่วงเดือนเมษายนจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาวิจัยเบื้องต้นในครั้งนี้ เป็นกลุ่มที่นิยมการสักรายมือและเคยใช้บริการการสักรายมือมาก่อน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและหญิง จำนวน 95 คน โดยมีช่วงอายุ 27-44 ปี หรือรุ่นเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ซึ่งถือเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายและวัยทำงานที่นิยมใช้ Facebook เป็นแหล่งสืบค้นข้อมูล มีรายได้มั่นคง ต้องการมีตัวตน เป็นที่ยอมรับ และมีการตัดสินใจซื้อที่รวดเร็ว มีอำนาจการซื้อสูง และเติบโตมาท่ามกลางความผันผวนในหลาย ๆ ด้านทั้งการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ (Blossom, 2018)

การวิจัยในครั้งนี้เลือกศึกษาตัวแปรในเรื่องของแรงจูงใจภายใน กับแรงจูงใจภายนอก ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมและด้านปัจจัยสื่อมวลชน (Bandura, 1986) และพฤติกรรมการสักรายมือของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามประกอบด้วยส่วนที่ 1 เป็นคำถามเพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ข้อ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ ในเรื่องของเพศ ภูมิลำเนา อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน สถานภาพ และอาชีพ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจการสักรายมือของผู้บริโภค จำนวน 30 ข้อ โดยผู้วิจัยปรับคำถามมาจากงานวิจัยของสุขสันต์ กมลสันติโรจน์ (2548) รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์ (2557) และ Adams (2009) และส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค โดยเลือกคำถามมาจากงานวิจัยของธัญชนก สุขแสง (2556)

โดยคำถามเพื่อวัดตัวแปรดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) มาแล้ว และหลังจากเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง (Editing) และทำการลงรหัส (Coding) โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ค่าสถิติต่าง ๆ และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

สำหรับผลการศึกษาในส่วนแรก เรื่องของลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 95 คนที่นำมาศึกษา แบ่งเป็นเพศหญิง ร้อยละ 84.2 และเพศชาย ร้อยละ 15.8 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่กรุงเทพฯ หรือปริมณฑล มากที่สุด (ร้อยละ 62.1) ในขณะที่ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 41–44 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 55.8) อีกทั้งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มากที่สุด (ร้อยละ 50.5) นอกจากนี้ มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป มากที่สุด (ร้อยละ 42.5) ที่สำคัญมีสถานภาพโสด มากที่สุด (ร้อยละ 49.5) และมีอาชีพค้าขายส่วนตัวหรืออาชีพอิสระ มากที่สุด (ร้อยละ 48.4)

ในส่วนของการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของคำถามในส่วนต่าง ๆ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแรงจูงใจการสักลายมือของผู้บริโภค เท่ากับ .95 ส่วนค่าความเชื่อมั่นของพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค เท่ากับ .94

แรงจูงใจการสักลายมือของผู้บริโภค

สำหรับส่วนของแรงจูงใจการสักลายมือของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ผู้ศึกษาได้วัดระดับแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ในส่วนที่เป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและด้านสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า (ดูตารางที่ 1) กลุ่มตัวอย่างมีระดับแรงจูงใจภายในที่สูงกว่าแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม และแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชน ตามลำดับ (ค่าเฉลี่ยรวม 4.41 3.22 และ 2.76 ตามลำดับ) โดยผลการวัดระดับแรงจูงใจภายใน พบว่า สักลายมือเพื่อต้องการเสริมโชคชะตา มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75) รองลงมา คือ สักลายมือเพื่อต้องการความสำเร็จด้านการงาน (ค่าเฉลี่ย 4.74) และน้อยที่สุด คือ สักลายมือเพื่อป้องกันตัวเองจากโรคร้ายต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.64) สำหรับแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า สักลายมือเพราะความเชื่อ ความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักลายมือ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51) รองลงมา คือ สักลายมือเพราะเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ได้ผลจริงจากผู้ที่เคยสักลายมือมา (ค่าเฉลี่ย 3.59) และน้อยที่สุดคือ สักลายมือเพราะคนรักแนะนำ/จูงใจให้ไปทำ (ค่าเฉลี่ย 2.66) และสุดท้ายแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชน พบว่า สักลายมือเพราะอยากประสบความสำเร็จในชีวิตและการงาน เหมือนผู้นำเทรนด์/ดารา มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.09) รองลงมา คือ สักลายมือตามผู้ที่เคยล้มเหลวจากชีวิตเป็นศูนย์ พอสักลายมือชีวิตพลิกไปสู่ทางที่ร่ำรวย มีบ้าน มีงานมีรถขับ (ค่าเฉลี่ย 3.08) และน้อยที่สุด คือ นักร้องจูงใจให้ท่านสักลายมือ (ค่าเฉลี่ย 2.41)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจการสักลายมือของผู้บริโภค

ประเด็น	M	S.D.
แรงจูงใจ ภายใน	4.41	0.53

แรงจูงใจภายนอก ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม	3.22	0.88
แรงจูงใจภายนอก ด้านปัจจัยสื่อมวลชน	2.76	1.13
รวม	3.46	0.69

พฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

ในส่วนของพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค มีตัวแปรย่อยในเรื่องของการรับรู้ความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก และการตัดสินใจ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนในส่วนของ การตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 4.29) สูงกว่าขั้นตอนอื่น ๆ ทั้งหมด (ดูตารางที่ 2) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

ประเด็น	M	S.D.
ด้านการรับรู้ความต้องการ	3.80	0.78
ด้านการค้นหาข้อมูล	3.46	0.95
ด้านการประเมินทางเลือก	4.20	0.79
ด้านการตัดสินใจ	4.29	0.78
รวม	3.94	0.67

เริ่มจากการรับรู้ความต้องการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สักรายมือเพราะความต้องการเปลี่ยนตัวเองให้มีชีวิตที่ดีขึ้น มีบ้านมีงานมีรถ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) รองลงมา คือ สักรายมือเพราะต้องการแก้ไขข้อผิดพลาดของโชคชะตา เสริมเรื่องสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.06) และน้อยที่สุด สักรายมือเพราะต้องการตามกระแสความนิยมของสังคม (ค่าเฉลี่ย 2.80) ต่อมา ในขั้นของการค้นหาข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสอบถามข้อมูลก่อนตัดสินใจสักรายมือ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.68) รองลงมา คือ ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการสักรายมือจากสื่อต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุและโทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 3.65) และน้อยที่สุด คือ ค้นหาข้อมูลจากหนังสือหรือวารสารเกี่ยวกับการสักรายมือ (ค่าเฉลี่ย 3.26)

ในขั้นของการประเมินทางเลือก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจสักรายมือ โดยพิจารณาจากชื่อเสียง และความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.32) รองลงมา คือ ตัดสินใจสักรายมือ โดยพิจารณาจากชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถานประกอบการ (ค่าเฉลี่ย 4.26) และน้อยที่สุด คือ ตัดสินใจสักรายมือ

ลายมือโดยพิจารณาจากเทคโนโลยีที่ใช้ในการสักรายมือ (ค่าเฉลี่ย 3.98) และสุดท้าย ชั้นของการตัดสินใจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจสักรายมือ เมื่อมีความมั่นใจในความปลอดภัยของการสักรายมือ และตัดสินใจสักรายมือ เมื่อคิดทบทวนผลลัพธ์ ข้อดีข้อเสียของการสักรายมือแล้วเป็นอย่างดี มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.32) รองลงมา คือ ตัดสินใจสักรายมือเมื่อมั่นใจถึงผลที่จะได้รับตรงกับความคาดหวังที่ตั้งใจไว้ (ค่าเฉลี่ย 4.29) และน้อยที่สุด คือ ตัดสินใจสักรายมือเมื่อคิดถึงเรื่องความคุ้มค่าและโอกาส หรือความก้าวหน้าที่จะได้รับในอนาคต (ค่าเฉลี่ย 4.25)

การทดสอบสมมติฐาน

สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน เริ่มจากสมมติฐานย่อยข้อที่ 1 (H1a) ได้รับการยืนยัน ซึ่งแรงจูงใจโดยรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่สมมติฐานย่อยข้อที่ 2 (H1b) ได้รับการยืนยันเช่นกัน โดยแรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ เมื่อมีแรงจูงใจภายในต่อการสักรายมือเพิ่มขึ้น พฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภคก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ต่อมา สมมติฐานย่อยข้อที่ 3 (H1c) ได้รับการยืนยันว่า แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่าเป็นบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสุดท้าย สมมติฐานย่อยข้อที่ 4 (H1d) ยังคงได้รับการยืนยันเช่นกัน โดยแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค อีกทั้งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่าเป็นบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูตารางที่ 3)

ดังนั้น จากผลการทดสอบสมมติฐานทั้งหมด จึงสามารถสรุปได้ว่า แรงจูงใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย
H1a: แรงจูงใจโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ($r = .64, p = .00$)
H1b: แรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค	ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ($r = .50, p = .00$)

H1c: แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
ความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักลายมือของ
ผู้บริโภคร (r = .56, p = .00)

H1d: แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ ยอมรับสมมติฐานการวิจัย
เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค (r = .52, p = .00)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภคสามารถนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ถูกต้องได้ดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างแรงจูงใจกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค

ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า แรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม และแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชน ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค และค่าความสัมพันธ์ดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง นั่นคือ เมื่อผู้บริโภครมีแรงจูงใจต่อการสักลายมือเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภคก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่ง Hawkins และ Mothersbaugh (2013) ได้อธิบายว่า แรงจูงใจเป็นเหตุผลที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม โดยแรงจูงใจเป็นโครงสร้างภายในตัวบุคคลที่ช่วยกระตุ้น ผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรม และกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อันสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ Schiffman และ Kanuk (2007) อธิบายไว้ว่า แรงจูงใจ (Motive) หรือแรงขับ (Drive) เป็นความต้องการที่มีแรงผลักดันเพียงพอที่จะชักนำให้บุคคลตอบสนองความต้องการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งแรงจูงใจเป็นแรงผลักดันภายในหรือภายนอก และเป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการตอบสนองด้านพฤติกรรม มีการกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจงของการตอบสนอง ซึ่งเกิดมาจากการที่มนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนาที่จะเติมเต็มชีวิตให้สมบูรณ์และพัฒนาตนเองไปสู่จุดสูงสุดตามศักยภาพ (Self-actualization Needs) ถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมนุษย์ให้เกิดการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ (Maslow, 1970, as cited in Solomon, 2018)

จากการศึกษาพบว่า แรงจูงใจภายในที่ผู้บริโภครให้ความสำคัญ โดยพิจารณาจากการมีค่าเฉลี่ยรายข้อมากที่สุด คือ การสักลายมือเพื่อต้องการเสริมโชคชะตา (ค่าเฉลี่ย 4.75) ขณะที่แรงจูงใจภายนอกที่ผู้บริโภครให้ความสำคัญ คือ ความเชื่อและความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักลายมือ (ค่าเฉลี่ย 4.51) และอยากประสบความสำเร็จในชีวิตและการงาน เหมือนไอดอล ผู้นำเทรนด์ ดารา (ค่าเฉลี่ย 3.09) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ McClellan (1962) ที่ว่า คนเรามีแรงจูงใจที่ต้องการประสบความสำเร็จ

อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนผลดังกล่าวของ กัญยพัชร วิชญชัยสิทธิ์ (2561) ที่พบว่า แรงจูงใจเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในขั้นการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการมีภาพลักษณ์ที่ดี และต้องการแก้ไขจุดบกพร่อง นับเป็นแรงจูงใจจากภายในตนเองเป็นแรงขับ งานศึกษาของ ธัญชนภรณ์ โตชมบุญ (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจขั้นพื้นฐาน และสิ่งที่จูงใจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการการตัดสินใจซื้อในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ การเสาะแสวงหาข้อมูล การประเมินข้อมูลที่มีในแต่ละทางเลือก การตัดสินใจที่จะซื้อ และการประเมินคุณภาพสินค้าและบริการหลังการซื้อ โดยมีสิ่งจูงใจที่มีพื้นฐานมาจากความจำเป็นที่ต้องใช้สินค้าและบริการ ได้แก่ สินค้ามีราคาถูก สิ่งจูงใจด้านอารมณ์ คือ มีความภาคภูมิใจในตัวสินค้าที่ได้มาจากการประมูล และมีสิ่งจูงใจอุปถัมภ์ คือ ความหลากหลายของสินค้า และงานศึกษาของฤทัย เตชะบุรณเทพาภรณ์ (2554) ที่พบว่า แรงจูงใจบนเฟซบุ๊กที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นมีระดับแรงจูงใจด้านเหตุผล และระดับแรงจูงใจด้านอารมณ์ โดยกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้กับผู้บริโภคได้มากเป็นอันดับแรก คือ การทำกิจกรรมเพื่อสังคมบนหน้าแฟนเพจของเฟซบุ๊ก (Facebook Fan Page)

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างแรงจูงใจภายในกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

จากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า แรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่ ผู้บริโภคมีระดับแรงจูงใจที่ดีมากในเรื่องของการสักรายมือเพื่อต้องการเสริมโชคชะตา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้ฉายภาพให้เห็นว่า แรงจูงใจภายในนั้นได้ถูกสะท้อนผ่านความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักศาสนา เพื่อเสริมดวงชะตาและหนุนโชคลาภ สอดคล้องกับงานศึกษาของ สุลักษณ์ ศรีบุรี และ ทวีวงศ์ ศรีบุรี (2530) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการสักรายมือเกิดจากความเชื่อถือศรัทธาต่อการสักอย่างจริงจัง การมีความเชื่อต่อการสักนั้น เพื่อป้องกันภัยอันตราย เพื่อผลทางเมตตามหานิยม เพื่อความมีโชคลาภ เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ผิวผ่อง กันทรพิทักษ์ (2535) ที่ยืนยันว่า การสักรายมือทำให้มีโชคลาภ ตลอดจนเกิดผลทางด้านเมตตามหานิยม มากกว่าการสักรายมือเพื่อความสวยงาม นอกจากนี้ การสักยังเปรียบเสมือนเป็นสาร (เนื้อหา) อันหนึ่ง เพื่อให้ผู้คนที่พบเห็นได้เข้าใจถึงความคิดความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็ความเชื่อที่ให้ผลทางด้านไสยศาสตร์ หรือการสักเพื่อความสวยงาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือสัญญาณที่แฝงอยู่ในความหมายของรูปรอยสักต่าง ๆ (พจมาน นิตยใหม่, 2550) อีกทั้งยังพบประเด็นที่แรงจูงใจภายในสะท้อนผ่านความรู้สึก ความกลัว ความวิตกกังวล และความต้องการที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ในขณะที่งานศึกษาของ วรณนิภา ขวนชม (2553) กล่าวว่า การสักเป็นความเชื่อในด้านของความสำเร็จในหน้าที่การงานและการเงิน เสริมดวงชะตา ก่อให้เกิดความมั่นใจและเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่สร้างความหวัง เพื่อช่วยคลายความวิตกกังวลต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตของผู้คนได้

นอกจากนี้ แรงจูงใจภายในตนเองกับพฤติกรรมการสักรายมือ ล้วนเป็นสาเหตุและผลซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิด ผลกระทบและการกระทำ ความคาดหวัง ความเชื่อ การรับรู้ตนเอง เป้าหมาย และความตั้งใจ ทำให้เกิดการกระทำและทิศทางของพฤติกรรม สิ่งที่ผู้คนคิด เชื่อ และรู้สึกมีผลต่อพฤติกรรมของตนเอง (Bandura, 1986; Bower, 1975; Neisser, 1976) ในทางกลับกัน ผลกระทบตาม

ธรรมชาติ และปัจจัยภายนอกจากการกระทำของตน นับเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบความคิดและ
ปฏิกิริยาทางอารมณ์ ที่อันเป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Greenough, Black, & Wallace, 1987)

ในขณะที่แรงจูงใจภายในตนถูกกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ คิด จัดเป็นโลกภายใน สิ่งที่สมองจินตนาการ
ออกมาได้หลากหลายเป็นนามธรรม ส่งผลให้ผู้บริโภคแสดงพฤติกรรมออกมาผ่านผัสสะทั้งหก (อารมณ์/
อายตนะภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์) ให้เห็นประจักษ์ นับเป็นโลกภายนอก เป็นของจริงที่เป็น
รูปธรรม โดยทั่วไปแล้ว ธรรมชาติของมนุษย์ มักเชื่อในสิ่งที่เป็นความรู้เท่าที่สัมผัสมา อันเกิดกระบวนการคิด
มาแล้วช่วงเวลาหนึ่ง จนสามารถประเมินได้ว่า การสักรายมือนั้นเป็นพฤติกรรมที่ควรกระทำมาน้อยเพียงใด
อันเป็นศาสตร์ที่ผสมผสานความเชื่อ การเสริมดวงชะตา และความเชื่อเพื่อหนุนโชคลาภ ซึ่งหากอธิบายตาม
หลักในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถแสดงให้เห็นภาพของแรงจูงใจภายในตนเองได้ชัดเจนขึ้น ด้วยหลักธรรม
อกุศลมูล หรือ กิเลส 3 ประการ ที่เป็นมูลเหตุให้เกิดความชั่วนั้น นับเป็นแรงจูงใจภายในที่มีอิทธิพลในการ
แสดงพฤติกรรมการสักรายมือ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ มีเพียงสองประการที่โดดเด่น คือ 1) โลภะ ความโลภ การ
อยากได้อะไรอยากเป็น และ 2) โมหะ ความโง่ งามาย เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เมื่อกิเลสเกิดขึ้น อัน
เป็นเหตุทำลายคุณงามความดีของมนุษย์ และเป็นเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนได้ อย่างไม่สิ้นสุด (กรมการ
ศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) ดังนั้น ผู้บริโภคควรละเสีย ด้วยบุญกิริยาวัตถุที่เหมาะสมกับผู้บริโภค 3 อย่าง
คือ ทาน ศีล ภาวนา ความอยากได้อะไรอยากเป็น การเสียสละด้วยการให้ทาน อย่าให้กิเลสเกิดขึ้นในจิตใจ
ที่สำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้ยังพบตัวแปรที่น่าสนใจผ่านพิธีกรรม กล่าวคือ ก่อนจะสักรายมือเพื่อเปลี่ยนแปลง
ชะตาชีวิต จะต้องมีกรขออนุญาตจากเทวดาประจำตัวก่อน ซึ่งสอดคล้องตามงานศึกษาของ ปิยะมาศ กังวานกิจ
ไพศาล (2550) ที่อธิบายว่า ตามทฤษฎีการสื่อสารนั้น พิธีกรรมเป็นการสื่อสารภายในตนเองด้วยการพูดกับ
ตนเอง โดยนึกคิดไปว่าตนเองได้สื่อสารกับเทวดาแล้ว

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมกับพฤติกรรมการสักรายมือของ ผู้บริโภค

ผลการทดสอบสมมติฐานในส่วนถัดมา พบว่า แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม มี
ความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภคเช่นกัน โดยส่วนใหญ่ ผู้บริโภคมีระดับแรงจูงใจ
ที่ว่า สักรายมือเพราะความเชื่อ ความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักรายมือ สอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่ได้
กล่าวถึงประเด็นผู้บริโภคที่ถูกควบคุมโดยแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม เพื่ออธิบายพฤติกรรม
การสักรายมือ ว่าบุคคลใกล้ชิด วัด หรือสำนักอาจารย์ต่าง ๆ สถานที่ประกอบพิธีกรรมการสักรายมือ และมี
ด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ล้วนมีส่วนทำให้เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจง่ายขึ้น ดังงานศึกษาของ วันชัย
สุวรรณภูมิ (2550) สุขสันต์ กมลสันติโรจน์ (2548) และสุธิดา แซ่อึ้ง (2558) ที่สรุปได้ว่า สาเหตุของการสักราย
มือหนึ่งเกิดมาจากผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ รอบตัวผู้บริโภค เช่น ครอบครัว พ่อแม่ ผู้ใหญ่ หรือเพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน
ผู้ที่เป็นสักตามวัดหรือสำนักอาจารย์ต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียง ล้วนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการสักด้วย โดยอาจเป็นไปได้ว่า
แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่นั้นมาจากการสังเกต (Observational Learning) ผ่าน
ตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) ซึ่งในที่นี้ หมายถึง พฤติกรรมการสักรายมือของคนรอบข้างที่ไปมีประสบการณ์

ร่วมหรือเคยผ่านการสักลายมือมาแล้ว ส่วนใหญ่ มักเชื่อว่า หลังจากการสักลายมือ ชีวิตจะพบแต่สิ่งที่เป็นมงคล มีโชคลาภ (ชลพรรษ ดวงนภา, 2553; ประภาวดี ธานีรณานนท์, 2540; รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์, 2557; Adams, 2009)

นอกจากนั้น ในส่วนของมิติตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) จากผลการศึกษาแรงจูงใจภายนอกด้าน ปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้บริโภคจะสักลายมือ เพราะคนรักแนะนำ/จูงใจให้ไปทำ ซึ่งอธิบายได้ว่า กลุ่มเพื่อนหรือคนสนิทมักมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสัก โดยการเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning) มากกว่าบุคคลในครอบครัวหรือผู้คนที่ไป ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ วันชัย สุวรรณภูมิ (2550) และ สุขสันต์ กมลสันติโรจน์ (2548) ที่ว่า ผู้สัคนิยมไปสักกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด โดยสาเหตุของการสักเกิดจากอิทธิพล กลุ่มเพื่อนมีส่วนกระตุ้นปลุกเร้าให้เกิดการสัก ประกอบกับการศึกษาของรัฐกานต์ กัณพิพัฒน์ (2557) ยังสนับสนุนว่า ผู้บริโภคมักแสดงพฤติกรรมการสักภายหลังจากที่ตนได้มีการสังเกตพฤติกรรมการสักจากเพื่อน โดยที่เพื่อนเป็นตัวแบบในการแสดงพฤติกรรมดังกล่าว

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเรื่องแรงจูงใจและอิทธิพลจากบุคคล ของสุงรงค์ โค้วตระกูล (2554) และ Maslow (1980) ซึ่งสามารถอธิบายว่า อิทธิพลจากบุคคลที่เรายึดเป็นต้นแบบ สามารถจูงใจให้ผู้บริโภคเกิดการกระทำได้มากที่สุด โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Mei, Ling, และ Piew (2012) และ Yang (2009) ที่กล่าวว่า กลุ่มอ้างอิงโดยเฉพาะเพื่อน ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ รวมไปถึง Hasbullah, Osman, Abdullah, Salahuddin, Ramlee, และ Soha (2016) ที่กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคมักใช้เวลาอยู่กับเพื่อนมากกว่าการอยู่กับครอบครัวหรือกลุ่มอ้างอิงอื่น ๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) รวมถึงงานศึกษาของ วรณศิริ สิทธินิสัยสุข (2559) ที่ว่า ผู้บริโภคที่ได้รับการชักจูง หรือเห็นว่าครอบครัว เพื่อน และคนในสังคมบริโภคผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จะกระทำตาม ส่งผลให้เกิดความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ ดังนั้น เพื่อน คนรู้จัก ล้วนมีอิทธิพลทำให้ผู้บริโภคมีการตัดสินใจสักลายมือ โดยการมีเพื่อนหรือครอบครัวที่ทำการสักแล้ว จะมีความเป็นไปได้สูงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดการสักตามในที่สุด (Adams, 2009)

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค

ในส่วนสุดท้าย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า แรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนก็มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่ ผู้บริโภคสักลายมือเพราะอยากประสบความสำเร็จในชีวิต และการงาน เหมือนไอดอล ผู้นำเทรนด์ ดารา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวได้ฉายภาพให้เห็นถึงแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชนกับพฤติกรรมการสักลายมือในมิติตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ที่เชื่อว่า พฤติกรรมการสักลายมือของผู้บริโภคมาจากการสังเกต (Observational Learning) ผ่านสื่อมวลชน ด้วยการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ (Modeling) แม้ว่าในยุคที่ผู้บริโภคเป็นผู้ใช้เลือกใช้สื่อเอง ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่เน้นแสดงพฤติกรรมการสักลายมือจากตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ผ่านสื่อมวลชน ในที่นี้หมายถึง ไอดอล ผู้นำเทรนด์ ดารา และผู้ที่เคยมีประสบการณ์การสักลายมือ โดยการใช้การ

นำเสนอผ่านสื่อบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการพลิกชะตาชีวิตด้วยการสักลายมือ ทำให้ยิ่งตอกย้ำความอยาก ความต้องการ (กิเลส) ภายในใจจึงตัดสินใจการสักลายมือ ตามการศึกษาของ รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์ (2557) ที่พบว่า สื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ ทั้งรูปแบบวิธีการนำเสนอทางผ่านดารา นักร้อง นักกีฬา และช่วงระยะเวลา ที่นำเสนอ ส่งผลให้วัยรุ่นหญิงเกิดการเรียนรู้ เกิดความชื่นชอบในรอยสัก เกิดการซึมซับ และเกิดแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการสักของวัยรุ่นหญิง ที่เห็นว่าดีและควรทำตาม และงานศึกษาของชลพรรณ ดวงนภา (2553) ที่พบว่า การติดตามข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ที่เขียนเรื่องราวของอาจารย์หนู กัณภัย ทำให้คนทั่วโลกรู้จักในศาสตร์นี้ว่ามาจากประเทศไทย ประกอบกับอาจารย์หนู กัณภัย ได้สักยันต์ให้กับแอนเจลิน่า โจลี ดาราฮอลลีวูดที่มีชื่อเสียง แล้วทำให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิตของการเป็นนักแสดง จึงอยากมีชื่อเสียงแบบนางเอก ฮอลลีวูดคนดังกล่าวบ้าง

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) โดย Bandura (1987) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนของการแสดงพฤติกรรมแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะของการเรียนรู้ โดยสร้างความสนใจ ระยะของการจดจำ ระยะของการสร้างพฤติกรรม และระยะของแรงจูงใจ กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภคนสนใจต่อสิ่งเร้าหรือตัวแบบแล้ว จึงแปลงตัวแทนทางสัญลักษณ์ในความทรงจำออกมาเป็นการกระทำ อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เป็นไอดอล ดารา นักแสดง ไม่ว่าจะพบผ่านสื่อหรือตัวแบบที่มีชีวิตก็ยังคงส่งผลหรือทรงอิทธิพลในด้านพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน เพราะอยากประสบความสำเร็จเหมือนไอดอล ดารา นักแสดง (ชลพรรณ ดวงนภา, 2553)

ภาพรวมกลไกแรงจูงใจภายนอกจากตัวแบบทั้งสอง ไม่ว่าจะเป็นตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) และตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ผ่านสื่อสารมวลชน ล้วนเป็นแรงจูงใจโดยใช้รูปแบบการนำเสนอเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ที่ตนเคยลำบากมาก่อน จนสามารถพลิกชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ทั้งด้านการงาน การเงิน มีบ้านมีรถมีงานดี ๆ สร้างภาพให้เกิดการจดจำ โนมิน่าว่า เรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นจริงได้สำหรับทุกคน อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ผู้บริโภคทุกคนที่จะแสดงพฤติกรรมการสักลายมือ อันเกิดจากการสังเกต (Observational Learning) เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) เป็นกระบวนการทางการรู้คิดหรือพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) โดยผู้บริโภคเป็นผู้เลือกสังเกตสิ่งที่ต้องการเรียนรู้พฤติกรรมโดยเฉพาะ ผ่านกระบวนการเข้ารหัส (Encoding) ในที่นี้คือ การสักลายมือ เก็บสิ่งสมในความทรงจำระยะยาวได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถประเมินได้ว่า สิ่งที่ทำนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (Metacognitive) สอดคล้องกับในมิติทางพระพุทธศาสนา ธรรมมีอุปการะมาก 2 อย่าง (คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, 2535) ที่สามารถอธิบายแรงจูงใจภายนอกได้ คือ สติ หมายถึง ความระลึกได้ การนึกขึ้นได้ทั้งในเรื่องอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นอาการที่เกิดขึ้นก่อนคิด พุด และลงมือทำ โดยคิดไตร่ตรองไว้ สติเป็นความไม่เผอเรอ เมื่อสติเกิดขึ้นก็จะปิดกั้นอกุศลธรรมทั้งหลายมิให้เกิดขึ้น และสัมปชัญญะหมายถึง ความรู้ตัวหรือรู้สึกตัวตลอดเวลาหรือรู้ตัวในปัจจุบันว่ากำลังทำอะไร เป็นอาการที่เกิดขึ้นขณะคิด พุด และลงมือทำ ซึ่งในที่นี้หมายถึง กลไกให้บุคคลสามารถควบคุมการทำ พุด คิด เกี่ยวกับการสักลายมือ ช่วยให้มีการยับยั้งชั่งใจให้มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ถึงการแสดงพฤติกรรมการสักลายมือ ซึ่งในขณะที่กำลัง ทำ พุด คิด ทำให้รู้จักละวางการทำ พุด คิด ที่ไม่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง อันส่งผลทำให้

เป็นนครรอบคอบ ไม่ประมาท ไม่พลั้งเผลอ ช่วยให้การงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นดี ไม่ผิดพลาดตรงตามกำหนด

ที่สำคัญจากการทบทวนวรรณกรรมได้ฉายภาพให้เห็นถึงกลไกกระบวนการทำงานแรงจูงใจภายในและภายนอกที่ขับเคลื่อนให้ผู้บริโภคแสดงพฤติกรรมการสักรายมือนั้น ดังที่ผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นว่าแรงจูงใจภายในนั้นสะท้อนผ่านความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักศาสนา เพื่อเสริมดวงชะตาและหนุนโชคลาภสำหรับแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่ผู้บริโภค สักรายมือเพราะความเชื่อ ความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักรายมือ และแรงจูงใจภายนอกด้านปัจจัยสื่อมวลชน โดยส่วนใหญ่ สักรายมือเพราะอยากประสบความสำเร็จในชีวิต และการทำงาน เหมือนไอดอล ผู้นำเทรนด์ ดารา ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการตัดสินใจสักรายมือของผู้บริโภคที่เคยสักรายมือนามาก่อน ในขั้นตอนแรก การรับรู้ ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความต้องการสักรายมือ เพราะต้องการเปลี่ยนตัวเองให้มีชีวิตที่ดีขึ้น มีบ้าน มีงาน มีรถ ตามความต้องการที่เกิดขึ้นในขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นแรงขับที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมอื่น ๆ ในขั้นถัดไปสอดคล้องกับแนวคิดแรงจูงใจที่ว่า แรงจูงใจเป็นแรงขับ (Drive) ภายในที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาของบุคคลนั้น เมื่อเกิดแรงขับ จึงทำให้บุคคลมีแรงจูงใจในการกระทำการต่าง ๆ ดังนั้น การที่บุคคลจะมีการกระทำหรือพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการนั้นอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับความคิดและการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ (อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล, 2550)

สำหรับขั้นการค้นหาข้อมูล ผู้บริโภคส่วนใหญ่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสอบถามข้อมูลก่อนตัดสินใจสักรายมือ มากที่สุด นอกจากนี้ ในขั้นการประเมินทางเลือก ผู้บริโภคส่วนใหญ่ตัดสินใจสักรายมือ โดยพิจารณาจากชื่อเสียงและความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด โดยสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ว่าหลังจากผู้บริโภครวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อแล้ว ผู้บริโภคจะทำการประเมินทางเลือกและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยจะให้ความสนใจเฉพาะสินค้าที่มีลักษณะตรงตามความต้องการของตน และทำการเปรียบเทียบตราสินค้าต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือก (Choice Set) และตัดสินใจเลือกซื้อเพียงตราสินค้าเดียว (บัญชา รัศมี, 2548; Solomon, 2018)

และในขั้นการตัดสินใจ ผู้บริโภคส่วนใหญ่ตัดสินใจสักรายมือ เมื่อมีความมั่นใจในความปลอดภัยของการสักรายมือ และตัดสินใจสักรายมือ เมื่อคิดทบทวนผลลัพธ์และข้อดีข้อเสียของการสักรายมือแล้วเป็นอย่างดี มากที่สุด ซึ่งการสักรายมืออาจอนุมานจากการศัลยกรรม ดังที่งานศึกษาของธัญชนก สุขแสง (2556) ที่พบว่า ผู้บริโภคตัดสินใจทำศัลยกรรม เพราะช่วยเสริมบุคลิกภาพให้เข้าสังคมได้ง่าย และช่วยให้หางานได้ง่ายขึ้น ด้านค่านิยมทางจิตใจ เมื่อทำศัลยกรรม ทำให้มีหน้าตาที่สวยงามขึ้น ทำให้รู้สึกมั่นใจ ด้านอิทธิพลจากบุคคลใกล้ชิด บุคคลในครอบครัวจะมีอิทธิพลในการแนะนำหรือชักจูงน้อยกว่าเพื่อนหรือแฟน ส่วนบุคคลที่มีชื่อเสียงจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจทำศัลยกรรมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งหลักที่กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจอันนำไปสู่การพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภคนั้นสะท้อนผ่านความเชื่อ ความศรัทธาตามหลักศาสนา เพื่อเสริมดวงชะตาและหนุนโชคลาภ ส่วนใหญ่มีความเชื่อ

ความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักรายมือ ที่สามารถอธิบายได้ภายใต้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Ajzen และ Fishbein (1980) ที่ว่า พฤติกรรมถูกทำนายด้วยความตั้งใจใฝ่พฤติกรรม โดยทัศนคติต่อพฤติกรรมที่คาดหวัง อิทธิพลจากเพื่อน ผู้ร่วมงาน ขึ้นอยู่กับการประเมินการกระทำว่า ถ้าผู้บริโภคระทำพฤติกรรม ผลจะออกมาดี หรือเลว บวกหรือลบ หากผู้บริโภคได้ประเมินแล้วว่าผลบวก ผู้บริโภคก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น และ จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริโภคได้ประเมินแล้วว่า ผลจะออกมาเป็นลบ ผู้บริโภค ก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น รวมถึงจะไม่กระทำพฤติกรรมนั้น สอดคล้องกับงานศึกษาของวันชัย สุวรรณ ภูมิ (2550) พบว่า ความเชื่อถือเป็นรากฐานสำคัญ หรือที่มาของทัศนคติของบุคคล โดยทัศนคติเป็นเรื่องที่ เรียนรู้มาจากประสบการณ์ จนกลายเป็นแนวโน้มของสภาวะทางจิตใจในการตอบสนองของแต่ละบุคคลต่อสิ่ง ใดสิ่งหนึ่ง หรือต่อสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทัศนคติจึงเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนด แนวโน้มของบุคคลในการที่มี ปฏิกริยาตอบสนอง ในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ ความเชื่อเป็นการแสดงถึงวิถีทางในการมองสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ซึ่งเป็นลักษณะที่อยู่ระหว่าง 2 ขั้ว คือ ถูกกับผิด ใช่กับไม่ใช่ และการแสดงออกถึงที่บุคคลเห็นด้วยและ ยอมรับว่าเป็นความจริง

นอกจากนี้ กระแสการสักรายมือ นำเอาพิธีกรรมผสมผสานศิลปะ เข้ากับศาสตร์โหราศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ด้านจิตใจที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีกรรมตามกาลเวลา ที่สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทำงานของ แรงจูงใจที่ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อการแสดงพฤติกรรมการสักรายมือของผู้บริโภค สะท้อนจากผลการศึกษาที่ พบว่า ผู้บริโภคมีความเชื่อ ความศรัทธาของตน รวมไปถึงต่อยุ่ความเชื่อที่ช่วยเสริมดวงชะตาและหนุนโชค ลาก ที่สำคัญผู้บริโภคเชื่อว่า ตนจะประสบความสำเร็จในชีวิต และการทำงาน เหมือนไอศดอล ผู้นำเทรนด์ ดาราที่ สักรายมือที่ตนชื่นชอบอีกด้วย

เมื่อแรงจูงใจภายในเกิดจากความต้องการเสริมโชคชะตา และแรงจูงใจภายนอกเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในอาจารย์ผู้สักรายมือ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องโชคชะตาในสังคมไทยยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเวลา จะผ่านไปนานมากน้อยเพียงใด เปรียบเทียบจากเดิมความเชื่อเครื่องรางของขลังเป็นของผู้ชาย แต่ปัจจุบัน ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง โดยเครื่องรางของขลังอาศัยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อของศาสนาที่ดั่งระบบศีลธรรม เข้ามากำกับ เช่น ถ้าสักรายมือนี้ห้ามด่าพ่อแม่ ห้ามเป็นชู้ นอกจากนี้ เครื่องรางที่อิงตามหลักความเชื่อทางศาสนา แต่ไม่เอาศาสนามากำกับ เป็นเครื่องรางที่สามารถใช้ได้ร้อยพันประการ โดยไม่นำศาสนามาเกี่ยวข้อง อย่างการ สักรายมือเพื่อเปลี่ยนแปลงโชคชะตา อย่างไรก็ตาม ในมิติศาสนานั้น โดยเฉพาะศาสนาพุทธอาศัยความเป็นจริง ในเชิงประสบการณ์ เพื่อบอกว่าอะไรใช่หรือไม่ใช่ เป็นตัวตัดสินมากกว่า ดังนั้น ถ้าหากผู้ประกอบการนำความ เชื่อไปใช้ในเชิงสร้างสรรค์ ก็จะสามารถพัฒนาสินค้าบริการให้กลายเป็นผลผลิตเป็นเนื้อหาที่มีคุณค่าสร้าง ผลประโยชน์ทางธุรกิจได้ไม่ยาก ท่ามกลางการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วที่เราต้องปรับให้เหมาะสมและก้าว ให้ทันอย่างมีสติ

ข้อจำกัดในการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในส่วนของข้อจำกัดในการวิจัย เป็นเรื่องของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มากนัก เนื่องจากการศึกษาเบื้องต้น (Exploratory Research) เพื่อวิเคราะห์ถึงมุมมอง ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นผู้ที่เคยใช้บริการการสักรายมือมาแล้ว ดังนั้น การศึกษาในอนาคต ควรที่จะเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนพื้นที่ในการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมมากขึ้น รวมถึงควรเพิ่มการศึกษาถึงอิทธิพลที่ตัวแปรต่างๆ อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสักรายมือ อย่างเช่น ตัวแปรลักษณะทางประชากร ในเรื่องของรายได้ การศึกษา และภูมิฐานะ เป็นต้น รวมถึงอาจศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกันให้เห็นภาพของกระบวนการทำงานเชิงลึกที่ชัดเจนขึ้น ตลอดจนควรมีการศึกษาประเด็นด้านการสื่อสารความหมายการสักรายมือผ่านพิธีกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงโชคชะตา ทั้งในมุมมองของผู้ส่งสารที่สร้างความหมาย และมุมมองของผู้รับสารที่มีต้นทุนทางสังคม แรงจูงใจแตกต่างกัน ภายใต้บริบทวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ

สำหรับข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้เชิงการตลาดนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจสักรายมือสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนากลยุทธ์ที่จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจสักรายมือได้ง่ายขึ้น ท่ามกลางบริบทความเชื่อศาสนาทางสังคมไทย และมองถึงแนวโน้มความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่อาจส่งผลกระทบต่อการแสดงพฤติกรรมการสักรายมือหรือธุรกิจอื่น ๆ ที่อาศัยความเชื่อ เพื่อการดำเนินธุรกิจ โดยมองผ่านมิติด้านสื่อมวลชน มิติศาสนา และมิติด้านเศรษฐกิจต่อไป

สุดท้าย ในแง่ของข้อเสนอแนะต่อวิชาชีพในมุมมองเชิงสังคม ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้การทำหน้าที่ของสถาบันสื่อมวลชน เพื่อพิจารณาว่า สื่อมวลชนควรต้องตระหนักในการทำหน้าที่สื่อภายใต้จริยธรรมสื่อ ผสานมิติศาสนา โดยไม่หวังผลกำไร ยอดการรับชม จากการนำเสนอเนื้อหาที่ได้รับความนิยมเป็นกระแสบนพื้นฐานความเชื่อที่ผิดแปลกไปในบริบทสังคมไทย เนื่องจากอาจทำให้ผู้ประกอบการมีฉ้อฉล อาศัยช่องโหว่ความเชื่อที่ฝังงายในการทำมาหากิน แผงตัวกลายเป็นผู้ประกอบการสัมมาอาชีพอันเป็นอาชีพที่สุจริตได้โดยที่ไม่มีใครสงสัย

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). *พระไตรปิฎก ฉบับหลวง ภาษาไทย เล่มที่ 25. พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17. ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ-ธรรมบท-อุทาน-อติวุตตกะ-สุตตนิบาต*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กันยพัชร์ วิชญชัยสิทธิ์. (2561). *กระบวนการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามของผู้บริโภค*. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Google trends. (2564, เมษายน 5). แหล่งที่มา: <https://trends.google.co.th/trends/explore?date=2020-12-31%202021-05-23&geo=TH-10&q=สัก%20ลายมือ%20เศรษฐกิจ>
- คณาจารย์สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง. (2535). *ธรรมวิภาคและคิทธิปฏิบัติ ฉบับมาตรฐาน ชั้นตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสนา.
- ชลพรรษ ดวงนา. (2553). *รอยสัก: จากความเชื่อ...สู่แฟชั่น*. トラด: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตราด.
- ถอดกฤษณ์ “ไลฟ์โค้ชยุคเศรษฐกิจป่วย” ขายแบงก์ปลอม-อ้างพลังจักรวาล!. (2563, 24 พฤศจิกายน). *ผู้จัดการออนไลน์*. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/live/detail/9630000121101>
- ธัญชนก สุขแสง. (2556). *ค่านิยมและอิทธิพลจากบุคคลที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจศัลยกรรมความงาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธัญชนกภรณ์ โตชมบุญ. (2558). *ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจในการประมุขลิ้นค้ำผ่านสื่อสังคมออนไลน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บัญชา รัศมี. (2548). *ปัจจัยในการเลือกซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ ในเขต อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Blossom EP4 PR Transformers. (2561). *ถอดรหัส ล้วงลึกพฤติกรรมผู้บริโภคบนโซเชียลมีเดีย*. วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. แหล่งที่มา: https://km.li.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2018/ไฟล์-ช่วงบ่าย-Digital_Mkt_Consumerinsight-2.pdf
- ประภาวดี ธาณีนานนท์. (2540). *การเปิดรับข่าวสาร การจดจำสาร และการเลียนแบบพฤติกรรมต่อต้านยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการป้องกันยาเสพติดจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยมาศ กังวานกิจไพศาล. (2550). *การเลี้ยงเซียมซี : พิธีกรรมแห่งการสื่อสารความหมาย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. แหล่งที่มา https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/TU.the.2007.667
- ผิว่อง กันทรพิทักษ์. (2535). *การสักลายอีสาน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านศรีสุข ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พจมาน นิตยใหม่. (2550). *รอยสัก: การสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏบนเรือนร่างของตน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์. (2557). *พฤติกรรมเลียนแบบกับค่านิยมการลักของวัยรุ่นหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฤทัย เตชะบุรณเทพาภรณ์. (2554). *แรงจูงใจและปัจจัยทางการตลาดบนเฟซบุ๊ก (Facebook) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วรรณนิภา ขวนชม. (2553). *ความเชื่อเรื่องการสักยันต์ห้าแฉกหนูนวดวง: ศิษษาภรณ์สำนักสักยันต์อาจารย์หนูกันภัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณศิริ สิทธินิสัยสุข. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันชัย สุวรรณภูมิ. (2550). *สาเหตุและผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการสักร่างกายของผู้ต้องขังเรือนจำกลางลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยอลงกรณ์.
- สักลายมือเศรษฐกิจ พลิกชีวิตเปลี่ยนชะตา จากตกอับเป็นรวยปังจับเงินล้าน? (2563, 19 ธันวาคม). *ข่าวสดออนไลน์*. แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/lifestyle/news_5561696
- สุขสันต์ กมลสันติโรจน์. (2548). *การสื่อสารและการรับรู้ความหมายของรอยสักในสังคมไทยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิดา แซ่อึ้ง. (2558). *การสื่อสารความหมายผ่านรอยสักของวัยรุ่นไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2554). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี และทวิวงศ์ ศรีบุรี. (2530). *ลายสักที่พบในภาคกลาง ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล และดลยา จาตุรงค์กุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Adams, J. (2009). Marked difference: Tattooing and its association with deviance in the United States. *Deviant Behavior*, 30(3), 266-292.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bower, G. H. (1975). Cognitive psychology: An introduction. In W. K. Estes (Ed.), *Handbook of learning and cognition* (pp. 25-80). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Greenough, W. T., Black, J. E., & Wallace, C. S. (1987). Experience and brain development. *Child Development, 58*, 539-559.
- Hawkins, D., & Mothersbaugh, D. (2013). *Consumer behavior: Building marketing strategy*, (12th ed.). New York: McGraw-Hill Irwin.
- McClellan, D. C. (1962). *Business drive and national achievement*. New York: D. Van Nostrand.
- Neisser, U. (1976). *Cognition and reality: Principles and implications of cognitive psychology*. San Francisco, CA: Freeman.
- Hasbullah N., Osman A., Abdullah S., Salahuddin S. N., Ramlee N. F. and Soha H. M. (2016). The relationship of attitude, subjective norm and website usability on consumer intention to purchase online: An evidence of Malaysian youth. *Procedia Economics and Finance, 35*, 493-502.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2009). *Marketing management* (13th ed). Englewood Cliffs, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Mei, O., J., Ling, K., C., & Piew, T., H., (2012). The antecedents of green purchase intention among Malaysian consumers. *Asian Social Science, 8*(13), 248-363.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior*. (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall.
- Solomon, M. R. (2018). *Consumer behavior: buying, having, and being*. (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทยการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ญาณ : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

วิระวัลย์ ดีเลิศ¹
จันทร์ตน์ ภคมาศ²
ปณัฐ อนุรักษปรีดา³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาไทยและการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาหลังการเรียนในแต่ละแผนการสอน และเปรียบเทียบความคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาก่อนและหลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย ประชากรเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 119 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท 1) แผนการสอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายจำนวน 3 แผน แผนละ 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1.30 ชั่วโมง 2) แบบสอบถามแนวภาพยนตร์ที่ชื่นชอบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทย แบบทดสอบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และแบบวัดความคิดวิจารณ์ญาณ การทดลองดำเนินการโดยการทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทย การทดสอบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี หลังการเรียนในแต่ละแผนการสอนและการวัดความคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ก่อนและหลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี มีความสามารถในการอ่านภาษาไทย หลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไปถึงร้อยละ 76.25 อยู่ในระดับดี 2) นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ถึงร้อยละ 80.87 อยู่ในระดับดีมาก และ 3) นักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี มีความคิดวิจารณ์ญาณสูงขึ้นหลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้นการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มความเข้าใจต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา

คำสำคัญ : ภาพยนตร์ การอ่าน การเขียนเชิงสร้างสรรค์

¹ อาจารย์ (Corresponding Author) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² อาจารย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

³ รองศาสตราจารย์ ดร. น.สพ. กลุ่มสาขาวิชาชีววิทยาศาสตร์การเกษตรระดับโมเลกุล สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล มหาวิทยาลัยมหิดล

Use of Film-Based Discussion to Promote Thai Reading Ability, Creative Writing and Critical Thinking: The Case Study of Students in Bangkokthonburi University

Wirawan Deelert¹

Chantarat Pakamash²

Panat Anuracpreeda³

Abstract

The aims of this study were to study the abilities of students regarding Thai reading and creative writing in each lesson plan and to compare critical thinking of students before and after being taught by using film-based discussion. The target group was 119 students studying the Thai for communication subject in the first semester of the year 2018 at Bangkokthonburi University. The experimental instruments were composed of two types: 1) The lesson plan of the Thai for communication subject using 3 lessons of film-based discussion. Each lesson plan consisted of 1 week and each period took 1.5 hours; and 2) The interesting film-based questionnaires. The instruments for data collection include Thai reading ability test, Thai creative writing test and the critical thinking test. The research was conducted by testing Thai reading ability and Thai creative writing ability of students taught by using film-based discussion in each lesson plan, and testing critical thinking of students before and after being taught by using film-based discussion. The collected data was analyzed by using percentage, mean and standard deviation. Our findings were found as follows: 1) The students possessed the ability of Thai reading after class learning using film-based discussion, and also passed the pre-set criterion reaching 76.25 percent at the good level; 2) The students had the ability of Thai creative writing after class learning using film-based discussion, and also passed the pre-set criterion reaching 80.87 percent at the very good level; and 3) The students possessed the ability of critical thinking after class learning using film-based discussion according to the hypothesis in this study. Therefore, the learning based on film-based discussion could help the students receiving more insight of the study.

Keywords: Film, Reading, Creative writing

---

¹ Instructor, (Corresponding Author) Thai Language division, Faculty of Liberal Arts, Bangkok Thonburi University

² Instructor, Bangkok Thonburi University

³ Assoc. Prof. Dr., Molecular Agricultural Biosciences Cluster, Institute of Molecular Biosciences, Mahidol University

การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทยการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ญาณ : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

วิระวัลย์ ดีเลิศ¹

จันทร์ตน์ ภคมาศ²

ปณัฐ อนุรักษ์ปรีดา³

บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าในด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยเร่งพัฒนาทรัพยากรบุคคลในประเทศให้มีคุณภาพและศักยภาพเพื่อมาพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าต่อไป ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาจึงส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ รวมทั้งนำมาประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง วิชาภาษาไทย เป็นวิชาพื้นฐานสำคัญที่นักศึกษาทุกคนจะต้องเรียน และตระหนักในความสำคัญ เพื่อใช้ประโยชน์ในการสื่อสารของการดำรงชีวิตประจำวัน วิชาภาษาไทยจึงเป็นวิชาที่จำเป็นต้องฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูดให้เชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของผู้เรียนควบคู่กันไป ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการพูดอย่างมีประสิทธิภาพไปได้พร้อม ๆ กัน ชนะ เวชกุล (2550,น.38) กล่าวว่า เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นตลอดเวลาผู้เรียนจึงควรฝึกและรู้จักกลวิธีการเขียนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อช่วยแก้ปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิดพิจารณาในสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งอันควรปฏิบัติเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์สภาพต่าง ๆ ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น วรรณิกัร พวงเกษม (2550,น.1-3) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาต่างๆ มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถ จับใจความในเรื่องที่อ่าน และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดจากเรื่องที่อ่าน เขียนขยายความจาก ที่อ่าน เขียนบรรยายสิ่งที่ได้อ่าน เขียนประยุกต์โดยใช้ข้อมูลจากสิ่งที่เคยอ่านรวมกับความรู้สึกนึกคิดของตนซึ่งประสบการณ์ทางการเขียนนั้น ต้องมีการอ่านมาประกอบกัน การฝึกการเขียนควบคู่ไปกับการอ่านจะทำให้ผู้เรียนเขียนได้ชัดเจนและมักมีเหตุผล ผู้เรียนที่มีความสามารถในการอ่านจะประสบความสำเร็จในการเขียนมากและมีจินตนาการในการใช้ภาษาดี เนื่องจากได้แนวทางการใช้คำต่างๆ จากสำนวนภาษาในหนังสือต่าง ๆ ที่ได้อ่าน กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2529:42) ได้กล่าวว่า จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกับใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์อย่างแยกไม่ออกทั้งการพูดและการเขียน บันลือ พลฤกษ์วัน (2552,น.7) ได้ให้นิยามงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นผลงานการ

¹ อาจารย์ (Corresponding Author) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

² อาจารย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

³ รองศาสตราจารย์ ดร. น.สพ. กลุ่มสาขาวิชาชีววิทยาศาสตร์การเกษตรระดับโมเลกุล สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล มหาวิทยาลัยมหิดล

เขียนอย่างอิสระที่ผู้เขียนต้องใช้ความคิดและจินตนาการของตัวเองได้อย่างสมเหตุสมผล จากที่กล่าวมาเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นรายวิชาที่นักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียนทุกคนเพราะเป็นรายวิชากลุ่มสาขาวิชาศึกษาทั่วไปที่ได้รับการเสริมสร้างความสามารถในการพูดอภิปราย การอ่าน การเขียนที่สร้างสรรค์ได้จากความคิดและจินตนาการของนักศึกษา โดยนำภาพยนตร์มาใช้ประกอบการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะภาพยนตร์เป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะ ทักษะ และแนวคิด พร้อมทั้งให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมได้ดี ตลอดจนถึงให้ภาพเคลื่อนไหวของวัตถุต่างๆ ในเหตุการณ์ได้ดีกว่าสื่อชนิดอื่นซึ่งเมื่อนำภาพยนตร์ที่มีเนื้อเรื่องที่น่าสนใจ หรือเป็นเรื่องที่นักศึกษา กำลังให้ความสนใจมาฉายให้นักศึกษาชม จะทำให้นักศึกษาเกิดความใฝ่รู้ใฝ่เรียนในวิชาภาษาไทยมากยิ่งขึ้น ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกพูดอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่อง ที่ชม หรือร่วมกันพูดอภิปรายประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ได้จากเรื่องหรือในระหว่างที่ชมภาพยนตร์หากต้องการเปิดประเด็นในการอภิปรายจากฉากหรือเหตุการณ์ในขณะนั้นสามารถหยุดภาพยนตร์ไว้เฉพาะตอนดังกล่าวไว้เพื่อให้นักศึกษาได้ร่วมกันพูดอภิปราย แล้วจึงฉายภาพยนตร์ต่อจนจบเรื่อง ทั้งยังสามารถฉายซ้ำ หรือย้อนกลับ ไปมาให้นักศึกษาได้ศึกษาอย่างละเอียดชัดเจน Erickson (1965) ได้แนะนำแนวทางการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ไว้ว่าผู้สอนควรฉายภาพยนตร์ บางตอนแล้วหยุดฉายเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปราย และ ทบทวนสิ่งที่ได้ชมไปแล้วผู้สอนสามารถฉายภาพยนตร์โดยการปิดเสียง แล้วให้คำวิจารณ์และถามคำถามไปพร้อมกันในขณะฉายภาพยนตร์ได้ และผู้สอนสามารถฉายภาพยนตร์ซ้ำหลายๆ ครั้งนี้ ต้องสอดคล้องกับความ ต้องการและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ Wittich and Schuller (1967) ยังกล่าวว่าผู้สอนควรเริ่มนำเสนอ ให้ผู้เรียนอย่างง่ายๆ ซึ่งอาจจะบอกกับผู้เรียนว่า “we see a film. Be alert and you’ll learn many thing.” และเพื่อให้การเรียนรู้จากการชมภาพยนตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องมีกิจกรรมการเรียนรู้อีกเพื่อติดตามผลและทบทวนหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมก่อนชมและระหว่างการชมภาพยนตร์ไปแล้ว ก่อนชมภาพยนตร์ผู้เรียนควรได้อ่านเรื่องย่อเพื่อกระตุ้นความสนใจและอารมณ์ที่มีต่อภาพยนตร์ โดยให้มีการศึกษาคำศัพท์ และวลียากที่ใช้ในบทสนทนาในภาพยนตร์ มีการคาดเดา เนื้อเรื่องของภาพยนตร์จากการตอบคำถามที่ผู้สอนถามเกี่ยวกับเนื้อหาทั้งหมดของเรื่อง และควรมีการทดสอบทันทีหลังการชมภาพยนตร์ และต่อจากนั้นผู้เรียนควรมีการอภิปรายโดยการใช้คำถามนำที่ผู้สอนเตรียมไว้ แล้วให้ผู้เรียนได้ชมภาพยนตร์อีกรอบแล้วจึงมีการทดสอบหลังการชมภาพยนตร์อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อการพูดอภิปรายของผู้เรียนสิ้นสุดลงแล้วสามารถพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องต่อ คือการให้ผู้เรียนเขียนหาข้อค้นพบที่ได้รับจากการชมภาพยนตร์ตามความคิดและจินตนาการ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำมาผนวกร่วมกับประสบการณ์ตรงของตนเอง หรือสามารถนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันในสังคมเพื่อให้งานเขียนนั้น มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบันลือ พลุกะวัน(2552,น.7) ได้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์จริงของผู้เขียน ที่ผู้เขียนสามารถนำมาสร้างสรรค์ผลงานได้กล่าวได้ว่างานเขียนอย่างสร้างสรรค์ คือ ผลงานการเขียนอย่างอิสระที่ผู้เขียนต้องใช้ความคิดและจินตนาการของตัวเองได้อย่างสมเหตุสมผล โดยสามารถริเริ่มเรื่องตลกแต่งเรื่องสร้างปมปัญหาได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้อาศัยพื้นฐานประสบการณ์จากการเรียนรู้หลายลักษณะ เช่น จากการอ่าน การฟัง การดู เรื่องราวและอื่นๆ

การจัดการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์อย่างเดียวนั้น คงไม่เพียงพอในยุคปัจจุบันที่ต้องดำรงตนในสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยมากมาย ซึ่งข้อมูลนั้น อาจจะมีทั้งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องใช้กระบวนการคิดที่เป็นทักษะการคิดขั้นสูงที่เรียกว่าการคิดวิจารณ์ หรือการคิดเชิงวิจารณ์ (critical thinking) มาใช้วิเคราะห์ในการตัดสินใจเลือกสรรข้อมูลอย่างถูกต้องและสมเหตุสมผล Shurter & Pierce (1966 อ้างอิงใน อัจฉรา ธรรมภรณ์ และปราณี ทองคำ, 2543 น.8) ได้นิยามไว้ว่า การคิดวิจารณ์เป็นความสามารถในการสังเกต วิเคราะห์ ให้เหตุผล และการประเมินผลอย่างมีมาตรฐาน โดยสามารถตัดสินใจได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ข้อมูลไหนน่าเชื่อถือหรือไม่ น่าเชื่อถือ Mirman & Tishman (1988, Quoted in Kabilan, 2000) กล่าวว่า ทักษะการคิดสร้างสรรค์กับการคิดวิจารณ์ไม่ควรจะสอนแยกกันซึ่งผู้เรียนจะสามารถเรียนภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องใช้ทั้งทักษะการคิดสร้างสรรค์กับการคิดวิจารณ์มาประกอบกับการใช้ภาษา ซึ่งในการสอนตั้งคำถามและการเสนอปัญหานั้นจะฝึกให้ผู้เรียนไปสู่การอภิปราย โดยเริ่มจากการที่ผู้สอนรับฟังปัญหาหรือประเด็นต่างๆ จากผู้เรียน แล้วผู้สอนก็เลือกหรือนำเหตุการณ์คล้ายๆ กับที่ผู้เรียนเสนอมาเสนอให้ผู้เรียนในรูปแบบของรูปภาพ โดยถามคำถามผู้เรียนที่ต้องวิเคราะห์หาคำตอบในการอภิปราย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หากนำภาพยนตร์มาผนวกกับการอภิปราย จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดวิจารณ์ได้ดียิ่งขึ้น โดย Bergevin & Morris (1954) ได้กล่าวว่า การใช้ภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป และภาพนิ่ง เป็นประโยชน์ในการอภิปรายเป็นอย่างมาก ซึ่งการอภิปรายจะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนได้พัฒนาทัศนคติในการสำรวจ ค้นคว้า และความคิดสร้างสรรค์แล้วยังช่วยให้รู้จักปัญหา ผจญปัญหา ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงต่างๆ แล้วจึงสรุปผล

ผู้วิจัยมีจะทำการศึกษาการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทย ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ ในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน พร้อมทั้ง เสริมสร้างความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนเพิ่มพูนความคิดอย่างมีวิจารณญาณให้นักศึกษาควบคู่ไปด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาไทย: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีหลังการเรียนโดยใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีหลังการเรียนโดยใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดวิจารณ์: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีก่อนและหลังการเรียนโดยใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย ประชากรนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 119 คน ได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น 2 ประเภท คือ

1. แผนการสอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย จำนวน 3 เรื่องโดยการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาคำอธิบายรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (GT103)

1.2 ศึกษาวิธีการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายทั้งด้านแนวคิดแนวคิดและแนวทางในการสอน

2. สำรวจความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา และแนวภาพยนตร์ที่นักศึกษาชื่นชอบโดยภาพยนตร์ที่ทำการคัดเลือกเป็นภาพยนตร์ที่มีการจัดอันดับสถิติของคณกร์หนึ่งคือ หนึ่ง 100 เรื่องที่ควรดู (Holly wood TV_100หน้าตี) ซึ่งนักศึกษาชื่นชอบและสนใจผู้วิจัยนำข้อมูลเบื้องต้นมาจากการวิเคราะห์แบบสอบถามแนวภาพยนตร์ที่ชื่นชอบพบว่า ส่วนใหญ่ชื่นชอบภาพยนตร์แนวสงครามการต่อสู้ เพราะมีความเชื่อว่าความดีจะต้องชนะความชั่วร้าย การอ้างอิงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เห็นผลกระทบจากการสูญเสีย ภาพยนตร์แนวความรักเพราะมีทัศนคติต่อความรัก มองโลกในแง่ดีและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและแนววิถีชีวิต เพราะมองเห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน วัฒนธรรมความเชื่อความศรัทธา ซึ่งภาพยนตร์ทั้ง 3 แนวนี้ สะท้อนให้เห็นทั้งด้านสังคมและจิตใจเมื่อได้ชมภาพยนตร์แนวดังกล่าวแล้ว สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และมีความรู้สึกร่วมกับภาพยนตร์ได้ทันที ภาพยนตร์ที่นักศึกษาชื่นชอบและสนใจ มีปมปัญหาหรือเค้าโครงเรื่องที่นักศึกษาต้องใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ สามารถอภิปราย และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในทางสร้างสรรค์ ซึ่งนักศึกษาจะได้ชมภาพยนตร์ในช่วงแรกของแต่ละแผนการสอน ประมาณ 1.30 ชม. โดยมีรายละเอียดภาพยนตร์ที่ใช้สอนในแต่ละแผนดังนี้

ขอบข่ายของเนื้อหาภาพยนตร์ที่ใช้สอน

การสอน	รายชื่อภาพยนตร์	แนวภาพยนตร์
ครั้งที่ 1	The Three king	แนวสงคราม
ครั้งที่ 2	ข้างหลังภาพ	แนวความรัก
ครั้งที่ 3	แหยม ยโสธร	แนววิถีชีวิต

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาเนื้อหา และประเด็นสำคัญของภาพยนตร์ และคัดเลือกบทภาพยนตร์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง แล้วนำมาเขียนแผนการสอน จำนวน 3 แผน แผนละ 1 สัปดาห์ คาบละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 3 สัปดาห์ สำหรับขั้นตอนการสอนในแต่ละแผนนั้น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นก่อนชมภาพยนตร์ ขณะชมภาพยนตร์ และขั้นหลังชมภาพยนตร์ มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นก่อนชม

1) ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอข้อคิดเห็นที่มีต่อคำ วลีหรือประโยคที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น

2) ผู้สอนบอกความมุ่งหมายและจุดสำคัญของเรื่องก่อนฉาย เล่าเรื่องย่อก่อนฉาย และจะได้รู้ว่าจะมีการอ่าน ตีความ และวิเคราะห์บทบาทยนตร์ที่ได้

ขั้นชม

ผู้สอนให้นักศึกษาชมภาพยนตร์บางตอน ซึ่งผู้สอนเป็นผู้กำหนดว่าควรเริ่มและหยุดฉายภาพยนตร์ช่วงไหน โดยเฉพาะตรงจุดสำคัญที่น่าสนใจและมีการหักมุมของประเด็นเรื่อง เพื่อกระตุ้นความคิดของนักศึกษาให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นและต้องการ ค้นหาคำตอบและเหตุผล อีกทั้งยังได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมที่สอดแทรกในเนื้อหา

ขั้นหลังชม

ผู้สอนให้จัดการอภิปรายกลุ่มย่อย โดยผู้อภิปรายในกลุ่มจะต้องอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ที่ได้ชมไปแล้ว อีกทั้งยังได้อ่านบทภาพยนตร์ของบางฉากในเรื่องที่ได้ชม และคำคมที่ตัวละครในเรื่องได้พูดไว้ รวมถึงผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เขียนแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างอิสระและสร้างสรรค์ ภายใต้หัวข้อที่ผู้สอนกำหนดให้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) แบบทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทย เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก และแบบทดสอบอัตนัย เพื่อทดสอบความสามารถในการเข้าใจความหมายตั้งแต่คำจนถึงประโยคหรือข้อความ และสามารถจับใจความสำคัญของบทภาพยนตร์ในเรื่องที่ได้ชมไปแล้ว โดยสามารถวิเคราะห์ ตีความ และแยกแยะได้ว่าข้อความที่อ่านเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริง

2) แบบทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทย โดยมุ่งทดสอบความสามารถในการเข้าใจความหมาย ตั้งแต่คำจนถึงประโยค หรือข้อความใหญ่ และความสามารถในการจับใจความสำคัญของบทภาพยนตร์ในเรื่องที่นักศึกษาได้ชม โดยสามารถวิเคราะห์ ตีความ สรุปความและแยกแยะได้ว่าข้อความที่อ่านเป็นข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริง โดยการทดสอบจะทดสอบเป็นรายบุคคลหลังได้รับการสอนในแต่ละแผน

3) แบบทดสอบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อทดสอบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังได้รับการสอนในแต่ละโดยจะกำหนดสถานการณ์ให้นักศึกษา แล้วให้นักศึกษาเขียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ซึ่งในบาง สถานการณ์ นักศึกษาจะต้องสมมติตนเองให้เป็นตัวละครในภาพยนตร์ที่ได้ชม และต้องตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของตนเองในที่สุด

4) แบบวัดความคิดวิจารณ์ญาณเป็นแบบวัดแบบอัตนัยที่ผู้วิจัยปรับจากคำถามของสุวิทย์ มูลคำ (2557, น. 87) เพื่อวัดความคิดวิจารณ์ญาณเป็นรายบุคคลทั้งก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งจะมีการกำหนดสถานการณ์แล้วให้นักศึกษาเลือกสิ่งของที่นักศึกษาเห็นว่ามีความสำคัญมากที่สุดมา 5 รายการ โดยนักศึกษาเองให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ มีรูปแบบการวิจัยเป็นการทดลองแบบกลุ่มเดียว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากประชากร จำนวน 119 คน โดยศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาไทยและความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลัง การสอนในแต่ละแผนและเปรียบเทียบความคิดวิจารณ์ก่อนและหลังการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ ประกอบการอภิปราย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเองกับกลุ่มประชากร มีขั้นตอนในการทดลองและการ เก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) ปฐมนิเทศนักศึกษาเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และความคิด วิจารณ์ก่อน แล้วจึงวัดความคิดวิจารณ์ของนักศึกษา โดยให้นักศึกษาทำแบบวัดความคิดวิจารณ์ ก่อนเรียน 2) ดำเนินการสอนตามแผนการสอน โดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายที่สร้างขึ้นและทำ การทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทยและความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ 3) เมื่อสอนแล้ว ผู้วิจัยวัดความคิดวิจารณ์ของนักศึกษา โดยให้นักศึกษาทำแบบวัดความคิดวิจารณ์หลังเรียน โดยใช้ แบบวัดความคิดวิจารณ์ชุดเดียวกับก่อนเรียน 4) ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการอ่าน ภาษาไทย ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และการวัดความคิดวิจารณ์มาวิเคราะห์ หาค่าทาง สถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ ของคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาไทยของนักศึกษา หลังการเรียนในแต่ละแผน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยมีเกณฑ์การประเมินผลคือ นักศึกษาจะต้อง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ของแต่ละแผน

2. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละของคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของ นักศึกษาหลังการเรียนในแต่ละแผน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยมีเกณฑ์การประเมินผลคือ นักศึกษา จะต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ของแต่ละแผน

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดวิจารณ์ก่อน และหลังการเรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการ เรียนว่ามีความสัมพันธ์กันหรือเป็นอิสระต่อกัน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย ส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาไทย การเขียนเชิง สร้างสรรค์และความคิดวิจารณ์ : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการอ่านภาษาไทยแบบทดสอบความสามารถในการ เขียนเชิงสร้างสรรค์ และแบบวัดความคิดวิจารณ์แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ และนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาไทยของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย

แบบการทดสอบ	ค่าเฉลี่ย (20)	ค่าร้อยละ	ผ่าน/ไม่ผ่าน	ระดับคุณภาพ
ครั้งที่ 1	12.48	66.78	ผ่าน	พอใช้
ครั้งที่ 2	14.60	71.83	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 3	14.95	75.65	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 4	15.82	79.05	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 5	16.19	80.89	ผ่าน	ดีมาก
ครั้งที่ 6	17.65	84.25	ผ่าน	ดีมาก
ค่าเฉลี่ย	15.27	76.25	ผ่าน	ดี

ตารางที่ 1 ความสามารถในการอ่านภาษาไทย

จากตารางนักศึกษามีความสามารถในการอ่านภาษาไทย พบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ย คะแนนความสามารถในการอ่านภาษาไทยมากที่สุดในการทดสอบครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 6 พบว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาไทยมากที่สุดในการทดสอบครั้งที่ 6 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.65 คิดเป็นร้อยละ 84.25 อยู่ในระดับดีมาก และนักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาไทยน้อยที่สุดในการทดสอบครั้งที่ 1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.48 คิดเป็นร้อยละ 66.78 อยู่ในระดับพอใช้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาหลังการเรียน โดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย

แบบการทดสอบ	ค่าเฉลี่ย (50)	ค่าร้อยละ	ผ่าน/ไม่ผ่าน	ระดับคุณภาพ
ครั้งที่ 1	39.47	78.58	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 2	38.45	76.90	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 3	39.93	79.82	ผ่าน	ดี
ครั้งที่ 4	41.69	81.58	ผ่าน	ดีมาก
ครั้งที่ 5	41.32	83.61	ผ่าน	ดีมาก
ครั้งที่ 6	42.84	84.68	ผ่าน	ดีมาก
ค่าเฉลี่ย	40.61	80.87	ผ่าน	ดีมาก

ตารางที่ 2 ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา

จากตารางนักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยรวมทั้งหมดเท่ากับ 40.61 คิดเป็นร้อยละ 80.87 อยู่ในระดับดีมาก และถ้าพิจารณาคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในการทดสอบแต่ละครั้ง พบว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด พบว่าเป็นภาพยนตร์แนวความรักในการทดสอบครั้งที่ 6 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.84 คิดเป็นร้อยละ 84.68 อยู่ในระดับดีมาก นักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์น้อยที่สุดพบว่าเป็นภาพยนตร์แนวสงครามในการทดสอบครั้งที่ 2 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.45 คิดเป็นร้อยละ 76.90 อยู่ในระดับดี

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดวิจารณ์ของนักศึกษา ก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย

การทดสอบ	ค่าเฉลี่ย (50)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าร้อยละ	ผ่าน /ไม่ผ่าน	ระดับ คุณภาพ
ก่อนการทดลอง	39.59	2.82	79.15	ผ่าน	ดีมาก
หลังการทดลอง	41.69	2.91	83.38	ผ่าน	ดีมาก

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดวิจารณ์ของนักศึกษา

จากตารางพบได้ว่านักศึกษามีความคิดวิจารณ์ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ คือร้อยละ 50 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดวิจารณ์ของนักเรียนก่อนทดลองมีค่าเป็น 39.59 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.15 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.82 และค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดวิจารณ์หลังการทดลองมีค่าเป็น 41.69 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.38 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.91 ซึ่งหมายความว่าคะแนนความคิดวิจารณ์หลังการทดลองมีการกระจายมากกว่าคะแนนความคิดวิจารณ์ก่อนการทดลอง จากข้อมูลดังกล่าวแสดงว่าหลังการทดลองนักศึกษามีความคิดวิจารณ์สูงกว่าก่อนการทดลองซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนักศึกษามีความคิดวิจารณ์อยู่ในระดับดีมากทั้งก่อนและหลังการทดลอง

จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอภิปรายประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

นักศึกษาที่เรียนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย มีความสามารถในการอ่านภาษาไทยผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยในการทดสอบแต่ละครั้งมีความใกล้เคียงกัน โดยนักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านภาษาไทยโดยรวมทั้งหมดเท่ากับ 15.27 คิดเป็นร้อยละ 76.25 อยู่ในระดับดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายส่งเสริมให้นักศึกษาอ่านบทภาพยนตร์ได้อย่างเข้าใจจนสามารถทำคะแนนในการอ่านภาษาไทยได้สูง ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. ในการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย ส่งเสริมให้นักศึกษาทำคะแนนในการอ่านภาษาไทยได้สูงผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้โดยก่อนการชมภาพยนตร์ นักศึกษาได้อ่านรายละเอียดโดยย่อของภาพยนตร์ ซึ่งประกอบด้วยชื่อและชนิดของภาพยนตร์ ตัวละครที่แสดงในเรื่องและเนื้อหาโดยย่อของภาพยนตร์ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหา สังเกตพบว่าเป็นกิจกรรมการระดมสมองของ

นักศึกษาทั้งชั้นเรียนก่อนการชมภาพยนตร์นักศึกษา สามารถนำเนื้อหาดังกล่าวนั้นมาใช้ร่วมแสดงความคิดเห็นในชั้นได้ ผู้วิจัยอนุญาตให้นักศึกษาพูดแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ หลากหลายความคิดเห็นที่นักศึกษาได้ร่วมกันระดมออกมานั้น ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ในระหว่างที่ชมภาพยนตร์ ผู้วิจัยได้ระบุฉากในภาพยนตร์ที่นักศึกษาจะได้อ่านบทภาพยนตร์ไว้อย่างชัดเจน ทำให้นักศึกษาตั้งใจชมภาพยนตร์ในฉากนั้น เพื่อที่จะเข้าใจและรับข้อมูลเกี่ยวกับฉากนั้นให้ได้มากที่สุด และหลังจากชมภาพยนตร์แล้ว นักศึกษาได้แบ่งกลุ่มเพื่อจัดการอภิปรายกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 5-6 คน ในการจัดกลุ่มแต่ละครั้งนั้นจะทำการสุ่มเพื่อให้นักศึกษามีโอกาสได้ร่วมกลุ่มกับเพื่อนไม่ซ้ำกัน อีกทั้งในการอภิปรายจะมีการกำหนดบทบาทให้นักศึกษาให้มีทั้งผู้บันทึก คนถามและทุกคนในกลุ่มก็จะช่วยกันตอบและอภิปราย ผู้วิจัยได้สังเกตว่า นักศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้บันทึกในกลุ่มอภิปรายนั้น มักจะสามารถเขียนได้ดี มีความรวดเร็วในการจดบันทึกและความถูกต้อง โดยแต่ละกลุ่มจะได้อ่านบทภาพยนตร์ของเรื่องที่ได้ชมไปแล้ว ทำให้นักศึกษามีความเข้าใจเนื้อหาจากที่ได้ชมเรื่องราวไปก่อนหน้าแล้วทั้งนี้บทภาพยนตร์จะประกอบด้วย บทสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่องโดยภาษาและสำนวนที่ใช้ในบทภาพยนตร์เป็นบทสนทนาจริงที่ใช้ในชีวิตประจำวัน นักศึกษาต่างยอมรับว่าคำศัพท์และประโยคที่ปรากฏในบทสนทนาค่อนข้างยาก ถ้าให้อ่านบทภาพยนตร์อย่างเดียวยกจะไม่เข้าใจความหมาย และอารมณ์ของตัวละครในฉากนั้นได้อย่างแท้จริง และคงไม่คิดว่าบทภาพยนตร์ที่ได้อ่านนั้นจะใช้พูดได้จริงในสถานการณ์นั้นๆ โดยเฉพาะบทภาพยนตร์ของภาพยนตร์แนวสงคราม ที่มีทั้งคำศัพท์เฉพาะทางด้านทหาร คำย่อ และอักษรย่อ ต่างๆ ซึ่งเป็นทั้งคำศัพท์ยากและใหม่สำหรับนักศึกษา แต่เมื่อนักศึกษาได้ชมภาพยนตร์มาก่อนแล้ว มาอ่านบทภาพยนตร์ ทำให้นักศึกษาเข้าใจได้ดีขึ้นว่าบทสนทนาที่ว่ายากนั้น เป็นบทสนทนาที่ใช้ได้ จริงและประกอบด้วยคำศัพท์ที่ควรรู้ไว้อย่างยิ่ง ทำให้นักศึกษาไม่ย่อท้อในการอ่านข้อความยาก อีกทั้ง การชมภาพยนตร์แล้วอ่านบทภาพยนตร์นั้น ทำให้นักศึกษาสามารถหวนกลับไประลึกถึงภาพเหตุการณ์ในภาพยนตร์ที่ได้ชมไปแล้วได้ ซึ่งช่วยให้เดาความหมายของคำที่ไม่รู้จักและสามารถเข้าใจเรื่องราวนั้นได้ รวมทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ตระหนักว่าในชีวิตจริงนั้น จะต้องเจอสถานการณ์ที่แตกต่าง กันไปจึงควรหมั่นอ่านให้หลากหลายและสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านให้สูงขึ้นทั้งนี้สอดคล้องกับโบว์รัทซ์ นาคทรงแก้ว (2552) ได้พบว่าผู้เรียนที่ได้อ่านเรื่องที่เป็นบทภาพยนตร์แล้วชมภาพยนตร์สามารถสร้างประโยคโดยใช้คำศัพท์ยากได้ดี โดยโบว์รัทซ์ นาคทรงแก้ว กล่าวว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ได้จากการชมภาพยนตร์ซึ่งภายหลังจากการชมผู้เรียนจะได้เข้ากลุ่มพูดคุยกับผู้เรียนคนอื่นเพื่อฝึกฝนการใช้คำศัพท์ โดยการอ่านออกเสียง นำคำศัพท์นั้นมาสร้างประโยคเขียนสรุปการแสดงในฉากรวมทั้ง การสร้างบทภาพยนตร์ด้วยคำศัพท์ที่กำหนดให้ด้วยตนเอง

2. ภาพยนตร์ที่ใช้ประกอบการอภิปรายนั้น เป็นภาพยนตร์ที่มีนักศึกษาชื่นชอบและสนใจ ส่วนใหญ่ชื่นชอบภาพยนตร์แนวสงครามการต่อสู้ และภาพยนตร์แนวความรัก และแนววิถีชีวิต เมื่อได้ชมภาพยนตร์แนวดังกล่าวแล้ว สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและมีความรู้สึกร่วมกับภาพยนตร์ได้ทันที นอกจากนี้ ภาพยนตร์ยังช่วยส่งเสริมความน่าสนใจได้มากกว่าสื่ออื่นๆ เช่น หนังสือซึ่งเป็นสื่อมิติเดียวที่สื่อความหมายเพียงตัวอักษรแต่ภาพยนตร์สามารถสื่อความหมายได้ด้วยภาพเคลื่อนไหว เสียงและด้วยสี ทำให้สามารถทราบความหมายจากภาพและเข้าใจเรื่องราวได้อย่างรวดเร็วและง่ายกว่าตัวหนังสือ และภาพเคลื่อนไหวใน

ภาพยนตร์ยังกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการติดตามการแสดงและติดตามความสนใจของนักศึกษา อีกทั้งเสียงประกอบที่ทำให้ภาพยนตร์ดูสมจริงและเป็นธรรมชาติ เสียงบรรยายเสียงสนทนาโต้ตอบกันระหว่างผู้แสดง ยังช่วยสร้างบรรยากาศให้มีความรู้สึกคล้อยตามและช่วยกระตุ้นอารมณ์ และภาพสีต่างๆ ในภาพยนตร์ยังสามารถสื่อความหมายและอารมณ์ต่างๆได้ โดยทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องและเกิดความรู้สึกร่วมได้อย่างกลมกลืน ทั้งนี้สอดคล้องกับ Herron, Henley and Cole (Quoted in Canning-Wilson,2000) ที่ยืนยันว่าการใช้วีดิทัศน์ที่มีทั้งภาพและเสียงช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในภาษามากขึ้นโดยผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจในเนื้อเรื่องและจดจำข้อมูลได้นานหลังจากที่ได้ชมวีดิทัศน์ในการสอนภาษาแล้ว สอดคล้องกับ Paul Witty, James Fitzwater and Harriet Gorman (Quoted in Wittich and Schuller,1967) ที่ศึกษาผลกระทบของภาพยนตร์ที่มีเสียงทั้งหมด 8 เรื่องต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผู้เรียนร้อยละ 95 สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านได้โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ได้ดีขึ้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาพยนตร์ในการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยเพิ่มแรงปรารถนา ความสนใจ และความพร้อมทั้งในการอ่านในปริมาณที่เพิ่มขึ้น และความเข้าใจในการอ่านที่มากขึ้นด้วย และจากผลงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาในการทดสอบแต่ละครั้งนั้น แสดงให้เห็นว่านักศึกษากลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 50 โดยนักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ต่ำในการทดสอบครั้งที่ 1 และ 2 เนื่องจากเป็นช่วงเริ่มต้นของการเรียนการสอน ทำให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย ซึ่งแตกต่างจากการเรียนในห้องเรียนปกติที่ใช้หนังสือประกอบการเรียนการสอน และนักศึกษายังไม่คุ้นเคยกับกิจกรรมการอภิปรายที่เน้นการพูดและการร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนในช่วงแรก ๆ ต้องมีการอธิบายและการสาธิตการทำกิจกรรมอยู่บ่อยครั้ง จึงมีเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมความคิดและการสร้างจินตนาการน้อยกว่า โดยในการเขียนในครั้งแรก ๆ นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยงต่อเนื่องกันได้ อีกทั้งการนำเข้าสู่เรื่องยังไม่น่าสนใจเพียงพอ นักศึกษายังพยายามหาแนวทางตอบที่เป็นของตนเองแสดงให้เห็นว่าพยายามใช้จินตนาการคิดให้สร้างสรรค์ แต่ยังขาดความคล่องแคล่ว จึงทำให้มีรายละเอียดมาสนับสนุนความคิดน้อย แต่เมื่อนักศึกษาได้ชมภาพยนตร์หลายเรื่องมากขึ้นได้เห็นและเรียนรู้ประเด็นต่างๆ ในเรื่องมากขึ้น ทำให้มีประสบการณ์ทางอ้อมจากการชมภาพยนตร์ เพื่อสร้างจินตนาการของตนเอง และนำมาใช้ในการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมการอภิปรายได้มากขึ้น จึงส่งผลให้สามารถใช้จินตนาการที่มีมาสร้างสรรค์ผลงานเขียนได้มากขึ้นโดยเฉพาะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในการทดสอบครั้งสุดท้ายที่นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์มากที่สุด โดยนักศึกษสามารถใช้จินตนาการของตนเองสร้างสรรค์ผลงานเขียนของตนเองที่มีความแปลกใหม่ริเริ่มสร้างสรรค์แสดงออกทางความคิดที่เป็นแนวทางของตนเองได้อย่างชัดเจนและน่าสนใจ มีความคล่องในการเขียน ซึ่งสังเกตจากการเขียนรายละเอียดสนับสนุนความคิดของตนเอง และนักศึกษสามารถเขียนบรรยายเรื่องจนเห็นเป็นภาพได้โดยบางคนสามารถเขียนได้มากกว่า 1 หน้ากระดาษ แสดงว่ามีจินตนาการสูงมากทางด้านความคิด วิจาร์ณญาณของนักศึกษาที่เรียน โดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายเพิ่มสูงขึ้นหลังการสอน ซึ่งถึงแม้จะเพิ่มสูงกว่าก่อนการสอนเพียงเล็กน้อย ก็ยังมีระดับความคิดวิจาร์ณญาณอยู่ในระดับดีมาก ทั้งก่อนและหลัง

การสอนโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักศึกษาที่มีความคิดวิจารณ์ญาณที่สูงเมื่อนักศึกษาได้รับการเรียนการสอนเพิ่มเติม โดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกการคิด การแสดงออกทางด้านภาษา และการแสดงความคิดเห็นพร้อมให้เหตุผลที่น่าเชื่อถือประกอบการตัดสินใจของตนเอง จึงส่งผลให้นักศึกษามีความคิดวิจารณ์ญาณเพิ่มสูงขึ้น หลังการเรียน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้สอดคล้องกับ อัจฉรา ธรรมาภรณ์ และ ปราณี ทองคำ (2543, น.70) ที่กล่าวยืนยันว่า การสอนแบบการอภิปรายเป็นวิธีการสำคัญที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณ เพราะเป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายข้อค้นพบต่างๆ ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เหตุผลซึ่งกันและกัน รวมทั้ง แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้อื่นได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดเจตคติในการสืบเสาะ (inquiry attitude) และเกิดพฤติกรรมการแก้ไขตนเอง (self-corrective behavior) จะเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยโดยการใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปราย จะสามารถส่งเสริมความสามารถและความคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาได้ เพื่อเป็นอนาคตและกำลังสำคัญของประเทศชาติ การส่งเสริมทั้งความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิจารณ์ญาณ พร้อมทั้งพัฒนาจิตสำนึกในหน้าที่การงานแก่นักศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและปฏิบัติหน้าที่ต่อไปในอนาคตอย่างสร้างสรรค์ ตั้งตนอยู่ในเหตุและผล คิดอย่างรอบคอบระมัดระวัง และสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีทำการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ เช่น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทหรือแนวของภาพยนตร์กับความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิจารณ์ญาณของผู้เรียน หรือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการอภิปรายกับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนวิชาภาษาไทยของผู้เรียน
2. ควรศึกษาโดยการใช้บทเพลงประกอบการอภิปราย เพื่อส่งเสริมทักษะภาษาไทยด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะการฟังและการพูด ทักษะการฟัง หรือทักษะการพูด

บรรณานุกรม

- กรณีการ พวงเกษม.(2550). การสอนเขียนเรื่องโดยใช้จินตนาการทางสร้างสรรค์ในระดับ
ประถมศึกษา.(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2529).การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์.กรุงเทพฯ:กรม
ศาสนา.
- ชนะ เวชกุล. (2524) **การเขียนสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- โบลักซ์ฌ์ นาคทรงแก้ว.(2552) **การใช้ภาพยนตร์ประกอบการอภิปรายเพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการอ่านภาษาไทย ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และความคิด
วิจารณ์ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.รายงานการ
วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.**
- บันลือ พฤกษ์วัน.(2552). **พัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- สุวิทย์ มูลคำ.(2557). **กลยุทธ์การสอนคดีอย่างมีวิจารณญาณ.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :
ภาพพิมพ์.
- เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์.(2544-2545), **ความคิดเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ในฐานะคุณธรรมนำทางปัญญาและ
พลังผลักดันพัฒนาการทางวัฒนธรรม, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 21-22(3)
น.11-12.**
- อัจฉรา ธรรมาภรณ์ และปราณี ทองคำ.(2543). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาในวิชา
วิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมความคิดวิจารณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
ปีที่ 6(1),น.65-78.**

ภาษาอังกฤษ

- Bergevin. P.& Morris. D. (1954). **Group processes for adult education.** Bloomington :
Indiana University Press.
- Canning – Wilson, Christine. (2000). “**Practical aspects of using video in the foreign
language classroom.**” July 2, 2004. form [http : //iteslg.org/.com](http://iteslg.org/.com)
- Erickson. Carlton W.H. (1965). **Fundamentals of teaching with audiovisual
tchnology.** New York : Macmillan.
- Kabilan. M.K. (2000). “**Creative and critical thinking in language classroom.**”
July 2, 2004, form [http : //iteslg.org/.com](http://iteslg.org/.com).
- Wititch.Wallter A and Schuller, Charles F. (1967). **Audiovisual materials : Their
natureand use.** New York : Happer & Row.

การประยุกต์ใช้แนวคิด Transtheoretical model (TTM) และกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา

ญาดา กิมเปา¹

กิตรวี จิรรัตน์สถิต²

กนกรัตน์ แสงศรี¹

บงกช ชาวโคราช¹

ปฎิมาล ศิริพิรุณ¹

สุโรธร ตุ่มประสิทธิ์¹

กานต์พิชชา บุญคำชู¹

กรภัค วิบูลชนบัตร¹

ณัฐชนน ตั้งไพบูลย์พงศา¹

ศัตยา อีวานโนวิช³

บทคัดย่อ

สถานการณ์การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในประเทศไทย ผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำมีอายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่เฉลี่ยที่ 17.9 ปี โดยกลุ่มเยาวชนได้รับผลกระทบทั้งทางตรงคือจากการเป็นนักสูบหน้าใหม่และยังติดบุหรี่ในอนาคต การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยการให้ความรู้เพียงด้านเดียว การประยุกต์ใช้แนวคิดและกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่จึงเป็นแนวทางสำคัญต่อการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยแนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical model; TTM) เป็นแนวคิดที่มีประสิทธิภาพและมีการใช้อย่างแพร่หลายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ จากการทดลองใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประยุกต์ผ่านการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมีทัศนคติที่ดีขึ้น บทความวิชาการนี้ได้สรุปองค์ประกอบของแนวคิดและกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติและตัวอย่างกิจกรรมของการใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชน โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการเพิ่มช่องทางในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเลิกบุหรี่ และเพิ่มความหลากหลายของสื่อในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุหรี่ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical model) ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่

1 นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2 อาจารย์ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Application of Transtheoretical model (TTM) and behavior modification strategies for smoking cessation among youths

Yada Kimpao¹

Kitrawee Jirratsatit²

Kanokrat Sawangsri¹

Bongkoch Chawkorach¹

Patima Siriphiroon¹

Surotorn Tumpasit¹

Kanpitcha Boonkomchu¹

Karapak Viboontanabat¹

Natchanon Tangpibulpongsa¹

Katiya Ivanovitch³

Abstract

The smoking situation of adolescents in Thailand the average age of regular smokers was 17.9 years. Youth groups were directly affected by being new smokers and becoming addicted to cigarettes in the future. Success cannot be achieved with just one area of knowledge. The application of concepts and strategies to modify smoking behavior is therefore an important approach to solving such problems. by the concept of behavioral change Transtheoretical model (TTM) is an effective and widely used concept in health behavior modification. From the experimentation of the applied behavior change concept through the smoking behavior modification activity, it was found that the students who participated in the activity had a better attitude. This academic paper summarizes the elements of concepts and strategies used in practice and examples of activities of using behavior change processes in organizing activities to modify smoking behavior among youth. There were suggestions to increase the channels for giving advice on smoking cessation. and increasing the variety of media in public relations activities to reach more target groups.

Keywords: Smoking behavior modification, Transtheoretical model, Attitude of smoking

1 BSc. (Public Health), Faculty of Public Health, Thammasat university

2 Instructor at Faculty of Public Health, Thammasat university

3 Assistant professor at Faculty of Public Health, Thammasat university

การประยุกต์ใช้แนวคิด Transtheoretical model (TTM) และกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา

ญาดา กิมเปา¹
กิตรวี จิรรัตน์สถิต²
กนกรัตน์ แสงศรี¹
บงกช ชาวโคราช¹
ปฏิมาล ศิริพิรุณ¹
สุโรธร ตุ่มประสิทธิ์¹
กานต์พิชชา บุญคำชู¹
กรภัค วิบูลธนบัตร¹
ณัฐชนน ตั้งไพบูลย์พงศา¹
ศัตติยา อีวานโนวิช³

บทนำ

พฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญของโลก จากสถิติพบว่าปัจจุบันมีผู้สูบบุหรี่ประมาณ 1,000 ล้านคน และคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2568 จะมีจำนวนผู้สูบบุหรี่เพิ่มขึ้นถึงกว่า 1,600 ล้านคน (World Health Organization, 2558) รายงานสรุปสถานการณ์การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย ระบุว่าผู้สูบบุหรี่ในปี พ.ศ. 2554 มากถึง 11.5 ล้านคน (กรองจิต วาทีสาธกกิจ, 2555) จากสถานการณ์การสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในประเทศไทย ผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำมีอายุที่เริ่มสูบบุหรี่เฉลี่ยที่ 17.9 ปี โดยเป็นกลุ่มเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) (พลากร สืบสำราญ และอนันต์ ไชยกุลวัฒนา, 2560) พฤติกรรมการสูบบุหรี่ส่งผลกระทบต่อผู้สูบบุหรี่และบุคคลรอบข้างในหลากหลายมิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (ชลลดา ไชยกุลวัฒนา และคณะ, 2560) แม้จะมีมาตรการการลดการสูบบุหรี่กันอย่างแพร่หลายในหลายรูปแบบ แต่สถานการณ์การสูบบุหรี่ยังมีให้เห็นและมีผู้ที่เป็นนักสูบหน้าใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูบบุหรี่ที่เป็นเยาวชนและวัยรุ่น เนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยการให้ความรู้เพียงด้านเดียว เพราะการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ 1) ทศนคติต่อการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น 2) บรรทัดฐานการยอมรับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น บิดามารดาและคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น 3) ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว 4) อิทธิพลจากสื่อโฆษณา 5) การยอมรับจากสังคม 6) ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ (พรรณปพร ลีวีโรจน์ และคณะ, 2559) และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของกลุ่มเยาวชนเกิดจากปัจจัยที่หลากหลายได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และส่วนบุคคล ซึ่งปัจจัยด้านจิตวิทยามีผลต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษามากที่สุด โดยทัศนคติในการ

1 นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2 อาจารย์ ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุขภาพของนักศึกษา มุมมองหนึ่งคิดว่าการสูบบุหรี่นั้นช่วยผ่อนคลายความเครียดได้ (สุริยะ จันทร์สุข, 2559) การจัดโปรแกรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์แนวคิดและกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมายมาช่วยในการวางแผนและการดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่

จากการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical model : TTM) กลยุทธ์การสร้างสารแบบโน้มน้าวใจ โดยกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบจากการสูบบุหรี่ต่อตนเอง คนรอบข้าง และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งใช้กลยุทธ์การเสริมแรง (Empowerment) ทั้งทางบวกและทางลบ ผ่านการจัดกิจกรรมโครงการตระหนักปกป้องซึ่งเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ที่สูบบุหรี่ และกระตุ้นให้นักศึกษาที่สูบบุหรี่เข้าร่วมการ ลด ละ เลิก บุหรี่ ผ่าน Line Official ผลการจัดโครงการพบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ส่วนใหญ่ มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.94 และจากแบบสอบถามทัศนคติหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติอยู่ในระดับดี ร้อยละ 55.88 จะเห็นได้ว่าแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม TTM กลยุทธ์การสร้างสาร และการเสริมแรง (Empowerment) เป็นแนวคิดและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ผู้ศึกษาจึงขอนำเสนอแนวคิดข้างต้นเพื่อเป็นทางเลือกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิด Transtheoretical model (TTM) และกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา

แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transtheoretical Model)

แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transtheoretical model : TTM) หรือทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical model หรือ Stage of Change) เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1970 ในงานจิตวิทยาคลินิกของโพรชาสกา เป็นรูปแบบการพัฒนาจากงานศึกษาวิจัยของโพรชาสกาและไดคลีเมน ระดับขั้นความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Stage of change: SOC) เป็นการอธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติ (Attitude) และความตั้งใจในการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกจากการศึกษาที่ผ่านมา มีการประยุกต์แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม Transtheoretical model (TTM) ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพอย่างหลากหลายและเกิดประสิทธิผลที่ดี ยกตัวอย่างเช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (กุลธิดา พานิชกุล และอดิพร สำราญบัว, 2556) ทฤษฎีรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม TTM มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง (Stages of change) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) และความสมดุลของการตัดสินใจ (Decisional balance)

1. ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง (Stages of change) ทฤษฎีนี้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดต้องผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ 6 ขั้น ดังนี้ (Prochaska, Norcross, Diclemente, 2549)

ขั้นที่ 1: ขั้นไม่สนใจปัญหา/เมินเฉย (Precontemplatio Stage) เป็นขั้นที่บุคคลยังไม่ตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไม่รับรู้ ไม่ใส่ใจต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตนอาจเป็นเพราะไม่ได้รับรู้ข้อมูลถึงผลกระทบของพฤติกรรมนั้น ยังไม่มีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในอีก 6 เดือนข้างหน้า เช่น บางคนไม่รู้เรื่องความเสี่ยงของการสูบบุหรี่ ไม่ทราบประโยชน์ของการเลิกสูบบุหรี่ และไม่ทราบถึงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นต้น เมื่อคนเราไม่ทราบถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บุคคลนั้นก็เลยไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมากกลุ่มนี้ยังไม่เห็นถึงผลเสียของพฤติกรรมการสูบบุหรี่ กลุ่มนี้จึงควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลเสียของพฤติกรรมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้หลักกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) ได้แก่ การสร้างความตระหนัก (consciousness raising) การกระตุ้นทางอารมณ์ (emotional arousal) กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจและเพิ่มการรับรู้ความสามารถในตนเอง (self-efficacy) และใช้กระบวนการทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental reevaluation) โดยเน้นการสร้างสารผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เห็นถึงพิษภัยของบุหรี่ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง คนรอบข้าง และสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 2: ขั้นเริ่มคิดพิจารณา (Contemplation stage) เป็นขั้นที่บุคคลมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 6 เดือนข้างหน้า มีความตระหนักถึงข้อดีของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ก็ยังคงกังวลกับข้อเสียในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยเช่นกัน การชั่งน้ำหนักระหว่างข้อดีและข้อเสียที่จะได้รับเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อาจทำให้เกิดความลังเลใจอย่างมากจนทำให้บุคคลต้องติดอยู่ในขั้นนี้เป็นเวลานาน เหมือนกับการผลัดวันประกันพรุ่ง จึงยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงในทันที เช่น บุคคลตระหนักว่าการสูบบุหรี่ส่งผลเสียต่อร่างกายแต่ยังไม่คิดที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมากบุคคลในกลุ่มนี้มักจะเล็งเห็นผลเสียของการสูบบุหรี่มากกว่าผลดีของการสูบบุหรี่ จึงต้องมีการให้บุคคลคิดพิจารณาเกี่ยวกับข้อเสียของการสูบบุหรี่มากยิ่งขึ้น โดยใช้หลักกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) เน้นการพัฒนาทักษะ การคิดประเมินตนเองโดยอาศัยการรับรู้ ความคิด ความรู้สึกในผลดีและผลเสียจากการสูบบุหรี่ ชั่งน้ำหนักในการตัดสินใจที่จะเลิกบุหรี่ และการสร้างจินตนาการไปสู่สภาพลักษณะของคนที่ไม่สูบบุหรี่

ขั้นที่ 3: ขั้นพร้อมปฏิบัติ (Preparation Stage) ขั้นตัดสินใจและเตรียมตัว เป็นขั้นที่บุคคลตั้งใจว่าจะลงมือปฏิบัติในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน 1 เดือนข้างหน้า เมื่อตัดสินใจแล้วว่าจะเลิกสูบบุหรี่ บางคนอาจวางแผนว่าจะทำอะไรบ้าง เช่น เข้าร่วมฟังการบรรยายเรื่องวิธีการเลิกบุหรี่ ขอคำปรึกษาพูดคุยกับแพทย์หรือซื้อหนังสือเกี่ยวกับวิธีการเลิกสูบบุหรี่ กำหนดวันที่จะเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมากบุคคลในกลุ่มนี้มีการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงควรให้แนวทางในการเลิกสูบบุหรี่อย่างเหมาะสม โดยใช้หลักกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) ได้แก่ กระบวนการความมีอิสระในตนเอง (self-liberation) และการตั้งเป้าหมาย (Goal setting) เพื่อให้เกิดแรงจูงใจและเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของตนเองอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ขั้นที่ 4: ขั้นปฏิบัติ (Action Stage) ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่บุคคลลงมือปฏิบัติจริง โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอกตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน โดยสังเกตจากการกระทำที่ปรากฏให้เห็น พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปอาจไม่นับว่าเป็นขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ได้ทั้งหมดเพราะพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะต้องบรรลุตามข้อกำหนดที่ผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่วิชาชีพเห็นด้วยว่าเพียงพอที่จะลดพฤติกรรมเสี่ยงได้ โดยใช้หลักกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) ได้แก่หลักการควบคุมตนเอง และการเสริมแรง (Empowerment) ทั้งทางบวก เช่น การให้รางวัล การชมเชย และทางลบ เช่น การลงโทษ เพื่อให้บุคคลเกิดกำลังใจและเกิดความเชื่อมั่นต่อตนเองว่าสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้

ขั้นที่ 5: ขั้นปฏิบัติสม่ำเสมอ (Maintenance stage) ขั้นกระทำอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นที่บุคคลกระทำพฤติกรรมใหม่อย่างต่อเนื่องเกินกว่า 6 เดือน โดยที่ยังคงทำกิจกรรมที่เป็นการป้องกันการกลับไปสูบบุหรี่ และมีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ต่อไปเพิ่มขึ้น ระยะนี้ถือว่าการเปลี่ยนพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่ที่บุคคลจะต้องทำพฤติกรรมใหม่นี้ได้อย่างสม่ำเสมอ เหมือนกับว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันโดยไม่จำเป็นต้องเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าอีกแล้ว โดยมากกลุ่มนี้จะสามารถย้อนกลับไปสู่วิถีกรรมเดิมได้ (relapse) จึงใช้หลักกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of change) โดยอาศัยหลักการควบคุมและกำกับตนเอง (self-regulation) การเสริมแรง (Empowerment) เช่น การให้ข้อมูลสนับสนุนและให้กำลังใจในการเลิกสูบบุหรี่ให้สำเร็จอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น หากนำแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (TTM) มาประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลิกสูบบุหรี่ จะช่วยให้บุคคลสามารถเพิ่มหรือคงพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่ได้อย่างสม่ำเสมอ แต่ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูบบุหรี่ตามขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการช่วยเหลือกลุ่มที่ไม่สนใจจะเลิกสูบบุหรี่ให้เคลื่อนไปสู่ในขั้นคิดพิจารณา (Contemplation stage) และกลุ่มที่อยู่ในขั้นคิดพิจารณาให้เคลื่อนไปสู่ขั้นพร้อมปฏิบัติ (Preparation Stage) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรธณี ปานเทวีญ และอายุพร ประสิทธิ์เวชชากร (2557) กล่าวว่าบุคคลบางกลุ่มอาจเริ่มต้นที่ขั้นปฏิบัติ (Action Stage) ดังนั้น อาจต้องมีการประเมินหรือจัดกิจกรรมให้ถูกต้องเหมาะสมโดยไม่ละเลยในเรื่องแรงจูงใจหรือความพร้อมในการเลิกสูบบุหรี่ของแต่ละบุคคล และนอกเหนือจากการนำแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (TTM) มาประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชน กระบวนการสื่อสารและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายก็ เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เนื่องจากในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการสื่อสารแบบไร้พรหมแดนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากมาย เช่น แพลตฟอร์มอินสตาแกรม ในรูปแบบ IG-Story ที่กลุ่มเยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย การนำกลยุทธ์เกี่ยวกับการสร้างสารแบบโน้มน้าวใจ และการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกันในกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เนื่องจากการสร้างสารแบบโน้มน้าวใจในการสื่อสารสุขภาพส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจและชักจูงใจให้เกิดการปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ การปรับทัศนคติต่อ

ความคิดเรื่องสุขภาพ หรือแม้กระทั่งการส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนนโยบายทางด้านสุขภาพ ดังนั้น ในการสร้างสารจึงสามารถนำหลักการสร้างสารเพื่อการโน้มน้าวใจมาใช้ได้ คือ การสร้างสารเพื่อโน้มน้าวใจโดยใช้หลักจิตวิทยา เช่น ใช้ความกลัวมาโน้มน้าวใจบุคคลที่สูบบุหรี่ โดยให้เห็นว่าจะเป็นมะเร็งปอด เป็นต้น (วรรณรัตน์ รัตนวรงค์, 2562) เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจและเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ และการปรับทัศนคติต่อการสูบบุหรี่

กรณีศึกษาการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา

เนื่องจากสถานการณ์การสูบบุหรี่ในนักศึกษา มีให้เห็นได้อย่างแพร่หลาย และยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องจัดการภายในมหาวิทยาลัย จากการสำรวจและสอบถามข้อมูลก่อนดำเนินโครงการ โดยใช้แบบสอบถามทัศนคติ และพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พบว่า นักศึกษามีความรู้และทราบถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ แต่ยังไม่ตระหนักในการเลิกสูบบุหรี่ เพราะมีทัศนคติเชิงบวกต่อการสูบบุหรี่ เช่น สูบแล้วคลายเครียด คลายความเหงา เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน เป็นต้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในกลุ่มนักศึกษา จึงควรเป็นการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่ต้องเข้าถึงตัวนักศึกษา แสดงให้นักศึกษาตระหนักเกิดความคิดที่จะปรับเปลี่ยนด้วยตัวเอง เนื่องจากนักศึกษายู่ในช่วงวัยที่อยากรู้ อยากรอง มีความคิดเป็นของตนเอง การสร้างทัศนคติ ความรู้และความเชื่อที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษาวัยรุ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้ที่สูบบุหรี่เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ และเกิดความตระหนักถึงผลกระทบของการสูบบุหรี่ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งกิจกรรมมีเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ที่สูบบุหรี่ จำนวน 60 คน และมีระยะเวลาดำเนินโครงการในช่วง 1 กันยายน 2563 – 31 ธันวาคม 2563

เมื่อพิจารณาระดับขั้นตามแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transtheoretical Model) พบว่ากลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในขั้นไม่สนใจปัญหา/เมินเฉย (Precontemplation Stage) และขั้นเริ่มคิดพิจารณา (Contemplation stage) ทางผู้จัดกิจกรรมจึงให้นำแนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transtheoretical Model) มาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ใช้ดังนี้

1. **ขั้นที่ 1: ขั้นไม่สนใจปัญหา/เมินเฉย (Precontemplation Stage)** กลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในขั้นนี้ ยังไม่มีความคิดที่จะเลิกสูบบุหรี่ เป้าหมายในขั้นนี้ คือ เน้นย้ำให้กลุ่มนักศึกษาเล็งเห็นถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนพฤติกรรม โดยการสื่อสารผ่าน โปสเตอร์ หรือ สิ่งประดิษฐ์ ที่กระตุ้นให้เกิดความคิดอยากเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งอาศัยกลยุทธ์ การสร้างจิตสำนึกหรือการเพิ่มความตระหนัก (Consciousness raising) และการทบทวนผลกระทบต่อตนเอง (Self-reevaluation) เป็นการให้ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

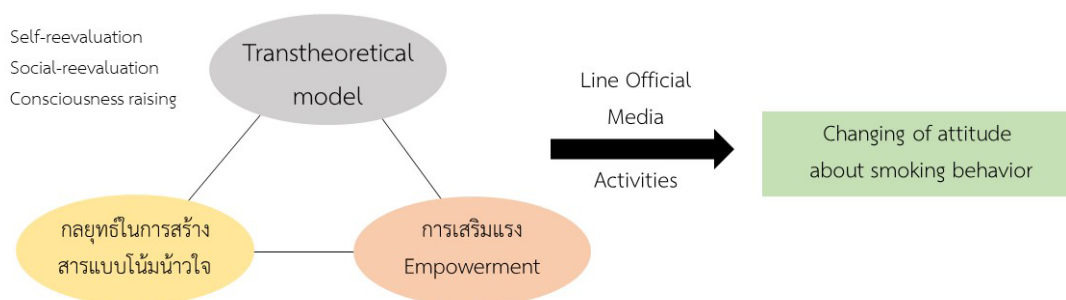

2. **ขั้นที่ 2: ขั้นเริ่มคิดพิจารณา (Contemplation stage)** กลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในขั้นนี้ เริ่มมีการคิดถึงผลกระทบที่เกิดจากการสูบบุหรี่ที่ส่งผลต่อสุขภาพปอด เป้าหมายในขั้นนี้ คือ การเพิ่มความตระหนักถึงข้อดีของการเลิกสูบบุหรี่ให้กับนักศึกษา ในขั้นตอนนี้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการจำลองปอดโดยการใช้ IG Filter ที่ประยุกต์จากการใช้เทคโนโลยีโลกเสมือน กิจกรรมตรวจวัดสมรรถภาพปอด และฐานกิจกรรม ข้อดี – ข้อเสียจากการสูบบุหรี่ ซึ่งอาศัยกลยุทธ์การทบทวนผลกระทบต่อตนเอง (Self-reevaluation) เมื่อนักศึกษาได้เห็นสื่อ IG Filter ที่จำลองสภาพปอดดีและปอดแย่จากการสูบบุหรี่ และผลจากตรวจวัดสมรรถภาพปอด พบว่า นักศึกษาจะมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อผู้จัดการกิจกรรมว่า “ถ้าสูบบุหรี่ไปนานๆ ปอดผมจะเป็นแบบนี้จริงๆ ไข้ไหมพี่” “ปอดผมมันแย่งขนาดนี้แล้วหรือพี่” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักศึกษาเริ่มมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสูบบุหรี่
3. **ขั้นที่ 3: ขั้นเริ่มปฏิบัติ (Preparation Stage)** กลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในขั้นนี้ เริ่มมีการคิดและเริ่มวางแผนถึงการเลิกสูบบุหรี่ เป้าหมายในขั้นนี้ คือ กระตุ้นให้นักศึกษามีความพร้อมต่อการเลิกสูบบุหรี่ โดยผ่านกิจกรรมคำนวณค่าใช้จ่ายที่เสียไปกับบุหรี่และคำนวณค่าแพ็คเกจ (Packs-year) กิจกรรมประตูดวง กิจกรรมแสดงพร้อมต่อการทิ้งบุหรี่ในมือคุณ ซึ่งอาศัยกลยุทธ์การทบทวนผลกระทบต่อตนเอง (Self-reevaluation) การปลดปล่อยทางอารมณ์ (Dramatic relief) เมื่อนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมคำนวณค่าใช้จ่ายที่เสียไปกับบุหรี่ พบว่า นักศึกษามีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อผู้จัดการกิจกรรมว่า “หัยผมเสียไปขนาดนี้ ซ้อรถได้คันนึงเลยนะเนี่ย” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักศึกษาได้รับแรงกระตุ้นและพร้อมที่จะเลิกบุหรี่ เนื่องจากการสอบถามความพร้อมต่อการเลิกบุหรี่ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพร้อมต่อการเลิกบุหรี่
4. **ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติ (Action Stage)** กลุ่มนักศึกษาที่อยู่ในขั้นนี้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เป้าหมายในขั้นนี้ คือ กระตุ้นให้นักศึกษามีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ลดลง โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเลิกบุหรี่ผ่านสื่ออินโฟกราฟฟิกและมีการให้คำปรึกษาจากนักสุขศึกษา เพื่อลดโอกาสการสูบบุหรี่ ซึ่งอาจจะทำได้โดยการวางบุหรี่ไว้ไกลมือ การให้กลุ่มนักศึกษาสังเกตตนเอง และรายงานจำนวนบุหรี่ที่ตนเองสูบบุหรี่ใน 1 สัปดาห์โดยผ่าน Line Official ซึ่งอาศัยกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกหรือการเพิ่มความตระหนักรู้ (Consciousness raising) และการทบทวนผลกระทบต่อตนเอง (Self-reevaluation)
5. **ขั้นที่ 5 ขั้นปฏิบัติสม่ำเสมอ (Maintenance stage)** กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมการลด ละ เลิกบุหรี่ผ่าน Line Official ซึ่งมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอโดยมีการรายงานการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่าน Line Official ซึ่งเป็นการติดตามผลเชิงรุกโดยมีการสอบถามประจำสัปดาห์เพื่อการส่งต่อการเข้าคลินิกเลิกบุหรี่ของโรงพยาบาล เป้าหมายในขั้นนี้ คือ เพื่อเป็นการเสริมแรงให้คำปรึกษาปัญหาเฉพาะบุคคลมากขึ้นและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถเลิกบุหรี่ได้ ผ่านกลยุทธ์การสร้าง

จิตสำนึกหรือการเพิ่มความตระหนักรู้ (Consciousness raising) และการทบทวนผลกระทบท่ตนเอง (Self-reevaluation)

สรุปและอภิปรายผล

เนื่องจากสถานการณ์การสูบบุหรี่ในนักศึกษา มีให้พบเห็นได้อย่างแพร่หลายและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้จากการให้ความรู้เพียงด้านเดียว เนื่องจากนักศึกษายู่ในช่วงวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง มีการเข้าสังคมกับกลุ่มเพื่อน และเป็นช่วงวัยที่สื่อโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลอกเลียนแบบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Melanie Wakefield (2546) กล่าวว่าสื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่วัยรุ่นอาจพยายามเลียนแบบพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น ซึ่งสามารถหล่อหลอมและสะท้อนถึงคุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ โดยแต่ละบุคคลมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมสูบบุหรี่ที่แตกต่างกัน ทำให้ระดับขั้นของการเกิดพฤติกรรมมีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical model : TTM) การเสริมแรง กลยุทธ์ในการสร้างสารในการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ของนักศึกษา และสร้างความตระหนักต่อการเลิกบุหรี่ โดยมีการดำเนินกิจกรรมโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และมีการติดตามผลผ่านทาง Line official ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารที่ง่ายและสะดวกต่อการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา และแนะนำในการลด ละ เลิกการสูบบุหรี่ การประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมและครอบคลุม และความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักศึกษาศึกษา จากโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติที่คอยให้คำปรึกษาในกลุ่ม Line official เพื่อเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อกลุ่มนักศึกษาที่ต้องการอยากลด ละ เลิกบุหรี่ โดยสามารถแสดงแผนภาพดังนี้

รูปภาพที่ 1 แผนภาพแสดงแนวคิดการจัดทำโครงการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา

จากการศึกษาหลักฐานเชิงประจักษ์การประยุกต์ใช้แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถช่วยให้ผู้สูบบุหรี่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการเลิกสูบบุหรี่หรือลดปริมาณการสูบได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดร.ปิยะพล ทรวงอาจ (2560) พบว่าการนำกลยุทธ์และเทคนิคตามแบบจำลองข้ามทฤษฎีมาปรับใช้ควบคู่

กับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มสามารถนำมาใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตบรรพชิตได้ เช่นเดียวกันกับการประยุกต์แบบจำลองขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูบบุหรี่เลิกสูบบุหรี่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในบุคคลหลายหลายปัจจัยของ ภานิสรา ระยา และคณะ (2558) กล่าวว่สิ่งสำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมการเลิกสูบบุหรี่ให้กับนักศึกษาคือ การหาแนวทางในการสร้างแรงจูงใจในการเลิกสูบบุหรี่ เพิ่มช่องทางในการให้คำปรึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนให้นักศึกษาสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ง่ายขึ้น และมีการจัดตั้งจัดนโยบายในมหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยปลอดบุหรี่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

เป็นข้อมูลสำหรับ หน่วยงาน ได้แก่ สถานศึกษา โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ที่สนใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษา หรือ เยาวชน สามารถนำโครงการไปใช้ประกอบกับงานของผู้ศึกษาในการประยุกต์ใช้ แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (TTM) กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นกรณีศึกษาได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เนื่องจากการดำเนินโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มนักศึกษามีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาดำเนินโครงการและงบประมาณ ส่งผลให้การติดตามผลไม่มีความต่อเนื่อง และควรเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นที่หลากหลายเพื่อสามารถให้คำปรึกษาและช่วยเหลือได้อย่างครอบคลุม

กิตติกรรมประกาศ

วารสารฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณา ร่วมมือ และช่วยเหลือจากอาจารย์ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข ตลอดจนที่ได้ประสิทธิประสาทสนวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้แก่คณะผู้จัดทำ ขอขอบคุณคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการ และขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่คอยผลักดันให้วารสารฉบับนี้เกิดผลสำเร็จไปอย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- Melanie Wakefield, Brian Flay, Mark Nichter, Gary Giovino.(2546). Role of the media in influencing trajectories of youth smoking. *National Library of Medicine*
- Prochaska, J.O., Norcross,J.C., Diclemente,C.C.(2549). Changing for Good. A revolutionary six stage program for overcoming bad habits and moving your life positively forward. New York: Harper Collins Publishers
- Prochaska JO, Redding CA, Evers KE. (2551). The transtheoretical model and stages of change. *IHealth behavior and health education: Theory, research and practice.*
- World Health Organization. (2 558) .WHO global report on trends in tobacco smoking 2000-2025.
- กุลธิดา พานิชกุล. (2556). การประยุกต์ใช้โมเดลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Transtheoretical Model) เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกาออกกำลังกาย. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 19(1): 66-76.
- กรองจิต วาทีสาธกกิจ. (2555). ความรู้เรื่องพิษภัยของบุหรี่และวิธีเลิกสูบบุหรี่นี้. *มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่*. สืบค้นจาก ncd.surinpho.go.th/web2/SaveFile.php
- ชลลดา ไชยกุลวัฒนา ประกายดาว สุทธิ และวิชานีย์ ไจมาลัย. (2560). พฤติกรรมสูบบุหรี่และปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นตอนต้นจังหวัดพะเยา. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 1(1): 57-67.
- ปิยะพล ทรงอาจ. (2560). การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแบบจำลองข้ามทฤษฎีเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตบรรพชิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 7(ฉบับพิเศษ): 160-173.
- พรรณปพร ลีวิโรจน์ อรวรรณ คุณสนอง และเกสร ศรีอุทิศ. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ และผลการพัฒนาโปรแกรมการปรับความคิดและพฤติกรรม เพื่อลดการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นนอกระบบการศึกษา, 2-3
- พรรณี ปานเทวัญ และอายุพร ประสิทธิ์เวชชากร. (2557). การประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 37-39
- พลากร สืบสำราญ และคณะ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติต่ออันตรายของการสูบบุหรี่ กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย, 19(3): 12-20.

ภานิสา ระยา. (2558). ผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ตามแบบจำลองขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ*, 31(2): 9-23.

วรรณรัตน์ รัตนวรงค์. (2562). *กลยุทธ์ในการสร้างสาร*. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุริยะะ จันทรสุข. (2559) *การศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพและบริหารธุรกิจ*. สืบค้นจาก http://www.payaptechno.ac.th/app/images/payap/vijai2558/vijaichanrean/vijai59/%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%A2%E0%B8%B0__%E0%B8%88%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%82.pdf.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

พิชามญชุ์ กาหลง¹

วิราวรรณ ฉายรัศมีกุล²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับของการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ โดยมีตัวแปรองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐอันได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม และ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ค้ากับภาครัฐจำนวน 400 ราย ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis)

ผลการศึกษาพบว่า การจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการตรวจสอบจากหลักฐานเชิงประจักษ์ พบว่า องค์ประกอบทั้ง 6 เป็นองค์ประกอบที่แท้จริง มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนประกอบด้วย Chi-Square = 0.213, df = 2, χ^2/df = 0.1542, p-value = 0.7285, CFI = 0.954, TLI = 0.969, RMSEA = 0.064, SRMR = 0.030

คำสำคัญ : การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การจัดซื้อจัดจ้าง ธรรมาภิบาล ผู้ค้ากับภาครัฐ

¹ สถาบันบัณฑิตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

² สถาบันบัณฑิตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

Confirm Factor Analysis in the Good Governance of Procurement Process of Suppliers.

Pichamon Kalong¹

Wirawan Chayrassameegul²

Abstract

This study aims to 1) To study the level of good governance of procurement process of suppliers with variables such as: The Rule of Law, Morality, Accountability, Responsibility, Economy and Participation. and 2) to analyze the components of good governance and to investigate the concordance of good governance of Procurement Process of Suppliers. There were 352 participants used as a sampling group and were selected by using a stratified random sampling technique.

The results showed that the good governance of Procurement Process of Suppliers was high level. The factors were The Rule of Law, Morality, Accountability, Responsibility, Economy and Participation with All six factors were high level. Finally, the research results indicated that good governance of Procurement Process of Suppliers consisted of six factors. In order of factor loading they were: The Rule of Law, Morality, Accountability, Responsibility, Economy and Participation. The model in accordance was fit with the empirical data with Chi-Square = 0.213, $df = 2$, $\chi^2/df = 0.1542$, $p\text{-value} = 0.7285$, CFI = 0.954, TLI = 0.969, RMSEA = 0.064, SRMR = 0.030

Keywords: Confirm Factor Analysis / Good Governance / Procurement Process / Supplier

---

¹ Institute for Innovative Learning, Mahidol University, Salaya, Putthamonthon, Nakhon Pathom

² Institute for Innovative Learning, Mahidol University, Salaya, Putthamonthon, Nakhon Pathom

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

พิชามณูษ์ กาหลง¹

วิราวรรณ ฉายรัศมีกุล²

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทของประเทศไทยยุคปัจจุบันย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าได้มีการใช้หลักธรรมาภิบาลในภาครัฐมาระยะหนึ่งแล้ว โดยสังเกตจากการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐนั้น จะให้ความสำคัญกับหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งในทางปฏิบัติของภาครัฐนั้นได้กำหนดให้การจัดซื้อจัดจ้างสินค้าหรือบริการจะต้องให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของการใช้งานและก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินงบประมาณเป็นสำคัญ โดยต้องทำให้มั่นใจได้ว่าได้รับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ในการใช้งานด้วยราคาและระยะเวลาที่เหมาะสมภายใต้เงื่อนไขที่ดีที่สุด ดังนั้นแล้วภาครัฐจึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงานและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้องปฏิบัติต่อผู้ค้า (Supplier) อย่างเป็นธรรม จะต้องกระทำโดยเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ผู้ค้าแข่งขันเสนองานอย่างเป็นธรรม โดยในทางปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุตามที่กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกำหนดอย่างเคร่งครัด ด้วยความสุจริตและโปร่งใสภายใต้กระบวนการที่มีประสิทธิภาพ ต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ค้าที่ยื่นข้อเสนอในงานนั้น ๆ ไม่ว่าจะในทางใดทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ระเบียบนี้มีผลใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยระเบียบนี้กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการ โดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ได้คำนึงถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลอย่างสังเกตเห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่มีนักวิชาการได้วิเคราะห์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ที่มีบทบัญญัติสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลแต่รูปแบบการกำหนดบทบัญญัตินั้นได้ถูกวางไว้ในมาตราต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้แยกกำหนดในบทบัญญัติเป็นการเฉพาะเรื่องธรรมาภิบาลแต่อย่างใด จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลในการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ (พิชมาจิตรมหีมา, 2562) ซึ่งการที่พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ไม่ได้ระบุเรื่องหลักธรรมาภิบาลไว้ให้ชัดเจนนี้เอง จึงอาจจะเป็นปัญหาในทางปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานได้เช่นกัน

ประเด็นต่อมาในแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับงานจัดซื้อจัดจ้างนั้นจะต้องปฏิบัติและคำนึงถึงข้อปฏิบัติดังนี้ 1) ความคุ้มค่าในการจ่ายเงิน (Value for Money) คือการจัดหาพัสดุโดยมุ่งเน้นคุณภาพสินค้า 2) ความโปร่งใส (Transparency) คือต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุอย่างเปิดเผยและเปิดโอกาสให้

¹ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

² สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม 3) ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) คือต้องมีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุล่วงหน้าทุกครั้งเพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปอย่างต่อเนื่อง 4) ความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน (Accountability) คือต้องมีการเก็บข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ (มนัส แจ่มเวหา และ โกมล จิรชัยสุทธิกุล, 2559, น.6) ซึ่งเห็นได้ว่าแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐและผู้ปฏิบัติงานต้องปฏิบัตินั้นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักสำคัญ แต่ก็ยังพบว่าในปัจจุบันยังคงมีการตรวจพบการกระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตมากมายทั้งที่ตรวจสอบได้ดำเนินคดีแล้ว และยังอยู่ระหว่างดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเหตุการณ์ทุจริตส่วนใหญ่เป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงาน ผู้บริหารหน่วยงาน โดยเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทเอกชนซึ่งเป็นผู้ค้า และพบว่าส่วนใหญ่เป็นการทุจริตโครงการก่อสร้างทางอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563) โดยเฉพาะการเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ค้าโดยใช้วิธีการจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีพิเศษก็เป็นช่องทางทุจริตหนึ่งที่ทำให้ภาครัฐเสียผลประโยชน์ เมื่อถึงเวลาตรวจรับงาน ผู้ค้าจึงมักจะเตรียมค่าใช้จ่ายในการตรวจรับงานในรูปแบบเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ค่ารับรองให้แก่กรรมการตรวจรับ ตลอดจนอาจมีค่าใช้จ่ายในการเร่งการดำเนินงานเพื่อกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่รีบเร่งตั้งเรื่องให้เสร็จโดยเร็ว และหลาย ๆ ครั้งที่มีการพบว่าผู้ค้าส่งมอบครุภัณฑ์ในราคาถูกลงแต่คุณภาพสินค้าต่ำกว่ามาตรฐาน และใช้งานได้ไม่นานก็ชำรุด ปัญหาที่หนักสุดคือเรื่องการฮั้วประมูล เพราะผู้ค้าส่วนใหญ่มักจะรู้จักกันดีและรู้ว่าจะสู้ราคากันอย่างไร ทำให้ภาครัฐมักได้สินค้าที่มีราคาสูงกว่าปกติโดยไม่รู้ตัว (ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ และดวงทอง สินชัย, 2563, น.318) ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดการทุจริตจัดซื้อจัดจ้างของรัฐนั้นมักจะเกิดจากบุคลากรภาครัฐทั้ง ๆ ที่ผลประโยชน์จากการทุจริตนั้นไปตกอยู่กับผู้ค้าเอกชนและผู้ค้าเอกชนมีธรรมาภิบาลในการค้าจริงหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ เพื่อนำตัวแปรต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยันจากหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อจะทำความเข้าใจองค์ความรู้ใหม่และนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ โดยมีตัวแปรองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ อันได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม
2. เพื่อวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยันการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลวิจัยทำให้ได้ทราบระดับของการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ เพื่อนำไปใช้ประเมินถึงสถานการณ์ปัจจุบัน และนำไปปรับปรุงแก้ไขเสนอแนะในเชิงนโยบายต่อไป
2. ผลวิจัยทำให้ได้ทราบองค์ประกอบที่แท้จริงของการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ จากหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

สมมติฐานทางการวิจัย

H_0 : โมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

H_1 : โมเดลตามสมมติฐานไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การพัฒนาโมเดลสมมติฐาน

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของหลักธรรมาภิบาล และมีผลการตรวจสอบว่าสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนางองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

Table 1 Show the Theoretical Framework

ธรรมาภิบาล	จักรกฤษณ์ นร นิติผดุงการ และ พงษ์เสฐียร เหลือองลงกต (2559)	ทรงลักษณ์ ณ นคร และ กัญญดา (2557)	ผจญสุข เนียม ประดิษฐ์ และ คณะ (2558)	รินทร์ชิสรา เกียรติ ประทุมกานต์ และพงษ์เสฐียร เหลือองลงกต (2563)	ความถี่
การยึดหลักนิติธรรม	✓		✓	✓	3
การยึดหลักคุณธรรม	✓	✓		✓	3
การยึดหลักความโปร่งใส	✓	✓	✓		3
การยึดหลักความรับผิดชอบ และ การตอบสนอง	✓		✓	✓	3
การยึดหลักความคุ้มค่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผล	✓	✓	✓	✓	4
การยึดหลักความมีส่วนร่วม และ ความเสมอภาค	✓		✓	✓	3
การยึดหลักการบริหารทรัพยากรบุคคล		✓			1
การยึดหลักคุณภาพการบริการ		✓			1
การยึดหลักฉันทามติ			✓		1
การยึดหลักกระจายอำนาจ				✓	1

จากตารางกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการพัฒนางองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ผู้วิจัยจึงเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่สูงมาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาโมเดลสมมติฐานของการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การยึดหลักนิติธรรม 2) การยึดหลักคุณธรรม 3) การยึดหลักความโปร่งใส 4) การยึดหลักความรับผิดชอบ 5) การยึดหลักความคุ้มค่า และ 6) การยึดหลักความมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่มุ่งเน้นการศึกษาระดับของตัวแปรองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ที่พัฒนาขึ้นมาจากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีอื่นได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะศึกษาตัวแปรดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้บูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1 The Research Conceptual Framework

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาระดับของตัวแปรองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ อันได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนจากมหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ MU-CIRB 2020/476.3012 โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ค้ากับภาครัฐที่จดทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ข้อมูลรวบรวมล่าสุด ณ พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 มีจำนวนทั้งสิ้น 772,068 ราย กลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) แยกตามประเภทการจดทะเบียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งตามสัดส่วนประชากร กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณตัวอย่างจากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ผลการคำนวณกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ใช้ผู้ค้ากับภาครัฐ จำนวน 400 ราย การคัดเลือกใช้การเลือกแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลให้ครบตามจำนวนชั้นภูมิ แสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทการจดทะเบียน

Table 2 Shows The Population Sample for The Study

ประเภทการจดทะเบียน	ประชากร (ราย)	สัดส่วน%	กลุ่มตัวอย่าง (ราย)
บริษัทจำกัด	582,979	75.51	302
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	187,811	24.33	97
บริษัทจำกัด มหาชน	1,278	0.16	1
รวมทั้งสิ้น	772,068	100%	400

ที่มา : กรมพัฒนาธุรกิจการค้า รวบรวมข้อมูล ณ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 สืบค้นได้ที่ <https://www.dbd.go.th>

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดระดับของการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยตัวแปรแฝง จำนวน 6 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ 18 ตัวแปร

การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence : IOC) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามแต่ละข้อว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือตัวแปรที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยการนำข้อคำถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งเนื้อหาและนิยามความหมายของค่าของตัวแปรที่ต้องการวัดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เถลถายในการพิจารณาจะใช้ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ซึ่งหมายถึงข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับตัวแปรที่ต้องการวัด โดยผลการพิจารณาข้อคำถามทั้งหมด 18 ข้อนั้นในแต่ละข้อได้ค่า IOC ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีค่าเฉลี่ย IOC = 0.65 การทดสอบความเที่ยง (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษานับจำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.935 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าแบบสอบถามในการวิจัยมีความเชื่อมั่นสูง โดยมีรายละเอียดผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถาม

Table 3 Shows the results for the alpha coefficient test of the questionnaire

ชื่อตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha)	จำนวนคำถาม
<i>The Rule of Law</i>	0.507	3
<i>Morality</i>	0.614	3
<i>Accountability</i>	0.560	3
<i>Responsibility</i>	0.550	3
<i>Economy</i>	0.655	3
<i>Participation</i>	0.658	3
Sum	0.935	18

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้กำกับภาครัฐ โดยการติดต่อนัดหมายทางโทรศัพท์และการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไปยังฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดซื้อขององค์กรห้างร้านต่าง ๆ ตามรายชื่อ เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการวิจัย จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมวิจัยทำแบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey Research)

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม SPSS/FW (Statistical Packages for the Social Science/ for Windows) และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง Mplus โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์ระดับของตัวแปรแฝงที่เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้กำกับภาครัฐ อันได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึด

หลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงมาตรฐาน (Standard Deviation) การแปลผลได้กำหนดความหมายของคะแนนออกเป็น 5 ระดับตั้งแต่ระดับน้อยที่สุดถึงระดับมากที่สุด โดยมีความกว้างของอันตรภาคชั้นห่างกัน 0.8

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรที่สังเกตได้ (Confirmatory factor analysis) ซึ่งในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ผู้วิจัยจะใช้โปรแกรม Mplus ในการวิเคราะห์ และจะแสดงรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามดัชนีสำคัญที่นักวิจัยจะต้องใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลดังต่อไปนี้ (Hooper, D., Coughlan, J. and Mullen, M. R., 2008)

ตารางที่ 4 แสดงการอธิบาย Output ของโปรแกรม Mplus

Table 4 Shows Explain the Output of Mplus Program

ตาราง Output	คำอธิบาย
1.ค่า Chi-Square Test of Model Fit	ค่าไคสแควร์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล
Value	Chi-Square (χ^2) ต้องพิจารณาดัชนีอื่น ๆ ประกอบด้วย เนื่องจากความลำเอียงที่เกิดจากขนาดกลุ่มตัวอย่าง
Value/Degrees of Freedom	χ^2/df ควรมีค่าไม่เกิน 2
P-Value	ควรมีค่ามากกว่า 0.01 หรือ มากกว่า 0.05
2.ค่า RMSEA	ย่อมาจาก Root Mean Square Error of Approximation คือค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า
Estimate	RMSEA ควรมีค่าน้อยกว่า 0.07 อธิบายได้ดังนี้ 0.000-0.050 = โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมาก 0.051-0.080 = โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ค่อนข้างดี 0.081-0.100 = โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์น้อย มากกว่า 0.100 = โมเดลยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3.ค่า SRMR	ย่อมาจาก Standardized Root Mean Square Residual คือ ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน
Value	ควรมีค่าน้อยกว่า 0.08
4.ค่า CFI และ TLI	Comparative Fit Index คือค่าดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ ส่วน Tucker-Lewis Index คือค่าดัชนีของ Tucker-Lewis
CFI	ควรมีค่ามากกว่า 0.95
TLI	ควรมีค่ามากกว่า 0.95
5.STDYX Standardization	คือส่วนแสดงค่าตัวเลขที่นำไปเขียนกำกับเส้นในภาพโมเดล
Estimate	ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน
6.R-SQUARE	ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงหรือสัมประสิทธิ์การทำนาย
Estimate	R ² ค่าต้องมียุทธสำคัญด้วย

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

Table 5 Shows General Information of Sample

n=400

ประเภทการจดทะเบียน	จำนวน	ร้อยละ
1.ประเภทการจดทะเบียน		
บริษัทจำกัด	302	75.51
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	97	24.33
บริษัทจำกัด มหาชน	1	0.16
2.ประเภทของกิจการ		
ขายสินค้า	184	46.00
รับจ้างก่อสร้าง	96	24.00
งานจ้างเหมาบริการ	80	20.0
ออกแบบ ที่ปรึกษา ควบคุมงาน	40	10.00
3.ระยะเวลาในการประกอบกิจการ		
ไม่เกิน 5 ปี	54	13.5
6-10 ปี	212	53.0
11-15 ปี	120	30.0
16-20 ปี	12	3.0
21 ปี ขึ้นไป	2	0.5
4.วงเงินในการประมูลงานกับภาครัฐต่อปี		
ไม่เกิน 1,000,000 บาทต่อปี	4	1.0
1,000,001– 5,000,000 บาทต่อปี	12	3.0
5,000,001-10,000,000 บาทต่อปี	290	72.5
มากกว่า 10,000,000 บาทต่อปี	94	23.5

2. ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรแฝงที่เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ อันได้แก่ การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักความรับผิดชอบ การยึดหลักความคุ้มค่า และการยึดหลักความมีส่วนร่วม แสดงโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า การจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนองค์ประกอบทั้ง 6 พบว่า การยึดหลักนิติธรรมอยู่ในระดับมาก การยึดหลักคุณธรรมอยู่ในระดับมาก

การยึดหลักความโปร่งใสอยู่ในระดับมาก การยึดหลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก การยึดหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับมาก และการยึดหลักความมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรแฝงที่เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

Table 6 Shows The Results of Level Analysis of Variables

การจัดซื้อจัดจ้างที่มี ธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การยึดหลักนิติธรรม						4.11	0.52	ระดับมาก
1.1 ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่ หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดไว้	164 (41.0)	194 (48.5)	42 (10.5)	-	-	4.31	0.65	ระดับมากที่สุด
1.2 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่ภาครัฐ กำหนดนั้นมีความเหมาะสม	54 (13.5)	276 (69.0)	70 (17.5)	-	-	3.96	0.56	ระดับมาก
1.3 หน่วยงานภาครัฐที่ไป ติดต่อด้วย มีความโปร่งใสและ ตรวจสอบได้	110 (27.5)	210 (52.5)	80 (20.0)	-	-	4.08	0.69	ระดับมาก
2. การยึดหลักคุณธรรม						4.12	0.64	ระดับมาก
2.1 หน่วยงานภาครัฐที่ไปติดต่อด้วย เปิดโอกาสให้ร้องเรียนหาก เกิดความไม่ยุติธรรม	154 (38.5)	158 (39.5)	88 (22.0)	-	-	4.17	0.76	ระดับมาก
2.2 หน่วยงานภาครัฐที่ไป ติดต่อด้วย มีการให้บริการผู้ค้า อย่างเอื้ออำนวย ใส่ใจในการ ให้บริการอย่างเป็น	82 (20.5)	230 (57.5)	88 (22.0)	-	-	3.99	0.65	ระดับมาก
2.3 การให้การตอบสนองที่ทัน การต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ฝ่าย ในเวลาที่ทันการ	158 (39.5)	166 (41.5)	76 (19.0)	-	-	4.21	0.74	ระดับมากที่สุด
3. การยึดหลักความโปร่งใส						4.11	0.55	ระดับมาก
3.1 ผู้ค้าสามารถร้องเรียนได้หาก พบเห็นการกระทำผิดของภาครัฐ	152 (38.0)	200 (50.0)	48 (12.0)	-	-	4.26	0.66	ระดับมากที่สุด
3.2 ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก ภาครัฐในช่องทางที่เปิดเผย แบบสาธารณะ	98 (24.5)	228 (57.0)	74 (18.5)	-	-	4.06	0.65	ระดับมาก
3.3 เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ค้ามีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ	76 (19.0)	246 (61.5)	78 (19.5)	-	-	4.01	0.62	ระดับมาก

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรแฝงที่เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ (ต่อ)

Table 6 Shows The Results of Level Analysis of Variables

การจัดซื้อจัดจ้างที่มี ธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
4. การยึดหลักความรับผิดชอบ						4.07	0.69	ระดับมาก
4.1 หน่วยงานภาครัฐที่ไป ติดต่อด้วย มีการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ตรงไปตรงมาถูกต้อง ครบถ้วน	160 (40.0)	138 (34.5)	102 (25.5)	-	-	4.15	0.80	ระดับมาก
4.2 หน่วยงานภาครัฐที่ไป ติดต่อด้วยมีความตรงต่อเวลา	106 (26.5)	180 (45.0)	114 (28.5)	-	-	4.02	0.74	ระดับมาก
4.3 หน่วยงานภาครัฐที่ไป ติดต่อด้วยมีการกำหนดหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ	122 (30.5)	178 (44.5)	100 (25.0)	-	-	4.06	0.74	ระดับมาก
5. การยึดหลักความคุ้มค่า						4.03	0.63	ระดับมาก
5.1 ส่งมอบสินค้าและบริการที่ มีประสิทธิภาพ	122 (30.5)	178 (44.5)	98 (24.5)	2 (0.5)	-	4.05	0.75	ระดับมาก
5.2 ส่งมอบสินค้าและบริการ ครบตามจำนวน	106 (26.5)	190 (47.5)	102 (25.5)	2 (0.5)	-	4.00	0.74	ระดับมาก
5.3 ช่วยให้ภาครัฐประหยัด	122 (30.5)	182 (45.5)	96 (24.0)	-	-	4.07	0.74	ระดับมาก
6. การยึดหลักการมีส่วนร่วม						4.04	0.72	ระดับมาก
6.1 เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ สอบถามรายละเอียด	140 (35.0)	150 (37.5)	110 (27.5)	-	-	4.08	0.79	ระดับมาก
6.2 เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ เสนอแนะทุกหัว	90 (22.5)	200 (50.0)	110 (27.5)	-	-	3.95	0.71	ระดับมาก
6.3 รับฟังปัญหาและ ผลกระทบที่เกิดจากความ ผิดพลาดของผู้ค้า	148 (37.0)	138 (34.5)	114 (28.5)	-	-	4.09	0.81	ระดับมาก
ผลรวม						4.08	0.53	ระดับมาก

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรที่สังเกตได้ (Confirmatory factor analysis) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ พบว่า ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ (Good Governance) ในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุว่าตัวแปรแฝงทั้ง 6 ตัวแปรประกอบด้วย การยึด

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) การยึดหลักคุณธรรม (Morality) การยึดหลักความโปร่งใส (Accountability) การยึดหลักความรับผิดชอบ (Responsibility) การยึดหลักความคุ้มค่า (Economy) และการยึดหลักความมีส่วนร่วม (Participation) เป็นองค์ประกอบที่แท้จริง แสดงดังตารางที่ 7

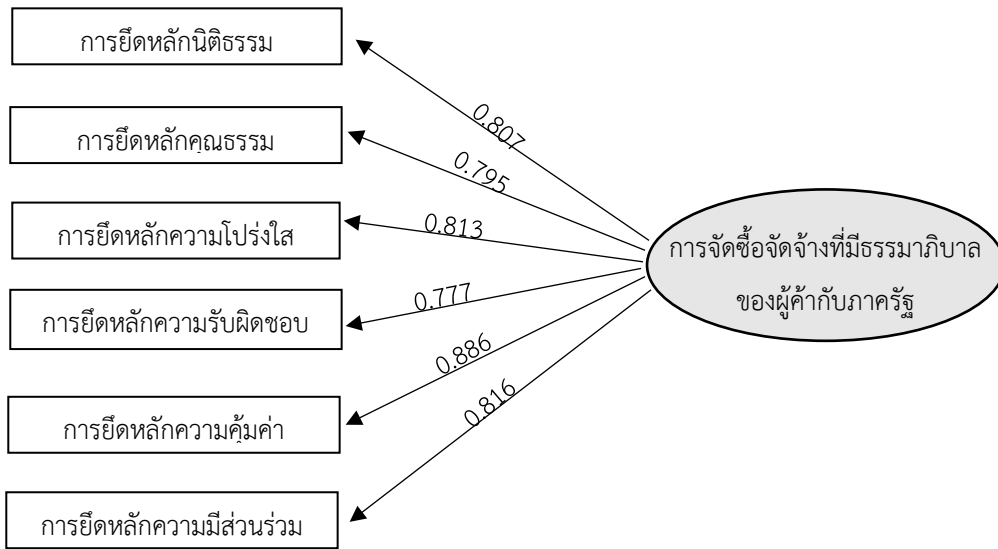
ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

Table 7 Shows The Results of the Confirmatory Factor Analysis of Variables

ตัวแปร	β	R ²	ดัชนีความสอดคล้องของโมเดล	ผลการพิจารณา
การยึดหลักนิติธรรม	0.807	0.652	Chi-Square (χ^2) = 0.213	
การยึดหลักคุณธรรม	0.795	0.632	df = 2	
การยึดหลักความโปร่งใส	0.813	0.661	P-value = 0.7285	ผ่านเกณฑ์
การยึดหลักความรับผิดชอบ	0.777	0.603	χ^2/df = 0.1542	ผ่านเกณฑ์
การยึดหลักความคุ้มค่า	0.886	0.785	RMSEA = 0.064	ผ่านเกณฑ์
การยึดหลักความมีส่วนร่วม	0.816	0.666	SRMR = 0.030	ผ่านเกณฑ์
			TLI = 0.969	ผ่านเกณฑ์
			CFI = 0.954	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าแบบจำลองโมเดลตามสมมติฐานมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า Chi-Square = 0.213 ค่า P-value = 0.7285 ที่องศาอิสระเท่ากับ 2 แปลว่าค่า Chi-Square ไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ ทำให้ยอมรับสมมติฐาน H₀ ว่าโมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ความกลมกลืนนี้ยังเห็นได้ชัดเจนจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน Comparative Fit Index (CFI = 0.954) และค่า Tucker-Lewis Index (TLI = 0.969) และค่า Standardized Root Mean Square Residual คือ ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR = 0.030) มีค่าเข้าใกล้ศูนย์

สำหรับค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้ง 6 ตัว พบว่า การยึดหลักความคุ้มค่ามีค่าสูงที่สุดเท่ากับ 0.886 รองลงมา การยึดหลักความมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.816 การยึดหลักความโปร่งใสเท่ากับ 0.813 การยึดหลักนิติธรรมเท่ากับ 0.807 การยึดหลักคุณธรรมเท่ากับ 0.795 การยึดหลักความรับผิดชอบเท่ากับ 0.777 ตามลำดับ สามารถแสดงแบบจำลองโมเดลการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐได้ดังภาพที่ 2

Chi-Square = 0.213, df = 2, $\chi^2/df = 0.1542$, p-value = 0.7285, CFI = 0.954, TLI = 0.969, RMSEA = 0.064, SRMR = 0.030

ภาพที่ 2 แสดงแบบจำลองโมเดลการซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐ

Figure 2 The Good Governance of Procurement Process of Suppliers Model

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าการซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่หากวิเคราะห์ในรายละเอียดย่อยแล้ว มีประเด็นที่น่าสนใจบางประเด็นที่สามารถหยิบยกมาชี้ให้เห็นข้อสังเกตได้ โดยเมื่อพิจารณาที่หลักความรับผิดชอบนั้นจะพบว่า มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 25.5 ที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เปิดติดต่อด้วย มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงไปตรงมาถูกต้องครบถ้วนในระดับปานกลาง มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 28.5 ที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เปิดติดต่อด้วยมีความตรงต่อเวลาในระดับปานกลาง มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 25.0 ที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่เปิดติดต่อด้วยมีการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบในระดับปานกลาง ที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นถึงว่ายังคงมีการปิดบังข้อมูลจากหน่วยงานรัฐอยู่ และถ้าจะพิจารณาในหลักการมีส่วนร่วมซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ค้าก็ยังคงพบรายละเอียดย่อยว่า มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 27.5 ที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สอบถามรายละเอียดในระดับปานกลาง มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 27.5 เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่เสนอแนะทุกท่วงในระดับปานกลาง มีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 28.5 ที่รับฟังปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากความผิดพลาดของผู้ค้าในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงว่าผู้ค้าบางรายยังขาดเรื่องการให้ความร่วมมือกับภาครัฐนั่นเอง ที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่อาจก่อให้เกิดการทุจริตได้ถ้าหากผู้ประกอบการยังไม่มีธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง โดยจากข้อมูลการทุจริตจัดซื้อจัดจ้างที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ชี้มูลความผิดไปแล้วนั้นพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากเจ้าหน้าที่และผู้บริหารของรัฐนั้น และจากผลการวิจัยที่ออกมาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ค้ากับภาครัฐโดยภาพรวมมีธรรมาภิบาลระดับมาก แต่ที่ผ่านมาก็มีหลักฐานเชิงลึกในงานวิจัยของ ธารพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ และดวง

ทอง สิ้นชัย (2563) ที่พบช่องทางทุจริตของผู้ค้ากับภาครัฐซึ่งทำให้ภาครัฐเสียผลประโยชน์ โดยมีการจ่ายค่าใช้จ่ายในการตรวจรับงานในรูปแบบเบี้ยเลี้ยงเดินทาง ค่ารับรองให้แก่กรรมการตรวจรับ มีการจ่ายค่าดำเนินงานเพื่อกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่รับเร่งตั้งเรื่องให้เสร็จโดยเร็ว เป็นต้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ยอมรับสมมติฐาน H_0 ว่าโมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงปฏิเสธสมมติฐานทางเลือก H_1 ที่เคยตั้งไว้ในตอนต้นว่าโมเดลตามสมมติฐานไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐทั้ง 6 ตัวแปรประกอบด้วย การยึดหลักนิติธรรม (The Rule of Law) การยึดหลักคุณธรรม (Morality) การยึดหลักความโปร่งใส (Accountability) การยึดหลักความรับผิดชอบ (Responsibility) การยึดหลักความคุ้มค่า (Economy) และการยึดหลักความมีส่วนร่วม (Participation) โดยทั้ง 6 ตัวแปรเป็นองค์ประกอบที่แท้จริง ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนประกอบด้วย Chi-Square = 0.213, df = 2, χ^2/df = 0.1542, p-value = 0.7285, CFI = 0.954, TLI = 0.969, RMSEA = 0.064, SRMR = 0.030 โดยโมเดลที่ศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับโมเดลของจักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และพงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต (2559) และยังพบความสอดคล้องกับโมเดลของ รินทร์ชิสสา เกียรติประทุมกานต์ และพงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต (2563) อีกด้วย

ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า การยึดหลักความคุ้มค่ามีค่าสูงที่สุด รองลงมาการยึดหลักความมีส่วนร่วม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐสามารถมั่นใจได้ว่าผู้ค้ากับภาครัฐนั้นมีการส่งมอบสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพครบตามจำนวนที่สั่ง และยังช่วยให้ภาครัฐประหยัดอีกด้วย สอดคล้องกับ มนัส แจ่มเวหา และ โกมล จิรัชยสุทธิกุล (2559) ที่ได้อธิบายถึงหลักการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐว่าจะต้องมีความคุ้มค่าในการจ่ายเงิน (Value for Money) การจัดหาพัสดุโดยมุ่งเน้นคุณภาพสินค้า มีความโปร่งใส (Transparency) คือต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุอย่างเปิดเผยและเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ต้องมีการวางแผนการจัดซื้อจัดจ้าง ความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน (Accountability) คือต้องมีการเก็บข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า การยึดหลักความคุ้มค่ามีค่าสูงที่สุด รองลงมาการยึดหลักความมีส่วนร่วม การยึดหลักความโปร่งใส การยึดหลักนิติธรรม การยึดหลักคุณธรรม การยึดหลักความรับผิดชอบต่อ ตามลำดับ ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐสามารถมั่นใจได้ว่าระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในปัจจุบันนี้ทำให้ผู้ค้ากับภาครัฐนั้นมีการส่งมอบสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพครบตามจำนวนที่สั่ง และยังช่วยให้ภาครัฐประหยัดอีกด้วย

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 6 ตัวประกอบด้วยการยึดหลักนิติธรรม (The Rule of Law) การยึดหลักคุณธรรม (Morality) การยึดหลักความโปร่งใส (Accountability) การยึดหลักความรับผิดชอบต่อ (Responsibility) การยึดหลักความคุ้มค่า (Economy) และการยึดหลักความมีส่วนร่วม (Participation) เป็น

องค์ประกอบที่แท้จริงของหลักธรรมาภิบาล ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับการแก้ไขการบัญญัติกฎหมาย ควรพิจารณาให้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้มีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลเป็นการเฉพาะเรื่องหลักธรรมาภิบาล เพื่อการพัฒนาธรรมาภิบาลในการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำข้อค้นพบที่เป็นจุดอ่อนไปสู่การวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย ซึ่งพบว่ามีจำนวนผู้ค้ากับภาครัฐถึงร้อยละ 25.5 ที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่ไปติดต่อด้วย มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงไปตรงมาถูกต้องครบถ้วนในระดับปานกลาง มีร้อยละ 28.5 ของผู้ค้ากับภาครัฐที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่ไปติดต่อด้วยมีความตรงต่อเวลาในระดับปานกลาง มีร้อยละ 25.0 ของผู้ค้ากับภาครัฐที่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่ไปติดต่อด้วยมีการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบในระดับปานกลาง มีร้อยละ 27.5 ของผู้ค้ากับภาครัฐที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สอบถามรายละเอียดในระดับปานกลาง มีร้อยละ 27.5 ของผู้ค้ากับภาครัฐที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่เสนอแนะทุกหัวงในระดับปานกลาง และร้อยละ 28.5 ของผู้ค้ากับภาครัฐที่รับฟังปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากความผิดพลาดของผู้ค้าในระดับปานกลาง ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรดำเนินการศึกษาแนวทางการจัดซื้อจัดจ้างที่มีธรรมาภิบาลของผู้ค้ากับภาครัฐเพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกโดยใช้ประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2560). *ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ : กรมบัญชีกลาง.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และพงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต. (2559). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลนายายอาม อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 5(1), น.126-156.
- ทรงลักษณ์ ณ นคร และกัญญาดา ประจุกสิณ. (2557). การพัฒนาแบบประเมินธรรมาภิบาลในองค์การพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(2), น. 225-231.
- ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ และดวงทอง สิ้นชัย. (2563). การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 3(2), น. 311-323.
- ผจงสุข เนียมประดิษฐ์ และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. *วารสารครุศาสตร์*, 43(2), น. 35-46.
- พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา*, 134 (ตอนที่24ก), 13-54.
- พัชณา จิตรมहिมา. (2562). *วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในประเด็นการกำหนดหลักธรรมาภิบาลและแนวทางในการสร้างความโปร่งใสตามกฎหมายการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ*. บทความเชิงวิเคราะห์กฎหมายการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ, กรุงเทพฯ: กองกฎหมายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, น. 1-29.
- มนัส แจ่มเวหา และ โกมล จิรัชย์สุทธิกุล. (2559). การปฏิรูประบบการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ แนวใหม่. *จุลนิติ*, 13(5), น. 1-25.
- รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์ และพงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต. (2563). อิทธิพลของธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพองค์กร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), น. 13-26.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2563). *เรื่องกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิด*. สืบค้น 12 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.nacc.go.th/naccCulIncul/naccCulpability.php>
- Hooper, D., Coughlan, J. and Mullen, M. R. (2008). “Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit.” *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), pp. 53 - 60

พฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรใน ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ณัชพิมพ์ อริยะวุฒิไชย¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ทดสอบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร และแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี วิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามในการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้เป็นครัวเรือนที่เป็นเกษตรกร ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยใช้สูตรคำนวณของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวน 254 ครัวเรือน วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 51- 60 ปี มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.และอนุปริญญา/ปวส มีสถานภาพในครัวเรือนเป็นหัวหน้าครัวเรือน /ภรรยา มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส มีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวในระดับน้อย มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวอยู่ในระดับน้อย โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อาชีพครอง รายได้จากอาชีพครอง พื้นที่ถือครอง ปัจจัยกระตุ้น การรับข่าวสาร ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมให้มีการทำเกษตรสีเขียวอย่างต่อเนื่องโดยให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาติดตามการทำเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในพื้นที่ และการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ในการปรับสภาพดินและสภาพแหล่งน้ำเนื่องจากก่อนหน้านี้เกษตรกรในอำเภอบางแพได้มีการเลี้ยงกุ้งแล้วหันมาทำการเกษตรเลยพบปัญหา สภาพของดิน และสภาพน้ำ ต่อการทำเกษตรสีเขียวของเกษตรกร และทำการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวให้หลากหลายช่องทาง

คำสำคัญ : พฤติกรรมการทำเกษตร/ การส่งเสริม/ เมืองเกษตรสีเขียว

¹ ณัชพิมพ์ อริยะวุฒิไชย นักศึกษาลำดับต้นวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

FARMING BEHAVIOR TO PROMOTE GREEN AGRICULTURAL CITIES OF FARMERS IN BANG PHAE SUBDISTRICT, BANG PHAE DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE.

NATCHAPHIM ARIYAWUTTHICHAJ²

ABSTRACT

This current study aimed to explore the farming behavior to promote the green agricultural cities of farmers, to test differences of the factors affecting the farming behavior in Bang Phae Sub-district, Bang Phae District, Ratchaburi Province, and to seek the direction for promoting the farming behavior in the same area as well as recommending direction to promote green agriculture. The survey research was conducted using the constructed questionnaire to collect data from 254 farmers' households residing in the studied area with the application of Krejcie & Morgan formula.

The findings revealed that most sample were males, 51-60 years old, having educational level of Upper Secondary School/ Certificate of Vocational Education and Associate Degree/Technical Diploma, maintaining status head of household and married with wives. Moreover, majorities practiced less on green agriculture. The factors affect the green farming behavior with statistically significant level of 0.05, namely personal factor comprised of age, number of household members, followed by economic factors such as secondary occupation, income from secondary occupation, occupied land and perceived news as a motivational factor. This study recommends farmers to continue practicing green agriculture with the assistance of responsible agencies and constantly monitoring the progress of green agriculture in such area. There should be active improvement of land fertility through soil and water source rejuvenation due to agricultural problems found from excessing use of resources in shrimp farms by farmers in Bang Phae district, affecting the farmers' practicing green agriculture.

KEY WORDS : FARMING BEHAVIOR / PROMOTING / GREEN ARICULTURAL CITY

---

² Graduate student in Master degree Master of Arts Program, Major Environment Social Sciences Faculty of social Sciences & Humanities, Mahidol University Student master degree

บทนำ

เกษตรกรรมเป็นพัฒนาการที่สำคัญในความเจริญของอารยธรรมมนุษย์เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร อัตราการเจริญเติบโตของดัชนีเศรษฐกิจการเกษตรปี 2562 พบว่า ดัชนีผลผลิตอยู่ที่ 0.45 ดัชนีราคาอยู่ที่ 1.85 ดัชนีรายได้อยู่ที่ 2.30 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562:186) ในการผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงมนุษยชาติมาเป็นเวลานาน ภาคเกษตรมีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลก ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิต แหล่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบมา การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การแข่งขันของสินค้าการเกษตร ได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร เช่น ดิน น้ำ และป่าไม้ เป็นต้น ประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด 320,696,887 ไร่ หรือ 320.70 ล้านไร่ ข้อมูลจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่า ในปี พ.ศ. 2561 พื้นที่ดินปัญหาที่เกิดตามสภาพธรรมชาติของประเทศไทยได้แก่ดินเปรี้ยวจัด ดินเค็ม ดินทราย และดินตื้น มีเนื้อที่ 60,025,262 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.72 ของเนื้อที่ประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561) ถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นจำนวนมากจนเกินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรในการฟื้นตัวตามธรรมชาติได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรและเกษตรกร

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตรมสุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ประชากร ส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือเกี่ยวข้องมาโดยตลอด รายงานจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรรายงานว่า ในปี 2560 มีการนำเข้าสารกำจัดศัตรูพืชมีปริมาณมากกว่า 198,317 ตัน จำแนกเป็นสารกำจัดวัชพืช 148,979 ตัน สารกำจัดแมลง 21,601 ตัน และสารป้องกันและกำจัดโรคพืช 19,923 ตัน โดยนำเข้ามาจากจีน อินเดีย มาเลเซีย ไต้หวันและอินโดนีเซีย (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช): 2560) กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรที่ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวองค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้เสนอหลักการสำคัญของเกษตรสีเขียว คือ การผสมผสานระหว่างการทำปศุสัตว์และการปลูกพืชเศรษฐกิจ (Integration of livestock-crops) การเก็บของเหลือหลังกระบวนการเก็บเกี่ยวเพื่อลดของเสีย (Using post-harvest storage and processing facilities to reduce waste) การปลูกพืชหมุนเวียนที่หลากหลาย (Making sure crop rotations are diversified) การใช้วัชพืชและการควบคุมศัตรูพืชการปฏิบัติอย่างยั่งยืนสิ่งแวดล้อม (Using environmentally sustainable weed and pest control practices) การใช้ธรรมชาติและใช้สร้างสารอาหารที่ได้จากธรรมชาติอย่างยั่งยืนมาผลิตอาหาร (Using natural and sustainably made nutrient inputs) อย่างไรก็ตามการทำเกษตรสีเขียวเป็นการนำการปฏิบัติให้เกิดความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมรวมเข้าด้วยกันกับ

การใช้แรงงานในการเกษตรเพื่อลดความยากจน หัวใจสำคัญของการพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว คือ 1.) พัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ปราศจากมลพิษรบกวน มีการจัดการของเสียอย่างเป็นระบบ 2.) พัฒนาตัวสินค้าให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานด้านความปลอดภัย ไม่มีสารพิษตกค้าง มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต 3.) พัฒนาคนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าที่มีคุณภาพ สามารถทำการผลิต และอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน “สิ่งสำคัญในการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุน การให้คำแนะนำ เพื่อพัฒนากระบวนการในการทำเกษตรกรรมให้มีความปลอดภัย มีคุณภาพได้มาตรฐาน และเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” “สิ่งสำคัญในการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน คือ การส่งเสริม สนับสนุน การให้คำแนะนำ เพื่อพัฒนากระบวนการในการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตลอดห่วงโซ่การผลิตและการบริโภค และมีความปลอดภัย มีคุณภาพได้มาตรฐาน เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” (สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2562)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการกำหนดโครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green Agriculture City) เป็นโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรฯ ที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561-2580 ประกอบด้วย 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ 35 ประเด็นหลัก ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีประเด็นพัฒนาความมั่นคงทางน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศ และชุมชน (กรมวิชาการเกษตร, 2562) โครงการเมืองเกษตรสีเขียวเป็น 1 ในประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่โดยชู 3 หัวใจสำคัญสู่การเป็นเมืองเกษตรสีเขียว คือ พัฒนาพื้นที่ พัฒนาสินค้า และพัฒนาคนอย่างบูรณาการครบทุกภาคส่วนและมีการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากจังหวัดที่มีศักยภาพและมีความโดดเด่นในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง รวม 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ หนองคาย ศรีสะเกษ ราชบุรี จันทบุรี และพัทลุง โดยเป็นตัวแทนของจังหวัดต้นแบบในแต่ละภาคของประเทศ เพื่อผลักดันให้แต่ละจังหวัดที่มีศักยภาพและมีความโดดเด่นเป็นเมืองเกษตรสีเขียวและพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงเกษตรสาระสำคัญของ 6 จังหวัดต้นแบบร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่จะพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียว ประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนให้มีกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่ดี เหมาะสม (Good Agricultural Practice) ให้ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้างในสินค้าเกษตร และใช้เทคโนโลยีสะอาดในการผลิตสู่เศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) (สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2562) เพื่อให้ประชาชนและเกษตรกรในประเทศไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยังเป็นการผลักดันให้แต่ละจังหวัดหันมาใส่ใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

จังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศไทย จังหวัดราชบุรีเป็นศูนย์กลางการผลิตเกษตรของเกษตรกร เช่น มะพร้าว ชมพู่ ฝรั่ง มะม่วง และการปศุสัตว์ของประเทศโดยมีเมืองราชบุรีเป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และการคมนาคม จังหวัดราชบุรียังเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย จากการศึกษาและขุดค้นของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่าดินแดนแถบนี้

แม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็นถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัย และมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, 2562) จังหวัดราชบุรีได้มีการผลักดันให้เป็นเมืองเกษตรสีเขียว ในจังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีกระบวนการผลิตเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทุกกิจกรรมตลอดกระบวนการผลิตแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำระดับต้นน้ำให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย ส่วนระดับกลางน้ำ และปลายน้ำ ได้แก่ การแปรรูป การกำจัดของเสียโดยนำไปเป็นพลังงานทดแทน ดำเนินการให้เกิดร้าน Q Shop, 2 Q restaurant รวมทั้งการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ให้การสนับสนุน และร่วมมือกันอย่างแข็งขันเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้เป็นพื้นที่สีเขียว (กรมพัฒนาที่ดิน, 2562) และเป็นการสอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นฐานสร้างรายได้ที่สำคัญของจังหวัดราชบุรี อำเภอบางแพในจังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ที่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตลาดน้ำอัมพวา อำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ทำให้ทางจังหวัดราชบุรีจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวภายในอำเภอบางแพเพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเกษตรสีเขียวของจังหวัดราชบุรี (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2562)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรม ปัจจัยในการทำการเกษตรกรรมของเกษตรกรในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียว ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะนำไปสู่ประโยชน์ในการจัดการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรและอันเป็นการสอดคล้องกับหลักสาขาวิชาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่สอนในรายวิชามนุษย์นิเวศวิทยาและสังคมวิทยาสิ่งแวดล้อมเป็นการหาแนวทางการจัดการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวให้เป็นประโยชน์กับเกษตรกร และเป็นการพัฒนาการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี และมีการเก็บข้อมูลในช่วงเดือน มีนาคม – เมษายน พ.ศ.2563 ศึกษา

ในพื้นที่ ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกลาง บ้านกุ่ม บางแพใต้ บ้านไร่ ตลาดบางแพ ท่าราบ ท่าราบ ไม้แบ้ว ตาลเรียง ดอนเซ่ง และดอนเซ่ง ครั้วเรือนที่เป็น เกษตรกร ตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี จำนวน 752 ครั้วเรือน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

เกษตรสีเขียว หมายถึง การปฏิบัติของเกษตรกร ตามแนวทางของการทำเกษตรสีเขียว ได้แก่ 1.) การผสมผสานระหว่างการทำปศุสัตว์และการปลูกพืชเศรษฐกิจ 2.) การเก็บของเหลือหลังกระบวนการเก็บเกี่ยวเพื่อลดของเสีย 3.) การปลูกพืชหมุนเวียนที่หลากหลาย 4.) การใช้ชีวพืชและการควบคุมศัตรูพืชการปฏิบัติอย่างยั่งยืนสิ่งแวดล้อม 5.) การใช้ธรรมชาติและทำอย่างยั่งยืนมาผลิตอาหาร 6.) การนำการปฏิบัติให้เกิดความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมรวมเข้าด้วยกันกับการใช้แรงงานในการเกษตรเพื่อลดความยากจน

พฤติกรรมส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร หมายถึง กากกระทำ หรือการปฏิบัติงานการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาด้านการเกษตรในพื้นที่ให้เป็นเกษตรกรรมยั่งยืนจนกลายเป็นเมืองเกษตรกรรมยั่งยืน

ตัวแปรและระดับการวัดตัวแปร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย

ตัวแปร	ระดับการวัด
ปัจจัยส่วนบุคคล	
1. เพศ	Norminal
2. อายุ	Interval
3. ระดับการศึกษา	Norminal
4. สถานภาพในครั้วเรือน	Norminal
5. สถานภาพสมรส	Norminal
6. จำนวนสมาชิกในครั้วเรือน	Interval
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	
7. อาชีพรอง	Norminal
8. รายได้จากอาชีพหลัก	Norminal
9. รายได้จากอาชีพรอง	Norminal
10. พื้นที่ถือครอง	Interval
11. ลักษณะการถือครองที่ดิน	Norminal
12. การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร	Interval
13. ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร	Interval

ปัจจัยกระตุ้น

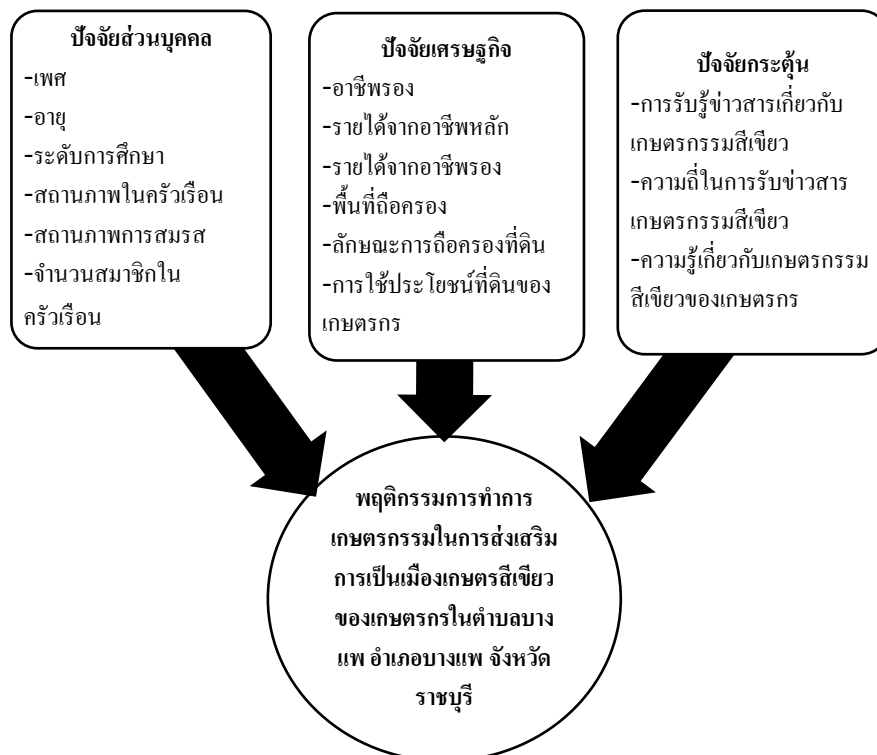
14. การรับข่าวสาร	Interval
15. ความถี่ในการรับข่าวสาร	Interval
16. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของเกษตรกร	Interval

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ตัวแปร	ระดับการวัด
พฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี	Interval

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 3 ปัจจัยด้วยกัน จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษา 1.)ศึกษาพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร 2.)เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร 3.)ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนของครัวเรือนเกษตรกรที่ลงทะเบียนเกษตรกรโดยให้ผู้ที่มิใช่อายุมากกว่า 18 ปีขึ้นไปประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ที่อาศัยอยู่ในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านกลาง, หมู่ที่ 2 บ้านกุ่ม, หมู่ที่ 3 บางแพใต้, หมู่ที่ 4 บ้านไร่, หมู่ที่ 5 ตลาดบางแพ, หมู่ที่ 6 ทำราบ, หมู่ที่ 7 ทำราบ, หมู่ที่ 8 ไผ่บัว, หมู่ที่ 9 ตาลเรียง, หมู่ที่ 10 ดอนแข่ง, หมู่ที่ 11 ดอนแข่ง จำนวน 752 ครัวเรือน โดยใช้สูตรคำนวณของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวนตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 254 ตัวอย่าง ก่อนที่จะให้กลุ่มเป้าหมายตอบแบบสอบถามผู้ถามจะชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามและเอกสารยินยอมในการร่วมตอบแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะใช้รหัสแทนชื่อและข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในการบันทึกข้อมูล และจะดำเนินการทำลายข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบหลายขั้นตอน (Multi stage) การเลือกเกษตรกรแต่ละหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้ทำการคำนวณสัดส่วนของตัวอย่าง (Probability proportional to size) จากจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกกับจำนวนเกษตรกรที่ต้องการ สัดส่วนที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 2.9606 ต่อ 1 โดยประมาณ จากนั้นนำสัดส่วนนี้ไปคำนวณเพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนครัวเรือนและจำนวนเกษตรกรที่คำนวณได้จำแนกตามหมู่

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร N (ครัวเรือน)	จำนวนเกษตรกร n (ครัวเรือน)
หมู่ที่ 1 บ้านกลาง	52	18
หมู่ที่ 2 บ้านกุ่ม	102	34
หมู่ที่ 3 บางแพใต้	73	25
หมู่ที่ 4 บ้านไร่	110	37
หมู่ที่ 5 ตลาดบางแพ	30	10
หมู่ที่ 6 ทำราบ	36	12
หมู่ที่ 7 ทำราบ	34	11
หมู่ที่ 8 ไผ่บัว	70	24

หมู่ที่ 9 ตาลเรียง	67	23
หมู่ที่ 10 ดอนแข่ง	98	33
หมู่ที่ 11 ดอนแข่ง	80	27
รวม	752	254

ที่มา: (สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี, 2559)

ซึ่งใช้แบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน โดยแบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพพร่อง รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพพร่อง พื้นที่ถือครอง ลักษณะการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร โดยแบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยกระตุ้น ประกอบด้วย การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียว ความถี่ในการรับข่าวสารเกษตรกรรมสีเขียว แบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (Close-ended Questions)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของเกษตรกร แบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิดซึ่งเป็นข้อความเชิงบวกและเชิงลบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอบถูก ให้ 1 คะแนน

ตอบผิด ให้ 0 คะแนน

ตอนที่ 5 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย การพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมของเกษตรกร การพัฒนาสินค้าของเกษตรกร การพัฒนาตนเองของเกษตรกร ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ มีข้อความจำนวน 4 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนน 1 เมื่อตอบในช่อง ไม่เคย

ให้คะแนน 2 เมื่อตอบในช่อง บางครั้ง

ให้คะแนน 3 เมื่อตอบในช่อง บ่อยครั้ง

ให้คะแนน 4 เมื่อตอบในช่อง เป็นประจำทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพรอง พื้นที่ถือครอง ลักษณะการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียว ความถี่ในการรับข่าวสารเกษตรกรรมสีเขียวความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของเกษตรกรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

4. การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระที่แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย ใช้สถิติแบบที (t-test) และตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่มย่อยขึ้นไป ใช้สถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance: One way ANOVA) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) และทำการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ (Multiple Comparisons) โดยวิธี Scheffé

ผลการดำเนินการวิจัย

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 73.20 มีอายุตั้งแต่ 51- 60 ปี ร้อยละ 54.30 รองลงมาคืออายุ 61 ปีและมากกว่า ร้อยละ 28.70 มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.และอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 52.00 มีสถานภาพในครัวเรือนเป็นหัวหน้าครัวเรือน / ภรรยา ร้อยละ 76.00 มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส ร้อยละ 79.50 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน ร้อยละ 63.00 ในตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง น้อยกว่า 50 ปี มีพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตร เกื้อช่วย, บำเพ็ญ เขียวหวาน (2556: 73) ได้ทำการศึกษาเรื่องความต้องการส่งเสริม

อาชีพของเกษตรกรตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำแนกตามสถานภาพในครัวเรือน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (n=254)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รวม	254	100.00
เพศ		
ชาย	186	73.20
หญิง	68	26.80
อายุ		
น้อยกว่า 50 ปี	43	16.90
51 - 60 ปี	138	54.30
มากกว่า 61 ปี	73	28.7
(Mean = 56.77, S.D. = 6.592, Min = 31.00, Max = 74.00)		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น	34	13.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และอนุปริญญา/ปวส.	132	52.0
ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี	88	34.6
สถานภาพในครัวเรือน		
หัวหน้าครัวเรือน/ภรรยา	193	76.00
บุตร/ธิดา/หลาน	34	13.40
บิดา/มารดา	27	10.60
สถานภาพสมรส		
โสด	18	7.10
สมรส	202	79.50
หม้าย/หย่าร้าง/ แยกกันอยู่	34	13.4
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
น้อยกว่า 2 คน	69	27.20
อาศัย 3 - 4 คน	160	63.00
มากกว่าอาศัย 5 คน	25	9.80

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รวม	254	100.00
เพศ		
ชาย	186	73.20
หญิง	68	26.80

(Mean = 3.30, S.D. = 1.051, Min = 1.00, Max = 7.00)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ประกอบอาชีพรองเป็นประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ 74.80 มีรายได้จากอาชีพหลักจำนวน 10,001 – 15,000 บาทต่อปี ใหญ่ ร้อยละ 50.40 มีรายได้จากอาชีพรองจำนวน 5,100 – 7,000 บาทต่อปี ร้อยละ 39.40 มีพื้นที่ถือครอง 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 64.20 การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม/ที่นา มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่นา ร้อยละ 90.60 การถือครองที่ดินสวนผลไม้ มีลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน ร้อยละ 85.0 การถือครองที่ดินเลี้ยงสัตว์ ไม่มีการถือครองที่ดินเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 54.70 การถือครองที่ดินที่อยู่อาศัย ลักษณะการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน ร้อยละ 96.90 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม/ที่นาของกลุ่มตัวอย่าง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม/ที่นา ร้อยละ 93.40 การใช้ประโยชน์ที่ดินสวนผลไม้ของกลุ่มตัวอย่าง มีการใช้ประโยชน์ที่ดินสวนผลไม้ ร้อยละ 86.60 การใช้ประโยชน์ที่ดินเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มตัวอย่าง ไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 54.70 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่อยู่อาศัย **ในตารางที่ 2 และ ตารางที่ 3** สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีพื้นที่ถือครอง 11 - 20 ไร่ มีพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551: 46) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตร มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยทางเศรษฐกิจ จำแนกตามอาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากอาชีพรอง และจำนวนพื้นที่ถือครอง (n=254)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เกษตรกรกรรม	254	100.00
อาชีพรอง		
ไม่ได้ประกอบอาชีพรอง	2	0.80
ประมง/เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	190	74.80
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	45	17.70
เกษตรกรกรรม	2	0.80
รายได้จากอาชีพหลัก(บาทต่อเดือน)		
น้อยกว่า 10,000 บาท	2	0.80
10,001-15,000 บาท	128	50.40
มากกว่า 15,001 บาท	124	48.80
(Mean = 15,692.91, S.D. = 2,296.28, Min = 9,000.00, Max = 25,000.00)		
รายได้จากอาชีพรอง (บาทต่อเดือน)		
3,000 บาทและต่ำกว่า	20	7.90
3,100 - 5,000 บาท	72	28.30
5,100-7,000 บาท	100	39.40
7,001 บาทและมากกว่า	62	24.40
(Mean = 5,882.68, S.D. = 2,228.81, Min = 0.00, Max = 10,000.00)		
จำนวนพื้นที่ถือครอง		
10 ไร่และต่ำกว่า	59	23.20
11-20 ไร่	163	64.20
20 ไร่และมากกว่า	32	12.60
(Mean = 15.54, S.D. = 5.862, Min = 3.00, Max = 35.00)		

รายได้จากอาชีพหลัก(บาทต่อเดือน)

10,000 บาทและน้อยกว่า	2	0.80
10,001-15,000 บาท	128	50.40
15,001 บาทและมากกว่า	124	48.80

(Mean = 15,692.91, S.D. = 2,296.28, Min = 9,000.00, Max = 25,000.00)

ตาราง 3 แสดงปัจจัยทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน (n=254)

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	ลักษณะการถือครองที่ดิน						รวม	
	เจ้าของที่ดิน		เช่า		ไม่ได้ทำประโยชน์			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม/ที่นา	230	90.60	7	2.80	17	6.70	254	100.00
2. ที่ดินทำสวนผลไม้	216	85.00	4	1.60	34	13.40	254	100.00
3. ที่ดินเลี้ยงสัตว์	115	45.30	0	0.00	139	54.70	254	100.00
4. ที่ดินที่อยู่อาศัย	246	96.90	8	3.10	0	0.00	254	100.00

ส่วนที่ 3 ปัจจัยกระตุ้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเป็นเกษตรกรสีเขียวอยู่ในระดับน้อยร้อยละ 84.30 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.91 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.75 คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 41 คะแนน คะแนนน้อยสุดเท่ากับ 11 คะแนน และมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวอยู่ในระดับมากร้อยละ 99.60 รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 0.40 และมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 0.80 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.27 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 20 คะแนน คะแนนน้อยสุดเท่ากับ 15 คะแนนในตารางที่ 4 ตารางที่ 5 สามารถสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวในระดับมาก มีพฤติกรรมการทำการ

เกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และบำเพ็ญ เขียวหวาน (2558: บทคัดย่อ)

ตาราง 4 แสดงระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวจำนวน 254 ครั้วเรือน

ระดับคะแนนการรับรู้ข่าวสารการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียว	จำนวน	ร้อยละ
การรับรู้ข่าวสารการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวระดับน้อย (น้อยกว่า 27 คะแนน)	215	84.60
การรับรู้ข่าวสารการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวระดับปานกลาง (ระหว่าง 28 -34 คะแนน)	30	11.8
การรับรู้ข่าวสารการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียวระดับมาก (มากกว่า 35 คะแนน)	9	3.5
$\bar{X}$ = 21.91 S.D. = 5.75 Max = 41.00 Min = 11.00		

ตาราง 5 แสดงระดับคะแนนความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียว จำนวน 254 ครั้วเรือน

ระดับคะแนนความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียว	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวระดับน้อย (12 คะแนนและน้อยกว่า)	2	0.80
ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวระดับปานกลาง (ระหว่าง 13 -15 คะแนน)	1	0.40
ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวระดับมาก(16 คะแนนและมากกว่า)	253	99.60
$\bar{X}$ = 18.22 S.D. = 1.147 Max = 20.00 Min = 10.00		

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเกษตรสีเขียว พบว่า มีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับน้อย ร้อยละ 68.90 รองลงมา มีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง ร้อยละ 30.70 และมีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับมาก ร้อยละ 0.40 ตามลำดับ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.69 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.45 คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 48 คะแนน น้อยสุดเท่ากับ 0 คะแนนในตารางที่ 5

ตาราง 5 แสดงระดับคะแนนพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 254 คน

ระดับคะแนนพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับน้อย (น้อยกว่า 43 คะแนน)	175	68.90
พฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับปานกลาง (ระหว่าง 44 - 54 คะแนน)	78	30.70
พฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มตัวอย่างในระดับมาก(มากกว่า 55 คะแนน)	1	0.40
$\bar{X} = 42.14$ S.D. = 3.81 Max = 72.00 Min = 0.00		

ส่วนที่ 5 การทดสอบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยกระตุ้นกับระดับพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียว พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ อาชีพ รong รายได้จากอาชีพ รong พื้นที่ถือครอง ปัจจัยกระตุ้น ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมสีเขียว การรับรู้ข่าวสารการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียว

สรุป ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา เกษตรกรมีพฤติกรรมการทำการเกษตรกรรมในการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่มีการยังมีการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตร ก่อนหน้านี้สภาพบริบทในตำบลบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีเคยเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งมาก่อน ส่งผลให้สภาพดินมีปัญหา และเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำเกษตรมี มีอายุตั้งแต่ 51- 60 ปี อยู่อาศัยมาตั้งแต่กำเนิด นอกจากทำการเกษตรแล้วบ้างรายมีรายได้จากอาชีพ รong การรับจ้าง การขายของ เนื่องจากเกษตรกรรอมผลิตในไร่สวนตนเอง โดยรับจ้างสวนในบริเวณใกล้บ้านของเกษตรกรเพื่อนำเป็นรายได้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ควรมีการศึกษาในเรื่องต่อไปนี ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าของเกษตรกร โดยให้มีการสนับสนุนสินค้าที่ได้มาจากพื้นที่เพื่อเป็นรายได้ของในท้องถิ่น การหาแนวทางในการทำการเกษตรกรรมเพื่อเป็นการพัฒนาการส่งเสริมการเป็นเมืองเกษตรสีเขียวของเกษตรกรต่อไป

ทำการศึกษามีส่วนร่วมของเกษตรกรเพื่อมองเห็นโอกาสของความสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งศึกษามิติที่เกี่ยวข้องกับมิติทางสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจการเมืองและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ศึกษาถึงประสิทธิผลในการทำเกษตรสีเขียว เช่น คุณภาพของผลผลิตที่มีความปลอดภัย และคุณภาพของพื้นที่ของเกษตรกร

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2557). โครงการ 6 เมืองเกษตรสีเขียวต้นแบบ กรมพัฒนาที่ดิน 6 GreenAgriculture City Model. (Online). Available :
http://www.ddd.go.th/WEB_Greencity/6Greencity.html
- กรมวิชาการเกษตร. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561-2580. (Online). Available :
<https://www.doa.go.th/plprotect>
- จิตร เกื้อช่วย, บำเพ็ญ เขียวหวาน (2556). ความต้องการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรตำบลบางขุนทอง อำเภอดงตาล จังหวัดนครราชสีมา. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และบำเพ็ญ เขียวหวาน (2558). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- วัลลภ พรหมทอง และคณะ. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : คณะเทคโนโลยีการเกษตร, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดราชบุรี. (2559). ทะเบียนเกษตรกรจังหวัดราชบุรี อำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี. (Online). Available <http://www.nfcrbr.or.th>
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2562). แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖5 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2563). (Online). Available <http://www.ratchaburi.go.th/plan-2551/index.html>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561). ข้อมูลตัวชี้วัด “ดินปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพธรรมชาติ”. (Online). Available : <http://www.onep.go.th>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี. (2562). ประวัติความเป็นมา. (Online). Available :
<http://ratchaburi.cdd.go.th>
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช). (2560). มาตรฐานสินค้าเกษตร. (Online). Available : <https://www.acfs.go.th>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร. (Online). Available :
<http://www.oae.go.th>

สำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน. (2562). หัวใจสำคัญของการพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว. (Online).
Available : http://www.ldd.go.th/WEB_Greencity/PDF/6GAC_Ratburee.pdf

รูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ สู่การปฏิบัติจังหวัดนันทบุรี ปี 2559

แคทรียา การาม¹
อังสนา บุญธรรม²
สุภาภรณ์ สงค์ประชา³
ลือชัย ศรีเงินยวง⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงพรรณานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ ในพื้นที่จังหวัดนันทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายและกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม และศึกษารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติจังหวัดนันทบุรี โดยหมายถึง กลไก และกระบวนการพัฒนาผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ โดยมีระยะเวลาทำการศึกษาวิจัย 12 เดือน ระหว่างเดือน มกราคม 2562 – ธันวาคม 2562

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักในการกำหนดความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ที่ประกอบไปด้วย การจัดกลไก การทบทวนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดประเด็นในการพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย การตัดสินใจเชิงนโยบาย (การจัดประชุมสมัชชาสุขภาพจังหวัด) การผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะกระบวนการขั้นการจัดกลไก การกำหนดประเด็น และการผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ ในส่วนของปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายเป็นปัจจัยเสริมที่เอื้อและสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมไปสู่การปฏิบัติ รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ จังหวัดนันทบุรี คือ รูปแบบสมดุลงบประมาณ คือกลไกมีความสมดุลงบประมาณ กระบวนการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติมีการประยุกต์จากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ

คำสำคัญ: รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ / กลไก / กระบวนการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล

² อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2016 PUBLIC POLICY DRIVING MODEL FOR PARTICIPATORY HEALTH AT THE AREA LEVEL TO IMPLEMENTATION OF NONTHABURI PROVINCE

KATHAREEYA KARAM¹
ANGSANA BOONTHUM²
SUPAPORN SONGPRACHA³
LUECHAI SRI-NGERNVUANG⁴

ABSTRACT

The objectives of this descriptive study were to study the factors that affect to moving participatory healthy public policies to action in Nonthaburi area, consisted of policy environmental factors and participatory healthy public policies process. It was also aimed to study the Nonthaburi Model of moving participatory healthy public policies to action. The study period was 12 months between January 2019 - December 2019.

The results showed key factors in determining success of participatory healthy public policies movement in public policies process, composite mechanism or team, stakeholder analysis, defining issues, developing policy proposals and policy option, policy decisions, moving resolutions to action, policy evaluation and organizing the learning exchange process. Extremely important is mechanism or team, defining issues and moving resolutions to action. Additional factors that support policy movement is policy environmental factors. Nonthaburi Model of moving participatory healthy public policies to action is applied and balanced. Clarify is the mechanism that is balanced by the government sector. The process is applied to the National Health Assembly.

KEY WORDS: MODEL OF MOVING PARTICIPATORY HEALTHY PUBLIC POLICIES TO ACTION / MECHANISM OR TEAM AND PROCESS

---

¹ Graduate Student, Master of Science (Public Health), Mahidol University

² Asst.Prof.Dr., Faculty of Public Health, Mahidol University

³ Asst.Prof.Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

⁴ Assoc.Prof. Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีและการสื่อสาร นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค พฤติกรรมสุขภาพ พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ต่างๆ ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของคนไทย คาดว่าด้วยพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไป วิถีชีวิตสมัยใหม่ทำให้การปรุงอาหารเองน้อยลง ในขณะที่มีการรับประทาน อาหารนอกบ้าน หรือการซื้ออาหารสำเร็จมากขึ้น และคนในชนบทเริ่มมีการรับประทานอาหารนอกบ้านและซื้ออาหารสำเร็จสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นถึง ความแตกต่างระหว่างผู้ที่อาศัยในเขตเมืองกับผู้ที่ย้ายมาในเขตชนบทที่ลดน้อยลง⁽¹⁾ สุขภาพและพฤติกรรมทางสุขภาพเป็นตัวหนึ่งสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ และการมีสุขภาพของคนไทยส่งผลต่อสังคมโดยรวมของประเทศ ดังนั้นเรื่องสุขภาพจึงมีความสำคัญอย่างมาก ในปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรกว่า 65.93 ล้านคน โดยมีสัดส่วน 2 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ ในปี 2556 โดยที่เกือบ 3 ใน 4 มีการตายก่อนวัยอันควรและเกิดการเจ็บป่วยและมีความพิการ ความสูญเสียคิดเป็นมูลค่ามากถึง 9.3 แสนล้านบาท มีสาเหตุจากโรคไม่ติดต่อ โรคไม่ติดต่อทำให้เกิดการตายและการเจ็บป่วยของไทยยังมีทิศทางเพิ่มขึ้นต่อเนื่องซึ่งตรงข้ามกับเป้าหมายระดับโลกที่ต้องการลดการตายก่อนวัยอันควรที่มีสาเหตุจากโรคไม่ติดต่อร้อยละ 25 ภายในปี 2568 การจัดการระบบบริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคไม่ติดต่อ รวมถึงปัจจัยเสี่ยงโดยเฉพาะปัจจัยทางพฤติกรรมสุขภาพ ที่เป็นวาระเร่งด่วนของประเทศ

การพัฒนาสุขภาพในประเทศไทยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในความหมายกว้าง หมายถึงระบบและการจัดการทั้งหมดที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเป็นระบบที่ซ้อนทับอยู่กับเรื่องของชีวิตและสังคม ซึ่งความหมายตาม พรบ.สุขภาพแห่งชาติ ได้นิยามไว้ว่า ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อันประกอบด้วย ด้านตัวบุคคล เริ่มตั้งแต่กรรมพันธุ์ พฤติกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ปัจจัยต่อมาคือตัวระบบบริการสาธารณสุข ที่มุ่งพัฒนาไปสู่ความครอบคลุม ความเสมอภาค คุณภาพ ประสิทธิภาพ และเจตนาธรรมของ พรบ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ซึ่งเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศ อันจะนำไปสู่เป้าหมายการส่งเสริมสุขภาพ ภายใต้ พรบ.สุขภาพแห่งชาติ ได้เครื่องมือสร้างนโยบายสาธารณะที่หมายถึงทิศทางหรือแนวทางที่สังคมโดยรวมเห็นว่าจะดำเนินการไปในทิศทางนั้นเพื่อนำไปสู่ความมีสุขภาพดีของคนในชุมชน ไว้ 3 เครื่องมือหลักด้วยกัน ได้แก่ สมัชชาสุขภาพ ธรรมนูญสุขภาพ และการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ สำหรับเครื่องมือสมัชชาสุขภาพนั้นหมายถึงกระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้อย่างสมานฉันท์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือความมีสุขภาพของประชาชน โดยจัดให้มีการประชุมอย่างเป็นระบบและอย่างมีส่วนร่วม ในหมวด 4 ได้กำหนดให้มีสมัชชาสุขภาพ 3 ประเภทคือสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น และสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ซึ่งสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่นี้เองที่มีการจัดกระบวนการโดยการรวมตัวของบุคคล หน่วยงานในพื้นที่ระดับจังหวัดดำเนินการร่วมกันตั้งแต่การพิจารณาคัดเลือกประเด็น การพัฒนาวิชาการและข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับสถานการณ์และ

บริบทของพื้นที่ การตัดสินใจเชิงนโยบาย การผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ และการประเมินนโยบาย ฯ กระบวนการในทุกขั้นตอนมีความสำคัญและล้วนแต่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำมติไปปฏิบัติ

การพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่นี้ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นฐานรากของประเทศ และส่งเสริมการมีสุขภาวะของประชาชน การดำเนินงานพัฒนาโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่อย่างเป็นทางการนั้น ได้มีการเริ่มพัฒนาและมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาและยกระดับต่อไป และการดำเนินงานและการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายฯ ไปสู่การปฏิบัติของจังหวัดนนทบุรีมีความน่าสนใจ เพราะมีความต่อเนื่องของการดำเนินกระบวนการฯ มีการปรับรูปแบบของกระบวนการ เช่น ปรับกลไกตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปี มีการจัดตั้งกลไกการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมขึ้นมาเฉพาะ กลไกคณะทำงานของจังหวัดนนทบุรีมีแกนหลักอยู่ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งเป็นลักษณะส่วนใหญ่ของกลไกการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของประเทศ ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑล มีหน่วยงานราชการระดับประเทศตั้งอยู่หลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านสุขภาพ มีสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติที่ดูแลสนับสนุนงานด้านนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม และหน่วยงานด้านอื่นๆ อีกหลายหน่วยงาน และพื้นที่ของจังหวัดนนทบุรียังเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท ซึ่งเป็นลักษณะที่คล้ายกับจังหวัดส่วนใหญ่ในประเทศ ความหลากหลายเหล่านี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนและผลักดันสู่การปฏิบัติ⁽⁵⁾ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายฯ ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในจังหวัดนนทบุรี ให้เกิดความชัดเจนในเรื่องของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ และเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ เพื่อให้สมาชิกสุขภาพได้รับการพัฒนาและเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะเพิ่มพลังให้กับแต่ละพื้นที่สามารถจัดการตนเองและก้าวสู่สังคมสุขภาวะต่อไป⁽⁶⁾

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบาย และกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม มีผลต่อการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติอย่างไร

2) เพื่อศึกษารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ (กลไก และกระบวนการพัฒนาและผลักดันขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ)

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษา “รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่สู่การปฏิบัติ จังหวัดนันทบุรี ประเด็น 1. ลด ละ เลิกการใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภค และ 2. การบริโภคอาหารถูกส่วนจากแหล่งอาหารคุณภาพ ด้วยสูตรอาหาร 2:1:1 และสูตรอาหาร 6:6:1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนจากเอกสารและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มบุคคลที่ดำเนินการการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่สู่การปฏิบัติ จังหวัดนันทบุรี ใน 2 ประเด็นดังกล่าว เพื่อพัฒนารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะฯ ซึ่งจะมีกลไก บุคคล และกลุ่มบุคคล เป็นคณะต่างๆ ดังนี้ คณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดของจังหวัดนันทบุรี คณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็น แกนประสานงานพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายฯ และเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายปัจจัยแวดล้อมทางนโยบาย ลักษณะของกลไก ลักษณะวิธีการในการดำเนินงานแต่ละขั้นของกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ที่มีความสัมพันธ์กับการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายฯ ในระดับพื้นที่ นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อให้มาได้ว่าซึ่งรูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม และแนวทางการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบไปด้วยกลไก และวิธีการการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายฯ

ระเบียบวิธีศึกษา

ประเด็นที่ทำการศึกษา

1. ลด ละ เลิกการใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภค
2. การบริโภคอาหารถูกส่วนจากแหล่งอาหารคุณภาพ ด้วยสูตรอาหาร 2:1:1 และสูตรอาหาร 6:6:1

ขอบเขตการศึกษา

- ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบาย
ลักษณะของกลไก
ลักษณะวิธีการในการดำเนินงาน

การเก็บข้อมูล

1. ทบทวนจากเอกสาร
  2. สัมภาษณ์เชิงลึก
- คณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดของจังหวัดนันทบุรี
คณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็น
แกนประสานงานพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบาย เครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

- รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่สู่การปฏิบัติ จังหวัดนันทบุรี
- แนวทางการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วยกลไก และวิธีการการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายฯ

ผลการศึกษา

1) ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบาย กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม รูปธรรมการขับเคลื่อน และรูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนันทบุรี

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อรูปธรรมการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ และรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม (กลไกการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม และวิธีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม) คือกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในขั้น การจัดกลไก การทบทวนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดประเด็นในการพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย การตัดสินใจเชิงนโยบาย (การจัดประชุมสมัชชาสุขภาพจังหวัด) และการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็น

กระบวนการในขั้นการพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม หรือที่เรียกว่า “กระบวนการขาขึ้น”

กระบวนการในขั้นของการผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า “กระบวนการขาเคลื่อน” มีผลต่อรูปธรรมการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบาย และรูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบาย ร่องลงมา และท้ายสุดการประเมินผลนโยบายมีผลต่อการปรับปรุงแนวทางการขับเคลื่อน หรือปรับปรุงข้อเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งมีผลต่อรูปธรรมการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบาย และรูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบาย ใกล้เคียงกับขั้นของการผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนของปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปธรรมการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ และรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนคือ นโยบายสาธารณะจากภาครัฐ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสื่อสารสาธารณะ สภาพเศรษฐกิจและสังคมและลักษณะประชากร ในส่วนของสถานการณ์ทางการเมืองมีผลต่อการขับเคลื่อนไม่ชัดเจน

สิ่งที่พบว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อรูปธรรมการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ และรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้เล่นหลัก (Key Actors) ในที่นี้หมายถึงแกนประสาน ซึ่งมีความเข้าใจ เห็นประโยชน์ของกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ มีความมุ่งมั่นและเชี่ยวชาญทั้งในกระบวนการและการประสานงาน อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญคือ กระแสสังคม ณ ขณะนั้น ที่ส่งเสริมให้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่สามารถขับเคลื่อนได้ง่ายและดียิ่งขึ้น

โดยสรุปคือจังหวัดนนทบุรีมีการดำเนินงานตามขั้นตอน ซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินการจัดสมัชชาสุขภาพมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และเป็นการประยุกต์วิธีการ ขั้นตอน จากหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุน โดย คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.)

2) รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนนทบุรี

2.1 การพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนนทบุรี

ประกอบด้วยกลไก 3 รูปแบบ คือ (1) มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย คณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรีและคณะทำงานติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรี ในปี พ.ศ.2558 (2) ไม่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ คือกลไกพัฒนาข้อเสนอทางวิชาการประเด็น ซึ่งมี 2 กลไก คือ กลไกประเด็นลด ละ เลิกการใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภคกลไกประเด็นการบริโภคอาหารถูกส่วนจากแหล่งอาหารคุณภาพ ด้วยสูตรอาหาร 2:1:1 และสูตรอาหาร 6:6:1 และสุดท้ายรูปแบบที่ (3) กลไกการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีกลไก 3 ลักษณะ คือ กลไกหน่วยงานรัฐตาม

โครงสร้าง สสจ. สสอ. รพ.สต. กลไกหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เช่น ศูนย์ราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานที่ราชการ/รัฐวิสาหกิจ วัด สถานศึกษา ตลาดสด บริษัท และ ห้างสรรพสินค้า และกลไกในระดับพื้นที่ เช่น เครือข่ายด้านสุขภาพในชุมชน

การทำงานของแต่ละกลไกทำงานสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยมีกลไกที่มีการ แต่งตั้งอย่างเป็นทางการทำหน้าที่ในกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน กำหนดแผน ประสานการทำงานกับ กลไกอื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานในระดับจังหวัดทั้งในและนอกกลไก ในส่วนของกลไกที่ไม่มีการแต่งตั้งอย่าง เป็นทางการที่เป็นกลไกระดับจังหวัดอย่างเช่น กลไกพัฒนาข้อเสนอทางวิชาการประเด็น ทำหน้าที่ ในทางวิชาการและประสานการทำงานกับกลไกที่ทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ และกลไกในระดับพื้นที่ที่ทำ หน้าที่ในการขับเคลื่อนประเด็น

2.2 วิธีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนนทบุรี

2.2.1 มีการแต่งตั้งกลไกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หลายระดับ

มีการแต่งตั้งคณะทำงานอย่างเป็นทางการโดยมีคำสั่งแต่งตั้ง จำนวน 2 คณะ คือ คณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรี และคณะทำงานติดตามประเมินผล การขับเคลื่อนสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรี ในปี พ.ศ.2558 มีการสร้างและเชื่อมโยงกลไกเพื่อ แสวงหาความร่วมมือในระดับพื้นที่ในการนำมติไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามรูปแบบศักยภาพความ ถนัดของแต่ละพื้นที่ มีการกระจายคณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรีไปเป็นกลไกพัฒนา ข้อเสนอทางวิชาการประเด็น ในประเด็นลด ละ เลิกการใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของ ผู้บริโภค และประเด็นการบริโภคอาหารถูกส่วนจากแหล่งอาหารคุณภาพ ด้วยสูตรอาหาร 2:1:1 และสูตร อาหาร 6:6:1 มีการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะหรือสมัชชาสุขภาพจังหวัด

ใน 2 ประเด็นดังกล่าวผ่านกลไกหน่วยงานรัฐตามโครงสร้าง ผ่าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ และผ่านกลไกในระดับพื้นที่ (สร้างพื้นที่ต้นแบบ)

2.2.2 ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ตามขั้นตอนกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมและหลักการ สำคัญ คือ หลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา

มีการจัดกลไก การทบทวนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การ กำหนดประเด็นในการพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาข้อเสนอเชิง นโยบาย การตัดสินใจเชิงนโยบาย (การจัดประชุมสมัชชาสุขภาพจังหวัด) การจัดกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประเมินผลนโยบาย

มีกลไกที่มีองค์ประกอบจากทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ/ท้องถิ่น ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

2.2.3 ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ผ่านโครงสร้างหลักและเครือข่ายทางสังคม

ในการขับเคลื่อนระดับพื้นที่ที่มีความไม่ทางการ มีการบูรณาการเข้ากับกลไกและกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ขับเคลื่อนผ่านการเชื่อมกับหัวหน้าหรือแกนของแต่ละกลุ่ม เช่น เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน เครือข่ายศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล มาร่วมพูดคุยและทำงานร่วมกัน มีการสนับสนุนงบประมาณบางส่วน มีการบูรณาการกับกลไกอื่นในพื้นที่ มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง และพบว่ากลไกคณะทำงานต่างๆ ที่ยังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เพราะเป็นผู้มีจิตสาธารณะ

อภิปรายผล

1) บริบทและการดำเนินงานของ 2 ประเด็น

บริบทและการดำเนินงานของทั้ง 2 ประเด็นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ด้วยรูปแบบการบริหารงานของคณะกรรมการระดับจังหวัดชุดเดียวกันคือคณะทำงานบริหารสมัชชาสุขภาพจังหวัดของจังหวัดนนทบุรี แตกกันเพียงกลุ่มคณะทำงานวิชาการเฉพาะประเด็น ซึ่งในกลุ่มคณะทำงานวิชาการนี้ ยังมีบุคคลที่มาจากกลไกระดับจังหวัดอีกด้วย จึงทำให้เกิดการรับแนวคิดและดำเนินกระบวนการไปในรูปแบบเดียวกันทั้ง 2 ประเด็น ไม่เพียงเท่านั้นประเด็นทั้ง 2 ยังถูกคัดเลือกมาเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายใหญ่ของจังหวัด นั่นคือ “สุขภาพดีวิถีนนท์” ดังนั้นทั้ง 2 ประเด็น จึงดำเนินไปในทิศทางเดียวกันทั้งในส่วนของกลไกและกระบวนการจึงคล้ายกัน แตกกันเพียงในส่วนของรูปธรรมผลการดำเนินนโยบายเนื่องจากบริบทหรือปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายที่เอื้อหรือสนับสนุนแต่ละประเด็นมากน้อยแตกต่างกัน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมทางนโยบาย กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม และผลการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

2.1 ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายกับการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยแวดล้อมทางนโยบายที่มีผลต่อการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งจังหวัดนนทบุรีได้รับการส่งเสริมหรือประกาศเป็นวาระจังหวัดโดยผู้ว่าราชการซึ่งเป็นผู้นำของจังหวัด จึงถือว่านโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมได้เป็นนโยบายสาธารณะจากภาครัฐ และเมื่อจะนำไปขับเคลื่อนโดยผ่านกลไกหน่วยงานจึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด รับเป็นนโยบาย นำไปทำแผนยุทธศาสตร์ ถ่ายทอดไปยังสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และถ่ายทอดไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) เชื่อมโยงไปถึงกลไกที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เช่น กลุ่มสภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพภาคประชาชน การจะทำให้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมไปสู่การปฏิบัติได้ดีขึ้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องรับรู้และมีส่วนร่วม ซึ่งในจังหวัดนนทบุรี มีกระบวนการสื่อสารสาธารณะผ่านช่องทางต่างๆ ที่ทำให้เกิดการรับรู้และมีส่วนร่วมคือ ผู้ส่วนได้ส่วนเสียแต่ละระดับมีการรับรู้ที่แตกต่างกันตามระดับ มีการศึกษาของ วิโรจน์ เชมรัมย์ เกี่ยวกับประสิทธิผลการนำนโยบายระบบการบริการการแพทย์ฉุกเฉินไปปฏิบัติ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายระบบการบริการการแพทย์ฉุกเฉินไปปฏิบัติ คือ การ

ติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่และการสนับสนุนเครือข่ายและหุ้นส่วน และจากการศึกษาของ สมภพ ศรีเพ็ญ เกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ศึกษากรณีแผนงานพัฒนาเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในด้านการบริหารงานของศูนย์เยาวชนตำบล มี 5 ปัจจัย ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย ทศนคติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อแผนงานพัฒนาเยาวชน ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชน⁽²⁸⁾

ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดนนทบุรี คือ **แกนนำ** พบว่า แกนนำที่ล้วนแต่เป็นผู้มีจิตสาธารณะและเสียสละอย่างยิ่ง มีผลการศึกษาที่สนับสนุนปัจจัยเรื่องแกนนำ คือ การศึกษาของ สมภพ ศรีเพ็ญ เกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ศึกษากรณีแผนงานพัฒนาเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษา ทศนคติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำแผนงานพัฒนาเยาวชนไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ระบุว่าทศนคติของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อแผนงานพัฒนาเยาวชน และการประสานงานมีผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำแผนงานพัฒนาเยาวชนไปปฏิบัติ⁽²⁸⁾

2.2 กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมกับการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

เป็นไปตามแนวคิดกระบวนการนโยบายแบบถกแถลง (**Deliberative model of Policy Process**) คือ มุ่งให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์การให้ความหมาย และการให้เหตุผลที่แตกต่างกันหรือเป็นขั้วตรงข้ามเข้ามาประมวล ศึกษา วิเคราะห์ร่วมกัน จัดการสื่อสารเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดการถกแถลงถึงความแตกต่างมุ่งหวังให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการนโยบายสาธารณะมากขึ้น⁽⁸⁾

เป็นการดำเนินงานตามกระบวนการวางจรรยาบรรณนโยบายสาธารณะ คือ **วงจรรายนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม** หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การก่อตัวของประเด็นเชิงนโยบาย (การพัฒนาไกล การทบทวนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการกำหนดประเด็น) การกำหนดทางเลือกเชิงนโยบาย การตัดสินใจทางนโยบาย การนำนโยบายสู่การปฏิบัติการติดตามและประเมินนโยบาย⁽¹¹⁾

แง่มุมสำคัญที่พบคือ **การกำหนดประเด็น**ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นในปี 2559 นั้น เป็นประเด็นทางด้านสาธารณสุข โดยมีที่มาจากการสนับสนุนข้อมูลโดยภาคส่วนทางด้านสาธารณสุขที่ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในขั้นก่อตัวของประเด็นเชิงนโยบาย ข้อจำกัด คือ ทำให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่นอกภาคสาธารณสุขยังค่อนข้างน้อย แต่ในจำนวนน้อยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับ 5 จาก 7 ระดับ คือ (5) ระดับการร่วมปฏิบัติการมีส่วนร่วมในภาคส่วนด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับ 7 คือ ระดับการควบคุม⁽¹⁶⁾ คือมีความพยายามที่จะขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ เนื่องจากเห็นความสำคัญ เข้าใจสภาพปัญหา บริบท และยังเป็นบทบาท

หน้าที่โดยตรง อีกทั้งมีนโยบายที่เอื้อและสนับสนุนให้ดำเนินการได้ มีแผนงานและงบประมาณรองรับจึงมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นตลอดกระบวนการ การกำหนดประเด็นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในแต่ละพื้นที่ว่า ต้องการเน้นผลการขับเคลื่อนหรือต้องการเน้นการมีส่วนร่วมหรือความเป็นเจ้าของร่วม

กล่าวได้ว่ากระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

3) รูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ

3.1 กลไกการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม

กลไกการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนนทบุรี คำนึงถึงความสมดุลของภาคส่วนตามหลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา สอดคล้องกับหลักการดำเนินการจัดสมัชชาสุขภาพมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลโครงการ “ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ สู่การปฏิบัติ” ศึกษาโดย กฤษณ์ รักษาติเจริญ ได้ระบุไว้ว่าในปัจจุบันผู้นำและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ภาวะผู้นำ ที่เกิดจากความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การได้รับแรงบันดาลใจ/การกระตุ้นใจ การวางแผนภาคปฏิบัติ การได้รับมอบหมายหรือสั่งการชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และความรับผิดชอบความผูกพันต่อนโยบาย⁽²⁴⁾ ซึ่งสามารถนำมาสู่การอธิบายลักษณะของกลไกการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนนทบุรีได้ว่า เป็นรูปแบบ “ผสมผสาน เน้นสมดุลภาคส่วน” คือ มีทั้งส่วนที่แต่งตั้งอย่างเป็นทางการคือ การได้รับมอบหมายหรือสั่งการชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนที่ไม่ได้มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการคือ เกิดจากความเป็นปัจเจกบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การได้รับแรงบันดาลใจ/การกระตุ้นใจ และอาจมีความรับผิดชอบความผูกพันต่อนโยบายร่วมด้วย

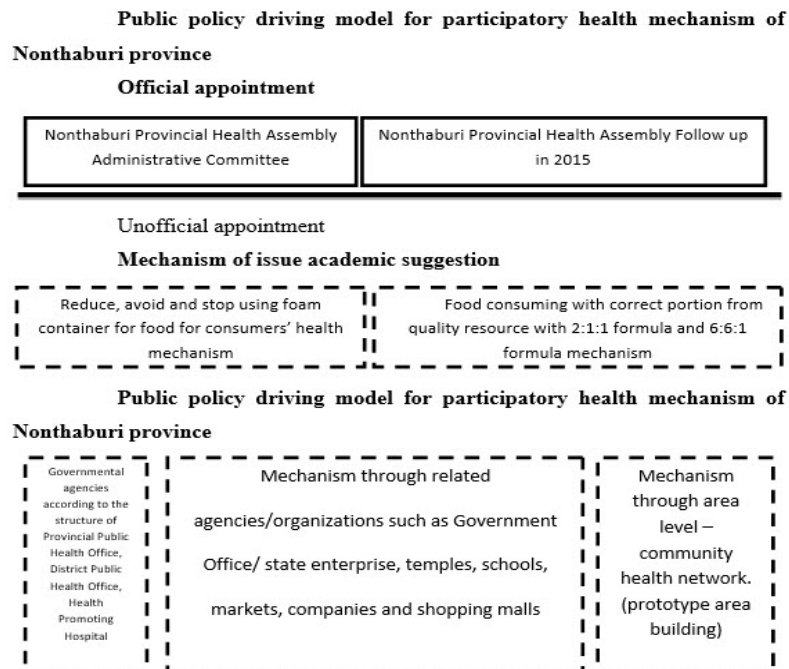

3.2 วิธีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนนทบุรี

การผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เป็นไปตามรูปแบบกระบวนการนโยบายแบบถกแถลง (Deliberative model of Policy Process) ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นการขับเคลื่อนโดยประยุกต์กระบวนการจากวงจรรายนโยบายสาธารณะ คือ วงจรรายนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม⁽¹¹⁾ รูปแบบการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนนทบุรี มีลักษณะคล้ายกับการอธิบายรูปแบบในการศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม โดยสุรศักดิ์ บุญเทียน ในหลายรูปแบบ ได้แก่ **แบบขยายเมืองสู่ป่า** เน้นการสร้างนโยบายในระดับจังหวัดหรือหน่วยงานรัฐเป็นหลักและคาดหวังว่านโยบายดังกล่าวจะถูกแปลงสู่การปฏิบัติ **แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้** เห็นค้อยเป็นค้อยไป เป็นการขับเคลื่อนในประเด็นที่หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และเห็นความสมานฉันท์ การเรียนรู้ควบคู่กันไป ผลสำเร็จขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของผู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องอาศัยเวลาในการขับเคลื่อน และ **แบบเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติประยุกต์** เป็นการนำหลักคิดของการจัดเวทีอย่างเป็นระบบระเบียบ มีหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการพิจารณาที่มีความเป็นทางการ มีการตัดสินใจร่วมกัน และมีความชัดเจนในเชิงฉันทมติหรือข้อเสนอที่เกิดขึ้น โดยนำแนวทางจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เน้นรูปแบบการ

หลักหรือที่
ส ม ช ช า
จังหวัดที่เป็น

จัดเวทีเป็น
เรียกว่าเวที
สุขภาพ
ระบบ⁽²¹⁾

จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมสู่การปฏิบัติ จังหวัดนนทบุรี คือ **แบบสมดุลงประยุกต์** ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1) การจัดการไกล

- ควรมีการไกลที่มีภารกิจเฉพาะและมีความชัดเจน เช่น ไกลเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อบริหารงานและตัดสินใจ เพื่อประสานและบริหารจัดการ เพื่อดำเนินงานด้านวิชาการ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายฯ เพื่อประเมินผลและพัฒนาคุณภาพ โดยมีบางคนเท่านั้นที่อยู่ใน 2 ไกลเพื่อทำหน้าที่เชื่อมต่อข้อมูล บางคนไม่ควรอยู่ในทุกไกล เพราะอาจทำให้แต่ละไกลขาดอิสระและความคล่องตัวในการดำเนินงาน และเป็นภาระกับบุคคลนั้นมากเกินไป จนอาจทำให้เกิดภาวะหมดไฟ (burnout)

- ควรมียุทธศาสตร์ประกอบจากนอกภาคสาธารณสุข เพื่อเป็นการเปิดมุมมองการทำงานในมิติอื่นๆ เพิ่มเติม เชื่อมโยงไปถึงประเด็นและการขับเคลื่อน คือ การมียุทธศาสตร์ประกอบจากนอกภาคสาธารณสุขมีโอกาสได้รับการเสนอประเด็นเพื่อกำหนดเป็นประเด็นนโยบายฯ จังหวัดที่ที่เป็นประเด็นด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขโดยตรง ส่งผลไปถึงการขับเคลื่อนต่อคือเกิดการนำไปปฏิบัติโดยการมอบหมาย สั่งการโดยภาคส่วนนั้น ขยายการขับเคลื่อนนโยบายฯ ได้มากยิ่งขึ้น

2) การกำหนดประเด็น

- การมีเกณฑ์การพิจารณาเป็นสิ่งที่ดี และควรเพิ่มเติมเกณฑ์ที่สอดคล้องกับภาวะที่สังคมกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคมหรือที่กำลังเป็นกระแส เพื่อให้เมื่อถูกกำหนดเป็นประเด็นนโยบายฯ แล้ว มีกลุ่มเครือข่ายใหม่ร่วมขับเคลื่อนเพิ่มเติม

- ประเด็นต้องมีเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วม เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อน มีโอกาสขยายการขับเคลื่อนไปยังกลุ่มเครือข่ายระดับที่ห่างออกไปได้เพิ่มขึ้น

- ในแต่ละปีควรรับประเด็นที่มีที่มาจากเจ้าภาพหลักแต่ละเจ้าภาพเพียงประเด็นเดียว เพื่อให้การขับเคลื่อนเกิดประสิทธิภาพ

3) การผลักดันขับเคลื่อนมติสู่การปฏิบัติ

- ควรมีการพัฒนาศักยภาพคนทำงานในระดับพื้นที่ที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและการประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนและการติดตามประเมินผล

- ควรขับเคลื่อนโดยประสานความร่วมมือ/ บูรณาการกับกลไกที่มีอยู่ในพื้นที่ กลไกที่ศักยภาพด้านกำลังคน งบประมาณ และกลไกที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น

- ควรมีการวิเคราะห์หน่วยงานนอกพื้นที่ที่มีส่วนที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานในระดับกิจกรรมในพื้นที่ได้ เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเชื่อมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กิจกรรมด้านส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เชื่อมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. กิจกรรมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ช่างวัย เชื่อมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายฯ ได้อย่างต่อเนื่อง

- หน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ควรประสานความร่วมมือระดับนโยบายกับหน่วยงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการร่วมสนับสนุนการดำเนินงานในระดับพื้นที่

- ควรวิเคราะห์ (หา/อาศัย) จังหวะหน้าต่างแห่งโอกาสในการขับเคลื่อนนโยบายฯ เช่น การทำงานร่วมกับนักการเมือง/สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) เพื่อเสนอนโยบายฯ ให้มีการขานรับและร่วมผลักดัน การทำงานในขณะที่กำลังมีกระแสสนับสนุน เช่น ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่กำลังเป็นปัญหาของประเทศและระดับโลก กระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายในพื้นที่ไปพร้อมกับกระแสดังกล่าว

- การใช้สื่อสารทางสังคม (โซเชียลมีเดีย) ช่วยขับเคลื่อนนโยบายฯ โดยการสร้าง/เพิ่มการรับรู้ กระตุ้นการมีส่วนร่วม

- การสื่อสารประชาสัมพันธ์ ต้องสื่อสารสารเป็นวงกว้างให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับได้รับรู้รับทราบสามารถสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าร่วมของนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรเลือกพื้นที่ทำการศึกษามีกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมแตกต่างไปจากกระบวนการตามวงจรมงนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม ที่มีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้น ได้แก่ การก่อตัวของประเด็นเชิงนโยบาย (การพัฒนากลไก การทบทวนวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการกำหนดประเด็น) การกำหนดทางเลือกเชิงนโยบาย การตัดสินใจทางนโยบาย การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เห็นรูปแบบการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในแบบอื่นๆ เพิ่มเติมจากรูปแบบ “สมดุลงประยุคต์”

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์อังสนา บุญธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาภรณ์ สงค์ประชา รองศาสตราจารย์ลือชัย ศรีเงินยวง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยาพร ศรีศัลลักษณ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา พร้อมให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะ ชี้แนะแนวทาง ตลอดจนช่วยเหลือไขข้อบกพร่องต่างๆ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัลัญชัชชา เขตบำรุง ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัศจรรย์า จินวงษ์ คุณสุทธิพงษ์ วสุโสภภาพ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ ให้คำแนะนำและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมืองานวิจัยนี้สมบูรณ์

ขอบพระคุณ นพ.อำพล จินดาวัฒนะ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้โอกาสศึกษาต่อและให้กำลังใจมาโดยตลอด ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้จากการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่สนับสนุนข้อมูลประกอบการวิจัยและให้คำแนะนำที่สำคัญ

ขอบพระคุณ อาจารย์นันทนุช อุดมละมุล ที่กรุณาให้คำแนะนำการเรียบเรียงบทคัดย่อภาษาอังกฤษ คุณภัทรมงคล รุ่งสมกาย ที่เป็นผู้ช่วยวิจัย เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดนนทบุรีและผู้ประสานงานจังหวัดนนทบุรี ที่ช่วยเหลือประสานสนับสนุนข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาอนามัยชุมชน คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลทุกท่าน ที่ให้ความรู้และที่ช่วยเหลือด้านกระบวนการขั้นตอนการศึกษาและการวิจัยมาโดยตลอด

ขอบคุณครอบครัวที่ส่งเสริมสนับสนุนและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญมาโดยตลอด รวมทั้งท่านอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยให้ความช่วยเหลือและกำลังใจ คุณค่าและประโยชน์ของวิจัยนี้มอบแต่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้ที่ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาและประสบความสำเร็จ

แคทรียา การาม

บรรณานุกรม

- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม; มหาวิทยาลัยมหิดล. สุขภาพคนไทย 2559 : ตายดีวิถีเลือกได้, นครปฐม; 2559. ระบบสถิติทางการทะเบียน. จำนวนประชากรแยกอายุ ทั่วประเทศ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561. [อินเทอร์เน็ต]./2561/ [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age_disp.php
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม; มหาวิทยาลัยมหิดล. สุขภาพคนไทย 2556 : ปฏิรูปประเทศไทย ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจเพิ่มพลังพลเมือง, นครปฐม; 2556.
- อำพล จินดาวัฒนะ. ปฏิรูปสุขภาพ ปฏิรูปชีวิตและสังคม (เล่ม 1) นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ. กรุงเทพฯ: มณีสฟิล์ม; 2550.
- ทญ.ทิพาพร สุโขษิตม นำพิชญ์ ธรรมหิเวศน์. วิเคราะห์อนาคตระบบสุขภาพไทย ในสองทศวรรษ หน้า. นนทบุรี: สถาบันบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข; 2551.
- จารึก ไชยรักษ์, ศิริธร อรไชย, บรรณาธิการ. แนวทาง (Guideline) การจัดการกระบวนการสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่และสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. 2555.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี. รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนานโยบายและการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนนทบุรี ปีที่ 2 พ.ศ. 2558-2559.
- ประเวศ วะสี. สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา. [อินเทอร์เน็ต]./ 2550/ [เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=samrottri&month=012007 &group= 11& date = 14 &gblog=11>
- สุรศักดิ์ บุญเทียน, ศิริธร อรไชย, บรรณาธิการ. การพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่: หลักคิดเพื่อการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ; 2553.
- ดร.ภก.พงศ์เทพ สุธีรวัฒน์. นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/4401>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. รูปแบบและความหมายสมัชชาสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]./ 2558/ [เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก <http://classic.samatcha.org>
- ผู้แทนภาคีเครือข่ายสมัชชาสุขภาพร่วมกับทีมงานสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. การประชุมพัฒนานิยามเชิงปฏิบัติการ กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม (อัดสำเนา) ; 1-2 กรกฎาคม 2557; โรงแรมไมด้า ซิตี้ รีสอร์ท กรุงเทพมหานคร.
- นพ.ดร.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. รายงานวิจัยเรื่อง สมัชชาสุขภาพกับกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม: บทเรียนจากนโยบายสาธารณะด้านยา มาตรการทำให้สังคมไทยไร้รอยเหิน และนโยบายการเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ. นนทบุรี: สำนักวิจัย

สังคมและสุขภาพ (สวสส.)/สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.);2557. [ไม่ปรากฏเลขที่รายงาน]

ศุภวรรณ พลายน้อย การประเมินสมัชชาสุขภาพ: นัยสำคัญแนวคิดและการพัฒนาระบบประเมิน.

ใน: ศุภวรรณ พลายน้อย. (บรรณาธิการ) การประเมินสมัชชาสุขภาพ พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ; 2554 หน้า 20-30

ดวงใจ รุ่งโรจน์เจริญกิจ. (แปลและเรียบเรียง) กฎบัตรรอดตายว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาพฯ และข้อเสนอแนะต่อนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพฯ. นนทบุรี: แผนงานวิจัยและพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2548

เดชรัตน์ สุขกำเนิด,บรรณาธิการ. นโยบายสาธารณะ: ความเกี่ยวพันกับระบบสุขภาพ. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข [ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์]

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. ในการประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา (อัดสำเนา); 17 มิถุนายน 2551; สถาบันพระปกเกล้า

Paul A. Sabatier. Toward Better Theories of the Policy Process. Published online by Cambridge University Press: 02 September 2013. Vol. 24, No. 2 (Jun., 1991), pp. 147-156 [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก <https://doi.org/10.2307/419923>

Navid Ghaffarzadegan, John Lyneis, George P. Richardson. How small system dynamics models can help the public policy process. Irst. published: 20 October 2010 [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 9 ตุลาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก <https://doi.org/10.1002/sdr.442>

สุนีย์ สุขสว่าง, วิเชียร ทาแกง, บรรณาธิการ. ปฏิรูปสุขภาพ ปฏิรูปชีวิตและสังคม (เล่ม 4) นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ. กรุงเทพฯ: พีเอ็นเอส ครีเอชั่น; 2555.

วิชิต พุ่มจันทร์. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมกับการตบโจทย์การพัฒนาพื้นที่. ใน: สรรชัย จำเนียรดำรงการ, คณิตสรณ์ สัมฤทธิ์เดชขจร, บรรณาธิการ. การประชุมวิชาการ ปฏิรูประบบสุขภาพและชีวิต ปฏิรูปจิตสำนึกประชาธิปไตยในโอกาส 9 ปี สช. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ; 2558. หน้า 53-54.

สุรศักดิ์ บุญเทียน. รูปแบบการสร้างนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมของสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่. [อินเทอร์เน็ต]./ 2555/ [เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2558]. เข้าถึงได้จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/viewFile/6138/5353>

สุภาภรณ์ สงค์ประชา. โครงการพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด (PHPP; PHA). นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ; 2559

ธีรเดช ฉายอรุณ การประเมินปลายน้ำ: การประเมินสมัชชาสุขภาพฯเคลื่อน. ใน: ศุภวรรณ พลายน้อย. (บรรณาธิการ) การประเมินสมัชชาสุขภาพ พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ; 2554 หน้า 118-126

- กฤษฎณ์ รักชาติเจริญ. ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ; 2559
- กานต์ เสกขุนทด. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ [ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม; [ไม่ปรากฏปีที่จบ]
- วิโรจน์ เชมรัมย์. การนำนโยบายระบบการบริการการแพทย์ฉุกเฉินไปปฏิบัติ [รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี; [ไม่ปรากฏปีที่จบ]
- กล้า ทองขาว. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ: กรณีศึกษานโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ [พัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2534.
- สมภพ ศรีเพ็ญ. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ศึกษากรณีแผนงานพัฒนาเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ [ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง; 2538.
- วัลลภ ลำพาย. ปัญหาและกระบวนการนำนโยบายส่งเสริมสหกรณ์ของไทยไปปฏิบัติ. [ปริญญา ดุษฎีรัฐศาสตรบัณฑิต] กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2540.
- ชัชชญา อัครวีระเดช. ศึกษาการนำนโยบายสาธารณะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปปฏิบัติสำหรับการให้บริการเกมออนไลน์และอินเทอร์เน็ต [รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; [ไม่ปรากฏปีที่จบ]
- นัยนา หนูนิล, สายฝน เอกวางกูร, เรวดี เพชรศิราสัณฑ์. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2560 The Healthy Public Policy Process for Trang Provincial Driven Tobacco Control. School of Nursing, Walailak University [อินเทอร์เน็ต]./ 2562/ [เข้าถึงเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562]. เข้าถึงได้จาก http://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/4781/hsri_journal_v11n3_p414.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- ศิริณี ศรีหาภาค, และคณะ. รูปแบบการพัฒนานโยบายสาธารณะกองทุนดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ในชุมชนอีสานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. [อินเทอร์เน็ต]./2561/ [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก [https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/4888? locale-attribute=th](https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/4888?locale-attribute=th)
- ฐิติภรณ์ ตวงรัตนานนท์ ฐิติกร, โทโพธิ์ไทย ชีรพงษ์ คำพุ่ม, และคณะ. การจัดการนโยบายสาธารณะและปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพของเทศบาลสามระดับในประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]./2561/ [เข้าถึงเมื่อ 21 ตุลาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก <http://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/4936/hsri-journal-v12n3-p384-403.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

พงษ์ภัทร์ รัตนสุวรรณ. การกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษา
เทศบาลตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน [ไม่ปรากฏปริญญา]. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2550.

อิทธิพลของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

นางสาวปรียานุช ศรีสุขคำ¹

ผศ.ดร.สุดาร์ตน์ สารสว่าง²

ดร.วรรณวิศา สืบอนุสรณ์ คล้ายจำแลง³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียนและศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จากจำนวนประชากรประชากร 5,405 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 354 คน คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ในปีการศึกษา 2563 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วย 7 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้านเรียงอันดับพบว่า ด้านผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเองและด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง เป็นสองด้านที่มีการปฏิบัติสูงที่สุด ประสิทธิภาพโรงเรียนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน เรียงอันดับพบว่า ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง เป็นด้านที่มีการปฏิบัติสูงที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร (x) และประสิทธิผลโรงเรียน (y) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นตัวพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 มี 2 ด้านคือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.724 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่เป็นบวกทุกค่า มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 52.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.41 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ $\hat{Y} = 1.516 + 0.461X_5 + 0.193 X_1$ สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $\hat{z}_Y = 0.542z_{X_5} + 0.213z_{X_1}$

คำสำคัญ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ, ประสิทธิภาพของโรงเรียน

¹นิสิตศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

²อาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³อาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

INFLUENCE OF ADMINISTRATORS' SUPERLEADERSHIP AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

Abstract

The purposes of this research were to study 1) Level of administrators' super leadership of school under the secondary educational service area office 1, 2) The level of effectiveness of schools under the secondary educational service area office 1, and 3) Super leadership of school administrators affecting the effectiveness of schools under the secondary educational service area office 1. The sample was 354 drawn from 5,405 teachers in schools under the secondary educational service area 1 by using stratified random sampling method. Statistics used for analysing data were percentage, means, standard deviation, Pearson's Correlation coefficient and Stepwise Regression.

The results revealed that 1) There were seven elements of administrators' super leadership of school. The overall average was at high level as follow: model self-leadership and facilitate self-leadership culture. 2) The effectiveness of schools under the secondary educational service area office 1. The overall average score was at high level as follows: ability to achieve high academic performance and ability to develop a positive attitude. 3) There was a positive relationship with statistical significance at the level of 0.01 found between administrators' super leadership of school (X) and the effectiveness of schools under the secondary educational service area office 1 (Y). Two elements of the administrators' super leadership of school which are facilitate self-leadership through reward and constructive feedback and become a self-leader with the multiple correlation coefficient equal to 0.724. The prediction power was 52.40 percent with statistical significance at the level of 0.05. There was a standard deviation of 0.01 which is written in the form of raw scores and standard scores as follows: Unstandardized Score $\hat{Y} = 1.516 + 0.461X_5 + 0.193 X_1$ Forecasting equations in standard scores $\hat{z}_Y = 0.542z_{X_5} + 0.213z_{X_1}$

Keywords : superleadership, effectiveness of schools

ภูมิหลัง

การศึกษาของประเทศในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการศึกษาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นรวดเร็ว ทั้งในประเทศไทยและในโลก บริบทที่เอื้อในสังคมจึงถูกเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและถูกเชื่อมโยงกันอย่างแน่นหนา การแข่งขันในโลกยุคข้อมูลข่าวสารนี้จึงมีมากขึ้น ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงความท้าทายต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 โลกเปลี่ยนแปลงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ดังนั้นแล้ว หากผู้นำและบุคลากรในองค์กรทางการศึกษาไม่ปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปของโลก อาจถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เร่งรีบนี้ โดยเฉพาะโรงเรียนในยุค Disruption จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันกับความต้องการของสังคมทั้งในด้านประสิทธิผล และคุณภาพที่สูง จึงจะสามารถแข่งขันในยุคนี้ได้ (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2562)

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องบริหารและสร้างบุคลากรให้ตระหนักรู้ถึงภาวะผู้นำในตัวเอง เนื่องจากบุคลากรและครูเป็นกลไกที่สำคัญของการขับเคลื่อนให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปยังรูปแบบที่ต้องการและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่เหมาะสมกับยุคสมัยนั้น จำต้องพัฒนาบุคลากรหรือครูให้พร้อมก่อน สอดคล้องกับ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2562) หากต้องการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้มีลักษณะอย่างไรจำเป็นต้องพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกัน ผู้นำในโรงเรียนจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา พัฒนาและนำองค์กรไปยังเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้ การที่ครูหรือบุคลากรตระหนักรู้ในการมีภาวะผู้นำในตนเองจะส่งผลให้การตัดสินใจในการทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติที่วางไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เน้นการพัฒนาที่บุคคล ในช่วงเวลานั้นได้ออกออกกระเป๋ายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปีจากนั้นมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ. 2545 เห็นถึงความพยายามของรัฐในการพัฒนาคน ซึ่งคนนั้นเป็นเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) กระทั่งในยุคปัจจุบัน การศึกษาไทยบนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้จัดทำแผนการศึกษาชาติในปี 2560 –2579 เป็นความพยายามในการวางแนวทางปฏิรูปประเทศด้วยการศึกษาที่จะเกี่ยวเนื่องเป็นคุณภาพของประชาชนในอนาคตโดยแผนนี้เกี่ยวเนื่องกับการปรับโครงสร้างในระบบการศึกษาการปฏิรูปเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การปฏิรูปกลไกการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพครูและอาจารย์ และการปฏิรูปเพื่อสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ฯลฯ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนและส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร จากการวิจัยของจตุรภัทร ประทุม (2559) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในด้านระดับปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารวิชาการ และแรงจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารวิชาการ และแรงจูงใจของผู้บริหารสถานศึกษา ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 นอกจากนี้ นอกจากนี้ เจริญศรี พันปี (2553) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงสุด คือลักษณะองค์กร รองลงมาคือนโยบายด้านการบริหารและการปฏิบัติ สภาพแวดล้อมภายนอกและปัจจัยทางอ้อม

สูงสุดคือสภาพแวดล้อมภายใน รองลงมาคือสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมมากที่สุดคือ นโยบายการบริหารและการปฏิบัติรองลงมาคือลักษณะองค์การ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกตามลำดับ

ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิผลแก่โรงเรียน และเกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาครูและนักเรียนโดยถือเป็นปัจจัยภายในซึ่งสำคัญในด้านการขับเคลื่อนนโยบายภาวะผู้นำของผู้บริหารอาจส่งผลให้สถานศึกษานั้นเกิดประสิทธิผลสูงขึ้นหรือลดลง ซึ่งประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็นการวัดคุณภาพเพื่อหาคำตอบว่าผลของการพัฒนานั้นสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์หรือไม่ โดยอาจวัดจากผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประสิทธิภาพของโรงเรียนหรือปัจจัยรอบด้านอื่น ๆ จากองค์ประกอบทั้งด้านความต้องการในการพัฒนาการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่สูงขึ้น และความคาดหวังที่มีต่อประสิทธิผลสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาที่ตั้งไว้ ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงสำคัญ ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะในการมุ่งคนและมุ่งงาน โดยไม่อาจบริหารจัดการสถานศึกษาแต่เพียงลำพังโดยใช้ภาวะผู้นำเฉพาะตนได้เหมือนดังเช่นภาวะผู้นำในอดีต

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super leadership) คือภาวะผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของยุคสมัย เนื่องจาก ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ คือลักษณะของผู้นำที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาบทบาทและความสามารถของผู้ตาม ผู้นำเหนือผู้นำจะเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ภาวะผู้นำในตนเองของผู้ตาม ทั้งยังเป็นรูปแบบของการเป็นผู้บริหารที่พร้อมรับและเท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งภาวะผู้นำเหนือผู้นำนี้เป็นแนวคิดของ Man and Sims 1991 (สุริย์มาศ สุขกลี, 2553) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่เป็นคนนำให้ผู้อื่นมีความเป็นผู้นำของตนเอง องค์ประกอบของกระบวนการในการนำให้บุคคลากรภาวะผู้นำเหนือผู้นำมี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการทำให้บุคคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านการที่ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง ด้านการกระตุ้นให้ผู้ตามตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ด้านการสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ ด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง จากข้อมูลดังกล่าว อาจมองได้ว่าภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ถือเป็นรูปแบบผู้นำในการฝึกลูกน้องให้เก่ง (วรเทพ ภูมิภักดีพรธณ, 2550) ลักษณะของภาวะผู้นำเหนือผู้นำนี้ มีความต่างจากภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยที่ไม่ได้เน้นแค่เพียงการให้รางวัลทุกครั้งที่มีการทำงานสำเร็จหรือทุกครั้งที่บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ผู้นำวางไว้ดังเช่นที่เกิดขึ้นในหลักคิดของภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่เพียงแต่ใช้การโน้มน้าวใจเพื่อเกิดรับความพึงพอใจตามแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ นั้นเป็นการใช้ทักษะที่หลากหลายวิธีของผู้บริหาร โดยผู้บริหารควรวางตัวเองให้เป็นที่ปรึกษา Coach ทั้งการสร้างแรงจูงใจโดยไม่ทำให้ครูหรือบุคลากรเกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมหรือไม่ใช่เพียงแต่จ้องการสร้างความประทับใจเท่านั้น การให้รางวัลอย่างมีเหตุมีผลจะส่งผลให้ครูเกิดการพัฒนาตนเอง และเน้นสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ พยายามนำให้ผู้ตามรู้ถึงความสามารถของตนเอง ถือเป็นลักษณะของภาวะผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตามคล้อยตาม

เพราะนอกจากสร้างให้เกิดความตระหนักรู้ความเป็นผู้นำของตนเองแล้ว ผู้นำเหนือผู้นำยังต้องพร้อมสร้างโอกาสในการพัฒนาความสามารถของผู้ตาม สิ่งนี้จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาตัวบุคคล ซึ่งบุคคลแต่ละบุคคลถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเหนือผู้นำน่าจะส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิผลของโรงเรียนที่สูงได้ เพราะเมื่อต้องมีการตัดสินใจให้เท่าทันยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้ตามสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสมือนมีทีมงานที่ดีในองค์กร

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เนื่องจากตามบริบทของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในศูนย์กลางความเจริญเนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ครอบคลุมโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในสังกัดเป็นจำนวน 67 โรงเรียน มีความหลากหลายในเชิงพื้นที่ตั้งแต่ใจกลางเมืองไปจนถึงติดกับพื้นที่ปริมณฑลชายทะเล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1, 2563) โดยผู้วิจัยศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 และศึกษาประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 มีประสิทธิผลเพียงใด รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาในการออกแบบนโยบายที่สร้างประสิทธิผลต่อสถานศึกษาได้ และเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษาทราบระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1
2. ศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1
3. ศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 5,405 คน จำนวน 67 โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างครูในโรงเรียน โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน Krejcie & Morgan (1970) ได้จำนวน 361 คน

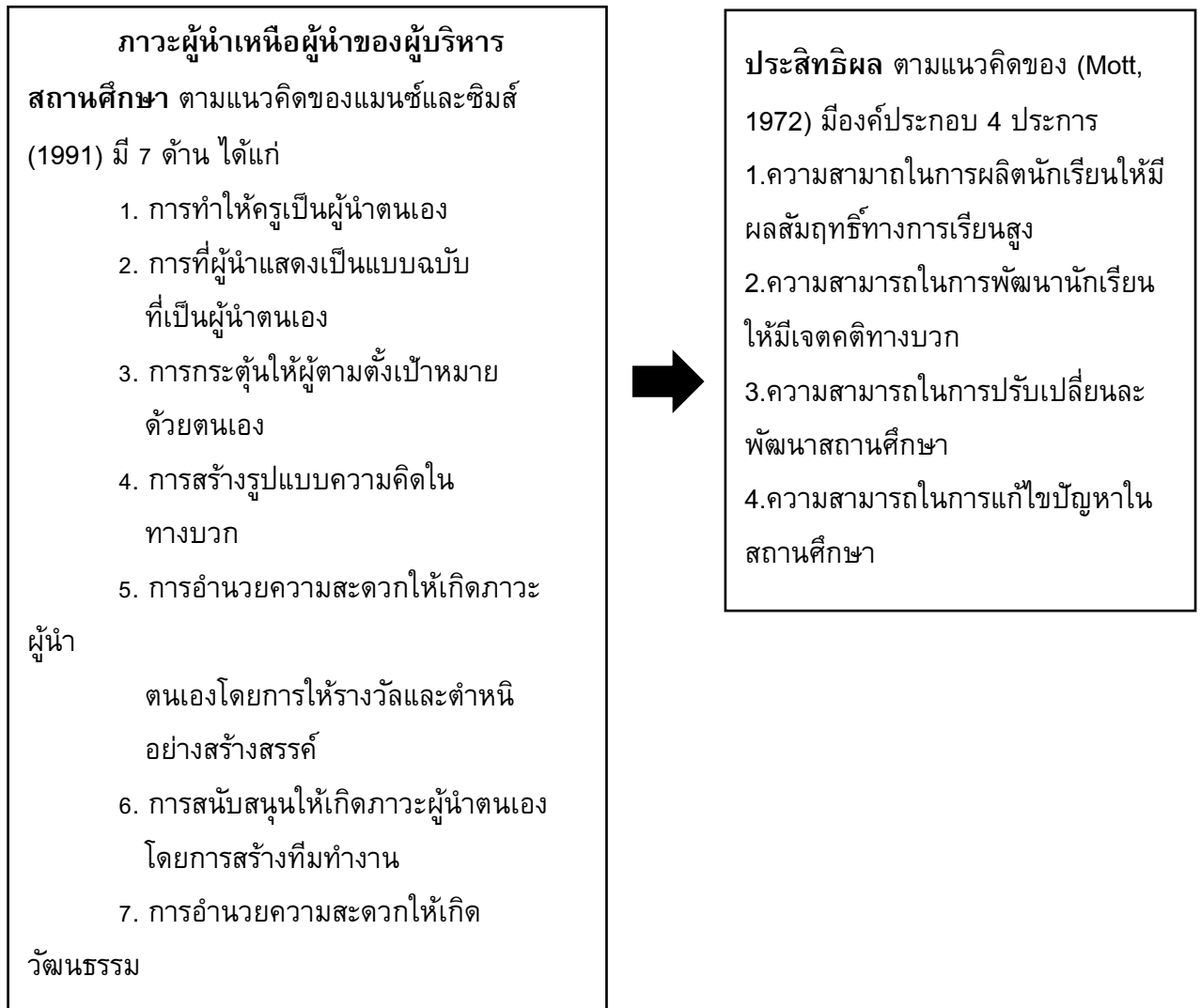
2. กรอบแนวคิดและสมมุติฐานในการศึกษา

สมมุติฐานในการศึกษา ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำเหนือผู้นำของ Man and Sims (1991 อ้างใน สุรีย์มาศ สุขกสิ, 2553) และแนวคิดเรื่องประสิทธิผลของสถานศึกษา เป็นไปตามแนวคิดของ Mott (1972, อ้างใน สุชาดา บินยามัน, 2558) สรุปเป็นกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 point rating scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยโดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้อง จากนั้นนำผลการประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ผู้วิจัยเลือกผลการคำนวณค่า IOC รายข้อ มีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นนำข้อเสนอนี้มาปรับปรุงแก้ไขให้แบบสอบถามมีความเหมาะสม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยทำการทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ (Try - out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 จำนวน 30 คน ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach 's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามพร้อมสำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเนื่องจากเป็นช่วงสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 จึงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์และโดยผ่านทางระบบเทคโนโลยีโดยใช้ Google Form ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 345 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.56

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการจัดทำข้อมูลและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและระดับความคิดเห็น โดยใช้สถิติค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.)
2. สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson 's product moment correlation coefficient) และเมื่อพบว่ามีความสัมพันธ์จึงทำการวิเคราะห์การส่งผลโดยใช้สมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในระดับ “มาก” โดยอันดับสูงสุด คือ การที่ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง และ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และ อันดับต่ำที่สุด คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในระดับ “มาก” โดยอันดับสูงสุด คือ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง รองลงมา คือ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา และอันดับต่ำที่สุด คือ ความสามารถในการพัฒนาให้นักเรียนให้มีเจตคติในทางบวก และ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson 's product moment correlation coefficient) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ด้านการสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน และระดับต่ำสุด คือ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ด้านการที่ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง จึงสามารถนำผลดังกล่าวมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบ 2 ด้าน จาก 7 ด้าน คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และด้านการทำให้ครูเป็นผู้นำตนเอง นำเข้าไปในสมการที่มีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.724 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 2 ตัว ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และด้านการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง สามารถพยากรณ์ได้ว่า ส่งผลต่อประสิทธิผล

ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ได้ร้อยละ 52.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จากผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารของโรงเรียน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.65$) อาจเนื่องมาจาก บริบทการทำงานของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เป็นศูนย์กลางของเมืองและมีการแข่งขันตลอดเวลา ผู้บริหารจึงต้องมีพฤติกรรมภาวะผู้นำที่แสดงถึงการนำทั้งด้านพฤติกรรมและด้านความคิดของครู โดยที่ครูอาจมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้บริหารและได้พบเห็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารได้แสดงตนเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสูงสุด มีสองด้านที่มีค่าใกล้เคียงกัน คือ การที่ผู้นำแสดงตนเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.65$) เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใน เขต 1 เห็นค่อนข้างตรงกันว่า ผู้บริหารที่มีลักษณะดังกล่าวจะสามารถเป็นแบบอย่างสามารถพัฒนาโรงเรียน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูได้ โดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่เปิดโอกาสให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์ และอยู่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษา (Coach) เพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนักรู้ถึงภาวะผู้นำในตนเอง ซึ่งวิธีการเช่นนี้จะส่งผลต่อความคิด มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตนของผู้ตามได้ ซึ่งลักษณะของการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนนั้น เป็นไปตามทฤษฎี Transformational Leader ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือ ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพเป็นลักษณะของกระบวนการที่ผู้นำและผู้ตามให้ความช่วยเหลือกันเพื่อสร้างการจูงใจที่สูงขึ้น ทำตนเป็นผู้นำที่ดีและมีเป้าหมายถึงผลสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง อาจเปลี่ยนตนเองเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นต่อไป สอดคล้องกับ เตือนใจ สมคิด (2556) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 และพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยเฉลี่ยรายด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3 ลำดับ คือ ด้านการแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง ด้านกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตัวเอง และด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

นอกจากนี้ผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่าคะแนนเท่ากันเป็นอันดับสูงสุดอีกด้านคือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.75$) อาจวิเคราะห์ได้ว่า ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีด้านพฤติกรรมในแง่ของการให้คนปฏิบัติตาม ดังนั้นผู้บริหารที่สามารถสร้างวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้ โดยอาจใช้หลายวิธีในการสร้างให้เกิดวัฒนธรรมในองค์กร ซึ่งผู้บริหารต้องมีทักษะในการพูดสามารถกล่าวยกย่องชื่นชมอย่างจริงใจบนพื้นฐานของเหตุและผล จนกระทั่งสามารถควบคุมหรือจูงใจให้บุคลากร ปฏิบัติหน้าที่เกิดความรัก ความศรัทธาต่อระบบ

โรงเรียน ทั้งหมดนี้ผู้นำหรือผู้บริหารรับบทบาทหน้าที่ของผู้สร้างระบบให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีเหล่านี้ในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติดา บินยามัน (2558) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนบ้านฉางกาญจนกุลวิทยา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 และพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนบ้านฉางกาญจนกุลวิทยา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากสูงสุดสองด้านคือ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมตนเอง และด้านการสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณาจารย์

อันดับต่ำที่สุดของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 คือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, $SD = 0.70$) อาจเพราะการรับรู้ของครูในสังกัดสำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อาจมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้บริหารที่มีคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในการเลือกใช้การเสริมแรงทางบวก การเสริมแรงทางลบ หรือการเข้ามามีอิทธิพลทางพฤติกรรมต่อผู้ร่วมงานไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเพราะการจูงใจในลักษณะตำหนิอย่างสร้างสรรค์เป็นเสมือนการใช้ศิลปะของผู้นำหรือผู้บริหารในการสร้างความพึงพอใจพร้อม ๆ กับการสร้างระเบียบวินัย เป็นทั้งการให้เกียรติและการรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อำนวยความสะดวกให้แก่บุคลากรให้รางวัลอย่างสมแก่งานที่สำเร็จและ ให้โอกาสแก่งานที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายนั้น ถือเป็นสิ่งที่ทำทนายสำหรับความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้บริหารในการเลือกวิธีเสริมแรง สอดคล้องกับบทความของ ชัชชญา พิธีธรณิศร์ (2563) ได้เขียนบทความเรื่อง ความท้าทายการจัดการศึกษาในยุค Disruptive change ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลสรุปคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อ การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน บุคลากร หลักสูตร กระบวนการ เรียนรู้ การพัฒนาสื่อ การวัดและประเมินผล นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการการเรียนรู้ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ตามมีบทบาทเป็นโค้ช เรียกว่า รูปแบบโค้ช “3Es” ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้การโค้ชของผู้สอนประสบความสำเร็จได้ คือ 1) การสร้างความยึดมั่น ผูกพัน (Engage) 2) การเสริมพลังการเรียนรู้ (Empower) 3) การสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ (Enliven) โดยเฉพาะด้านการเสริมพลังการเรียนรู้ (Empower) นั้น บทบาทของผู้บริหารจะต้องวางอยู่ในตำแหน่งโค้ช โดยเป็นผู้ให้คำแนะนำให้ผู้ตามสามารถมีแนวทางเป็นของตนเองได้ มีการตัดสินใจที่ดีขึ้นโดยแม้ว่าจะมีการตัดสินใจที่พลาดพลั้งก็จะสามารถเป็นผู้ที่ดึงตัวเองให้กลับมาอยู่ในการมีระเบียบวินัยและรู้หน้าที่ของตนเอง นำพาตนเองและองค์กรบรรลุเป้าหมายได้

2. ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.59$) อาจเนื่องมาจาก การดำเนินงานของโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นไปตามแนวทางจากส่วนกลางคือเน้นพัฒนาผู้เรียนและจัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ อีกทั้งสภาพแวดล้อมตามบริบทของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ที่มี

โรงเรียนจำนวนมากจึงต้องพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพเพื่อแสดงถึงคุณภาพของโรงเรียน สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2579 ด้านคุณภาพการศึกษาที่ต้องการให้สถานศึกษาและโรงเรียนพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษาทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำให้สูงขึ้นและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้ตรงกับตลาดแรงงานในประเทศ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสูงสุดคือ ความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.57$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชาวน์ อู่รอด (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1 พบว่าประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอยู่ในระดับมาก

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน ทุกด้านมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะประสิทธิผลของโรงเรียน มุ่งเน้นพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ คือเน้นการพัฒนาความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติในทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ความสามารถในการแก้ไขปัญหาในโรงเรียน สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้นำที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำที่พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เท่าทันต่อสถานการณ์ และยังคงเป็นผู้ที่สามารถสร้างหรืออำนวยความสะดวกให้ครูมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่ดีได้รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจให้ครูตระหนักรู้ถึงความเป็นผู้นำในตนเองเพื่อที่จะนำตนเองและพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียนให้ไปสู่ทิศทางที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศได้อย่างตรงเป้าหมาย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน พบว่า ตัวแปรต้นด้านภาวะผู้นำเหนือผู้นำ จำนวน 2 ด้าน จากทั้งหมด 7 ด้าน ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง อาจเพราะผู้บริหารที่มีทักษะการพูดที่ดีได้ทำการพัฒนาที่เน้นศักยภาพของบุคลากร ไม่ใช่อารมณ์หรืออคติในการให้รางวัล บุคลากรจะสัมผัสและรู้สึกได้ อีกทั้งการให้รางวัลและการตำหนิที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์คือผู้บริหารบางคนอาจเน้นให้รางวัลที่มีประสิทธิภาพ คือความสามารถของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรตามความถนัด หรือพัฒนาบุคลากรตามความบกพร่องที่ต้องการพัฒนา สิ่งเหล่านี้ เป็นการอำนวยความสะดวกให้บุคลากรเกิดการตระหนักรู้ภาวะผู้นำของตนเอง โดยไม่ได้รู้สึกว่าคุณบังคับอีกทั้งยังหากผู้บริหารรับฟังและไม่ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง โดยผู้บริหารที่มีทักษะการตั้งคำถามแบบโค้ช (Coach) สามารถกระตุ้นให้ครูและบุคลากรเกิดความตระหนักรู้ในข้อดีข้อเสียของตนเอง เป็นการเสริมแรงอย่างถูกต้องตรงประเด็น สอดคล้องกับ สายใจ ชูฤทธิ์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้

ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงสามลำดับแรกได้ดังนี้ การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยการให้รางวัลและการทำนุอย่างสร้างสรรค์ การที่ผู้นำเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองและการอำนวยความสะดวกของผู้นำตนเอง สอดคล้องกับ สายปัญญา มาหนู (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงสามลำดับแรกได้ดังนี้ การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง กระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และการทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและทำนุอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น ผู้บริหารควรมุ่งการให้รางวัลที่ตรงประเด็นเพื่อให้ครูเกิดความเข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริง โดยการให้รางวัลอย่างเป็นเหตุเป็นผล เน้นการให้รางวัลแบบพัฒนาที่ตัวบุคลากรมิใช่เพียงยกย่องชมเชย โดยการให้รางวัลแบบสร้างสรรค์ ควรเป็นการส่งเสริมพัฒนาประสิทธิภาพมิใช่เพียงแค่สร้างความประทับใจ รวมถึงการทำนุอย่างสร้างสรรค์คือ ผู้บริหารควรดำเนินแบบไม่ใช้อารมณ์ ซึ่งจุดบกพร่องให้ตรงประเด็นและอาจใช้การตั้งคำถามเพื่อให้บุคลากรได้พิจารณาตนเองและสามารถพูดข้อดีข้อบกพร่องได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นผู้บริหารอาจต้องฝึกฝนทักษะการพูด การชมเชย และการวางแผนในการให้รางวัลอย่างสร้างสรรค์อย่างตรงประเด็น เพื่ออำนวยความสะดวก สร้างให้บุคลากรเกิดการพัฒนาภาวะผู้นำในตนเองได้สูงขึ้นในที่สุด

2. ประสิทธิภาพโรงเรียน ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติในทางบวก และความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนอาจต้องใช้ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์และเน้นการทำงานเป็นทีม กระจายอำนาจประสานทุกหน่วยงาน มุ่งสร้างให้บุคลากรตระหนักในความเป็นผู้นำหรือสร้างทีมในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนโรงเรียนหรือสถานศึกษา ให้มีความพร้อมทั้งด้านเทคโนโลยี บรรยากาศทางวิชาการ และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม รวมถึงอาจต้องดำเนินนโยบายเน้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรืออาจแทรกเข้าไปในเนื้อหาตามความเหมาะสม เพื่อสร้างเจตคติทางบวกที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้เท่าทันยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน ด้านการที่ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง ด้านกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ด้านการสร้างรูปแบบความคิดทางบวก การสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง ซึ่งทุกด้านมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะประสิทธิภาพของ

โรงเรียน มุ่งเน้นพัฒนาโรงเรียนให้สู่ความเป็นเลิศ ๓ อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยระดับสูงเท่ากัน 2 ด้านคือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ และด้านการทำให้ครูเป็นผู้นำตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารควรใช้ทักษะการตั้งคำถามแบบโค้ช (Coach) แก่ครูเพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดความตระหนักรู้ในข้อดีข้อเสียของตนเอง เป็นการเสริมแรงอย่างถูกต้องตรงประเด็น และเป็นการไม่ปิดกั้นความคิด ได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์และเป็นการพัฒนาส่งเสริมด้านการทำให้ครูเป็นผู้นำตนเอง นอกจากนี้การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์นั้น ขึ้นอยู่กับการแสดงออกของผู้บริหาร ผู้บริหารควรมีทักษะการพูดที่ดี เน้นการพัฒนาที่ศักยภาพของบุคลากร เช่น ตำหนิโดยครูไม่รู้ตัวว่าถูกตำหนิ และไม่เกิดความรู้สึกไม่ดีกับผู้บริหาร เพราะผู้บริหารไม่ใช้วาจาที่ก้าวร้าวทำร้ายจิตใจผู้ฟัง แต่จะถามความคิดเห็นของครู และถามวิธีแก้ไขให้ดีขึ้น แล้วให้โอกาสบุคลากรพัฒนาด้านที่บกพร่องให้ดีขึ้น ผู้บริหารชี้ให้เห็นประเด็นหรือผลงานที่ทำได้ดี และกล่าวชมอย่างจริงใจ อาจให้รางวัลเป็นการสนับสนุนส่งเสริมด้านที่บุคลากรทำได้ดี ทั้งหมดนี้แสดงถึงความจริงใจในการพัฒนาไม่หวังเพียงความประทับใจ ทั้งหมดนี้จะส่งผลต่อประสิทธิผลในการการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยไม่มีอคติ ข้อสังเกตจากงานวิจัยฉบับนี้ คือ ผลการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านการอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการให้รางวัลและตำหนิอย่างสร้างสรรค์ เป็นด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสูงที่สุด แต่หากพิจารณาผลการวิจัยเฉพาะภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกลับเป็นด้านที่มีอันดับต่ำที่สุดของภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อาจตีความได้จากการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ครูอาจชอบที่จะให้ผู้บริหารดำรงตนเป็นแบบอย่าง ไม่ต้องการให้ผู้บริหารเข้ามามีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการสร้างความเป็นผู้นำ อย่างไรก็ตามอาจตีความจากพฤติกรรมของผู้บริหารได้สองประการ คือ ผู้บริหารยังไม่ได้ใช้วิธีที่เหมาะสมหรือไม่ได้อำนวยความสะดวกเลย ผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า ผู้บริหารควรรหาวิธีที่เหมาะสมในการอำนวยความสะดวก ปรับปรุงวิธีการอำนวยความสะดวก โดยอาจใช้วิธีแบบเป็นทางการ เช่น ใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความต้องการ หรืออาจเลือกใช้วิธีแบบกึ่งเป็นทางการเช่นการสอบถามจากการพูดคุย ซึ่งเป็นการใช้มนุษยสัมพันธ์ที่ดี บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการได้อย่างจริงใจ จะส่งผลให้ผู้บริหารทราบความต้องการที่แท้จริงและสามารถพัฒนาบุคลากรให้เกิดภาวะผู้นำในตนเองและเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต้นสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการอำนวยความสะดวกให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถกระจายอำนาจไปสู่ครู ในการเสริมพลังอำนาจครูก็เสมือนเสริมพลังอำนาจของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนอย่างตรงประเด็นและสร้างสรรค์ มีโอกาสได้ตัดสินใจด้วยตัวเอง ครูและบุคลากรที่ตระหนักรู้บทบาทของการเป็นผู้นำในตนเอง จะสามารถนำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 ดังนั้นควรวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำในบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการส่งเสริมภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ชัดเจน
2. ควรวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะของผู้บริหารในลักษณะของการ Coach ซึ่งหมายถึงผู้ให้คำปรึกษามากกว่าการสอนหรือการสั่ง สอดคล้องกับลักษณะการบริหารแบบกระจายอำนาจในปัจจุบัน
3. ศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจส่งผลต่อการทำงานของครู
4. ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมด้านสาเหตุของภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ทั้ง 5 ด้านที่ไม่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ได้แก่ การที่ผู้นำแสดงเป็นแบบฉบับที่เป็นผู้นำตนเอง กระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดทางบวก การสนับสนุนให้เกิดผู้นำตนเองโดยการสร้างทีมงาน การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

บรรณานุกรม

- Daft (2005 อ้างใน ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2562). การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหาร
องค์การ: แนวคิด
ทฤษฎีและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544). สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 - 2579.
กรุงเทพฯ : פרקหวานกราฟฟิค.
จตุรภัทร ประทุม. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. มหาวิทยาลัยบูรพา
เจริญศรี พันปี. (2553). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานที่บริหารงานตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด
การศึกษา.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

Man and Sims (1991 อ้างใน สุรีย์มาศ สุขกลี. 2553). การศึกษาความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

วรเทพ ภูมิภักดีพรรณ. (2550). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา,

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. (2563). ข้อมูลสารสนเทศ สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563, จาก <https://eservice.sesao1.go.th/info/maps/student>.

Krejcie & Morgan (1970 อ้างใน ชูชาติ พวงสมจิตร. 2558). การออกแบบวิจัยและการสร้างเครื่องมือ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

เตือนใจ สมคิด. (2556). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. มหาวิทยาลัยบูรพา,

สุชาดา บินยามัน. (2558). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนบ้านฉาง

กาญจนกุลวิทยา จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.

มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชัชชญา พีระธรณิศร์. (2563). ความท้าทายการจัดการศึกษาในยุค Disruptive change ของผู้บริหาร

สถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 4(2). สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์

2564, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/view/240199>

เขาวนีย์ อยู่รอด. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา,

สายใจ ชูฤทธิ์. (2561). การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สายบุญญา มานู. (2552). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา

การจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำในพื้นที่ภาคกลางอย่างยั่งยืน

ศศิภาณ พลายกุ่มพล¹

อธิษฐ์ สิริวริศรา²

ฐิติมา โห้ล่ายอง³

อำนาจ บุนนิต⁴

บทคัดย่อ

ตลาดน้ำในพื้นที่ภาคกลางมีอยู่มากมายซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง อาทิเช่น ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำ อโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและประเทศ เพราะก่อให้เกิดกิจกรรมการค้าขายและการจ้างงาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำในอดีต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างยั่งยืน ผ่านการศึกษาทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากแนวคิด ทฤษฎีและการเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

ผลการศึกษาสามารถนำเสนอได้ ดังนี้ การท่องเที่ยวตลาดน้ำเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่ได้รับ ความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ตลาดน้ำในภาคกลางมีจำนวนหลายแห่ง แต่ละแห่งจะมีปัญหาที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้แล้ว ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการตลาดน้ำในภาคกลาง และพื้นที่อื่น รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว พบว่า การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะมุ่งเน้นไปที่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง 3) การจัดการเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ทุนมนุษย์ ทุนสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ ทุนการเงิน และ 4) การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยว ตลาดน้ำ

¹ นักศึกษา หลักสูตรการจัดการชุมชนบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

³ อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

⁴ อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Sustainable Tourism Management Floating Market of Central region

Sasikan Phlykhumphol¹

Athithat Sirawaritsara²

Thitima Holomyong³

Amnuay Boonratmaitree⁴

Abstract

The floating market of Central region, e.g. Dumneon Sadaug floating market or Aumpawa floating market or Ayothaya floating market, etc. Those are a tourist attraction that important to the economy of both the community and the country. Because it has been created trade and employment activities and it has been also a tourist destination that reflected the cultural identity and lifestyle of the communities that lived on both banks of the river in the past. The objectives of this article were to present the guideline of the sustainable development of floating market through the knowledge reviews both concepts, theories, and the research paper that related to floating market tourism.

The results showed that; a floating market is a new pattern of tourism and it was favorite by the tourist who liked the cultural attraction. A floating market was continuously developed and it is a tourist attraction that reflects the unique, way of life, and culture of each community. There are many floating markets in the central region and each place has been had a different problem. In addition, the synthesis of knowledge in management for sustainable development of the floating market through the research papers whereas it was a research that related to management of famous floating market on the central region and others place and the research that related to tourism management. The results found, the management was focus on. 1) To establish on participation of stakeholder. 2) Change management. 3) To manage on factors that related, e.g. human capital, environmental capital, social capital, physical capital, financial capital. 4) Public relation management.

Keyword; Sustainable management, Sustainable development, Tourism, Floating market

---

¹ Doctoral Candidate, Doctoral of Management Program, College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

² Faculty of College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

³ Faculty of College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

⁴ Faculty of College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งซึ่งมีจุดประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อสร้างความสนุกสนาน เพื่อหาความรู้ รวมไปถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ (รัฐนันท์ พงศ์วิวิท และ ภาคภูมิ ภัควิภาส, 2557: น. 45) และการท่องเที่ยวยังเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมภาคบริการ (Service Industry) โดยแบ่งออกเป็น 1. แบบมีองค์ประกอบที่สามารถจับต้องได้ (Tangible Elements) เช่น ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและการบริการต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ธุรกิจให้บริการด้านการพักผ่อนหย่อนใจและการขนส่ง 2. แบบองค์ประกอบซึ่งจับต้องไม่ได้ (Intangible Elements) เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ วัฒนธรรม การผจญภัย (ธัญวัฒน์ จิตตะยโสธร, 2558: น. 3) ดังนั้นจึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สร้างระบบบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (วิกิเนียร์ มายอร์, 2555) การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงเป็นนโยบายหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และท้องถิ่น (เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต, 2560)

นอกจากนี้แล้วอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) สอดคล้องกับนรชาติ บัวขวัญ (2556) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 4 ของโลก ไม่ว่าจะเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปะวิทยาการ (Arts and Sciences Education Attraction Standard) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ (Recreation Attraction) และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Attraction) และในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ด้วยมุมมองที่เน้นตลาดนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายผ่านการท่องเที่ยวในรูปแบบวิถีไทย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้มีการกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวสู่ชุมชนอำนวยความสะดวกและสร้างความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นเจ้าบ้านที่ดี และสืบเนื่องมาจากประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายซึ่งสามารถดึงดูดใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวดังที่กล่าวมาที่ได้รับความนิยมอีกรูปแบบหนึ่ง คือ “ตลาดน้ำ” (Floating market) และจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตลาดน้ำแห่งแรกในประเทศไทยคือ “ตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก” หรือที่นักท่องเที่ยวรู้จักในชื่อ “ตลาดน้ำดำเนินสะดวก” นั่นเอง และเมื่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ปรากฏการณ์นี้ส่งผลให้ตลาดน้ำเกิดขึ้นมากมายหลายแห่งทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่น ๆ (ณภัทร ขุนทรง, 2558) อาทิ เช่น ตลาดน้ำตลิ่งชัน

(กรุงเทพมหานคร) ตลาดน้ำอโยธยา (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ตลาดน้ำอัมพวา (จังหวัดสมุทรสงคราม) ตลาดมหาชัย (จังหวัดสมุทรสาคร) และ ตลาดน้ำหัวหิน (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) เป็นต้น

อย่างไรก็ดีเมื่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง จนทำให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุให้สภาพเดิมของตลาดน้ำเปลี่ยนแปลงไป และหากการพัฒนาตลาดน้ำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยขาดการดูแลและการบริหารจัดการที่ดี ก็สามารถทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาได้เช่นกัน อาทิเช่น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางวัฒนธรรมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ ดังเช่น ผลการวิจัยของ อธิภรณ์ นกแก้ว (2554) พบว่า ตลาดน้ำวัดไทรได้รับความนิยมน้อยลง อันเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการบริหารจัดการที่ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนประกอบกับความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาใหม่ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จและปัจจุบันก็ยังไม่มีการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาอีก ขณะที่ผลการศึกษาของ มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง (2558) พบว่า ปัญหาสำคัญอันดับแรกซึ่งเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้แก่ ปัญหาด้านสังคมที่ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเชียงคานกำลังเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการประกอบอาชีพดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

จากความสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยว รวมถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างตลาดน้ำซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีต การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำให้เป็นไปอย่างยั่งยืนในทุกมิติทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยว รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการทบทวนองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างยั่งยืน โดยนำเสนอเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

วรรณภา วงษ์วานิช (2546) กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกไม่ว่าจะเป็นการเดินทางภายในประเทศ หรือต่างประเทศ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน ได้รับรู้ความสนุกสนานเพลิดเพลินร่วมกัน ส่วน ประภาศรี เทิกขุนทด (2551) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง ซึ่งมีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยที่เป็นการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งเพื่อแลกเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการท่องเที่ยวยังทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและการบริการต่าง ๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543) ให้ความหมายคำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ 3 ประการดังนี้

- (1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นชั่วคราว
- (2) เป็นการเดินทางที่ต้องเป็นไปโดยความสมัครใจ
- (3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่มีค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพหรือหารายได้ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ เช่น เพื่อพักผ่อนในวันหยุด เพื่อการศึกษา เพื่องานอดิเรก หรือเพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เป็นต้น

ในขณะที่ วาริชต์ มัชยมนบุรุษ (2552) อธิบายว่า องค์การท่องเที่ยวโลกได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) และรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจเป็นพิเศษ (Special interest tourism) โดยแต่ละรูปแบบจะมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น
2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี และการท่องเที่ยวชมวิถีในชนบท เป็นต้น
3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจเป็นพิเศษ (Special interest tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา เป็นต้น

นิตา ชัชกุล (2550) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง สถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร ทะเล ชายหาด ป่าชายเลน ทะเลสาบ ฯลฯ
2. แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมของประเทศหรือของท้องถิ่น อาจมีลักษณะเป็นโบราณสถาน หรืออุทยานประวัติศาสตร์ หรือพิพิธภัณฑ์
3. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ หมายถึง สถานที่ที่มนุษย์จัดสร้างขึ้นเพื่อจัดให้บริการเพื่อความเพลิดเพลิน เสริมสร้างความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก เป็นต้น
4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติ เป็นเอกลักษณ์ของเฉพาะถิ่น มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน
5. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง สถานที่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเกษตรเป็นหลัก แต่ได้มีการจัดบริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ เช่น สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร ไร่ ออ่งน เป็นต้น

ส่วนในด้านวิธีการท่องเที่ยวนั้นมีหลายรูปแบบ สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ (1) แบบเดินทางไปกับบริษัทจัดนำเที่ยวหรือบริษัททัวร์ (2) แบบอิสระ (Independent Travel: IT) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้วางแผนเอง (Lang and Frost, 2014: p.14) ได้ตัดสินใจและเลือกการเดินทางลำพังหรือเป็นกลุ่ม มีแหล่งข้อมูล

จากเว็บไซต์และหนังสือท่องเที่ยวต่าง ๆ ตลอดจนท่องเที่ยวด้วยตัวเอง (Benken and Hay, 2007: p.87) ซึ่งโดยทั่วไปนิยมเรียกว่านักท่องเที่ยวอิสระ Free Independent Travel (FIT) ซึ่งโดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะขึ้นขอใบอนุญาตที่นักท่องเที่ยวที่ไม่เป็นที่รู้จักมากนัก มีความชื่นชอบในการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและสภาพที่เป็นตามธรรมชาติ สำหรับประเทศไทยนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่เป็นจำนวนมากและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระยะเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทยที่อาศัยกายภาพของพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรม ของประเทศเป็นพื้นฐานก็คือ “ตลาดน้ำ” (นราวดี บัวขวัญ, 2556)

ตลาดน้ำ: ความหมาย บทบาทหน้าที่และความสำคัญ

จากการที่พื้นที่ภาคกลางนั้นโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์เพราะมีแม่น้ำลำคลองหลายสาย แม่น้ำจึงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยอดีต เนื่องจากการเดินทางในสมัยก่อนโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มริมแม่น้ำจะใช้ลำน้ำเป็นเส้นทางสัญจร ซึ่งวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเมื่อต้องการนำผลผลิตทางการเกษตรออกไปจำหน่าย การคมนาคมทางน้ำจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโดยใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตร ทั้งสินค้าที่เป็นวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตที่นำมาขายในราคาเป็นกันเองโดยบรรทุกสินค้าลงเรือมาขาย และกลายมาเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและภายนอกท้องถิ่นสร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งแต่เดิมเรียกว่าตลาดเรือหรือตลาดท่องเที่ยวและในที่สุดก็กลายเป็น “ตลาดน้ำ” (อุดม เขยกิจวงศ์, 2552) สำหรับตลาดน้ำนั้นเริ่มมีขึ้นในสมัยอยุธยาเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา เป็นลักษณะเป็นเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำ การคมนาคมจึงต้องอาศัยทางน้ำเป็นสำคัญ และตลาดน้ำในสมัยอยุธยาที่ปรากฏในพงศาวดาร ได้แก่ ตลาดบางกะจะหน้าป้อมเพชร ตลาดปากคลองคูจามใกล้วัดพุทไธสวรรย์ ตลาดคูไม้เรียงริมคลองเมืองฝางเหนือ และตลาดคลองวังเดิม ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น จากการทบทวนเอกสารพบว่า มีตลาดน้ำเกิดขึ้นมากมาย เช่น ตลาดน้ำบางกอกน้อย ตลาดน้ำคลองบางหลวง ตลาดน้ำวัดทอง ตลาดน้ำวัดไทร ตลาดน้ำวัดคลองดาวคะนอง ตลาดน้ำคลองมหานาค ตลาดน้ำคลองคูพระนครเดิม (กัลยากร แสงผล, 2559) ปัจจุบันตลาดน้ำในภาคกลางที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนี้

“ตลาดน้ำทุ่งบัวชม” จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างสมัยเก่าย้อนยุคกับแนวคิดร่วมสมัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งทางด้านวิถีชีวิตศิลปะและวัฒนธรรมที่เน้นความงดงามด้านสถาปัตยกรรมการตกแต่งร้านค้าและการแต่งกายส่วนของฝากที่ได้รับความนิยมคือสินค้า Handmade อย่างปลาตะเพียนใบลาน ตุ๊กตาชาววัง กระจับปี่ บ้านเรือนไทยจำลอง มีตอรัญญิก หม้อดินเผา หินแกะสลักผลิตภัณฑ์จากศูนย์ศิลปาชีพบางไทร สินค้า OTOP เครื่องประดับ เครื่องจักสาน สินค้าหัตถกรรม เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทั้งยังมีการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน

"ตลาดน้ำอโยธยา" จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายในตลาดน้ำอโยธยาพ่อค้าแม่ขายแต่งกายย้อนยุคคอยต้อนรับ จุดเด่นของ ตลาดน้ำอโยธยา ก็คือการแสดงที่ลานการแสดงกรุงศรีอยุธยาซึ่งอยู่ตรงกลางตลาด โดยทำ

การแสดงเวลาประมาณ 11.00 น. และ 13.00 น. และมีให้ชมกันทุกวัน สามารถใช้บริการนั่งช้างลุยน้ำ เข้าป่า ชมนก ชมทัศนียภาพ ชมโบราณสถาน หรือไปไหว้พระวัดมเหยงคณ์และวัดช้างตลادن้าอโยธยา มีบริการนั่งเกวียนเทียมวัวชมโบราณสถานที่อยู่รอบ ๆ รวมถึงการแสดงโขน

“ตลาดน้ำดำเนินสะดวก” จังหวัดราชบุรีเชื่อมไปถึงจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดสมุทรสงครามเข้าด้วยกัน คลองดำเนินสะดวก เป็นนามพระราชทานจากรัชกาลที่ 5 เป็นคลองที่ขุดด้วยแรงงานคนซึ่งขุดได้ตรงและยาวที่สุดในประเทศ จากพระราชดำริของรัชกาลที่ 4 ที่ทรงพระประสงค์ให้ขุดคลองเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำท่าจีน เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและการค้าขาย คลองดำเนินสะดวก ใช้เวลาขุด 2 ปีเศษจากปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วเสร็จต้นรัชกาลที่ 5 มีความยาวประมาณ 32 กิโลเมตร มีขอยน้อยแยกออกไปอีกประมาณ 200 คลอง ตลาดน้ำดำเนินสะดวก หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าตลาดน้ำคลองต้นเข็ม ประมาณ 30 ปีที่แล้ว ตลาดน้ำดำเนินสะดวกอยู่ที่คลองลัดพลี หนาแน่นช่วงปากคลองต่อกับคลองดำเนินสะดวก ซึ่งอยู่ตรงข้ามตลาดน้ำปัจจุบัน (ฝั่งตรงตลาดน้ำดำเนินสะดวก) มีเรือพายแท้ ๆ จากชาวสวน

“ตลาดน้ำหัวหินสามพันนาม” จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นตลาดน้ำที่เน้นบรรยากาศรัตนโกสินทร์ย้อนยุคสมัยรัชกาลที่ 6 ตกแต่งด้วยสถาปัตยกรรมสไตล์หัวหิน ที่เน้นโทนสีขาวและแดง คล้ายๆ สถานีรถไฟหัวหิน ตั้งอยู่บนเนื้อที่กว่า 100 ไร่ มีร้านค้าทั้งหมด 193 ร้าน และเรือขายสินค้า 40 ลำ อีกทั้งตลาดยังถูกโอบล้อมไปด้วยขุนเขาและติดแหล่งน้ำธรรมชาติอย่าง “ลำห้วยสามพันนาม” จึงทำให้มีบรรยากาศเย็นสบาย ร่มรื่น เป็นธรรมชาติในแบบที่ไม่ต้องปรุงแต่งมากนัก และยังมีการแสดง โขน แสง สี เสียง ทุกวัน

“ตลาดน้ำลำพญา” จังหวัดนครปฐม เป็นตลาดน้ำที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตแบบสงบ มีการดำรงชีวิตเรียบง่าย นิยมทำธุรกิจบริการหรือธุรกิจท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนอันเนื่องมาจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยว แต่กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำลำพญา จะเน้นการท่องเที่ยวในแบบอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยที่บริเวณใกล้เคียงเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อมงคลมาลา นิमित พระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างด้วยศิลาแลงพอกปูนและปิดทองทับ มีงานนมัสการในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 4 ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 รวม 3 วันตลาดน้ำวัดลำพญาแห่งนี้ ริเริ่มโดย สภาวัฒนธรรมตำบลลำพญา ร่วมกับวัดลำพญา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558)

“ตลาดน้ำอัมพวา” เป็นตลาดเก่าแก่ที่ใหญ่ที่สุดในสมุทรสงคราม แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนไว้อย่างสมบูรณ์ โดยทำการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าและมีความงดงามด้านสถาปัตยกรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของท้องถิ่นได้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “ตลาดน้ำ” (Floating market) หมายถึง สถานที่ที่เป็นชุมชนหรือที่ชุมนุมที่มีมาแต่โบราณเป็นที่ซื้อและขายสินค้า โดยอาศัยแม่น้ำลำคลอง อาศัยเรือ แพ เป็นพาหนะบรรทุกสินค้า บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของตลาดน้ำนั้น ประกอบด้วย การเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชาวชนบทที่อาศัยอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมชุมชน แสดงให้เห็นถึงความ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ไม่เหมือนใคร ประการต่อมา ตลาดน้ำยังมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญในด้านการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน ดังเช่น ผลการวิจัยของ รัศมี อุตเสนา (2557) พบว่า หน้าที่ของตลาดน้ำ คลองลัดมะยม คือ การเป็นตลาดชุมชนและยังเป็น “แหล่งเรียนรู้ชุมชน” ในรูปแบบ “ตัวกลางในการอนุรักษ์

ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และ “ตัวกลางในการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมชุมชน” อีกด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) กล่าวไว้ว่า ตลาดน้ำอัมพวาเป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยในปัจจุบันตลาดน้ำนอกจากเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าแล้วนั้น ยังก่อให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับตลาดน้ำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่แสวงหาวัฒนธรรม วิถีชุมชนริมน้ำของผู้คนในอดีต เช่น ธุรกิจการให้บริการสถานที่พักผ่อนในลักษณะโฮมสเตย์ริมน้ำ หรือ การให้บริการด้านสินค้าพื้นบ้านและอาหารท้องถิ่น ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วยเช่นกัน

ปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำ

อย่างไรก็ตาม เมื่อการท่องเที่ยวตลาดน้ำได้รับความนิยมอย่างสูง จึงทำให้เกิดการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็ว และกรณีดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุให้สภาพเดิมของตลาดน้ำเปลี่ยนแปลงไป และหากการพัฒนาตลาดน้ำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยขาดการดูแลและการบริหารจัดการที่ดี ก็อาจเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมา เช่น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางสังคม ผลกระทบทางวัฒนธรรมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ ดังเช่น ผลการวิจัยของ อธิราภรณ์ นกแก้ว (2554) พบว่า ตลาดน้ำไทรน้อยได้รับความนิยมน้อยลง อันเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการบริหารจัดการที่ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนประกอบกับความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาใหม่ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จและปัจจุบันก็ยังไม่มีการฟื้นฟูตลาดน้ำวัดไทรขึ้นมาอีก ในขณะที่ผลการวิจัยของ ไพรินทร์ เล็กพูนเกิด (2559) พบว่า ถึงแม้ปัจจุบันตลาดน้ำจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบตลาด สินค้า ให้ทันสมัยขึ้นตามสังคมนิยม ตามยุคปัจจุบัน ตลาดน้ำก็ยังคงเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ดังนั้น เมื่อชุมชนมีความเจริญเข้ามาทำให้มีประชากรหนาแน่น ปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา ก็คือ ปัญหาจากขยะมูลฝอย ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ ฌภัทร ขุนทรง (2558) พบว่า การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวบางอย่างของตลาดน้ำขวัญเรียมนั้นเกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะคลองแสนแสบ และยังตรงกับผลการวิจัยของ อธิราพร ทองปัญญา (2561) พบว่า ปัญหาของตลาดน้ำดำเนินสะดวก ส่วนหนึ่งคือปัญหาน้ำในคลองเน่าเสีย นอกจากนี้ชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรส่วนผลการวิจัยของ พิมพ์า เพ็ญนาเรนทร์ (2561) พบว่า ระบบการบริหารจัดการภายในตลาดหรือการบริหารงานของคณะกรรมการพ่อค้าแม่ค้าและหน่วยงานภาครัฐที่ยังไม่มีการประสานที่ดี ทางเดินที่ให้นักท่องเที่ยวเดินซื้อสินค้าค่อนข้างแคบไม่มีศูนย์สำหรับคอยให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีพิพิธภัณฑ์ สำหรับจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาด และตลาดน้ำบางแห่งยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอทำให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักตลาดน้ำเท่าที่ควร

นอกจากนี้แล้วยังมีผลการวิจัยของ กัลยกร แสงผล (2559) พบว่า ปัญหาของตลาดน้ำไทรน้อย คือยังขาดการบริหารจัดการที่ครบวงจร รวมถึงทางด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เหมือนกับ

ตลาดน้ำที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ทั้งยังขาดการผสมผสานกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ หรือการสร้าง ความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตลาดน้ำที่น้อยเข้าด้วยกัน และผลการวิจัยของ มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง (2558) พบว่า ปัญหาสำคัญอันดับแรกของชุมชนริมน้ำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้แก่ปัญหาด้านสังคมที่ กำลังส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนเชียงคานกำลังเปลี่ยนแปลงไป และการประกอบอาชีพดั้งเดิมที่ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่ โกเมน กันตวธีระ (2556) พบว่า ปัญหาเชิง นโยบายด้านการท่องเที่ยว ความไม่สอดคล้องตลอดจนความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับ นโยบายส่วนกลางอาจส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวได้เช่นกัน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวตลาดน้ำ ได้แก่ ปัญหา ด้านการจัดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับภาครัฐ ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ มูลฝอย ปัญหาการจัดการด้านความสะอาดของพื้นที่ตลาดน้ำ ปัญหาการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหา ด้านการจัดการกิจกรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและจากการทบทวนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องยังพบว่า มีปัญหา ด้านการจราจร ปัญหาด้านสาธารณสุข - สุขภัณฑ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ปัญหาด้านบุคลากรซึ่ง หมายถึงพ่อค้า - แม่ค้าในตลาดน้ำรวมถึงปัญหาด้านความปลอดภัย

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในระดับประเทศโดยเฉพาะตลาดน้ำ จำเป็นที่จะต้องนำแนวคิดการ จัดการอย่างยั่งยืนเข้ามาบริหารจัดการ และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะ เป็นการจัดการอันเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้พร้อมกับสอดคล้องกับ หลักการทฤษฎี ได้แก่ การวางแผน การจัดทำแผนงาน การบริหาร การจัดการผู้รับผิดชอบ การควบคุม การ จัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์ การประเมินผล เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง สามารถ จัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาติได้ดีเยี่ยม เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป สร้างแรงดึงดูดใจให้ นักท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ผลประกอบการสร้างรายได้ให้ชุมชนและท้องถิ่น ประชาชนทุกคนใน ท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวด้วยความเสมอภาคกัน ตลอดจนสามารถต่อยอดธุรกิจเป็นการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ตอบสนองความต้องการของประชาชน สอดคล้องและรักษาสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็น การดำเนินการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อปกป้องเอาไว้ให้คนรุ่นหลัง

ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความแตกต่าง และมีความหลากหลายเป็นแนวคิดที่ยังไม่ สามารถชี้วัดได้อย่างแน่นอน สาเหตุมาจากเพราะเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต ไม่อาจเห็นผลได้ในปัจจุบัน จึงมีแนวคิดและความคิดเห็นในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทฤษฎีและประสบการณ์ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ยังหมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการพัฒนา การบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมภายใต้บริบท ของชุมชน ไม่ทำให้สภาพทางกายภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์เสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ในขณะที่ World Tourism Organization (1997, p. 36) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่

มีเสน่ห์ สร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือน เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบรับนักท่องเที่ยวและสอดรับกับแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้สร้างความประทับใจแล้วยังสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนด้วยเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความสมดุลของสภาพแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการสนองตอบนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวโดยการพัฒนาที่มีการรักษาและปกป้องทรัพยากรให้สามารถสืบทอดไปสู่รุ่นหลังได้ เป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อให้สามารถตอบสนองด้านเศรษฐกิจ สังคม ไปพร้อมๆกับการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ

การจัดการการท่องเที่ยวมีหลักการที่สำคัญที่หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องนำไปพิจารณา เพื่อลดผลกระทบต่างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ด้รับผลตามที่ได้คาดหวังและวางแผนไว้ (ศราวุธ ผิวแดง, 2559) เช่น การวางแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ได้กำหนดหลักการซึ่งเป็นพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะยั่งยืน แต่อย่างไรก็ดีการให้คำจำกัดความ เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอาจเป็นเรื่องยาก ตลอดจนการจะให้คำอธิบายลักษณะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีรูปแบบอย่างไรก็ทำได้ยาก แต่สิ่งที่จะทำได้คือการกำหนดหลักการต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนวิธีการ ซึ่งเป็นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ซึ่งหลักการนี้เป็นเพียงหนทางที่จะทำให้รู้ว่าการจัดการนั้นบรรลุถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือไม่ ประกอบด้วย

1. นโยบายการวางแผนและการจัดการใช้นามาแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลให้เหมาะสม
2. หลักการเป็นการสร้างการเติบโตให้กับการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด
3. เป็นการวางแผนในระยะยาว
4. การจัดการนี้เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งการจัดการที่ดีต้องมีการจัดการในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ควบคู่ไปด้วย
5. หลักการจะเน้นที่ความสำคัญของการตอบสนองต่อความจำเป็นมนุษย์ และเกี่ยวข้องกับความเสมอภาค ความเท่าเทียม และความเป็นธรรม
6. มีการปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกคนภายในกลุ่ม มีการแจ้งให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบและตัดสินใจร่วมกัน
7. การดำเนินการต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามเป้าหมายและนโยบาย การนำความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไปปฏิบัติต้องเข้าใจว่าการบรรลุผลนั้นมีขีดจำกัดเสมอทั้งระยะสั้นและในระยะยาว
8. ผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐศาสตร์ การตลาด กระบวนการจัดการ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าใจถึงบทบาทของกลุ่มองค์กร รวมไปถึงการรับรู้ทัศนคติและค่านิยมของกลุ่ม เพื่อให้การปฏิบัติได้ผล
9. ต้องเข้าใจว่าเมื่อมีการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ย่อมมีความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ ต้องอาศัยหลักการประนีประนอมเข้ามาจัดการ

จากการสังเคราะห์นโยบายหรือหลักการความยั่งยืนของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งจากต่างประเทศ และในประเทศไทย พบว่าความยั่งยืนเกิดจากการรักษาสมดุลของ ปัจจัยหลัก 3 ประการเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางด้านสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

การจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตลาดน้ำในภาคกลาง

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากผลการวิจัยของผู้ที่ทำการศึกษารายงานไว้ พบว่า ตลาดน้ำในภาคกลางหลายแห่งมีวิธีการบริหารจัดการที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทและความพร้อมของตลาดน้ำนั้น ๆ สามารถนำสรุปผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตลาดน้ำได้ ดังนี้

พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวฑฒโกและคณะ (2560) วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การจัดการตลาดน้ำดำเนินสะดวกแบบมีส่วนร่วมของชุมชนดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” พบว่า ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการเปิดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนรวมทั้งมีการวางแผนด้านการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน ส่วนธีรพร ทองปัญญา (2561) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของอัตลักษณ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำดำเนินสะดวก” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนนั้น คือการสร้างความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐและนักท่องเที่ยว และในการพัฒนานั้นจะเน้นการรักษาอัตลักษณ์เดิมที่เป็นเสน่ห์ของตลาดน้ำดำเนินสะดวกไว้ถึงแม้ยุคสมัยจะมีการเปลี่ยนแปลง และแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งในแนวทงระยะสั้นระยะกลาง และระยะยาว ส่วนรัชมี อุตเสนา (2557) วิจัยเรื่อง “หน้าที่ของตลาดน้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ คลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการอย่างยั่งยืนนั้น จะเน้นการบริหารจัดการในด้านทุนมนุษย์ (วิถีการดำเนินชีวิตและการเกษตรที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากชุมชนอื่น) ทุนสิ่งแวดล้อม (เป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำและขยะ) ทุนทางสังคม (การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้) ทุนกายภาพ (ภูมิศาสตร์และช่องทางการเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำ) และทุนทางการเงิน (เงินทุนสะสม เงินทุนสำรอง เงินทุนหมุนเวียนภายใต้การทำงานของสถาบันการเงินชุมชน) ทั้งนี้ ทุนของชุมชนจะผันแปรได้ตามโครงสร้างและความเป็นชุมชนซึ่งช่วยลดภาวะความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างภูมิคุ้มกันด้านการดำรงชีพของชุมชน ตลอดจนเพิ่มกระบวนการหรือกลไกในการพัฒนาภายใต้ข้อจำกัด เพื่อนำชุมชนไปสู่ความยั่งยืน ในขณะที่นิตินันท์ ศรีสุวรรณ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่นเพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ณ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดเป็นลักษณะโครงการอบรม โดยชุมชนมีความต้องการอบรมเพื่อพัฒนาในด้านภาษาอังกฤษเพื่อการต้อนรับ นักท่องเที่ยว เทคนิคการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และองค์ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนผลการวิจัยของ กัลยกร แสงผล (2559) ซึ่งทำการศึกษารายงานเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาด

น้ำใทร้อยโดยชุมชนมีส่วนร่วม” พบว่า การจัดการจะเน้นการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของพ่อค้าแม่ค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับทราบปัญหา 2) การมีส่วนร่วมของพ่อค้าแม่ค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมของพ่อค้าแม่ค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการดำเนินงาน/ปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมของพ่อค้าแม่ค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการติดตามและประเมินผล ส่วน กุลธิดา สุริยะวรรณากุล (2557) วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า แนวทางการบริหารจัดการคือ 1) ทำการจัดระเบียบทางเดินริมน้ำแบ่งพื้นที่ทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวและพื้นที่ขายสินค้าหน้าบ้าน 2) ทำการจัดทำเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อบริหารจัดการเส้นทางเดินและเวลาของนักท่องเที่ยว โดยแบ่งเป็น 2 เส้นทาง คือ (1) เส้นทางท่องเที่ยวด้านการค้าเก่าแก่ และ (2) เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน และ 3) จัดหาพื้นที่และออกแบบพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว สร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวและจุดพักผ่อนเพิ่มเติม ส่วนผลการวิจัยของ ปัทมา โกเมนทร์จรัส (2562) ในเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า การบริหารจัดการนั้น ควรดำเนินการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักกิจกรรมการดำเนินงาน และแพ็คเกจที่มีให้บริการ และการให้บริการอื่น ๆ เช่น การจัดการระบบน้ำประปาเพื่อให้ น้ำไหลเป็นปกติ เพิ่มห้องสุขา ถังขยะ และจัดการระบบ Wi-Fi ให้ดีขึ้น รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพและความเหมาะสมของที่พักร้านอาหารควรมีมาตรฐานที่เหมาะสมกับราคา และเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์

พิมพ์กา เพ็งนาเรนทร์ (2561) วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตลาดน้ำ ต้องดำเนินการใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรพัฒนาเจ้าหน้าที่รัฐและสถานประกอบการให้มีความรู้สามารถเพิ่มมากขึ้น ควรจัดทำคู่มือที่มีข้อมูลของตลาดน้ำเป็นภาษาอังกฤษ ควรเพิ่มพูนความรู้ด้านการให้บริการของสถานประกอบการเพื่อสร้างความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยว ควรมีมีคณาจารย์ท้องถิ่นคอยให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2) ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยควรจัดทำป้ายต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกหรือสร้างความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ และควรมีหน่วยรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 3) ด้านการประชาสัมพันธ์และโฆษณาควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางตามสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตวิทยุกระจายเสียงประจำจังหวัด การใช้แผ่นพับหรือแผ่นโปสเตอร์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น 4) ด้านการประสานงานเครือข่าย ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับหน่วยงานภาครัฐ มีตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัดในพื้นที่ตั้งของตลาดน้ำ ควรมีเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับองค์กรเอกชน เช่น โรงแรม ที่พัก ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เทศบาล และควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้แล้วผลการวิจัยของ ณรงค์ โพธิ์พุกษา

นันท์ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดน้ำลำพญาจังหวัดนครปฐมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” โดยผลการวิจัย พบว่า เป็นการจัดการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะในด้านการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดน้ำลำพญานั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัวส่วนการมีส่วนร่วมด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมมาก

วิธีการศึกษา

บทความนี้ดำเนินการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับตลาดน้ำในภาคกลาง โดยคัดเลือกจากวิจัยที่เกี่ยวกับตลาดน้ำที่มีความเก่าแก่ หรือ ตลาดน้ำที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จำนวน 2 งานวิจัย ตลาดน้ำอัมพวาจำนวน 2 งานวิจัย ตลาดน้ำไทรน้อย จำนวน 2 งานวิจัย ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 2 งานวิจัย ตลาดน้ำลำพญา จำนวน 2 งานวิจัย ตลาดน้ำขวัญเรียม จำนวน 1 งานวิจัย และงานวิจัยเกี่ยวกับตลาดน้ำในภาคกลางในภาพรวมจำนวน 1 งานวิจัย จากชื่อเสียงและความเก่าแก่ เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก หรือ ตลาดน้ำอัมพวา หรือตลาดน้ำลำพญา ฯลฯ สามารถนำเสนอเป็นภาพตัวแทนของตลาดน้ำในภาคกลางได้ เนื่องจากตลาดน้ำดังที่กล่าวนั้นมีผู้สนใจทำการวิจัยมาโดยตลอด นอกจากนี้แล้วผู้เขียนยังทำการศึกษางานวิจัยตลาดน้ำในพื้นที่อื่นรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อนำมาเปรียบเทียบวิธีบริหารจัดการด้วยเช่นกัน

การศึกษาคั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละงานวิจัยแล้วนำมาสังเคราะห์เนื้อหาเหล่านั้นในทุกมิติ ดังนี้

- 1) ขั้นตอนที่ 1 เริ่มจากการนิยามหรือกำหนดประชากรที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ซึ่งในบทความนี้ คือ ตลาดน้ำในภาคกลาง
- 2) ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหน่วยในการวิเคราะห์ โดยในบทความนี้คือประเด็นหรือถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการตลาดน้ำ
- 3) ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการวัดคุณลักษณะของข้อมูล โดยกำหนดคำนิยามให้กับหน่วยในการวิเคราะห์ แล้วจึงทำการจัดกลุ่มถ้อยคำหรือประโยคเหล่านั้น เช่น การจัดการหมายถึงอะไรบ้างแล้วทำการแจกแจง
- 4) ขั้นตอนที่ 4 นำมาตีความหมายเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อสร้างข้อสรุป เช่น การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาตลาดน้ำ ในบางงานวิจัยกล่าวถึงปัญหาของตลาดน้ำ และเสนอแนวทางการแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนา ก็สามารถอนุมานได้ว่า กระบวนการแก้ปัญหาในแต่ละประเด็นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทสรุป

“ตลาดน้ำ” เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลาดน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป และแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างยั่งยืนจากการศึกษา มีดังนี้

(1) การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐและนักท่องเที่ยว โดยสร้างการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการรับฟังปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ฯลฯ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม ซึ่ง Cohen & Uphoff (1981) อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ และยังคงตรงกับแนวคิดของ จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) ที่เคยอธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามา ร่วมกัน เพื่อปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตาม ประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันได้

(2) การบริหารจัดการด้านความเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างความสมดุลระหว่างบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปกับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิม เพราะการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมมักมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมเสมอ ซึ่งเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อรวรรณ น้อยวัฒน์ (2556) ซึ่งอธิบายไว้ว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การวางแผนการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนให้เกิดการปรับตัวและการยอมรับ พร้อมทั้งสร้างศักยภาพใหม่ ๆ เพื่อรองรับให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเป็นผลตามเป้าหมายที่วางไว้

(3) การจัดการปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทุนมนุษย์รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องบุคลากร ทุนสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำและขยะ ทุนทางสังคมเพื่อการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้ ทุนกายภาพ ได้แก่ ช่องทางการเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำซึ่งหมายถึงการคมนาคม การจราจร และทุนทางการเงินหรืองบประมาณในการสนับสนุน

(4) การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนแก่นักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). รายงานสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศไทยปี 2542. (ออนไลน์). 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.siamarchives.com>
- _____. (2558). ปีท่องเที่ยววิถีไทย 2558. (ออนไลน์). 1 กุมภาพันธ์ 2564. <http://thai.tourismthailand.org/>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). รายงานสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว. รายงานฉบับสมบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กัลยกร แสงวงผล. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยโดยชุมชนมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กุลธิดา สุริยะวรรณกุล (2557). แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของตลาดน้ำอัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โกเมน กันตวธีระ. (2556). ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น. 10 พฤษภาคม 2556. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4. สงขลา: สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ โพธิ์พุกพานันท์. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดน้ำลำพญาจังหวัดนครปฐมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. งานวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ณภัทร ขุนทรง. (2558). ตลาดน้ำขวัญเรียมกับการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรพร ทองปัญญา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของอัตลักษณ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำดำเนินสะดวก. วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 48(2), 181-201.
- ธีราภรณ์ นกแก้ว. (2554). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำวัดไทร กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัย สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 8(1), 49 – 59.
- ธันยวัฒน์ จิตตะยโคตร. (2558). โครงการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในกลุ่มประเทศแหลมมลายู. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, น. 3.
- พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวฑฒโกและคณะ (2560). ยุทธศาสตร์การจัดการตลาดน้ำดำเนินสะดวกแบบมีส่วนร่วมของชุมชนดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6(2), ฉบับพิเศษ. 465-466.
- พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์. (2561). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. งานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

- ไพรินทร์ เล็กพูนเกิด. (2559). *กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการขยะมูลฝอย ของตลาดน้ำวัดลำพญา*. การศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ประภาศรี เทิกขุนทด. (2551). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยววัดพระเชตุพนมิ่งคลาราม (วัดโพธิ์)*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัทมา โกเมนท์จำรัส. (2562). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. *วารสารช่อพะยอม*. 30(2), 249-250
- เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต. (2560). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอบางบาล จังหวัดอุตรดิตถ์*. งานวิจัย. *อุตรดิตถ์: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*.
- มนัส จันท์เพ็ง. (2558). *แนวทางการลดผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย*. *ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 8(2). พฤษภาคม – สิงหาคม 2558.
- รัศมี อุตเสนา. (2557). *หน้าที่ของตลาดน้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ คลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐนันท์ พงศ์วิวิท และ ภาคภูมิ ภัควิภาส. (2557). *แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์*. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร*. 7(1), 45.
- นราวดี บัวขวัญ. (2556). *รูปแบบการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลองแห อำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิต บัณฑิต. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิตินันท์ ศรีสุวรรณ. (2560). *แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่นเพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ณ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร*. งานวิจัย คณะศิลปศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- นิตา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณา วงษ์วานิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารชต์ มัชฌิมบุรุษ. (2552). *รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น ที่พำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอุตสาหกรรมบริการ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- วิกิเนียร์ มายอร์. (2555). *การศึกษาแรงจูงใจการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวบ่อน้ำร้อนรักษะวารินและบ่อน้ำร้อนพรั่งจังหวัดระนอง*. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศราวุธ ผิวแดง. (2559). *การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. อุตรธานี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- อรรวรรณ น้อยวัฒน์. (2556). กระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงกับการจัดการความรู้. 15
กุมภาพันธ์ 2564. https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book56_4/km.html .
- อุดม เขยกิ่งศักดิ์. (2552) *วิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ตลาดน้ำ*. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาสร้างสรรค์.
- Becken, S., & Hay, J. E. (2007). *Tourism and climate change: risks and opportunities*. Clevedon, U.K. : Channel View Publications, p.87
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Laing, J., & Frost, W. (2014). *Explorer travellers and adventure tourism*. Bristol, UK. ; New York : Channel View Publications.
- World Tourism Organization. (1998). *Guide for local authorities on developing sustainable tourism*. Madrid, Spain: WTO

ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมการก่อสร้าง ที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard

เจษฎา ริดสันเทียะ¹

สุขสันต์ หอพิบูลสุข²

ขวัญกมล ดอนขวา³

การวิจัยเรื่อง ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมการก่อสร้างที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับของความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ในงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง 2) วิเคราะห์ระดับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้าง ภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต และ 3) วิเคราะห์ปัจจัยความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างตามหลัก Balanced Scorecard งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ของสำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ใน 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล และสาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเฉพาะนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป จำนวน 127 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีเจาะจงเลือกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่า ร้อย ละ ค่า เ ฉ ฉ ลี ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานด้วยแบบจำลองพหุคูณเชิงซ้อน

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมระดับของความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ในงานอุตสาหกรรมก่อสร้างอยู่ในระดับมาก (4.07) โดยมีปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง ปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรม ปัจจัยความก้าวร้าวในการแข่งขัน ปัจจัยการดำเนินงานเชิงรุก และปัจจัยความเป็นอิสระ อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย (4.11 4.10 4.06 4.04 และ 4.02) สำหรับปัจจัยผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard ในภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด (4.40) โดยปัจจัยด้านการเรียนรู้และการเติบโต ปัจจัยด้านกระบวนการภายใน ปัจจัยด้านลูกค้า และปัจจัยด้านการเงิน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย (4.49 4.44 4.34 และ 4.33) อีกทั้งผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อระดับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard คือ ปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรม ($\beta = 0.489$) ส่วนปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง ปัจจัยด้านความก้าวร้าวในการแข่งขัน ปัจจัยด้านการดำเนินงานเชิงรุก และปัจจัยด้านความเป็นอิสระ มีผลทางตรงเชิงบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ยอมรับได้

คำสำคัญ: ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพ ผลการดำเนินงาน บาลานซ์สกอร์การ์ด อุตสาหกรรมการก่อสร้าง

¹ มัธยมศึกษาสาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

² ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

³ รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

THE PROFESSION COMMITMENT OF FOURTH YEAR ENGINEERING STUDENTS IN CONSTRUCTION INDUSTRY TOWARDS BALANCED SCORECARD PERFORMANCE

Jatsada Ridsanthia¹

Suksun Horpibulsuk²

Kwunkamol Donkwa³

The objectives of this research were to; 1) analyze the level of professional commitment of 4th year engineering students and above in the construction industry; 2) analyze the level of construction industry performance under the concept of the balanced scorecard, consisting of financial, customer, internal processes, and learning and growth aspects, and 3) analyze the level of professional commitment factors of 4th year engineering students and above on the performance of construction industry according to the balanced scorecard. This research is a quantitative research using questionnaires as a tool to collect data from the target group of undergraduate students of the School of Engineering at Suranaree University of Technology in 4 disciplines, namely civil engineering, electrical engineering, mechanical engineering, and environmental engineering, with 127 samples of students from the 4th year students and above. Non-probability sampling with a purposive method selected according to the research objective. Data was analyzed by descriptive statistics composed of percentage, mean, standard deviation, and the inferential statistics, using multiple regression analysis model.

The results showed that the level of career commitment of 4th year engineering students and above in the construction industry was at a high level (4.07) with risk-taking, innovativeness, competitive aggressiveness, proactive operations, and autonomy, at a high level in all factors (4.11, 4.10, 4.06, 4.04, and 4.02). For the performance factors of the construction industry under the concept of balanced scorecard, it was found that the overall opinion was at a high level (4.40) with perspectives on learning and growth, internal processes, customers, and finances at the highest levels (4.49 4.44 4.34 and 4.33). In addition, the research finding revealed that the factor directly positively affecting the level of performance on the construction industry under the concept of balanced scorecard was the innovativeness factor ($\beta = 0.489$), while the factors of risk-taking, competitive aggressiveness, proactive operations, and autonomy, had positive direct results but not significant statistically acceptable.

Keywords: Profession commitment, Performance, Balanced Scorecard, Construction industry

---

¹ Graduate students, School of Civil Engineering and Construction Management, Institute of Engineering, Suranaree University of Technology

² Professor, School of Civil Engineering, Institute of Engineering, Suranaree University of Technology

³ Associate Professor, School of Management Technology, Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology

1. บทนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (ออนไลน์, 2563) ได้อธิบายถึงคน Gen Y ว่าเป็นกลุ่มกำลังแรงงานหลักของประเทศในปัจจุบัน จะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 56.4 ในปี พ.ศ. 2580 และจากแนวโน้มความต้องการแรงงานในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2564 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ตลาดแรงงานของประเทศไทยมีความต้องการแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 6.96 (เพิ่มจาก 5.16 ล้านคน เป็น 5.52 ล้านคน) และจากการศึกษาความต้องการภาคอุตสาหกรรม ในส่วนของอุตสาหกรรมก่อสร้างอาคาร มีความต้องการอยู่ที่อันดับ 4 คิดเป็นร้อยละ 1.63 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ดังนั้น ความเข้าใจในพฤติกรรมของคนเจนเนอเรชันวายจึงเป็นสิ่งจำเป็นขององค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งคนเจนเนอเรชันวายมีความต้องการทำงานร่วมกับองค์กรที่มีความมั่นคงและมีโอกาสก้าวหน้าในสายอาชีพ โดยจากโครงสร้างองค์กรส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่ผู้บังคับบัญชายังคงเป็นกลุ่มคนในเจนเนอเรชันเอ็กซ์ ที่มีมุมมองต่อเจนเนอเรชันวายที่แตกต่างกัน จึงอาจมีความเข้าใจไม่สอดคล้องกับความเป็นเจนเนอเรชันวายอย่างแท้จริง (กรญา ลิ้มโอสารสุขสกุล, 2559, เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล กฤษยา นุ่มพญา จีราภา นวลลักษณ์ และชนพัฒน์ ปลื้มบุญ, 2557) ดังนั้น การรักษากลุ่มคนเจนเนอเรชันวายให้คงอยู่ในองค์กรจึงเป็นไปตามแนวคิดการสร้างความผูกพันร่วมกับการสนับสนุนคุณภาพชีวิตการทำงานและแนวทางบริหารคนที่ดี (พงศกร ศรีรงค์ทอง และจินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, 2562)

นักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายและเริ่มเข้าสู่วัยทำงานจะเป็นกลุ่มที่เมื่อตัดสินใจเลือกอาชีพได้สอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของตน จะมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน (Ginzberg, 1940) การส่งเสริมความมุ่งมั่นในการเป็นผู้ประกอบการ สามารถสร้างได้ตั้งแต่ช่วงกำลังศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจในการนำแนวคิดเรื่องความมุ่งมั่นการเป็นผู้ประกอบการ มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพ โดยพิจารณาความมุ่งมั่นการเป็นผู้ประกอบการใน 5 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถทางนวัตกรรม 2) ความกล้าเสี่ยง 3) การดำเนินงานเชิงรุก 4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และ 5) ความเป็นอิสระ (Nakruang, D., Donkwa, K., and Suvittawat, A., 2020) ประกอบกับ Balanced Scorecard คือ เครื่องมือที่ภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสนใจนำมาใช้ในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดีสู่การบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน โดยมีการบริหารกลยุทธ์ผ่านการวัดผลการปฏิบัติงาน พิจารณาใน 4 มุมมอง ได้แก่ 1) ด้านการเงิน (Financial Perspective) 2) ด้านลูกค้า (Customer Perspective) 3) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspectives) และ 4) ด้านการเรียนรู้และการเติบโต (Learning and Growth Perspective) (Kaplan and Norton, 2005)

ด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมก่อสร้างที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced

Scorecard กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งมีความน่าสนใจที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและปรับปรุง หลักสูตรที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมก่อสร้างต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อวิเคราะห์ระดับของความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงาน อุตสาหกรรมก่อสร้าง
- 2) เพื่อวิเคราะห์ระดับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้าง ภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อผล การดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างตามหลัก Balanced Scorecard

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard ได้ทำการศึกษาโดยปรับปรุงมาจากแนวคิด การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ 5 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถทางนวัตกรรม 2) ความกล้าเสี่ยง 3) ความ ก้าวร้าวในการแข่งขัน 4) การดำเนินงานเชิงรุก และ 5) ความเป็นอิสระ (ดุชฎี นาคเรือง และขวัญกมล ตอนขวา, 2561) และ Balanced Scorecard ซึ่งเป็นการบริหารกลยุทธ์ผ่านการวัดผลการปฏิบัติงาน ใน 4 มุมมอง ได้แก่ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านลูกค้า 3) ด้านกระบวนการภายใน และ 4) ด้านการเรียนรู้และการเติบโต (Kaplan and Norton, 2005)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ในสาขาวิชา วิศวกรรมโยธา สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล และสาขาวิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม ของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา (ศูนย์บริการการศึกษา, 2564) เนื่องจากเป็นสาขาวิชาที่มีการ ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้างมากที่สุด และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มีจำนวนนักศึกษา วิศวกรรมศาสตร์มากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งจังหวัดนครราชสีมายังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัยจำนวน 127 ตัวอย่าง

4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Balanced Scorecard (BSC) หรือการวัดผลดุลยภาพ เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1992 โดย โรเบิร์ต เอส แคปแลน (Robert S. Kaplan) และ เดวิด พี นอร์ตัน (David P. Norton) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารการ ดำเนินงานขององค์กรอย่างเป็นระบบ มีการวัดและการประเมินผลที่มีความสมดุลและมีความครอบคลุมทุกมุมมอง

ทั้งด้านการเงินและไม่ใช้การเงิน มีการกำหนดกลยุทธ์ ถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม โดยจะประกอบไปด้วย 4 มุมมอง ได้แก่ 1) ด้านการเงิน (Financial Perspective) คือ มุมมองของเจ้าของและ/หรือผู้ถือหุ้น ที่มีต่อความสำเร็จทางการเงินขององค์กร 2) ด้านลูกค้า (Customer Perspective) คือ มุมมองของลูกค้าที่คาดหวังต่อองค์กร 3) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspectives) คือ แนวทางการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้ลูกค้าและผู้ถือหุ้นพึงพอใจ และ 4) ด้านการเรียนรู้และการเติบโต (Learning and Growth Perspective) คือ แนวทางการพัฒนาปรับปรุงองค์กรสู่การบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน (Kaplan and Norton, 2005) การนำ Balanced Scorecard ไปใช้ในองค์กรจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะและธรรมชาติขององค์กร โดยผู้นำจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางสู่การปฏิบัติ มีการใช้ระบบสารสนเทศสนับสนุนการดำเนินงาน มีการกำหนดระยะเวลาที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ การสื่อสารให้สมาชิกในองค์กรรับทราบร่วมกัน มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการเป็นกำลังขับเคลื่อนที่จะผลักดันให้องค์กรบรรลุถึงผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ รวมทั้งการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จในระยะยาวนั้นย่อมมีความสัมพันธ์กับการออกแบบกลยุทธ์และถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม (ภาคภูมิ นันทปรีชา, 2555)

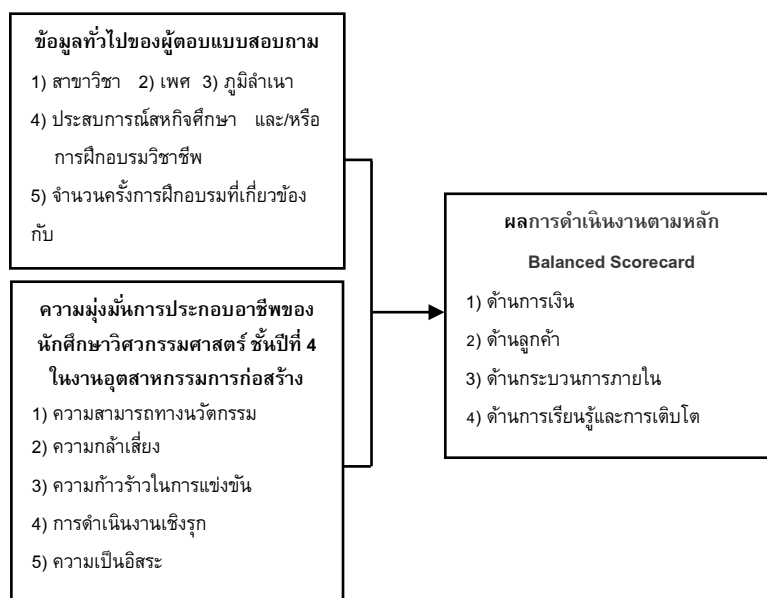
ความมุ่งมั่น คือ ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก ความปรารถนาอันแรงกล้าที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อความรู้สึกภายในทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (วาสิตา บุญสาธิต, 2556) แนวคิดการมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถทางนวัตกรรม คือ แนวคิดใหม่ที่แตกต่าง เพื่อสร้างให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ภายใต้เทคโนโลยีหรือกระบวนการใหม่ 2) ความกล้าเสี่ยง คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างโอกาสจากทรัพยากร เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านธุรกิจที่ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ หรือภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน 3) การดำเนินงานเชิงรุก คือ กระบวนการที่จะเข้าสู่ตลาดใหม่ที่เผชิญการแข่งขันโดยป้องกันหรือตอบสนอง เพื่อให้ผลที่ดีกว่าคู่แข่ง 4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน คือ การดำเนินงานที่มุ่งเน้นความเสี่ยงสำหรับสร้างโอกาสใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาและการแข่งขันได้ และ 5) ความเป็นอิสระ คือ การให้เสรีภาพในการกระทำของบุคคลหรือทีมงานในการนำสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร ให้สอดคล้องกับโอกาสด้านการตลาด (ดุขฎิ นาคเรือง, 2562) โดยความมุ่งมั่นตามหลักความมุ่งเน้นการเป็นผู้ประกอบการจะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ส่งเสริมให้ธุรกิจดำเนินไปได้ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่มีความรุนแรง ประกอบกับความมุ่งมั่นจะเป็นพลังขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ มีความรักในสิ่งที่ทำ รวมทั้งความมุ่งมั่นยังส่งเสริมให้บุคคลมีแรงขับเคลื่อนในตนเอง และสามารถก้าวผ่านอุปสรรค เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่ตั้งไว้ได้ ดังนั้น เมื่อบุคคลมีความมุ่งมั่น ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรตามไปด้วย

อุตสาหกรรมก่อสร้างเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ของการดำรงชีวิตพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญของประเทศ ทิพย์อนงค์ เจียรสวางค์ (2557) ได้ให้ความหมายของการก่อสร้างว่า คือ กิจกรรมหรือการกระทำที่ทำให้เกิดการประกอบหรือการติดตั้งให้เกิดเป็นอาคารและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จำเป็น

โดยธรรมชาติของงานก่อสร้างจะเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการและการจ้างงานจำนวนมาก มีการทำงานร่วมกันของบุคลากรหลากหลายสาขาอาชีพ ปฏิบัติงานในที่โล่งแจ้ง อยู่บนความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนตลอดเวลาจึงต้องสามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีการขนย้ายวัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรอยู่เสมอ เนื่องจากต้องมีการเปลี่ยนสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยท่านนี้ยังได้กล่าวถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในโครงการก่อสร้างว่าประกอบไปด้วย ผู้ลงทุน สถาปนิก วิศวกรโยธา วิศวกรโครงสร้าง วิศวกรงานระบบ และผู้รับเหมา โดยประเภทของงานก่อสร้างสามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ งานอาคาร งานถนนและระบบสาธารณูปโภคด้านขนส่ง งานระบบชลประทาน และงานระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ อีกทั้งโครงการก่อสร้างยังเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ง่าย มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานสูง และมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ตฤณ ไหมฉิม และณัฐรุฒิ บุญศรี, 2562)

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ ปัจจัยความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง ประกอบไปด้วยความสามารถทางนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน การดำเนินงานเชิงรุก และความเป็นอิสระ (ดุขุฎี นาคเรือง และขวัญกมล ดอนขวา, 2561) ส่วนตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard ประกอบไปด้วย ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต (Kaplan and Norton, 2005) แสดงรายละเอียดกรอบแนวคิดการวิจัยตามรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: Kaplan and Norton (2005); Nakruang, D., Donkwa, K., and Suvittawat, A. (2020)

6. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผ่านการหาประสิทธิภาพด้วยเกณฑ์ทดสอบความเชื่อมั่น (Validity) โดยค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of item objective congruence: IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.67 – 1.00 ผ่านเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R.J., & Hambleton, R.K. 1997) และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัก เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยมีค่า 0.963 ทั้งปัจจัยความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมก่อสร้าง และปัจจัยการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard ซึ่งมีความมากกว่าเกณฑ์ระดับ 0.70 (Tavakol & Dennick, 2011) การกำหนดขนาดตัวอย่างได้จากการคำนวณด้วยสูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 92 จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีเจาะจงเลือกตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมาย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน ด้วยแบบจำลองพหุคูณเชิงซ้อน (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

7. ผลการวิจัย และการอภิปรายผล

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไปของสำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ใน 4 สาขาวิชา จำนวน 127 คน ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่สาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกล คิดเป็นร้อยละ 35.40 โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายและเพศหญิง ร้อยละ 54.30 และ ร้อยละ 45.70 ตามลำดับ มีภูมิลำเนาอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.50 โดยที่มีประสบการณ์สหกิจศึกษา คิดเป็นร้อยละ 87.40 นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยฝึกอบรบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 85.80 ผลการวิจัยสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

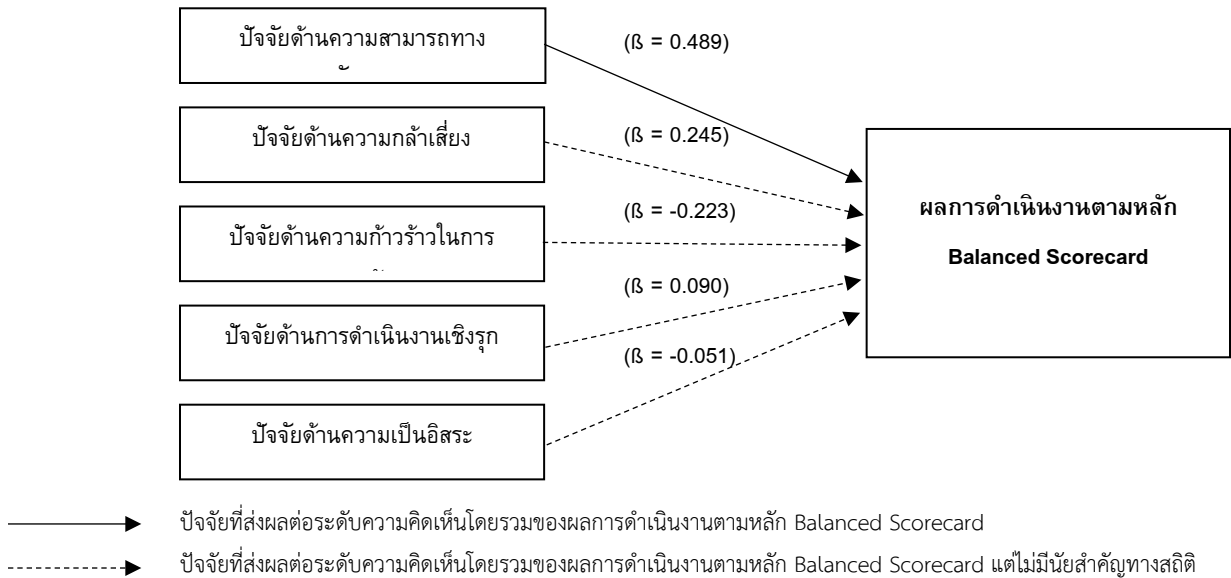
1) สรุปผลการวิเคราะห์ระดับของความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 เมื่อพิจารณารายปัจจัยย่อยเรียงตามระดับความคิดเห็นจากมากไปน้อย พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากทุกปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การต้องเผชิญหน้ากับการตัดสินใจในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอน จะดำเนินการอย่างระมัดระวัง โดยนำข้อผิดพลาดในอดีตมาเป็นข้อมูลในการวางแผนอนาคต มีค่าเฉลี่ย 4.25 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การยอมรับการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.38 ปัจจัยความก้าวร้าวในการแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การให้ความสำคัญกับการพัฒนางานอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.20 ปัจจัยการดำเนินงานเชิงรุก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การมักจะแสวงหาโอกาสเพื่อดำเนินงานให้

สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีค่าเฉลี่ย 4.28 และปัจจัยความเป็นอิสระ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการทำงานใหม่อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.10

2) สรุปผลการวิเคราะห์ระดับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้าง ภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นต่อผลดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 เมื่อพิจารณารายปัจจัยเรียงตามระดับความคิดเห็นจากมากไปน้อย พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนรู้และการเติบโต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การคิดว่าธุรกิจควรมีระบบการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานให้กับพนักงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.49 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านกระบวนการภายใน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การคิดว่าธุรกิจควรมีระบบการควบคุม กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.46 ปัจจัยด้านลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การคิดว่าธุรกิจควรมีกระบวนการชี้แจงหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ที่ลูกค้าพึงได้รับเสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.41 และปัจจัยด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เมื่อพิจารณารายประเด็นตามระดับความคิดเห็น พบว่า การคิดว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการเงินควรมีความสัมพันธ์กับกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ย 4.37

3) สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่มีต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างตามหลัก Balanced Scorecard พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อระดับความคิดเห็นผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard คือ ปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรม ($\beta = 0.489$) ปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง ($\beta = 0.245$) และด้านการดำเนินงานเชิงรุก ($\beta = 0.090$) ส่วนด้านความก้าวร้าวในการแข่งขัน ($\beta = -0.223$) และด้านความเป็นอิสระ ($\beta = -0.051$) มีผลทางตรงเชิงลบต่อระดับผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard แต่ปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง ด้านความก้าวร้าวในการแข่งขัน ด้านการดำเนินงานเชิงรุก และด้านความเป็นอิสระ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ยอมรับได้ ส่งผลให้สมมติฐานอยู่ในเขตที่ยอมรับเฉพาะปัจจัยความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพด้านปัจจัยความสามารถทางนวัตกรรม เท่านั้น ดังนั้น เมื่อความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไปของปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรม เปลี่ยนไป 1 หน่วยมาตรฐาน จะทำให้ระดับความคิดเห็นผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard โดยรวมเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกัน 0.489 หน่วยมาตรฐาน ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 ปัจจัยระดับความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป
ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นโดยรวมของผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard
ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2564 และจากการคำนวณ

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความมุ่งมั่นการประกอบอาชีพของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ในงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างที่มีต่อผลการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ความกล้าเสี่ยง และความสามารถทางนวัตกรรม เป็นสองปัจจัยแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่ 4.11 และ 4.10 ตามลำดับ โดยจะมีคุณลักษณะของการมีความระมัดระวังในการตัดสินใจ มีความรู้สึกท้าทาย เมื่อได้รับมอบหมายงาน โดยที่จะมีการหาข้อมูล ศึกษาความเป็นไปได้ก่อนลงมือทำจริง ประกอบกับด้านความสามารถทางนวัตกรรมนั้นจะมีการยอมรับการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ปรับกระบวนการทำงาน แสดงความคิดเห็น รวมถึงการสร้างสรรคสิ่งใหม่หรือมีแนวความคิดใหม่ ๆ อยู่เสมอ ดังนั้น จากผลการศึกษาที่สะท้อนคุณลักษณะ ข้างต้นของผู้เรียน หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้างจึงควรออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (วารินทร์พร ฟินเฟื่องฟู, 2562) ซึ่งจะนำไปสู่ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของผู้เรียน อันจะส่งผลกระทบยาวทั้งในการทำงานและการใช้ชีวิต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและและขับเคลื่อน อุตสาหกรรมก่อสร้างให้มีความก้าวหน้าและสอดคล้องกับเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาตลอดเวลาในโลกยุคปัจจุบัน

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการเรียนรู้และการเติบโต มีค่าเฉลี่ยสูงที่ 4.49 นั่นคือ ผู้ตอบแบบสอบถาม คิดว่าธุรกิจควรมีระบบการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานให้กับพนักงานอย่างมีประสิทธิภาพ

มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน มีระบบการติดต่อประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนให้พนักงานเกิดการเรียนรู้ และได้มีการพัฒนาตนเอง ดังนั้น หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง จึงควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องต่อความต้องการของภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้าง ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการเรียนรู้และการเติบโตในองค์กร มีการถ่ายทอดหลัก Balanced Scorecard ลงมาตั้งแต่ระดับนโยบายการบริหารองค์กรลงสู่การปฏิบัติ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรได้

3. หลักสูตรและสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมและมุ่งพัฒนาความสามารถทางนวัตกรรมของนักศึกษา ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถทางนวัตกรรมมีผลทางตรงเชิงบวกต่อระดับความคิดเห็นรวมของการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างภายใต้แนวคิด Balanced Scorecard นั่นคือ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจยอมรับการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ เสมอ ประกอบกับมีการแสดงออกซึ่งทักษะในการปรับกระบวนการทำงาน การแสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีสร้งสรรคหรือมีความคิดใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ หลักสูตรยังควรเน้นปัจจัยด้านความกล้าเสี่ยง การดำเนินงานเชิงรุก ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และความเป็นอิสระประกอบด้วย รวมทั้งควรมีการจัดอบรมด้านวิชาชีพเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มทักษะด้านความสามารถทางนวัตกรรม สร้งจุดเด่นในการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดแรงงานภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า (Covid-19) เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักศึกษา ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ในสถานการณ์จริง สร้งความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการแสดงออกซึ่งนวัตกรรม อันจะส่งเสริมการดำเนินงานของอุตสาหกรรมก่อสร้างในทิศทางที่ดีต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือ การสนทนากลุ่ม (Focus group) ในผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ของสำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ใน 4 สาขาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้าง เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์เชิงลึกที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard โดยพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับความมุ่งเน้นการประกอบอาชีพ และพบว่ามีเพียงปัจจัยความสามารถทางนวัตกรรมเพียงปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการดำเนินงานตามหลัก Balanced Scorecard ดังนั้น จึงควรมีการทำวิจัยต่อยอดเพื่อศึกษาประเด็นอื่น เช่น การมุ่งเน้นตลาด และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ เป็นต้น (นิลาวัลย์ สว่างรัตน์, 2558) เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น

3. การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ของสำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ขึ้นไป ใน 4 สาขาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมก่อสร้างเท่านั้น ดังนั้น จึงควรมีการนำกรอบแนวคิดการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดเพื่อศึกษาในกลุ่มผู้ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการก่อสร้าง เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความชัดเจน และครอบคลุมกลุ่มประชากรที่กำลังจะเป็นแรงงานหลักในอุตสาหกรรมการก่อสร้างมากขึ้น

9. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่คณาจารย์ได้รับทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก จากโครงการวิจัยการออกแบบกำแพงกันดินเหล็กเสริมแบกทานที่มีประสิทธิภาพทางวิศวกรรมและเศรษฐศาสตร์ และได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตามการรับรอง EC-64-52 ลงวันที่ 7 พฤษภาคม 2564

บรรณานุกรม

- กรญา ลี้มโอรสสุขสกุล. (2559). เจตคติของ Generation Y ต่อภาวะผู้นำ กรณีศึกษา พนักงานที่ทำงานในสาขาการเงินและการธนาคารในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ดุขฎี นาคเรือง. (2562). ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.
- ดุขฎี นาคเรือง, และขวัญกมล ดอนขวา. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 38 (2), 17-34.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, กฤษยา นุ่มพญา, จีราภา นวลลักษณ์, และชนพัฒน์ ปลื้มบุญ. (2557). การศึกษาเงินเนอเรนซ์เอ็กซ์และเงินเนอเรนซ์วายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเงินเนอเรนซ์อื่น. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 36 (141), 1 - 17.
- ตฤณ ไหมฉิม, และณัฐวุฒิ บุญศรี. (2562, สิงหาคม). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง : กรณีศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในจังหวัดภูเก็ต. โปสเตอร์นำเสนอในการประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2 “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นวัตกรรมสร้างสรรค์สังคม”. หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550.
- นิลาวัลย์ สว่างรัตน์. (2558). อิทธิพลเชิงโครงสร้างของความเป็นผู้ประกอบการ การมุ่งเน้นการตลาดการมุ่งเน้นนวัตกรรม และการมุ่งเน้นการเรียนรู้ ที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์กร. Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8 (3), 958 – 975.

- พงศกร ศรีรงค์ทอง, และจินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2562). การดำรงรักษาบุคลากรกลุ่มเจนเนอเรชันวายขององค์กรภาครัฐและเอกชน. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 8 (2), 26 – 47.
- ทิพย์อนงค์ เจียรสถาวงค์. (2557). การศึกษาความพึงพอใจในเรื่องการเลือกบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างขนาดเล็กของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (การศึกษาอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ภาคภูมิ นันทปรีชา. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการดำเนินงานโดยตัวชี้วัดตามแนวคิด Balanced Scorecard : กรณีศึกษา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (การศึกษาอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วารินทร์พร พันเพ็ญฟู. (2562). การจัดการเรียนรู้ Active Learning ให้สำเร็จ. วารสารวไลยลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์ศึกษาศาสตร์), 9(1), 135 – 145.
- วาสิตา บุญสาธิต. (2556). การสร้างความมุ่งมั่นและพัฒนาขับเคลื่อน เพื่อนำประเทศไทยไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์, 7 (1), 307 – 355.
- ศูนย์บริการการศึกษา. (2564, 29 มกราคม). เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ระบบคอมพิวเตอร์ ฝ่ายวิเคราะห์และพัฒนาระบบศูนย์บริการการศึกษา. [บทสัมภาษณ์].
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. [ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th/>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). การศึกษาแนวโน้มความต้องการแรงงานของตลาดแรงงานในประเทศไทย ช่วงปี 2560 – 2564. พิมพ์ครั้งที่ 1. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สภาพัฒน์เผยแพร่รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาส 4 และภาพรวมปี 2562. [ออนไลน์]. 2563. แหล่งที่มา: https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=9953&filename=.

ภาษาอังกฤษ

- Ginzberg, E. (1940). Career guidance. New York: McGraw-Hill Co. Guay et al., (2006). Distinguishing Developmental from Chronic Career Indecision: SelfEfficacy, Autonomy, and Social Support. Journal of career assessment, 14 (2), 235- 251.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2005). The balanced scorecard: measures that drive performance. Harvard business review, 83(7), 172.
- Nakruang, D., Donkwa, K., and Suwittawat, A. (2020). “ The Causal Factors Influencing Corporate Sustainability Performance: Case of Community SMEs in Three Southern Border Provinces,

- Thailand”. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. ISSN 2345-0282 (online) 7(3):1459-1471 DOI: 10.9770/jesi.2020.7.3(2) (SCOPUS since 2017, Q1)
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). “On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity”. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Tavakol, M., & Dennick, R.(2011). “Making sense of Cronbach’s alpha”. *International Journal of Medical Education*, 2, 53-55.
- Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (No. HA29 Y2 1967).

แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข¹

ลิขสิทธิ์ พุฒเขียว²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) พัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม 2) พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม โดยดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) วางแผนงานวิจัยและกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการ 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) เลือกพื้นที่จัดตั้งทีมงาน และวางแผนกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ใน 4 พื้นที่ 4) ดำเนินกิจกรรม 5) วิเคราะห์ข้อมูล 6) สรุปและนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมและแนวทางขับเคลื่อนชุมชนฯ โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) กำหนดคณะทำงาน สร้างความเข้าใจร่วมกัน 2) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ 3) ตัดสินใจและวางแผนการจัดกิจกรรม 4) ดำเนินการตามแผนที่กำหนด 5) ติดตามประเมินผล และขยายผล โดยผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการระดมความคิดและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล 2) แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนและผลักดันให้ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มหรือองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินการเพื่อสร้างโอกาสที่เหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตามวัยที่สูงขึ้น ให้สามารถดูแล/พึ่งตนเองและผู้อื่นได้ กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ การช่วยเหลือเพื่อแบ่งปัน การชวน พบปะ สังสรรค์ เรียนรู้ ดูงาน พุดคุย และการเชื่อมสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อนบ้าน กลุ่มและเครือข่าย ผลการขับเคลื่อนชุมชนในด้านการมีส่วนร่วม ควรคำนึงถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ 1) มีโอกาสพบปะ พุดคุย เข้าถึงข้อมูล 2) มีเพื่อน มีคนผูกพันใกล้ชิด 3) มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และเห็นคุณค่าของตนเองที่มีต่อกลุ่ม ชุมชน

คำสำคัญ : การขับเคลื่อนชุมชน ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ การมีส่วนร่วม

¹ อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ประจำ แผนกวิชาการศึกษาานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Guidelines of Community Mobilization for Promoting Active Aging in Participation

Dimension

Panpat Plungsricharoensuk¹

Likkhasit Putkhiao²

Abstract

The objectives of this research were; 1) to develop activities on community mobilization for promoting active aging in participation dimension; and 2) to develop the guidelines of community mobilization for promoting active aging in participation dimension. Research and development were applied with qualitative research methods. The procedures involved; 1) planning the guidelines for research implementation; 2) reviewing the documents and research related to the topic; 3) selecting the site, setting up the team and planning the activities on community mobilization for promoting active aging in participation dimension in the 4 selected sites; 4) Implementing the activities; 5) analyzing data; 6) summarizing the results and presenting the guideline of community mobilization for promoting active aging in participation dimension. Content Analysis was used to analyze the data.

The research findings were; The results of the development, implementation and evaluation on the activities on community mobilization for promoting active aging in participation dimension were that; 1) Determine the working group and create mutual understanding, 2) Study the problems and needs of the elderly, 3) Decide and plan the activities, 4) Implement the plan, 5) Monitor, evaluate and expand the results by the elderly involving in brainstorming, decision-making, planning, implementing. 2) The guidelines of community mobilization for promoting active aging in participation dimension was a process of creating social relationships between the elderly and those related through group processes and group activities. These were tools to support and enhance older people, community leaders, members and agencies to work together to create the proper opportunities for older people's participation in improving their quality of life. The elderly was able to take care of themselves and others. Key strategies included; volunteer, informal social participation, social connection. Significant outcomes should consider promoting the elderly to have 4 S's; small talk, soul mate, self-confidence and self-esteem.

Keywords: Community Mobilization, Active Aging, Participation

---

¹ Lecturer, Department of Lifelong Education, Faculty of Education Silpakorn University

² Lecturer, Department of Non-formal Education, School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

บทนำ

องค์การสหประชาชาติประเมินสถานการณ์ว่าในช่วงปี 2544 - 2643 (ค.ศ. 2001-2100) จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึงการมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั่วโลก โดยประเทศที่พัฒนาแล้วจะใช้ระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนานในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่น ญี่ปุ่น อเมริกา ยุโรป ขณะที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะมีระยะเวลาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวค่อนข้างสั้นกว่า ดังที่องค์การสหประชาชาติรายงานถึงผู้สูงอายุในประเทศไทยว่า มีอัตราการเพิ่มขึ้นที่เร็วกว่าประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน และเร็วกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ (United Nations Population Fund, 2012) สะท้อนถึงระยะเวลาในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุที่สั้นกว่าประเทศพัฒนาแล้วค่อนข้างมาก โดยการเป็นสังคมผู้สูงอายุจะส่งผลให้มีการขาดแคลนแรงงานในประเทศ และมีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวมากขึ้น นอกจากนี้ มีความต้องการสินค้าและบริการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากขึ้น นับเป็นโอกาสอย่างมากสำหรับประเทศไทยที่จะพัฒนาด้านธุรกิจและลงทุนด้านการค้าและบริการ ด้านการท่องเที่ยว ที่พักอาศัย การให้บริการสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเป็นโอกาสของแรงงานไทยในการไปทำงานในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ด้วยเหตุนี้องค์การอนามัยโลกจึงหาแนวทางการแก้ปัญหาประชากรสูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เป็นความพยายามปรับเปลี่ยนแนวคิดจากความต้องการพื้นฐานที่มีผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายแบบถูกกระทำ (Passive Targets) มาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) (วันดี โภคะกุล, 2549) โดยได้เสนอกรอบนโยบายของการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถ ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สุขภาพ (Health) ซึ่งหากบุคคลมีสุขภาพแข็งแรงจะเป็นเงื่อนไขแรกของการดำรงอยู่อย่างอิสระและพึ่งพาตนเอง เป็นลักษณะสำคัญของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ 2) การมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งผู้สูงอายุที่ยังคงมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากจะรู้สึกถึงความมีคุณค่าแล้ว ยังรู้สึกถึงความเป็นผู้มีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุตรหลาน และ 3) ความมั่นคง (Security) คือ การที่ผู้สูงอายุมีความมั่นคงปลอดภัยทางด้านร่างกายจากที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย ตลอดจนสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องไปใช้บริการ รวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย (World Health Organization, 2002)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นสถานภาพทางสังคมจะลดลงพร้อมกับบทบาทเก่า แต่ผู้สูงอายุยังมีความต้องการทางสังคม ความพอใจในการร่วมกิจกรรม มีความสนใจ และร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ ความสุขของผู้สูงอายุ จึงสัมพันธ์กับการมีบทบาทหรือความสามารถในการดำรงกิจกรรมทางสังคม อีกทั้งกิจกรรมของผู้สูงอายุ ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากการที่ผู้สูงอายุสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และสามารถที่จะสร้างสถานการณ์ใหม่ขึ้นมาเป็นเครื่องทดแทนสิ่งที่สูญเสียไป อาทิ การสูญเสียบุคคลที่รักยิ่ง การมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือการเกษียณอายุจากการปฏิบัติงาน ประการที่ 2 ผู้สูงอายุจะหากิจกรรมต่าง ๆ มาเพื่อเป็นการชดเชยกับสิ่งที่สูญเสียไป ประการที่ 3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ นั้น สืบเนื่องมาจากความต้องการทางด้าน

จิตใจและด้านการยอมรับของสังคมที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุขาดความต้องการด้านใด ด้านหนึ่งก็จะหาสิ่งอื่นมาทดแทน และประการที่ 4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ เนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุเชื่อว่ากิจกรรมต่าง ๆ สามารถนำมาชดเชยภาระหน้าที่การงานที่ต้องหมดความรับผิดชอบลง การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ จะทำให้สถานะทางสังคมประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น (ศิริบุญจงวุฒิเวศย์, 2553; วนิดา ทองปลั่ง, 2546)

จากลักษณะดังกล่าวเห็นได้ว่าการมีบทบาทหรือความสามารถในการดำรงกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และการคงไว้ซึ่งบทบาทจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง และรู้สึกถึงความเป็นผู้มีศักดิ์ศรี ซึ่งการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุผ่านการมีส่วนร่วมจะเป็นการขยายโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการใช้ชีวิต สร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม
- 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

ทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ค้นพบความรู้ความสามารถของตน หรือได้พัฒนาความรู้ความสามารถบางอย่าง ที่เกิดจากประสบการณ์ในการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมของชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม มีความต้องการที่จะนำเสนอและร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนตามแนวทางของตนเองได้ ซึ่งนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชนต่อไป อาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นปรากฏการณ์ที่มีความหมายหลากหลาย เป็นความพยายามร่วมกันของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรลุความต้องการของตนเอง กลุ่มคนโดยริเริ่มจากการร่วมคิด วางแผน ดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550: 25)

ทั้งนี้ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ลักษณะสำคัญ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และวางแผน ในลักษณะนี้เป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เป็นการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ 3) การมีส่วนร่วมใน

การรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคมหรือโดยส่วนตัว และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวการมีส่วนร่วมต่อไป (Cohen and Uphoff, 1977: 7-9)

อย่างไรก็ตามองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) ได้เสนอกรอบนโยบายของการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถ (Active Aging) ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ สุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง โดยด้านการมีส่วนร่วมนั้น ครอบคลุมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและวัฒนธรรมของสังคม ผู้สูงอายุที่ยังคงมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากจะรู้สึกถึงความมีคุณค่าแล้ว ยังรู้สึกถึงความเป็นผู้มีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุตรหลาน ซึ่งช่วยทำให้สุขภาพจิตของผู้สูงอายุดีขึ้น และส่งผลต่อสุขภาพด้วย โดยพิจารณาการมีส่วนร่วมว่าเกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนงานโครงการต่าง ๆ ทั้งด้านตลาดแรงงาน การจ้างงาน การศึกษา สุขภาพ และสังคม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ ตามสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ความสามารถ ความต้องการจำเป็น และความสมัครใจ เมื่อนั้นผู้สูงอายุจะยังคงสร้างสิ่งที่มีประสิทธิผลให้กับสังคมทั้งกิจกรรมที่ก่อรายได้และไม่ก่อรายได้ (World Health Organization, 2002) โดยคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1) การให้โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ประกอบด้วย ประการแรกการจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานและด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับทุกช่วงชีวิตเพื่อให้สามารถดูแลตัวเองและดูแลกันและกัน ประการที่สอง คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การจัดสถานะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทั้งด้านนโยบายและแผนงานโครงการต่าง ๆ ทั้งในการศึกษาและการฝึกอบรม ซึ่งจะสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งหญิงและชาย จัดให้มีการสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาทักษะใหม่

2) การตระหนักและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การทำงาน และงานอาสาสมัคร ซึ่งเป็นไปตามความสามารถ ความเต็มใจ และความต้องการของแต่ละบุคคล ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การลดความขัดสนและการสร้างรายได้ งานในระบบ (Formal work) งานนอกระบบ (Informal Work) และกิจกรรมอาสาสมัครต่าง

3) การเสริมแรงประชาชนให้มีส่วนร่วมอย่างเต็มความสามารถในวิถีของชุมชนที่อยู่กันแบบครอบครัวตลอดช่วงชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การขนส่ง ความเป็นผู้นำส่งเสริมผู้สูงอายุในกระบวนการทางการเมืองซึ่งกระทบต่อสิทธิของผู้สูงอายุ สังคมสำหรับทุกวัย การส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับผู้สูงอายุ การลดความไม่เท่าเทียมในการมีส่วนร่วมของผู้หญิง และการสนับสนุนองค์กรต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวแทนสำหรับผู้สูงอายุ

อาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับบุคคลทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เนื่องจากการเข้าร่วมและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถในการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจตนเอง รวมทั้งการที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำจะทำให้

ผู้สูงอายุสามารถคงบทบาทและสถานภาพของตนเองไว้ได้ และทำให้รู้สึกว่าคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคมในที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม เป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีศักยภาพและมีโอกาสในการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการมีส่วนร่วมในระดับครอบครัว ระดับชุมชน หรือระดับสังคม เป็นการเข้าร่วมโดยความเต็มใจ ในฐานะผู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล หรือร่วมรับผลประโยชน์ของกิจกรรมนั้น ๆ (Cohen and Uphoff, 1977: 7-9) ตามความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้ริเริ่ม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต พัฒนาคุณภาพชีวิตและเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุไทยให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเสนอเป็นแนวทางกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม สำหรับวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทยได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด (World Health Organization, 2002)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนงานวิจัยและกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการร่วมกับคณะผู้วิจัย (R1)

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม โดยใช้ฐานข้อมูลทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ โดยมีข้อสรุปประเด็นในการศึกษาดังนี้ 1) ผู้สูงอายุที่มีความสามารถ 2) วิธีการใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ 3) การส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ และ 4) การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสารและสรุปองค์ความรู้ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ศึกษาข้อมูลพื้นที่กรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นชุมชน มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ จำนวน 3 พื้นที่ (R1) ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุตำบลเบิกไพร อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี และชมรมผู้สูงอายุตำบลถิมตอง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 4 พื้นที่ โดยใช้แบบศึกษาแนวทางการศึกษากรณีชุมชนที่เป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยเลือกชุมชนที่มีความโดดเด่นจากข้อมูลสื่อต่าง ๆ และจากการสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้พื้นที่แล้วประสานงานกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาดูงาน การศึกษาได้ลงพื้นที่ตามที่กำหนด เข้าร่วมกิจกรรม และสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชน สอบถามและสังเกต ตามแนวทางการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ เมื่อเสร็จสิ้นการลงพื้นที่ได้มีการประชุมคณะผู้วิจัยเพื่อสรุปประเด็นที่พบร่วมกันก่อนเขียนรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การเลือกพื้นที่และจัดตั้งทีมงาน วางแผน ออกแบบกิจกรรม กำหนดวิธีการ และตรวจสอบกิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ใน 4 พื้นที่ (D1) การเลือกพื้นที่และจัดตั้งทีมงาน คณะผู้วิจัยสนใจที่จะเข้าไปทำการวิจัยร่วมกับชุมชนในประเด็นการส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคง จึงได้พิจารณาชุมชนที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยใช้เกณฑ์คือ

- 1) เป็นชุมชนที่มีผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญและยินดีร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้
- 2) มีสมาชิกในชุมชนหรือที่เกี่ยวข้องที่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานวิจัยในชุมชน เรียกว่า นักวิจัยในพื้นที่ เพื่อร่วมดำเนินการวิจัยกับคณะผู้วิจัยได้

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนที่จะขับเคลื่อนโดยเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ข้างต้นรวม 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนในตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน (ภาคเหนือ) ชุมชนในตำบลมาบแค อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (ภาคกลาง) ชุมชนในตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี (ภาคตะวันตก) และชุมชนในตำบลทุ่งตะไคร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี (ภาคตะวันออก) ทั้งนี้มีประสานงานกับชุมชนเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนทั้ง 4 ชุมชน ผ่านนักวิจัยในพื้นที่ และลงพื้นที่เพื่อชี้แจงแนวทางการศึกษาชุมชนเป้าหมาย และแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานพัฒนาผู้สูงอายุ เช่น ตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน พระภิกษุ ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 27 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนและหาแนวทางการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม โดยใช้แบบศึกษาแนวทางการศึกษาข้อมูล

พื้นฐานของชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ทดลอง เพื่อดำเนินการศึกษา พัฒนาและจัดกิจกรรมขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล จากข้อมูลพื้นฐานชุมชนเพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนที่เป็นตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ใน 4 พื้นที่ (R2) มีการดำเนินงานดังนี้

1) ปรับปรุงเพิ่มเติมแนวทางการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมโดยนักวิจัยร่วมกับผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการประชุมในขั้นตอนที่ 3) พิจารณาประกอบ

2) ทดลองจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ด้านการมีส่วนร่วม ในพื้นที่ดำเนินการวิจัยทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนในตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน (ภาคเหนือ) ชุมชนในตำบลมาบแค อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (ภาคกลาง) ชุมชนในตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี (ภาคตะวันตก) และชุมชนในตำบลทุ่งตะไคร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดชัยภูมิ (ภาคใต้)

3) นำผู้สูงอายุจาก 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลมาบแค ตำบลวัดแก้ว และตำบลทุ่งตะไคร ไปแลกเปลี่ยนกิจกรรมและเรียนรู้ร่วมกับผู้สูงอายุแห่งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (U3A) ประเทศสิงคโปร์ ร่วมกับนักวิจัยในชุดโครงการ จำนวน 15 คน

4) ประเมินและสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการทดลองกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ ผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานพัฒนาผู้สูงอายุ เช่น ตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน พระภิกษุ ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนและหาแนวทางการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชนและหาแนวทางการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและนำเสนอผลการดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม (D2) มีการดำเนินงานดังนี้

1) สรุปผลการทดลองจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

2) ประชุมคณะผู้วิจัยในชุดโครงการ เพื่อรายงานผลการทดลองจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ผู้เข้าประชุม ประกอบด้วย ที่ปรึกษาโครงการวิจัย คณะผู้วิจัย นักวิจัยในพื้นที่ และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม รวม 33 คน

3) วิพากษ์ผลการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม จากผลการทดลองจัดกิจกรรมในพื้นที่ศึกษาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม

4) นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม และจัดทำร่างแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ครู ผู้นำชุมชน จำนวน 33 คน ด้วยวิธีการประชุม โดยคณะผู้วิจัยและที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมติดตามและประเมินกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมและให้ข้อเสนอแนะตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนร่วมกันระหว่างนักวิจัยในพื้นที่ของแต่ละชุมชน โดยใช้แนวทางการประเมินการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากการติดตามและประเมินกิจกรรมการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมมี 2 ข้อค้นพบสำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม พบว่า

การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถใน 4 พื้นที่ อาจกล่าวได้ว่า “กิจกรรม” เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้เพื่อสนับสนุนและผลักดันให้ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่ม หรือองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินการเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นกิจกรรมขับเคลื่อนชุมชนในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดคณะทำงานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องโดยมีการศึกษาชุมชนทำความเข้าใจบริบทชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และคณะทำงาน มีการทำความเข้าใจร่วมกันถึงแนวคิดการส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ระหว่าง

ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง และกำหนดบทบาทในการดำเนินการร่วมกัน โดยคำนึงถึงการสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด หรือประสบการณ์ของผู้สูงอายุ บริบทของกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ และบริบทชุมชน วิธีการที่นำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน อาจใช้วิธีการประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุและนักวิชาการภายนอก การศึกษาดูงาน การเยี่ยมบ้าน การระดมความคิด เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทบทวนเพื่อกำหนดเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้ทบทวนและกระตุ้นความสนใจเรียนรู้และความสามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของตน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มา กำหนดเป็นเป้าหมายเนื้อหาการเรียนรู้ ครอบคลุมประเด็นการดูแลสุขภาพร่างกายจิตใจ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต และนำไปกำหนดเป็นแนวทางการดำเนินการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ วิธีการที่นำมาใช้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การประชุม การระดมความคิด ควรมีการสรุปและนำเสนอข้อมูลดังกล่าวเพื่อหาข้อสรุปและนำไปสู่การวางแผนการจัดกิจกรรมต่อไป

ขั้นที่ 3 ตัดสินใจและวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างความตระหนักและความรู้สึกร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการกิจกรรมร่วมกัน โดย ใช้วิธีการระดมความคิดเห็น การประชุมนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุ ใช้ปัญหาและความต้องการดังกล่าวเป็นประเด็นหลักในการระดมความคิด และหาข้อสรุปร่วมกัน จากนั้นจึงมีการตัดสินใจกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นและความสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ บทบาทที่ชุมชนคาดหวังกับผู้สูงอายุ และบริบทเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรในชุมชน และที่สำคัญคือให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นวิทยากร เป็นผู้นำกิจกรรมหรือที่ปรึกษาในกิจกรรมที่ถนัดหรือเชี่ยวชาญ รวมทั้งกำหนดให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการจัดการและการดำเนินการอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 4 ดำเนินการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถผู้สูงอายุทั้งผู้ที่เป็นสมาชิก วิทยากร และผู้นำผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ วิธีการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากการสาธิตพร้อมการปฏิบัติ การลงมือทำ การใช้วัสดุจากท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถต่อยอดและเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวัน บรรยากาศการเรียนรู้ควรเน้นบรรยากาศที่เป็นกันเอง สนุกสนานผ่อนคลาย โดยกำหนดให้มีการทบทวน ติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรม ระยะเวลาดำเนินการ ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ ปัญหาหรือความต้องการของผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 5 ติดตามและประเมินผล ให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อการเรียนรู้ นำข้อคิดเห็นที่ได้รับไปสู่การปรับปรุงและวางแผนกิจกรรมต่อไป ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการให้กำลังใจ การเสริมความมั่นใจกับผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอน และควรให้ความสำคัญกับการสร้างความยั่งยืนให้กับการ

ดำเนินงานโดยอาจกำหนดให้มีการเผยแพร่ความสำเร็จ ผลงาน และผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้คนในชุมชนได้รับรู้ เช่น จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็น ความสามารถ ชำนาญ ที่ได้เรียนรู้ ให้กับคนในชุมชน หรือไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่น

2. แนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม
พบว่าแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนชุมชนเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้สูงอายุและระหว่างผู้สูงอายุกับคนในชุมชน ผ่านกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมของกลุ่มเพื่อสร้างโอกาสที่เหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตตามวัยที่สูงขึ้นของผู้สูงอายุ ให้สามารถดูแล/พึ่งตนเองและผู้อื่นได้ ประกอบด้วย 1) กระบวนการขับเคลื่อนชุมชน 2) กลยุทธ์สำคัญ 3) บทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 4) เงื่อนไขของการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) กระบวนการขับเคลื่อนชุมชน เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม
ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

ขั้นที่ 1 กำหนดคณะทำงานและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการศึกษาชุมชนและทำความเข้าใจแนวคิดการส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ มีการสร้างหรือกำหนดคณะทำงาน และกำหนดบทบาทในการดำเนินการร่วมกันวิธีการ เช่น การประชุม การเยี่ยมบ้าน การศึกษาดูงาน การระดมความคิด

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และแนวทางดำเนินกิจกรรม ครอบคลุมประเด็นการดูแลสุขภาพร่างกายจิตใจการมีส่วนร่วม และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต วิธีการ เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การประชุม การระดมความคิด

ขั้นที่ 3 ตัดสินใจและวางแผนการจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นและความสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้สูงอายุ บทบาทที่ชุมชนคาดหวังกับผู้สูงอายุ และบริบทเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรในชุมชน ให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการจัดการและการดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น เป็นวิทยากร เป็นผู้นำกิจกรรม หรือที่ปรึกษาในกิจกรรมที่ถนัดหรือเชี่ยวชาญ วิธีการที่ใช้ในขั้นนี้ คือ การประชุม การระดมความคิดและหาข้อสรุปร่วมกัน

ขั้นที่ 4 ดำเนินการตามแผนที่กำหนด คำนึงถึงความสามารถในการต่อยอดและเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับชีวิตประจำวันได้ วิธีการ เช่น การสาธิตพร้อมการปฏิบัติ การลงมือทำการใช้วัสดุจากท้องถิ่น ในบรรยากาศการเรียนรู้เป็นกันเอง สนุกสนาน ผ่อนคลาย

ขั้นที่ 5 ติดตาม ประเมิน และขยายผลให้มีความสำคัญกับการประเมินเพื่อการเรียนรู้ มีการให้กำลังใจเสริมความมั่นใจกับผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ให้มีความสำคัญกับการสร้างความยั่งยืน โดยอาจกำหนดให้มีการขยายผลการดำเนินงานผ่านการเผยแพร่ความสำเร็จ ผลงาน และผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้คน

ในชุมชนได้รับรู้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ ต่อยอดให้มีการดำเนินงานขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ภายในชุมชนตัวเองหรือขยายผลการดำเนินกิจกรรมให้คงอยู่ต่อไป

2) กลยุทธ์สำคัญ ที่นำมาใช้เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ 3 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่

2.1) เชิญช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน (Volunteering) เป็นจุดเริ่มต้นจากการเชิญชวนผู้สูงอายุที่สนใจ สนใจ และมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนและชักชวนผู้สูงอายุท่านอื่นเข้าร่วมในกิจกรรมต่อไป

2.2) ชวน พบปะ สังสรรค์ เรียนรู้ ดูงาน พุดคุย (Informal Social Participation) เป็นการชักชวนผู้สูงอายุในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด ความสนใจ ในบรรยากาศผ่อนคลาย ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

2.3) เชื่อมสัมพันธ์ในครอบครัว/เพื่อนบ้าน / กลุ่ม / เครือข่าย (Social Connection) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแสดงบทบาทต่าง ๆ ตามความคาดหวังของครอบครัว ชุมชน สังคม ผ่านกิจกรรมที่เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มผู้สูงอายุและกับคนในวัยอื่น ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตนเอง และคนในชุมชนเห็นและยอมรับความสามารถของผู้สูงอายุ

3) บทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัยหลัก นักวิจัยในพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้อง และผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทแตกต่างกันไปตามแต่ละขั้นตอนการขับเคลื่อน ทั้งนี้ในการนำแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนนี้ไปประยุกต์ใช้ ทีมวิจัยหลักอาจเป็นผู้บริหารจากหน่วยงาน/องค์กรนั้น ร่วมกับนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กำหนดแนวทางร่วมกันหรือผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำและได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว มาเป็นผู้ขับเคลื่อนทั้งภายในชุมชนตัวเองและชุมชนใกล้เคียงต่อไป ดังนี้

4) เงื่อนไขของการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

4.1) มีโอกาสพบปะพูดคุย เข้าถึงข้อมูล เล่าสู่กันฟัง รู้สึกผ่อนคลายที่มีการแลกเปลี่ยน พบปะ (Small talk)

4.2) มีเพื่อน มีคนผูกพันใกล้ชิด (Soul mate) กระบวนการขับเคลื่อนทำให้ผู้สูงอายุได้มาปฏิสัมพันธ์กัน ใกล้ชิด ผูกพัน พร้อมดูแลช่วยเหลือ ห่วงใยกันและกันเหมือนเป็นคู่แท้

4.3) มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น (Self-confidence)

4.4) เห็นคุณค่าของตนเองที่มีต่อกลุ่ม ชุมชน (Self-esteem)

ดังนั้นสามารถสรุปแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ได้ดังรูปต่อไปนี้

สังคม ส่งเสริมค่านิยมในการเป็นอาสาสมัครทำงาน เพื่อสาธารณประโยชน์ รวมทั้งให้คนในสังคมมองผู้สูงอายุในทางบวก ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคมและส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง รู้สึกถึงศักยภาพในตนเอง ดังที่ นิรันดร จงวุฒิเวศย์ (2550) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางความคิด จิตใจ อารมณ์ และร่างกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง มีความหมายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม อาจกล่าวได้ว่าการสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพจะเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่จะทำให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ ทั้งนี้จากการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจร่วมกัน สร้างหรือกำหนดคณะทำงาน และกำหนดบทบาทในการดำเนินการร่วมกัน ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ขั้นที่ 3 ตัดสินใจและวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน ขั้นที่ 4 ดำเนินการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน และขั้นที่ 5 ติดตามและประเมินผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทุกขั้นตอนโดยยังคงให้ความสำคัญกับปัญหาความต้องการของตามของผู้สูงอายุ และการพัฒนาความสามารถ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ตามบทบาทที่ชุมชนคาดหวังต่อผู้สูงอายุ สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบ ขึ้นกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ ของงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สิทธิปรีชาชาญ ปนัดดา ปรียทฤม และญาณิศา โชติศคาม (2555) ที่เสนอว่ากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนควรประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างทีมแกนนำ 2) การค้นหาปัญหาและความต้องการ 3) การออกแบบกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดการพัฒนาศักยภาพ การดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในเวทีประชาคมและการประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน วางแผนและดำเนินงานร่วมกันอย่างมีทิศทาง และ 4) กระบวนการพัฒนาข้อตกลงร่วมกันในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่

นอกจากนั้นแล้ว หลังจากศึกษากระบวนการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมแล้ว มีข้อค้นพบที่สะท้อนจากพื้นที่ เช่น

“แต่ก่อนเมื่อนึกถึงคำว่า วิทยากร เราจะมองเป็นเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ พอมาทำวิจัยครั้งนี้ เรา(คนทำงาน และผู้สูงอายุในชุมชน) เริ่มมองว่า ชุมชนเรามีความรู้มากมาย และมีผู้สูงอายุที่พร้อมถ่ายทอด และเรียนเรื่องใกล้ตัว เอามาปรับเหมาะกับเราง่ายขึ้น”

“ได้รับเกียรติจากผู้คนต่าง ๆ ทำให้ชีวิตมีคุณค่า”

“ไม่เคยคิดว่าชีวิตจะมายืน ณ จุดที่ตัวเองมีค่าขนาดนี้ ทุกคนทำให้ผมมีจุดยืนที่สง่างาม”

จากข้อสะท้อนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนชุมชน เช่นเป็น คณะทำงาน ทีมงาน หรือแกนนำขับเคลื่อนใน 3 พื้นที่วิจัย ได้กล่าวถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ว่า การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแสดงความสามารถของตนทั้งในฐานะ วิทยากร ฐานะคณะทำงาน บนฐานของความสนใจ ความสมัครใจที่จะนำความรู้ ความถนัด ประสบการณ์มาทำ ประโยชน์กับกลุ่มชุมชน ทำให้มีความรู้สึกดี มีความสุข ซึ่งจะเห็นได้ว่า “กิจกรรม” เป็นเครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้ เพื่อสนับสนุนและผลักดันให้ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่ม หรือองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินการ เพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนทั้งในฐานะผู้นำ วิทยากร และผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ จิตตภาพ จินตะเกษกรณ์ จิ รารวรรณ มาท้วม และณัฐพงษ์ ณ พัทลุง (2552) ที่กล่าวถึงผู้สูงอายุที่มีศักยภาพโดยพิจารณาจากกิจกรรมที่ ผู้สูงอายุปฏิบัติ ได้แก่ การทำกิจกรรมหรือเป็นผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาและความรู้ของตนสู่บุคคลที่สนใจ การให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งการที่ผู้สูงอายุจะใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขได้นั้น จะต้องพยายามรักษาระดับของกิจกรรมทางสังคมของตนไว้ กิจกรรมและบทบาทใด ๆ ของบุคคลที่ถูกผลักดันให้เลิกกระทำจะต้องมีกิจกรรมใหม่ ๆ มาทดแทน เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีโอกาสได้แสดงศักยภาพของตนเพื่อพัฒนาตนและพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อกลุ่ม องค์กร ชุมชน

1) การนำแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วมไปปรับใช้กับผู้สูงอายุในพื้นที่โดยคำนึงถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว ชุมชน การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นสม่ำเสมอผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถ เรียนรู้ ผักผ่อน และพัฒนาทักษะ ความชำนาญของตนเอง และนาความรู้ ประสบการณ์ที่มีมาถ่ายทอดและ แลกเปลี่ยนกับคนในครอบครัว ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ กลุ่ม หรือชุมชน ในบรรยากาศที่สะดวก สนุกสนาน และ ปลอดภัย

2) การกำหนดแนวทางการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนกิจกรรม ต่าง ๆ ตั้งแต่การสร้างความเข้าใจถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อน ประโยชน์ที่จะได้รับ การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ การวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน การดำเนินการตามแผนที่กำหนดร่วมกัน และการติดตามประเมินผล ที่คำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้สื่อสาร แสดงความสามารถตามบทบาทที่ ผู้สูงอายุคาดหวังต่อตัวเอง ควบคู่ไปกับความคาดหวังของครอบครัวและชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุด้วยภาพลักษณ์เชิง บวกที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1) การให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของผู้สูงอายุ เพื่อการดูแลและพัฒนาตนเอง หรือดูแลช่วยเหลือผู้อื่น โดยคำนึงถึงวิถีชีวิตและความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรม ควบคู่ไปกับการเพิ่มความสามารถในการแสดงบทบาทสอดคล้องกับที่กลุ่มหรือชุมชนคาดหวังต่อผู้สูงอายุ

2) การออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ควรคำนึงถึงการบูรณาการความรู้ ความเชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงาน องค์กรมีอยู่ ควบคู่ไปกับการค้นหาและการพัฒนาความรู้ประสบการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อออกแบบการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อตนเองและความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1) ควรมีการศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ องค์ความรู้ ที่ กลุ่ม ชมรม องค์กรต่าง ๆ ร่วมกันดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถด้านการมีส่วนร่วม ทั้งในชุมชนที่มีบริบทเงื่อนไขใกล้เคียงหรือที่แตกต่างไปจากการวิจัยครั้งนี้

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ ทักษะคติ ค่านิยม หรือแรงจูงใจของผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาคว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางชุมชนสังคมหรือไม่ อย่างไร

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติการ และเงื่อนไขระดับนโยบายที่มีผลต่อการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ

4) ควรมีการศึกษาองค์ความรู้ นวัตกรรมเกี่ยวกับเครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ กลุ่ม ชมรม องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ เพื่อค้นหาแนวทางการประสานงาน การสร้างร่วมมือระหว่างกลุ่ม ชมรม องค์กรต่าง ๆ ที่จะนำมาปรับใช้เป็นแนวปฏิบัติต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร ภายใต้งบอุดหนุนโครงการวิจัย เรื่อง การขับเคลื่อนชุมชนเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสามารถ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- คีรีบุญ จงวุฒิเวศย์. (2553). **รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฐิตาพร จินตะเกษกรณ์ จิราวรรณ มาท่อม และณัฐพงษ์ ณ พัทลุง. (2551). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **แนวคิดและแนวทางการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- เพ็ญจันทร์ สิทธิปรีชาชาญ, ปันตดา ปรียทฤณ, ญานิศา โชติกะคาม. (2555). “กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลมาบแค.” **วารสารพยาบาลทหารบก**. 13(2): 8-16.
- วนิดา ทองปล้อง. (2546). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันดี โภคะกุล. (2549). **นโยบายและมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุในต่างประเทศ**. ใน **เอกสารการประชุมวิชาการประจำปี เรื่อง ผู้สูงอายุไทยในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิพรรณ ปะจวบเหมาะ. (2553). **ภาพรวมประชากรสูงอายุในประเทศไทย**. ใน **การทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2545-2550**. กรุงเทพฯ: บริษัท คิว พี จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

- Cohen, John M. & Uphoff, Norman T. (1977). **Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation**. New York: Cornell University.
- United Nations Population Fund. (2012). **Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge**. New York: United Nations Population Fund (UNFPA).
- World Health Organization. (2002). **Active Ageing: A Policy Framework, Noncommunicable Disease Prevention and Health Promotion, Ageing and Life Course**. Geneva: World Health Organization.

**แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน
ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล**

รุ่งนภา จินโสภา¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน กรณีที่วงเงินงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท ของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การขออนุมัติในหลักการเพื่อดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ขั้นตอนที่ 3 การรายงานขอความเห็นชอบในการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการเบิกจ่าย และจากการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งปัญหาที่สามารถควบคุมได้ และไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้สามารถวิเคราะห์และจำแนกสภาพปัญหาในการดำเนินการออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการวางแผนการจัดหาพัสดุ (2) ปัญหาด้านการดำเนินการจัดหาพัสดุ และ(3) ปัญหาด้านกระบวนการเบิกจ่าย โดยบทความวิชาการนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ต่อไป

คำสำคัญ : จัดซื้อจัดจ้างพัสดุ / ค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

¹ เจ้าหน้าที่, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Procurement Practice Guidelines about Administrative Autonomous University : A Case Study of Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Rungnapa Jensopa¹

Abstract

In this academic article, the author presents the process of procuring supplies related to administrative expenses, especially if the budget limit is not more than 10,000 baht of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University by showing the following procedures, Step 1: Requesting Principal Approval for Procurement of Supplies, Step 2: Procurement Processing on Administrative Expenses, Step 3: Preparation of the Procurement Report, and Step 4: Disbursement Processing.

In addition, the operation of procurement of materials of the type "Administrative expenses" in the past found that both problems can be controlled, and cannot be controlled the authors can divide the problem into three categories: (1) procurement planning problems, (2) procurement operations problems, and (3) disbursement process problems.

Finally, the author presents practical guidelines for the implementation of the Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

Keyword: Public Procurement / Administrative Expenses

---

¹ Officer, Faculty of social sciences and humanities, Mahidol university

บทนำ

องค์กรที่สามารถปรับตัวให้ผ่านวิกฤตการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมักจะเป็นองค์กรที่มีลักษณะของการบริหารงานแบบยืดหยุ่น (Organizational Resilience) การจะเป็นองค์กรที่มีลักษณะยืดหยุ่นนั้นจะต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบในด้านการบริหารงานให้เกิดความคล่องตัว สอดรับกับความกล้าตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะหากองค์กรที่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีกฎระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดแล้ว มักจะตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งล่าช้า เพราะการเบิกจ่ายเงินงบประมาณมีความเข้มงวดซับซ้อน หลายต่อหลายครั้งจึงมักจะเห็นว่าภาครัฐไม่ค่อยใส่ใจในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ซึ่งเป็นเพราะการจะทำโครงการฝึกอบรมพัฒนาคนนั้นเป็นเรื่องที่ยุ่ยยากในทางปฏิบัติ อีกทั้งงบประมาณต้องผ่านความเห็นชอบหลายขั้นตอน และมีขั้นตอนการดำเนินงานโครงการที่ต้องเป็นไปตามระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอีกด้วย

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (Public Procurement) ถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐเพราะเป็นกระบวนการที่ผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและสนับสนุนให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐครอบคลุมในเรื่องของการกำหนดกลยุทธ์ การวางแผนเตรียมความพร้อมในการจัดหา การดำเนินการจัดหา การบริหารสัญญา การตรวจรับมอบงาน การควบคุม การบำรุงรักษา ตลอดจนการจำหน่ายพัสดุออกจากบัญชี โดยกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐถูกพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552)

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการออกพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาใช้เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยที่ผ่านมามีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างต้องดำเนินการด้วยวิธีการที่ถูกระบุไว้ภายใต้พระราชบัญญัติฯ ระเบียบกระทรวงการคลัง และกฎกระทรวงดังกล่าว ไม่ว่าจะเงินงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างจะมากน้อยเพียงใดก็ตาม ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัว และเกิดความล่าช้า คณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐกรมบัญชีกลาง จึงได้มีแนวทางในการปฏิบัติการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน โดยครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการประชุมของหน่วยงานรัฐ โดยได้ยกเว้นการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ข้อ 22 วรรคหนึ่ง และกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับกรณีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุครั้งหนึ่งมีวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุไปก่อน และรีบรายงานขอความเห็นชอบ พร้อมมีหลักฐานการจัดซื้อจัดจ้างประกอบ เสนอต่อหัวหน้างานของรัฐภายใน 5 วันทำการ ถัดไป เมื่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ถือว่ารายงานขอความเห็นชอบดังกล่าวเป็นหลักฐานในการตรวจรับพัสดุโดยอนุโลม เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนในการดำเนินการ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) มีพันธกิจเพื่อให้บริการในด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ มีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน เป็นจำนวนมาก เพื่อนำมาตอบสนองให้คณะฯ สามารถดำเนินการทำหน้าที่ตามพันธกิจได้อย่างสมบูรณ์ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม ฝึกอบรม หรือสัมมนา ค่ารับรองและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องในการรับรองบุคคลภายนอก ค่ากระเช้าของขวัญ กระเช้าผลไม้ ช่อดอกไม้ ค่าของขวัญหรือของชำร่วยเพื่อร่วมแสดงความยินดี หรือเนื่องในโอกาสเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น รายการค่าใช้จ่ายดังกล่าวส่วนมากจะมีงบประมาณในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างไม่เกิน 10,000 บาท ดังนั้นจากประกาศของคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ คณะฯ จึงได้มีการกำหนดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติในการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานที่วงเงินงบประมาณครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของประกาศดังกล่าว

บทความทางวิชาการเรื่องแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กรณีศึกษา: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน วิเคราะห์สภาพปัญหาที่พบในการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน และเพื่อเสนอแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน กรณีที่วงเงินงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท ของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

นิยามค่าใช้จ่ายในการบริหารงานที่ไม่ต้องทำรายงานขอซื้อหรือขอจ้าง

โดยปกติแล้วค่าใช้จ่ายในการบริหารงานจะต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง พ.ศ. 2560 ข้อ 22 ซึ่งจะต้องจัดทำรายงานขอซื้อหรือขอจ้างเสนอหัวหน้าหน่วยงานของรัฐเพื่อขอความเห็นชอบ

ตามหนังสือด่วนที่สุด กค(กวจ) 0405.2/ว 119 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2561 ได้ระบุรายการค่าใช้จ่ายในการบริหารงานที่มีจำนวน 15 รายการ ให้ยกเว้นไม่ต้องทำรายงานขอซื้อหรือขอจ้าง ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง พ.ศ. 2560 ข้อ 22 ซึ่งรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุ พ.ศ. 2560

ลำดับที่	รายการ
1	ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการระหว่างการรับเสด็จ หรือเกี่ยวเนื่องกับการรับเสด็จ ส่งเสด็จพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระบรมวงศานุวงศ์
2	ค่าพานพุ่มดอกไม้ พานประดับพุ่มดอกไม้ พานพุ่มเงินพุ่มทอง กรวยดอกไม้พวงมาลัย ช่อดอกไม้ กระเช้าดอกไม้ หรือพวงมาลา สำหรับวางอนุสาวรีย์ หรือใช้ในการจัดงานการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่างๆ ค่าหรีดหรือพวงมาลา
3	ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมราชการ สัมมนา จัดงาน รวมถึงการประชุมราชการทางไกลผ่านดาวเทียมตามที่จำเป็น
4	ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกที่มอบให้ชาวต่างประเทศ กรณีเดินทางไปราชการต่างประเทศชั่วคราว กรณีชาวต่างประเทศเดินทางมาประเทศไทย ในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกที่มอบให้กรณีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐหรือกรณีการเยี่ยมชมหน่วยงานของรัฐในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม
5	ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกเพื่อแสดงความยินดีหรือเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ ในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม
6	ค่าโล่ ใบประกาศเกียรติคุณ ค่ากรอบใบประกาศเกียรติคุณ ของขวัญ ของรางวัล ของที่ระลึก สำหรับข้าราชการ ลูกจ้างประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐที่เกษียณอายุ หรือผู้ให้ความช่วยเหลือหรือควรได้รับการยกย่องจากราชการ
7	ค่าใช้จ่ายในการประดับ ตกแต่งอาคารสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ
8	ค่าบริการ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการกำจัดแมลง แมง หนู หรือสัตว์ที่อาจเป็นพาหะนำโรคร้ายมาสู่คน และให้หมายความรวมถึงการจัดซื้อโรคหรือเชื้อราตามหน่วยงานของรัฐหรือบ้านพักที่ทางราชการจัดไว้ให้
9	ค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหารสำหรับผู้ป่วยสามัญ ผู้ป่วยโรครื้อนของสถานบริการของหน่วยงานของรัฐ หรือสำหรับผู้ถูกควบคุม คุมขัง กักขัง คุมความประพฤติ หรือผู้ที่ถูกใช้มาตรการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรืออาหาร นม อาหารเสริมสำหรับเด็กที่อยู่ในสงเคราะห์ของทางราชการ หรือหน่วยงานของทางราชการ
10	ค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิก หรือการจัดซื้อหนังสือ จุลสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในราชการโดยส่วนรวม
11	ค่าบริการในการจำกัดสิ่งปฏิกูล จัดเก็บขยะของหน่วยงานของรัฐ ค่าบริการในการจำกัดสิ่งปฏิกูลบ้านพักของทางราชการกรณีไม่มีผู้พักอาศัย

ลำดับที่	รายการ
12	ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดจากการใช้พัสดุที่ยืมจากหน่วยงานอื่น เพื่อใช้ในการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานกรณีจำเป็นเร่งด่วนเป็นการชั่วคราว
13	ค่าวัสดุที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน
14	ค่ารับรองและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องในการรับรองบุคคลภายนอก
15	ค่าน้ำดื่ม

ที่มา : จาก หนังสือด่วนที่สุด กค(กวจ) 0405.2/ว 119 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2561

และในหนังสือเวียน ว 119 ดังกล่าว ยังระบุถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่ต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้าง พ.ศ. 2560 มีจำนวน 15 รายการ ซึ่งเป็นค่าอาหารว่างเครื่องดื่ม ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ค่าสมาชิก ค่าพาหนะ ค่าตรวจร่างกาย ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าสาธารณูปโภค และค่าตอบแทนวิทยากร รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ไม่ใช้การจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุ พ.ศ. 2560

ลำดับที่	รายการ
1	ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม ค่าอาหารในกรณีที่มีการประชุมคาบเกี่ยวมื้ออาหาร ค่าตอบแทนวิทยากรทั้งภายในและภายนอก และค่าเช่าที่พัก สำหรับการจัดประชุมราชการและให้หมายความรวมถึงประชุมราชการทางไกลผ่านดาวเทียม การจัดสัมมนา การจัดงานทั้งในและนอกสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ
2	ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มสำหรับกรณีหน่วยงานอื่นหรือบุคคลภายนอกเข้าดูงาน หรือเยี่ยมชมหน่วยงานของรัฐ หรือกรณีการตรวจเยี่ยมหรือตรวจราชการตามภารกิจปกติของบุคคลภายในหน่วยงานของรัฐ การแลกเปลี่ยนของหน่วยงานของรัฐ การมอบเงินหรือสิ่งของบริจาค
3	ค่าธรรมเนียมในการคืนบัตร เปลี่ยนบัตรโดยสารพาหนะในการเดินทางไปราชการ หรือค่าบัตรโดยสารที่ไม่สามารถคืนหรือเปลี่ยนแปลงได้กรณีเลื่อนการเดินทางไปราชการ กรณีหน่วยงานของรัฐสั่งให้งดหรือเลื่อนการเดินทางไปราชการ และให้รวมถึงกรณีเหตุสุดวิสัยอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถเดินทางได้ ทั้งนี้ ต้องมิได้เกิดจากตัวผู้เดินทางเป็นเหตุ
4	ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายค่าธรรมเนียมธนาคารเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินเพื่อความสะดวกของส่วนราชการที่มีค่าใช้จ่ายเป็นการร้องขอของผู้มีสิทธิรับเงิน
5	ค่าบริการอินเทอร์เน็ตของผู้เดินทางไปราชการเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

ลำดับที่	รายการ
6	ค่าผ่านทางด่วนพิเศษ ค่าบริการจอดรถในการเดินทางไปปฏิบัติราชการ สำหรับรถยนต์ของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐตามระเบียบว่าด้วยรถราชการหรือระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานของรัฐซึ่งหน่วยงานของรัฐได้มาโดยวิธีการซื้อ การยืม หรือการบริจาค หรือได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศและขึ้นทะเบียนเป็นครุภัณฑ์ของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐนั้น การเช่า หรือรถส่วนตัวของข้าราชการหรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐผู้เลือกรับเงินค่าตอบแทนเหมาะสมจ่ายแทนการจัดการรถประจำตำแหน่งสำหรับราชการผู้มีสิทธิได้รับรถประจำตำแหน่งที่ได้จัดหามาใช้ในการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานของหน่วยงาน
7	ค่าพาหนะกรณีได้รับมอบหมายให้เดินทางไปปฏิบัติราชการ ซึ่งหน่วยงานของรัฐไม่สามารถจัดรถยนต์ส่วนกลางได้
8	ค่าตรวจสอบเพื่อการรับรองระบบการทำงานหรือมาตรฐานการทำงาน
9	ค่าระวาง บรรทุก ขนส่งหรือพัสดุภัณฑ์ของหน่วยงานของรัฐ ยกเว้น ค่าระวาง บรรทุก ขนส่งพัสดุ หรือพัสดุภัณฑ์ในการฝึกอบรม การจัดงานและการประชุมระหว่างประเทศ
10	ค่าตรวจร่างกายของบุคลากรเพื่อตรวจหาสารกัมมันตภาพรังสี และเชื้อเอชไอวีจากการปฏิบัติงานตามภารกิจปกติ และไม่ถือเป็นสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำหรือ พนักงานของหน่วยงานของรัฐที่จะใช้สิทธิเบิกจ่ายตามกฎหมายเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล
11	ค่าตรวจร่างกายของบุคลากรเพื่อตรวจหาสารกัมมันตภาพรังสี และเชื้อเอชไอวีจากการปฏิบัติงานตามภารกิจปกติ และไม่ถือเป็นสวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำหรือ พนักงานของหน่วยงานของรัฐที่จะใช้สิทธิเบิกจ่ายตามกฎหมายเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล
12	ค่าสาธารณูปโภค เช่น - ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ ค่าโทรศัพท์ ของหน่วยงานของรัฐและบ้านพักราชการ - ค่าบริการไปรษณีย์ ค่าฝากไปรษณีย์ ค่าบริการไปรษณีย์ตอบรับ ค่าดวงตราไปรษณีย์ หรือค่าเช่าตู้ไปรษณีย์ - ค่าธรรมเนียมธนาคารที่เกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงินเพื่อความสะดวกของส่วนราชการที่มีใช้เป็นการร้องขอของผู้มีสิทธิรับเงิน
13	การบริจาคหรือการดำเนินการเพื่อการกุศล เช่น บัตรการกุศล
14	ค่าสมาชิกหรือค่าบำรุงประจำปีของสถาบัน องค์กร หรือสโมสรต่าง ๆ
15	ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าตอบแทนในการจ้างให้บริการสนทนากา หรือค่าตอบแทนอื่นในลักษณะเดียวกัน

ที่มา: จาก หนังสือด่วนที่สุด กค(กวจ) 0405.2/ว 119 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2561

กล่าวโดยสรุป หนังสือเวียน ว 119 เป็นแนวทางในการปฏิบัติการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน โดยครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการประชุมของหน่วยงานรัฐ โดยได้ยกเว้นการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ข้อ 22 วรรคหนึ่ง และกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับกรณีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุครั้งหนึ่งมีวงเงินไม่เกิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) ให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุไปก่อน และรีบรายงานขอความเห็นชอบ พร้อมมีหลักฐานการจัดซื้อจัดจ้างประกอบ เสนอต่อหัวหน้างานของรัฐภายใน 5 วันทำการถัดไป เมื่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ถือว่ารายงานขอความเห็นชอบดังกล่าวเป็นหลักฐานในการตรวจรับพัสดุโดยอนุโลม เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ลดขั้นตอนในการดำเนินการ

การวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

ตามที่คณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการจัดประชุมของหน่วยงานภาครัฐ โดยได้กำหนดประเภทค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ระเบียบกระทรวง กฏกระทรวง และประกาศที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฯ ที่มีวงเงินจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนั้นจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของคณะฯ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การขออนุมัติในหลักการเพื่อดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

ในการดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานต้องได้รับความเห็นชอบก่อนการดำเนินการจัดหาพัสดุ ไม่ว่าจะเป็นการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุเพื่อใช้ในการฝึกอบรม การจัดงาน หรือการจัดประชุม ในการจัดทำหนังสือเพื่อขออนุมัติในหลักการนั้น ผู้เป็นเจ้าของโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายควรพิจารณาวางแผนว่าต้องการจัดหาพัสดุใดบ้างเพื่อใช้ในการประกอบการจัดกิจกรรม และควรเขียนรายละเอียดการจัดหาพัสดุเพื่อประกอบการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงานขั้นต่อไปควรเขียนรายละเอียดประกอบพร้อมเหตุผลในการจัดซื้อจัดจ้างว่าใช้เพื่องานใด เช่น จัดทำโล่ประกาศเกียรติคุณเพื่อใช้มอบในพิธีมุทิตาจิตแก่ผู้เกษียณอายุราชการ เป็นต้น ควรระบุคุณลักษณะเฉพาะของพัสดุ และจำนวนที่ต้องการจัดซื้อจัดจ้าง นอกจากนี้ควรระบุวงเงินงบประมาณที่ต้องการจัดหาพัสดุในครั้งนั้นว่าเกิน 10,000 บาท หรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

หลังจากที่ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการจัดกิจกรรม หรือดำเนินการจัดซื้อจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานแล้ว โดยอาจจะเป็นค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน หรือการจัดประชุมต่าง ๆ สิ่งที่ต้องตรวจสอบก่อนดำเนินการจัดหาพัสดุคือ รายการพัสดุดังกล่าวเป็นรายการที่ต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และวงเงินงบประมาณในการจัดหาพัสดุนั้น

นั้นเกิน 10,000 บาท หรือไม่ หากเป็นรายการที่ต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติฯ และวงเงินงบประมาณในการจัดหาพัสดุครั้งนั้นไม่เกิน 10,000 บาท เจ้าของโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายสามารถดำเนินการจัดหาพัสดุตามรายการที่ได้รับอนุมัติในหลักการได้เลย การทำเช่นนี้จะช่วยลดระยะเวลาในการสืบราคาเนื่องจากผู้ที่จัดซื้อสามารถหาร้านค้าที่มีพัสดุดตรงตามความต้องการและดำเนินการจัดซื้อ อีกทั้งยังเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกระหว่างผู้จัดซื้อกับเจ้าหน้าที่พัสดุ ทำให้ผู้จัดซื้อได้พัสดุดตรงตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานขอความเห็นชอบในการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

เจ้าของโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดหาพัสดุ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเก็บหลักฐานการจัดหาพัสดุ เช่น ใบเสร็จ เป็นต้น เพื่อนำไปประกอบการเบิกจ่ายและใช้ประกอบการพิจารณาให้ความเห็นชอบ ในขั้นตอนนี้ผู้จัดหาพัสดุต้องจัดทำหนังสือรายงานขอความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจซึ่งเป็นไปในรูปแบบฟอร์มขออนุมัติจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับการบริหารงาน ไม่เกิน 10,000 บาท แบบฟอร์มดังกล่าวจะประกอบไปด้วยรายละเอียดของพัสดุที่จัดหา วงเงินที่จัดหาพัสดุ และผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้บริการจัดหาพัสดุ ต้องมีรายละเอียดของเล่มที่ เลขที่ และวันที่ในใบส่งของหรือใบเสร็จรับเงิน โดยต้องดำเนินการภายใน 5 วันทำการ หลังจากการจัดโครงการหรือการจัดหาพัสดุเสร็จสิ้น ตัวอย่างเช่น หากโครงการจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-2 สิงหาคม ผู้จัดซื้อต้องทำหนังสือให้งานพัสดุไม่เกินวันที่ 7 สิงหาคม เพื่อเจ้าหน้าที่พัสดุจะได้ตรวจสอบความถูกต้องของการจัดหาพัสดุว่ารายละเอียด คุณลักษณะ และราคาของพัสดุเป็นไปตามที่ได้รับอนุมัติในหลักการ และหลักฐานการจัดหาพัสดุหรือไม่ จึงจะเสนอให้ผู้มีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบในการจัดหาพัสดุต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการเบิกจ่าย

เมื่อรายงานความเห็นชอบผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจให้จัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานแล้วสามารถนำรายการดังกล่าวไปเบิกจ่ายได้เลย โดยให้ถือว่ารายงานความเห็นชอบฉบับดังกล่าวใช้เป็นหลักฐานในการตรวจรับพัสดุโดยอนุโลม ที่เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานโดยครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการจัดประชุม

กรณีศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นมีทั้งปัญหาที่สามารถควบคุมได้ และไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้สามารถวิเคราะห์และจำแนกสภาพปัญหาในการดำเนินการออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ปัญหาด้านการวางแผนการจัดหาพัสดุ (2) ปัญหาด้านการดำเนินการจัดหาพัสดุ และ (3) ปัญหาด้านกระบวนการเบิกจ่าย โดยขอยกตัวอย่างกรณีศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาด้านการวางแผนการจัดหาพัสดุ เป็นปัญหาที่เกิดจากเจ้าของโครงการหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้จัดหาพัสดุเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมฝึกอบรม การจัดงาน หรือการจัดประชุม ไม่มีการ

วางแผนจัดหาพัสดุหรือไม่ดำเนินการจัดหาพัสดุตามแผนที่ได้ตั้งไว้ ทำให้การกำหนดรายละเอียดคุณลักษณะความต้องการพัสดุ ในขั้นตอนขออนุมัติในหลักการกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบันไม่ตรงกัน ไม่ทราบว่าพัสดุนิดใดมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้งาน ไม่สามารถประมาณการจำนวนพัสดุที่ต้องการได้ หรือการจัดกิจกรรมมีความจำเป็นต้องจัดหาพัสดุที่เร่งด่วน ถูกฉิน โดยต้องการพัสดุที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ในตอนนั้น จึงทำให้รายการพัสดุบางรายการไม่สามารถขออนุมัติในหลักการจัดหาไว้ล่วงหน้าก่อนการจัดกิจกรรม ส่งผลให้พัสดุที่ได้ อาจมีลักษณะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการใช้ หรือมีราคาไม่เหมาะสม มีราคาขบประมาณที่สูงเกินกว่าที่ได้รับอนุมัติ ถือเป็นการจัดซื้อนอกแผน และอาจไม่ทันเวลาในการดำเนินงาน

2. ปัญหาด้านการดำเนินการจัดหาพัสดุ ยังเกิดความสับสนและไม่เข้าใจ ไม่สามารถแยกแยะรายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ว่ารายการใดจำเป็นต้องดำเนินการ จัดซื้อจัดจ้างพัสดุตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 หรือไม่ นอกจากนี้ผู้ต้องการใช้พัสดุนอกความต้องการในการใช้พัสดุแต่ไม่ระบุรายละเอียดของพัสดุที่ต้องการให้ชัดเจน หรือมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของพัสดุ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการจัดหาพัสดุได้ทันที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ อีกทั้งในบางรายการที่ต้องการจัดหาพัสดุที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ทำให้ระยะเวลาในการสืบราคาลดลง อาจมีร้านค้าในบางจังหวัดที่มีพัสดุที่ต้องการและราคาถูกกว่า แต่หากนับรวมระยะเวลาขนส่งจะทำให้ไม่ทันต่อการใช้งาน จึงต้องเลือกร้านค้าที่มีพัสดุในบริเวณใกล้กับคณะฯ ซึ่งอาจมีราคาสูงกว่า แต่สามารถใช้ได้ทันตามระยะเวลาที่ต้องการ หรือเมื่อต้องการพัสดุที่เร่งด่วนอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในคุณลักษณะของพัสดุที่จัดหากับความต้องการไม่ตรงกัน

3. ปัญหาด้านกระบวนการเบิกจ่าย เมื่อผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดหาพัสดุดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วไม่ส่งรายงานเพื่อขอความเห็นชอบภายในระยะเวลาที่กำหนด ทำให้การดำเนินการในขั้นตอนการเบิกจ่ายล่าช้า และหลักฐานประกอบการเบิกจ่ายไม่ถูกต้องครบถ้วนตามข้อกำหนดในการใช้เป็นเอกสารหลักฐานประกอบการเบิกจ่าย

แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

จากการที่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน และการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า ถึงแม้จะมีขั้นตอนที่ระบุไว้อย่างเฉพาะเจาะจงแต่บุคลากรยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติเพื่อจัดหาพัสดุ ส่งผลให้เกิดปัญหาในบางขั้นตอน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกเช่น นโยบายการจัดหาพัสดุ ระยะเวลาการจัดหาพัสดุ ราคาที่เปลี่ยนแปลงไปตามราคาตลาด เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่เพื่อให้การปฏิบัติงานในการจัดหาพัสดุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยขอยกตัวอย่างรายการค่าใช้จ่ายในการบริหารงานตามรูปแบบต่างๆ ภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุ พ.ศ. 2560 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงยกตัวอย่างรายการค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุ พ.ศ. 2560

ลำดับที่	รายการ	ตัวอย่าง
1	ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการระหว่างกรับเสด็จ หรือ เกี่ยวเนื่องกับการรับเสด็จ ส่งเสด็จพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระบรมวงศานุวงศ์	เช่น วัสดุอุปกรณ์ ของใช้ส่วนพระองค์ ในห้องที่ประทับ
2	ค่าพานพุ่มดอกไม้ พานประดับพุ่มดอกไม้ พานพุ่มเงินพุ่มทอง กรวยดอกไม้พวงมาลัย ช่อดอกไม้ กระเช้าดอกไม้ หรือพวงมาลา สำหรับวางอนุสาวรีย์ หรือใช้ในการจัดงานการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่าง ๆ ค่าหรีดหรือพวงมาลา	ค่าหรีด หรือพวงมาลา สำหรับสักการะศพ ให้เบิกจ่ายในนามของส่วนราชการเป็นส่วนรวม เฉพาะสักการะศพผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นผู้เคยทำประโยชน์ให้แก่ประเทศหรือส่วนราชการจนเป็นที่ประจักษ์ชัด
3	ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมราชการ สัมมนา จัดงาน รวมถึงการประชุมราชการทางไกลผ่านดาวเทียม ตามที่จำเป็น	เช่น ค่าเช่าสถานที่อบรม ค่าเช่ารถ ค่ากระเป่า ค่าเอกสารและอุปกรณ์เครื่องเขียน ค่าดอกไม้ ค่าตกแต่งสถานที่ ค่าป้ายไวเนล ค่าของที่ระลึกวิทยากร
4	ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกที่มอบให้ชาวต่างประเทศ กรณีเดินทางไปราชการต่างประเทศชั่วคราว กรณีชาวต่างประเทศเดินทางมาประเทศไทย ในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกที่มอบให้กรณีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐหรือกรณีการเยี่ยมชมหน่วยงานของรัฐในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม	เช่น ของขวัญของที่ระลึก ของหน่วยงานที่จัดทำขึ้น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะหน่วยงาน
5	ค่าของขวัญหรือของที่ระลึกเพื่อแสดงความยินดีหรือเนื่องในเทศกาลต่างๆ ในนามของหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนรวม	เช่น กระเช้าของขวัญ กระเช้าผลไม้ กระเช้าดอกไม้ ช่อดอกไม้ ของชำร่วย
6	ค่าโล่ ใบประกาศเกียรติคุณ ค่ากรอบใบประกาศเกียรติคุณ ของขวัญ ของรางวัล ของที่ระลึก สำหรับข้าราชการ ลูกจ้างประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐที่	เช่น พระบรมรูปหล่อ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก มอบให้เนื่องจากเกษียณอายุราชการ หรือได้รับรางวัลพนักงานดีเด่นประจำปี

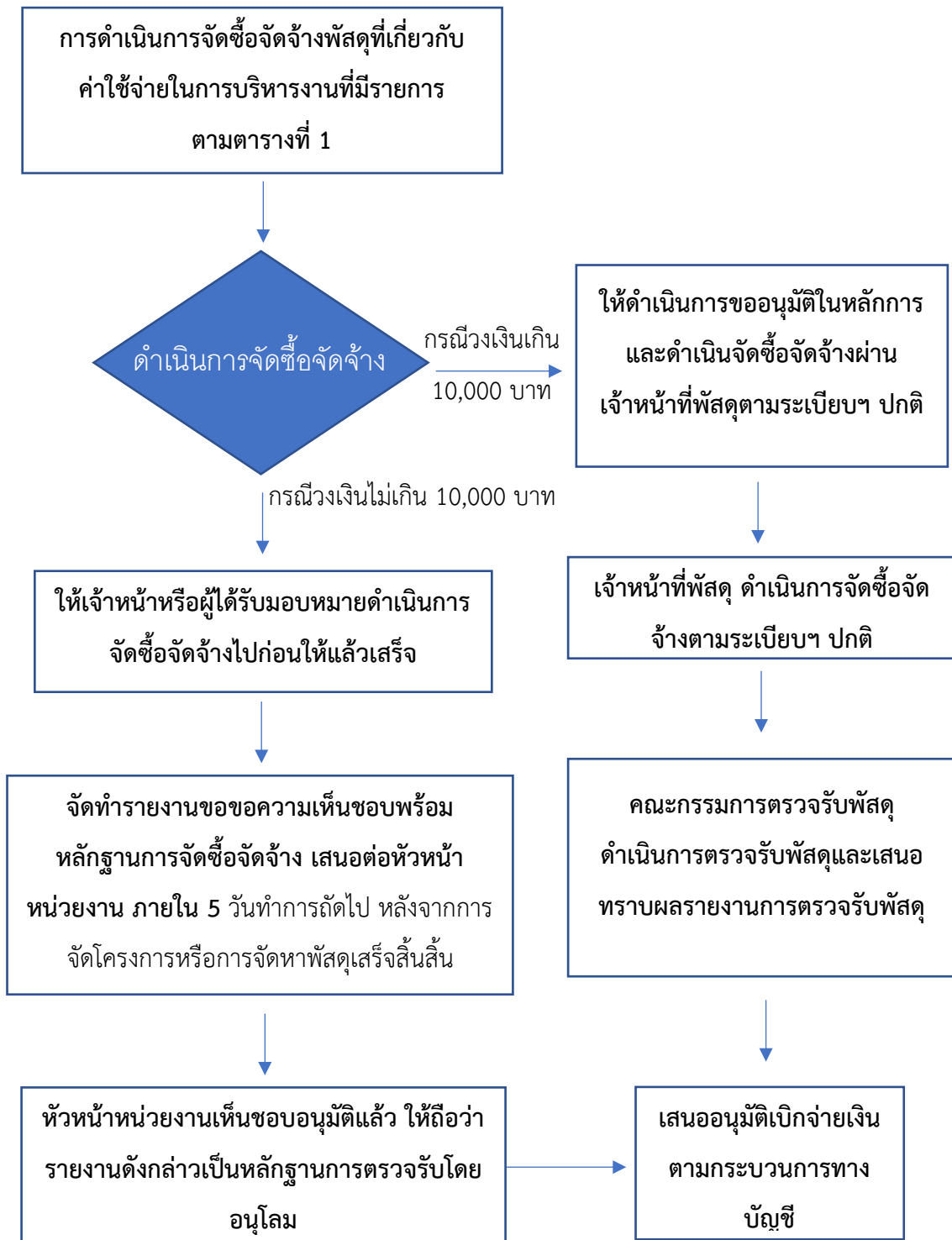

ลำดับที่	รายการ	ตัวอย่าง
	เกษียณอายุ หรือผู้ให้ความช่วยเหลือหรือควรได้รับการยกย่องจากราชการ	
7	ค่าใช้จ่ายในการประดับ ตกแต่งอาคารสถานที่ของหน่วยงานของรัฐ	เช่น ค่าจ้างประดับผ้าจับจีบประดับดอกไม้สด เนื่องจากวันสำคัญตามประกาศ
8	ค่าบริการ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการกำจัดแมลง หนู หรือสัตว์ที่อาจเป็นพาหะนำโรคร้ายมาสู่คน และให้หมายความรวมถึงการกำจัดเชื้อโรคหรือเชื้อราตามหน่วยงานของรัฐหรือบ้านพักที่ทางราชการจัดไว้ให้	เช่น งานจ้างเหมาบริการ กำจัด มด แมลง ปลวก หนู
9	ค่าใช้จ่ายในการจัดหาอาหารสำหรับผู้ป่วยสามัญ ผู้ป่วยโรคเรื้อนของสถานบริการของหน่วยงานของรัฐ หรือสำหรับผู้ถูกควบคุม คุมขัง กักขัง คุมความประพฤติ หรือผู้ที่ถูกใช้มาตรการอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด หรืออาหาร นม อาหารเสริมสำหรับเด็กที่อยู่ในสงเคราะห์ของทางราชการหรือหน่วยงานของทางราชการ	เช่น จัดทำอาหารสำหรับผู้ป่วยโควิด ในโรงพยาบาลสนาม ที่หน่วยงานของรัฐจัดให้มีบริการ
10	ค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิก หรือการจัดซื้อหนังสือ จุลสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในราชการโดยส่วนรวม	เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน ค่าสมาชิกนิตยสารให้ความรู้เพื่อประกอบการทำงาน รายปักษ์ รายเดือน
11	ค่าบริการในการกำจัดสิ่งปฏิกูล จัดเก็บขยะของหน่วยงานของรัฐ ค่าบริการในการกำจัดสิ่งปฏิกูลบ้านพักของทางราชการกรณีไม่มีผู้พักอาศัย	เช่น ค่าจ้างดูดไขมันศูนย์อาหาร, ค่าดูดสิ่งปฏิกูลในบ่อเกอะ , ค่าจ้างกำจัดขยะติดเชื้อขยะอิเล็กทรอนิกส์
12	ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการใช้พัสดุที่ยืมจากหน่วยงานอื่น เพื่อใช้ในการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานกรณีจำเป็นเร่งด่วนเป็นการชั่วคราว	ค่าวัสดุที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ค่าจ้างขนย้ายพัสดุ ค่ารถยกสินค้า
13	ค่าวัสดุที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน	เช่น ค่าวัสดุสำนักงาน สำหรับใช้จัดกิจกรรม
14	ค่ารับรองและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องในการรับรองบุคคลภายนอก	เช่น ค่ายานพาหนะสำหรับ รับ ส่ง บุคคลภายนอก
15	ค่าน้ำดื่ม	น้ำดื่มอย่างเดียวเท่านั้น ไม่รวมถึง เครื่องดื่ม ที่ให้ความสดชื่น เครื่องดื่มบำรุงกำลัง เช่น น้ำอัดลม M150

บทสรุป

ภาพที่ 1 แสดงผังการดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

จากภาพที่ 1 แสดงการดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานต้องได้รับความเห็นชอบก่อนการดำเนินการจัดหาพัสดุ ผู้เป็นเจ้าของโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างต้องพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่ได้รับอนุมัติ หากค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกกำหนดอยู่ในรายการ ตามตารางที่ 1 และมีวงเงินการจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท ผู้เป็นเจ้าของโครงการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายสามารถดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้ทันที โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า โปร่งใส คุณภาพ เป็นสำคัญ เมื่อดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเรียบร้อยแล้ว ให้จัดทำรายงานขอความเห็นชอบพร้อมหลักฐานการจัดซื้อจัดจ้าง เสนอต่อหัวหน้าหน่วยงาน ภายใน 5 วันทำการถัดไป หลังจากการจัดโครงการหรือการจัดหาพัสดุเสร็จสิ้น เมื่อหัวหน้าส่วนงานเห็นชอบอนุมัติเรียบร้อยแล้ว ให้ถือว่ารายงานดังกล่าวเป็นหลักฐานการตรวจรับโดยอนุโลม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) จัดอบรมชี้แจงการใช้แบบฟอร์ม ขออนุมัติจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับการบริหารงาน ไม่เกิน 10,000 บาท ให้แก่เจ้าหน้าที่หรือผู้ได้รับมอบหมาย
- 2) จัดทำความเข้าใจและคำอธิบาย ขยายความค่าใช้จ่ายที่เข้ากระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 โดยแยกตามตารางที่ 1
- 3) จัดทำขั้นตอนการทำงานและการเสนอขออนุมัติ ให้กับผู้จัดทำโครงการให้รับทราบ เพื่อป้องกันการจัดทำเอกสารที่ผิดพลาด ลดระยะเวลาการจัดส่งเอกสารที่ซับซ้อน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐควรนำแนวทางการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงานนี้ ไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินการขออนุมัติในหลักการเพื่อดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน การดำเนินการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน การรายงานขอความเห็นชอบในการจัดหาพัสดุเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน
- 2) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐควรยึดถือปฏิบัติตามแนวทางกำหนดรายการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในบทความนี้ว่ารายการใดต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุ พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ. 2552. คู่มือคำอธิบายตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 สำหรับส่วนราชการระดับกรม. สำนักงาน ก.พ.ร.. กรุงเทพมหานคร. ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560. 134 (24ก), น.13-54
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560. 134 (210ง), น.15-22
- กรมบัญชีกลาง. 2561. แนวทางการปฏิบัติในการดำเนินการจัดหาพัสดุที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการประชุมของหน่วยงานของรัฐ.(ที่ กค(กวจ)0405.2/ว119).

**ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผล
การบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา:
กรณีศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ**

จุฑามาศ พูลมี¹
ศิริพร แยมินิล²
กมลพร สอนศรี³
กฤษณ์ รักษาติเจริญ⁴

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ ในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยนี้ คือ หน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ สามารถนำข้อมูลวิจัยมาใช้ส่งเสริมให้เกิดการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับหน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนได้อย่างถูกต้อง ตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมเข้าร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สอดคล้องและเป็นไปในกรอบทิศทางเดียวกัน สถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง นำผลวิจัยมาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลสัมฤทธิ์ที่ได้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และนโยบายสำคัญของรัฐบาลต่อไปให้เกิดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ในศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลแบบก้าวกระโดด ตลอดจนรองรับผลกระทบจากพลวัตของกระบวนการโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ : ความรู้ / การบริหารจัดการทางการเงิน / การบริหารจัดการองค์กร / ประสิทธิภาพ
การบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ) มหาวิทยาลัยมหิดล

² รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

⁴ รองศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

THE RELATIONSHIP BETWEEN KNOWLEDGE, FINANCIAL MANAGEMENT,
ORGANIZATIONAL ADMINISTRATION, AND EFFECTIVENESS OF INTEGRATED BUDGET
MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS:
A CASE STUDY OF RAJABHAT UNIVERSITY GROUP

JUTHAMAS POONMEE¹

SIRIPORN YAMNILL²

GAMOLPORN SONSRI³

KRISH RUGCHATJAROEN⁴

ABSTRACT

The purpose of this research to study the relationship between knowledge, financial management, and organizational administration, and effectiveness integrated budget management.

This research aimed to be a tool for government institutions which involve in the integrated budget management, to build a better understanding with their partnership and lead all stakeholders to reach the same strategic goal. It is also intended to be a ground for 38 higher education institutions and Rajabhat Universities to build on in order to drive national strategies and government policy to create tangible result. Other institutions are also able to apply the research finding to prepare for the changes in the 21st century, as well as fast technological advancement and globalization, in order to be adaptive to the dynamic situation.

KEY WORDS: BODY OF KNOWLEDGE/ FINANCIAL MANAGEMENT/
ORGANIZATIONAL ADMINISTRATION/ EFFECTIVENESS OF INTEGRATED
BUDGET MANAGEMENT

---

¹ Graduate Student, M.P.A. (PUBLIC POLICY AND PUBLIC MANAGEMENT), Mahidol University

² ASSOC. PROF, Advisor, Faculty of Social Sciences and Humanities Mahidol University

³ ASSOC. PROF, Co-Advisor, Faculty of Social Sciences and Humanities Mahidol University

⁴ ASSOC. PROF, Co-Advisor, Faculty of Social Sciences and Humanities Mahidol University

บทนำ

ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยี เศรษฐกิจของสังคมไทยและสังคมโลกที่มีอิทธิพลต่อมนุษยชาติ การบูรณาการบริบทต่างๆ เพื่อปรับตัวให้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบทั้งในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริษัทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ผลกระทบการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากภายในประเทศ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัย การติดต่อกับต่างประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ บริบทความขัดแย้งทางการเมือง ทักษะคน ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แนวโน้มภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมถึงระบบการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค จังหวัด และเขตการศึกษาพื้นที่ ประเทศไทยจึงต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า (2560, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579)

กอปรกับรัฐบาลต้องการให้มีการปฏิรูประบบงบประมาณ เพื่อให้ระบบบริหารงบประมาณภาครัฐมีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้การจัดสรรงบประมาณมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายสำคัญของรัฐบาล พร้อมทั้งได้น้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อให้ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่งคั่งอย่างยั่งยืน (2550, เว็บไซต์มูลนิธิชัยพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่)

การจัดทำงบประมาณ เป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายสำคัญ ของรัฐบาล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อจัดสรรงบประมาณให้แก่ส่วนราชการทุกหน่วยงานตั้งแต่ ระดับกระทรวงถึงระดับท้องถิ่น โดยใช้กลไกของกลุ่มจังหวัดและท้องถิ่นเพื่อนำไปพัฒนาประเทศ ให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ปัจจุบันประเทศไทยใช้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (Strategic Performance – Based Budgeting : SPBB) ซึ่งสำนักงบประมาณได้นำเอาแนวคิดระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานที่เริ่มมีการนำมาใช้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 มาปรับใช้กับการจัดทำงบประมาณของประเทศไทย โดย

คำนึงถึงความสำเร็จ ของงานตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายรัฐบาลเป็นหลักในการจัดการ ทรัพยากร ให้เกิดประสิทธิผล คุ่มค่าและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และแนวคิดการ กระจายอำนาจ ความรับผิดชอบ โดยเพิ่มบทบาทของกระทรวง กรม ในการวางแผนการจัดการ การบริหาร งบประมาณ และคำนึงถึงความโปร่งใสตรวจสอบได้ ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี มีความ คุ่มค่าต่อภารกิจของภาครัฐและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติ (ธิดารัตน์ สืบญาติ, 2563)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (สำนักงบประมาณ, 2558) รัฐบาลได้กำหนดให้มีการจัดทำ งบประมาณในลักษณะบูรณาการ เพื่อใช้แผนงานเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้แผนงานบูรณาการทำหน้าที่ เชื่อมโยงภารกิจและการดำเนินงานของส่วนราชการและกระทรวงต่างๆ เพื่อช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรมี ประสิทธิภาพ ลดปัญหาความซ้ำซ้อนและการสิ้นเปลืองทรัพยากร รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการบูรณา การในระดับพื้นที่ระหว่าง ส่วนราชการ จังหวัดและกลุ่มจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบูร ณาการนโยบายด้านเศรษฐกิจสามารถบรรลุผลสำเร็จ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิผล

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2562 และ ตรา พระราชบัญญัติเพื่อเป็นกฎหมายพื้นฐานด้านการพัฒนาระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ซึ่งเป็นหนึ่งในวาระการปฏิรูปที่สำคัญ เพื่อปรับกระบวนการดำเนินงานและทิศทางการพัฒนา อววน. ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาประเทศและ บริบทโลก รวมทั้งบูรณาการกันเพื่อให้ เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เป็นกลไกในการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศที่ขับเคลื่อน ด้วยนวัตกรรม และการเตรียมความพร้อมประเทศไทยสู่ศตวรรษที่ 21 (2562, นโยบายและยุทธศาสตร์การ อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2565) โดยบทบาทและความสำคัญของกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นกลุ่มที่มุ่งการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่และพัฒนาท้องถิ่น มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาตามความต้องการของท้องถิ่น บนพื้นฐานความเชี่ยวชาญตามศาสตร์และความเป็นเลิศของแต่ละ มหาวิทยาลัยตามพันธกิจหลัก 4 ประการ ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น 4 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การผลิตและพัฒนาครู ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การยกระดับ คุณภาพการศึกษา และยุทธศาสตร์ที่ 4 : การพัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่ง มีพื้นที่ บริการครอบคลุม 77 จังหวัด ทั่วประเทศ แบ่งออกเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มรัตนโกสินทร์ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ (2561, ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 -2579)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ (Knowledge) การบริหารจัดการทางการเงิน (Financial Management) การบริหารจัดการองค์กร (Organizational Management) และ ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ (Effectiveness of Integrated Budget Management) ของสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในฐานะกลไกสำคัญ เป็นหัวรถจักรของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะ New Growth Engines เพื่อรองรับการขับเคลื่อนนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศที่แตกต่างกันตามผลงาน (Performance) และศักยภาพ (Potential) ของสถาบันแต่ละแห่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของบุคลากรกองนโยบายและแผน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของกระทรวง และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏตามเป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน พันธกิจ และอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย
4. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ ตามมิติยุทธศาสตร์ (Agenda) มิติกระทรวง/หน่วยงาน (Function) และมิติพื้นที่ (Area)
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย

ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ 2 ด้าน ดังนี้ 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับงบประมาณ 2) กระบวนการจัดงบประมาณ หลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงาน เพื่อศึกษาระดับองค์ความรู้ของบุคลากร กองนโยบายและแผน

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางการเงิน โดยใช้มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles ของ ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ (2544) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการทางการเงินของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของกระทรวง และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการองค์กร โดยใช้หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพ แนวคิด POLC ของ Bartol & Martin (1991) ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน คือ 1) การวางแผน 2) การจัด

องค์การ 3) การเป็นผู้นำ 4) การควบคุม เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามเป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน พันธกิจ และอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

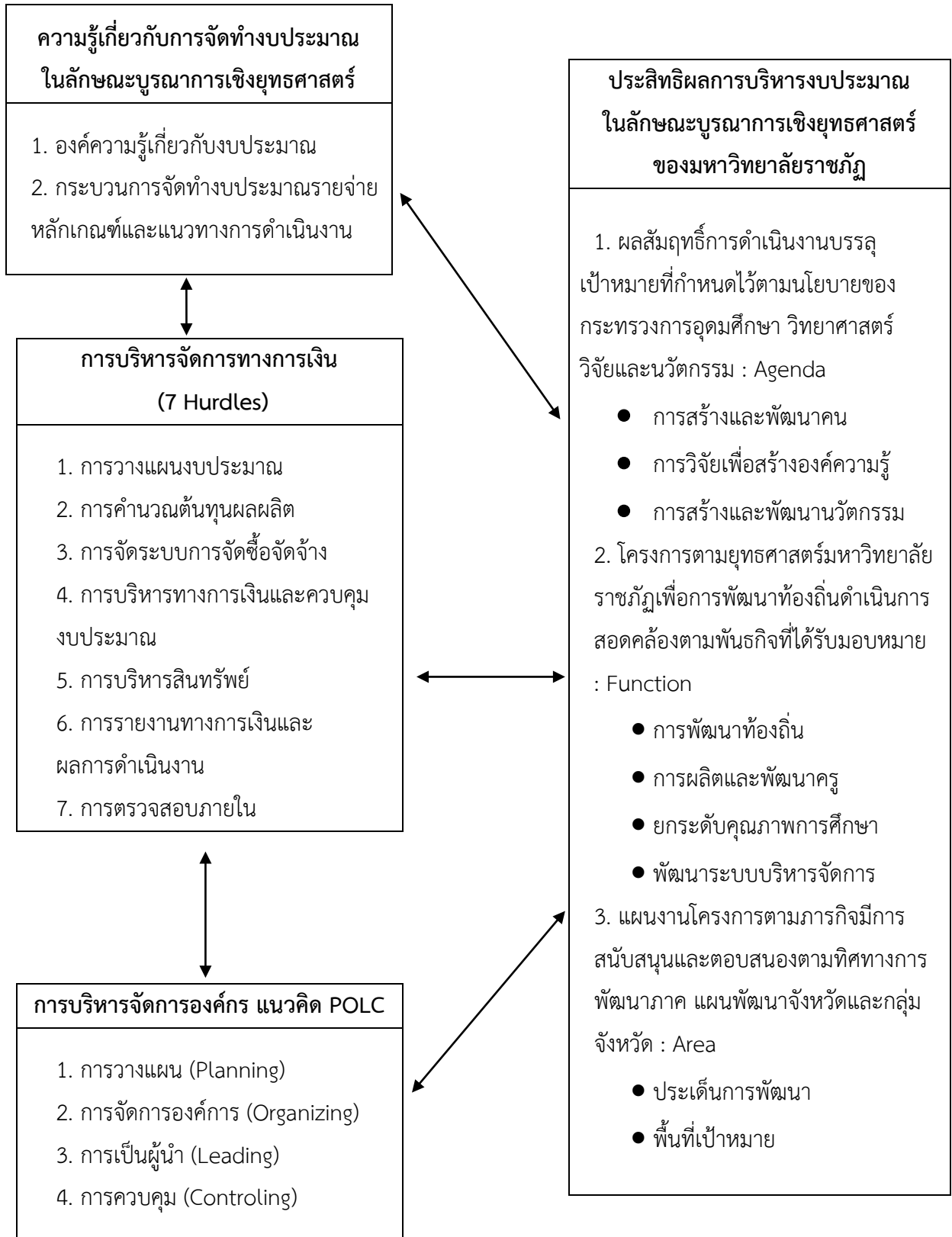
นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางการเงิน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งมีความเชื่อมโยงและส่งเสริมสนับสนุนกันในการดำเนินการแปลงยุทธศาสตร์ระดับชาติไปสู่การปฏิบัติงานระดับหน่วยงานได้ครอบคลุมทุกมิติ และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการ เชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งผลงานวิจัยจะสามารถนำมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลสัมฤทธิ์ที่ได้สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และนโยบายสำคัญของรัฐบาลต่อไปให้เกิดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

2) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรกองนโยบายและแผนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 404 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ 8 แห่ง จำนวน 88 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 11 แห่ง จำนวน 124 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ 5 แห่ง จำนวน 61 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคกลาง 5 แห่ง จำนวน 48 คน มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันตก 4 แห่ง จำนวน 27 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ 5 แห่ง จำนวน 56 คน (ฐานข้อมูลจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง, 12 มกราคม 2563) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถาม คือบุคลากรกองนโยบายและแผน จำนวน 201 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งระดับชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกลุ่มภาคที่มีพื้นที่ไม่ทับซ้อนกันทั้งหมด 6 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น

3) ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเฉพาะสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันตก และมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ และระยะเวลาที่ใช้ทำการวิจัยช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนธันวาคม 2563

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีความรู้ การบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏผู้วิจัยได้นำมา กำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย มีดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบุคลากรกองนโยบายและแผนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง จำนวนรวมทั้งสิ้น 404 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ตอบแบบสอบถาม คือ บุคลากรกองนโยบายและแผน จำนวน 201 คน โดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจ ในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% และเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งระดับชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการสุ่มตัวอย่างแต่ละระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ได้แบ่งเก็บข้อมูลตาม กลุ่มภาคของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีพื้นที่ไม่ทับซ้อนกันทั้งหมด 6 กลุ่ม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะคำถามปลายปิด (close – ended question) ชนิดตรวจสอบรายการ (check list) และแบบมาตราวัด (rating scale) 5 ระดับ (มากที่สุด/มาก/ปานกลาง/น้อย/น้อยที่สุด) ตามแบบของ Likert Scale (Likert, 1970) และเป็นคำถามแบบปลายเปิด ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั้งนี้ ลักษณะของเครื่องมือหรือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการปฏิบัติงานจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ ในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ จำนวน 24 ข้อ โดยเกณฑ์การให้คะแนนตอบถูกให้ 1 คะแนน และตอบผิดให้ 0 คะแนน สรุปเป็นคะแนนจำนวนข้อถูกและข้อผิด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ โดยใช้มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles จำนวน 36 ข้อ แบ่งคำถามออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนงบประมาณ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ด้านการจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ด้านการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ ด้านการบริหารสินทรัพย์ ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน และด้านการตรวจสอบภายใน

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับการบริหารจัดการองค์กรของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้การบริหารจัดการสมัยใหม่ แนวคิด POLC จำนวน 20 ข้อ แบ่งคำถามออกเป็น 4

ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการจัดการองค์การ (Organizing) ด้านการเป็นผู้นำ (Leading) และด้านการควบคุม (Controlling)

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับประสิทธิผลการบริหารงบประมาณ ในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 20 ข้อ แบ่งคำถามออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมิตียุทธศาสตร์ (Agenda) ด้านมิติกระทรวง/หน่วยงาน (Function) และด้านมิติพื้นที่ (Area)

ลักษณะคำถามในส่วนที่ 3 – 5 เป็นคำถามแบบสเกลของลิเคิร์ต (Likert Scale) ใช้ข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) โดยให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว มีหลักเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ

สำหรับการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ใช้หลักเกณฑ์แต่ละช่วงเท่ากัน (Class Interval) สามารถคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น ได้ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.8$$

ซึ่งจะได้ค่าเฉลี่ยแต่ละระดับห่างกัน 0.8 และกำหนดความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21- 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41- 4.20 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61- 3.40 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81- 2.60 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00- 1.80 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ส่วนที่ 6 เป็นคำถามปลายเปิด ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ

3) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้ดำเนินการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่าความสอดคล้องของเนื้อหา และวัตถุประสงค์ และนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Cogruence : IOC) ถ้า IOC ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่า 0.05 จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC สูงกว่าหรือเท่ากับ 0.50 มาใช้ปรับปรุงข้อคำถามให้สมบูรณ์ถูกต้องและตรงตามเนื้อหาที่กำหนดตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.5 ตามเกณฑ์ที่กำหนด และนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ของแบบสอบถามด้วยโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป SPSS หาค่าทางสถิติโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งต้องมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงจะสรุปได้ว่าแบบสอบถามนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างจากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ และปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การตรวจสอบจริยธรรมในการวิจัย การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในคนตามกฎระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อให้เป็นมาตรฐานสากล และถูกต้องตามกระบวนการก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1) ขออนุญาตในการแจกแบบสอบถามจากคณบดีคณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลแบบสอบถามที่กองนโยบาย และแผนมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง

2) ช่วงระยะเวลาที่เก็บข้อมูลการวิจัย เริ่มตั้งแต่ 1 สิงหาคม – 30 กันยายน พ.ศ. 2563 รวมระยะเวลา 2 เดือน

3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้กลับมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ หากมีข้อผิดพลาดจะทำการเก็บข้อมูลใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ประมวลผล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจจัดลำดับและลงรหัสข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้นั้นใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

5) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้อาจจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ และแปลงข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาเป็นรหัสตัวเลข พร้อมกับบันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมานำมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window (Statistical Package for the Social Sciences)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าสถิติประเภท ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามของข้อมูลประชากรศาสตร์

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป (หรือข้อมูล 2 ชุดขึ้นไป) ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) เนื่องจากระดับของตัวแปรที่ใช้เป็นระดับอันดับภาคชั้น และสามารถคำนวณได้ทั้ง ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเข้าใกล้ -1 หรือ +1 แสดงถึงการมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงถึง การมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อย หรือไม่มีเลย สำหรับการพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยทั่วไปอาจใช้เกณฑ์ดังนี้ (Hinkle D. E. 1998, หน้า 118)

ค่า (r)	ระดับของความสัมพันธ์
0.91 - 1.00	มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
0.71 - 0.90	มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง
0.51 - 0.70	มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
0.31 - 0.50	มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
0.00 - 0.30	มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก
0.00	ไม่มีความสัมพันธ์

เครื่องหมาย (+,-) หน้าตัวเลขสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จะบอกถึงทิศทางของความสัมพันธ์
ดังนี้

(r) มีเครื่องหมายบวก (+) หมายถึง การมีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางเดียวกัน (ตัวแปรหนึ่งมีค่าสูง อีกตัวหนึ่งจะมีค่าสูงไปด้วย)

(r) มีเครื่องหมาย - (ลบ) หมายถึง การมีความสัมพันธ์กันไปในทิศทางตรงกันข้าม (ตัวแปรหนึ่งมีค่าสูง ตัวแปรอีกตัวหนึ่งจะมีค่าต่ำ)

ยกเว้นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์บางชนิดที่มีลักษณะ $0 \leq r \leq 1$ ซึ่งจะบอกได้เพียงขนาดหรือระดับของความสัมพันธ์เท่านั้น ไม่สามารถบอกทิศทางของความสัมพันธ์ได้

ในส่วนของคำถามปลายเปิด ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากคำตอบที่ได้รับ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

1) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างบุคลากรกองนโยบายและแผนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง จำนวน 201 คน ผลการวิจัยมีข้อค้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 201 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.60 มีอายุระหว่าง 40 – 44 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.36 มีระดับการศึกษาปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 52.20 อาชีพปัจจุบันตำแหน่งบุคลากรกองนโยบายและแผน คิดเป็นร้อยละ 71.10 และมีระยะเวลาการปฏิบัติงาน มากกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.70

2) ผลการศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการ เชิงยุทธศาสตร์ของบุคลากรกองนโยบายและแผน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของบุคลากรกองนโยบายและแผน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีระดับคะแนน 9 – 16 คะแนน จากคะแนนเต็ม 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 65.17 และมีระดับคะแนน 17 – 24 คะแนน เพียงร้อยละ 34.83 ที่มีความรู้อยู่ในระดับสูง โดยความรู้เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ ในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ ด้านที่ตอบถูกมากที่สุด คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับงบประมาณ และด้านที่ตอบผิดมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการจัดทำงบประมาณ

3) ผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของกระทรวง และยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles ประกอบด้วย (1) ด้านการวางแผนงบประมาณ (2) ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต (3) ด้านการจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (4) ด้านการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ (5) ด้านการบริหารสินทรัพย์ (6) ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน (7) ด้านการตรวจสอบภายใน ซึ่งบุคลากรกองนโยบายและแผน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีการปฏิบัติในด้านการวางแผนงบประมาณ (Budget Planning) และด้านการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ (Financial Management and Budget Control) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement Management) มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

4) ผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏตามเป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน พันธกิจ และอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามเป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน พันธกิจ และอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้

หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพตามแนวคิด POLC ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน คือ (1) ด้านการวางแผน (2) ด้านการจัดองค์การ (3) ด้านการเป็นผู้นำ (4) ด้านการควบคุม ซึ่งบุคลากรกองนโยบายและแผน กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านการควบคุม (Controlling) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการเป็นผู้นำ (Leading) และด้านการจัดการองค์การ (Organizing) ตามลำดับ

5) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการงบประมาณ การบริหารจัดการองค์การ และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ การบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์การ และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้านงบประมาณ ประกอบกับผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดการงบประมาณในทุกขั้นตอน และมีการบริหารจัดการองค์การอย่างเป็นระบบภายใต้หลักธรรมาภิบาล คือ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า หลักความสำนึกรับผิดชอบ หลักความเสมอภาค หลักคุณธรรม และหลักประสิทธิผล ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการทางการเงินมีมาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles เป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการบริหารจัดการองค์การ โดยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีกระบวนการทำงานเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การเป็นผู้นำ และการควบคุม ทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1) การบริหารจัดการงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles เป็นหลักการบริหารงบประมาณระบบใหม่ในการบริหารงบประมาณและติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการ พบว่าบุคลากรกองนโยบายและแผนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีความรู้และความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการงบประมาณยังไม่สะท้อนภาพรวมบนฐาน ความเป็นจริง การจัดสรรงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับภารกิจแผนงานและนโยบายที่เกี่ยวข้อง และ ยังขาดระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการดำเนินงานในการตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเป็นระบบ ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏควรมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบบริหารจัดการงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ จัดทำเป็นระบบกลางของกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง เพื่อให้เป็นหลักการและรูปแบบเดียวกัน และผู้บริหารควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรในทุกระดับ ให้ตระหนักถึงวินัยการเงินการคลังของรัฐ และให้ความรู้บุคลากรด้านมิติดผลงานเชิงยุทธศาสตร์ รวมถึงควรกำหนดนโยบายและวางแผนกลยุทธ์ให้

ครอบคลุมกิจกรรมการตรวจสอบภายในที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบและติดตามอย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงระบบให้มาตรฐาน

1.2) การบริหารจัดการองค์กร ภายใต้แนวทางการจัดหางบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่งกระจายอยู่ทั่วภูมิภาค และมีสำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและประสานความร่วมมือในด้านต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏยังขาดความร่วมมือกันในการบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่กับหน่วยงานภายในและภายนอกส่วนราชการอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่ง ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม วางแผน กำกับและติดตามการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยการบูรณาการศาสตร์วิชาองค์ความรู้และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีอัตลักษณ์โดดเด่นในสาขา/วิชาด้านต่างๆ ของแต่ละมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดและตรงกับความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งในระดับชาติ ระดับพื้นที่ ระดับภาค จังหวัด/กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับประเด็นการบริหารจัดการทางการเงิน การบริหารจัดการองค์กร และประสิทธิผลการบริหารงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในเชิงนโยบายและเชิงการนำไปปฏิบัติ เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความละเอียดมากขึ้น และสะท้อนมุมมองระดับผู้บริหารในการจัดหางบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งจะสามารถนำไปจัดทำเป็นข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ให้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผล จะทำให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์อย่างมาก

2.2) ควรมีการศึกษากลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งระดับชั้นเป็น กลุ่มภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ เพื่อจะได้ข้อมูลด้านศักยภาพและสภาพปัญหาในเชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ จะทำให้ผลการวิจัยมีความละเอียดครบถ้วนมากยิ่งขึ้นและสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานและปรับปรุงการบริหารจัดการงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ได้สอดคล้องกับความเป็นจริงในบริบทของแต่ละภาค

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). นโยบายและยุทธศาสตร์
การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 - 2570 และ
แผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2565.
<https://www.mhesi.go.th/home/index.php/aboutus/stg-policy/930-2563-2570>
- ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ทปอ.มรภ.). (2562). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) (ฉบับปรับปรุง 11 ตุลาคม 2561)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ :
กระทรวงศึกษาธิการ
- เอกสารเผยแพร่. เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. (2550). เว็บไซต์มูลนิธิชัยพัฒนา.
<https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>
- ศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นายแพทย์อุดม คชินทร. (2563). บทบาทและความสำคัญของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏในการขับเคลื่อนประเทศ
- นันทินิตย์ นวลมณี. (2560). เอกสารวิชาการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมสนับสนุน
การดำเนินงานของคณะกรรมการธิการ เรื่องการเปลี่ยนแปลงของระบบงบประมาณ.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- เดชาภิวัดน์ ณ สงขลา. (2557). เอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่องระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน
ตามยุทธศาสตร์ ตามหลักนิติธรรม. สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- สมศักดิ์ โชติรัตน์ศิริ. (2559). เอกสารวิชาการส่วนบุคคล เรื่องหลักนิติธรรมกับการบริหารงบประมาณ
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ. (2544). มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles กับการจัดทำ
งบประมาณระบบใหม่. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์ม แอน ไฮเทคซ์

กองพัฒนาคุณภาพ. (2552). เรื่อง การจัดการความรู้ในหน่วยงานของมหาวิทยาลัย. นครปฐม :
มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาษาต่างประเทศ

Nonaka,kujiro and Takeuchi,Hiroataka. (2000), Classic work : Theory of Organizational
Knowledge Creation. In Morey,D.,Maybury, M.T. and Thuraisingham, B.M.
Knowledge Management : Classic and Contemporary Work .Mass. : The MIT Press.

Brian Quinn, J. (1993), "Managing the intelligent enterprise: Knowledge &
service-based strategies", Planning Review, Vol. 21 No. 5, pp. 13-16.
<https://doi.org/10.1108/eb054432>

การบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทสำรวจวรรณกรรม

นิภาพรรณ เจนสันติกุล¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงปัญหา อุปสรรคและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วยการศึกษางานวรรณกรรมจากฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยในปี 2563 และทำการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) ด้านปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานด้านผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 1.1) ด้านบุคลากร ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุแบบ สหสาขาวิชาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ 1.2) ด้านประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่มีความซับซ้อนและล่าช้า 1.3) การโอนภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการโอนภารกิจแต่ไม่ได้รับการโอนงบประมาณ และอำนาจการตัดสินใจ 2) ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ถูกแทรกแซงการกำหนดนโยบายโดยส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้หรือดำเนินการตามกฎหมายได้ ขาดความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง 3) การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และมีความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, สวัสดิการ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, วรรณกรรม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Elderly Welfare Management of Local Administrative Organizations: A Literature Review

Nipapan Jentsantikul²

Abstract

This academic article is aimed at describing the obstacles and roles of local administrative organizations in terms of elderly welfare management. The paper will also present policy recommendations. Literature published in the year 2020 was collected from the Thai Journal Citation Index Center database and was studied using content analysis. The findings of the analysis were: 1) Obstacles faced in elderly welfare management could be classified under problems related to 1.1) personnel, including a lack of knowledgeable personnel with expertise in interdisciplinary and geriatric medicine; 1.2) enforcement of laws related to elderly welfare management, which was found to be a complex and delayed process; and 1.3) transfer of responsibilities related to elderly welfare management to local administrative organizations, as these local bodies have been assigned the mission without a budget or authority to make related decisions. 2) In their role of managing elderly welfare, local administrative organizations experience interference from central policy; this lack of autonomy prevents them from being able to enforce laws or carry out tasks according to the law. 3) Management of elderly welfare could be classified into 2 types, that of directly promoting and supporting the quality of life of elderly and that of developing the quality of life of elderly according to local development plans and through collaboration with governmental, private, and civil society agencies/organizations.

Keyword: Elderly, Welfare, Local Administrative Organizations, Literature

---

² Asst. Prof. Dr, Khon Kaen University

บทนำ

ในปี 2564 ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีผู้สูงอายุเกิน 20% ของประชากร คิดเป็นจำนวน 13 ล้านคน และจะเพิ่มเป็น 28% ในปี 2574 ส่งผลให้ทุกภาคส่วนมีการเตรียมความพร้อมของสังคมในกลุ่มผู้ก่อนถึงวัยสูงอายุ (25-59 ปี) ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเรื่องการออม มุมมองผู้สูงอายุที่มีคุณค่าไม่ใช่เป็นภาระตลอดจนวิธีการดูแลผู้สูงอายุ และการปรับสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพของผู้สูงอายุ โดยรัฐบาลได้ขับเคลื่อนโครงการตามแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งชาติ ครอบคลุมทั้งกลุ่มก่อนวัยสูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยการจัดทำโครงการ อาทิ โครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมการออมพร้อมผู้สูงอายุ โครงการสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมความรู้และเข้าถึงดิจิทัลในกลุ่มผู้สูงอายุ โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ โครงการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ แรงงานสูงอายุ และแรงงานผู้พิการ (สำนักโฆษก, 2563; ดุสิตา พุทธิไสย, 2563) อย่างไรก็ตามในการดำเนินโครงการดังกล่าวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและขับเคลื่อนการทำงาน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 โดยได้กำหนดภารกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทซึ่งในปัจจุบันมี 5 รูปแบบ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ให้ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหรือจุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม เน้นการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยใช้เวทีประชาคม บนพื้นฐานมีคุณภาพแห่งวิถีไทยและโลกาภิวัตน์ เพื่อการยกมาตรฐานในการดำรงชีวิตทั้งด้านการศึกษา สวัสดิการ และสุขภาพ โดยทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้มีกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบบริการให้ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือรวมอยู่ด้วยในระยะหลัง ได้มีแนวคิดที่จะกระจายงานให้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนให้มากที่สุด เพราะเชื่อว่าท้องถิ่นและชุมชนอยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด ย่อมรู้และเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้ดี จึงถ่ายโอนภารกิจของสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการทางสังคมของผู้สูงอายุที่ได้รับโอนมาจากกรมประชาสงเคราะห์ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล

ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ได้มีการส่งเสริมให้จัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดโดยชุมชนขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในกิจการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุเป็นภารกิจและอำนาจหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประชาชน โดยอาจจำแนกออกเป็นหน้าที่ที่ต้องทำและหน้าที่ที่อาจทำซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท ได้แก่ ภารกิจและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 ภารกิจและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม ภารกิจและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ภารกิจและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (ขนิษฐา กิจจา และคณะ, 2558)

ด้วยนโยบายของรัฐบาลและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีการกำหนด แนวทาง นำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งกลไกดังกล่าวเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคต โดย การกำหนดสภาพการณ์ที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุบนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่นและปัญหาความต้องการของ ประชาชนในท้องถิ่นด้วย แม้จะมีกฎหมายกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ และการไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่าง ครอบคลุมและทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง (ไทยมณี ไชยฤทธิ์, 2563) และหากพิจารณาในด้านการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า การกำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุไม่ได้พิจารณาจากพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุและบุคลากรที่ เกี่ยวข้องอย่างขาดความรู้ ความเข้าใจด้านกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ส่งผลให้การนำ นโยบายไปปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความอิสระและ ไม่สามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพราะถูกแทรกแซงจากส่วนกลาง (ดวงใจ เขยชม และพรชัย เลื่อนฉวี, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้นเป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่องการบริหารงาน ด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทสำรวจวรรณกรรม เพื่ออธิบายถึงปัญหา อุปสรรคและบทบาท ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานด้านผู้สูงอายุและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วย การศึกษางานวรรณกรรมจากฐานข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมอย่างมีระบบ มีขอบเขตการรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ของการทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขตของ The Joanna Briggs Institute (2015 อ้างถึงใน วันเพ็ญ ทรงคำ และคณะ, 2562) โดยกำหนดคำสำคัญในการสืบค้นภาษาไทย ได้แก่ ผู้สูงอายุ สวัสดิการผู้สูงอายุ จาก ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยโดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นบทความวิจัยที่ศึกษาด้าน สวัสดิการผู้สูงอายุ 2) เป็นบทความวิจัยที่เผยแพร่ในศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยปี 2563 โดยทำการสืบค้น บทความวิจัยในเดือนมกราคม 2564 ในส่วนของการสกัดข้อมูล ผู้วิจัยพิจารณาบทความวิจัยที่สืบค้นได้โดย พิจารณาจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ ผู้ทำวิจัย ชื่อวารสาร ปีที่พิมพ์เผยแพร่ รูปแบบงานวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และ แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ในปี 2563 โดยใช้คำสำคัญ ว่า “ผู้สูงอายุ สวัสดิการผู้สูงอายุ” พบว่า มีบทความวิจัยด้านผู้สูงอายุจำนวน 105 รายการ โดยจำแนกเป็น บทความวิจัยด้านการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพใจของผู้สูงอายุ จำนวน 70 รายการ เช่น การรับรู้เกี่ยวกับการ

ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท (สาคร อินโทโล่ และคณะ, 2563) บทควมวิจัยด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 7 รายการ เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดโครงการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หทัยกาญจน์ กำเนิดเพชร และคณะ, 2563) บทควมวิจัยด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำนวน 11 รายการ เช่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขของผู้สูงอายุในตำบลคำใหญ่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ (อรรวรรณ แสนบริสุทธิ์ และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์ (2563) บทควมวิจัยด้านการออกแบบพื้นที่ อาคาร ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 7 รายการ เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับสังคมสูงวัยในยุคดิจิทัล (ธนพล ศิริธนะชัย, 2563) บทควมวิจัยด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำนวน 10 รายการ เช่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนสะวาง-ชีเหล็ก อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ (ฉัตรศิริ วิภาวิน และศศิวิภา มณีศิลป์, 2563) ผลการรวบรวมและสังเคราะห์บทควมวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานด้านผู้สูงอายุ

พบว่า ด้านปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานด้านผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 1.1) ด้านบุคลากร ที่มีขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุแบบสหสาขาวิชาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ โดยมีบทควมวิจัยที่ระบุถึงปัญหานี้จำนวน 77 รายการ เนื่องจากผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านสุขภาพ เช่น ภาวะหลอดเลือดผิดปกติ ภาวะสมองเสื่อม เบาหวาน ผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง ปัญหาสุขภาพจิต เช่น มีความเครียด วิตกกังวล หลงลืม ซึมเศร้า ในบทควมวิจัยจำนวน 77 รายการจึงสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมสุขภาพ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นและสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้เกิดความครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพผู้สูงอายุ (รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์ และประภากร ศรีสว่างวงศ์, 2563) และสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีบทควมวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวจำนวน 24 รายการ 1.2) ด้านประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความซับซ้อน ล่าช้า โดยมีบทควมวิจัยที่ระบุถึงปัญหานี้จำนวน 17 รายการ ซึ่งมีการระบุในส่วนของบทบาทในบทควมวิจัยเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการระบุถึงการไม่รับความเป็นธรรมและความไม่เสมอภาคในการทำงานของผู้สูงอายุ เช่น การถูกนายจ้างปฏิเสธทั้งทางตรง และทางอ้อมในการรับเข้าทำงานซึ่งเป็นการไม่ได้รับความเสมอภาคทางโอกาสในการทำงาน (นิภาพรธณ เจนสันติกุล, 2563) โดยรัฐชาติ ทศนัย (2563) ได้มีการนำเสนอมาตรการการจูงใจทางภาษี และการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ และแนวทางในการสร้างการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยเพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ ชัยพัฒน์ พุฒซ้อนและกันตพัฒน์ พรศิริวรสิน (2561) ที่ระบุว่าพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 11 ได้กำหนดสิทธิผู้สูงอายุที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐไว้ และระบุหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราของเงินสงเคราะห์ตามสิทธิของผู้สูงอายุ แต่กฎหมายดังกล่าวยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ เช่น ไม่ได้มีการกำหนดให้มีการจัดสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมหรืออบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ไม่ได้มีการ

กำหนดมาตรการในการนำผู้สูงอายุมาช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ และขาดหลักเกณฑ์และรายละเอียดวิธีการให้ผู้มีความรู้ด้านกฎหมายให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้สูงอายุ 1.3) ด้านการโอนภารกิจงานด้านผู้สูงอายุจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีบทความวิจัยที่ระบุถึงปัญหานี้จำนวน 7 รายการ โดยเป็นบทความวิจัยด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผลจากการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุและประสบปัญหาในการดำเนินการเนื่องจากการเป็นารโอนเพียงภารกิจแต่ไม่ได้โอนงบประมาณ และอำนาจการตัดสินใจ (รุ่งทิภา ปินใจ, 2558) โดยนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2563ก) ได้ระบุว่าผู้กำหนดนโยบายควรมีการจัดทำทะเบียนผู้สูงอายุ มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ และจัดบริการที่สามารถตอบสนองการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุโดยจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอในการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ (Thatsanai, 2019) เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

สรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงานด้านผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 1) ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุแบบสหสาขาวิชาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ 2) การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีความซับซ้อนและล่าช้า 3) การโอนภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการโอนภารกิจแต่ไม่ได้รับการโอนงบประมาณ และอำนาจการตัดสินใจ

2. ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุผ่านการดำเนินการตามนโยบายด้านผู้สูงอายุในระดับชาติในปัจจุบันประกอบด้วย การดำเนินการตามคำสั่งในรูปแบบนโยบายจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้รับนโยบายในระดับชาติ คือ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในภาพรวมของประเทศ ก่อนนำมาจัดทำนโยบายในระดับท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิบัติสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้วิธีการและระบบทางการบริหาร ทั้งนี้บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุเป็นลักษณะการสังคมสังเคราะห์และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุตามพื้นที่รับผิดชอบของตนเองตามขอบเขตอำนาจที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2542 มาตรา 50 วรรค) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 23 และ 67 สำหรับพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ในงานวิจัยของดวงใจ เขยชม และพรชัย เลื่อนฉวี (2560) ได้ระบุถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความไม่เหมาะสม เนื่องจากโครงสร้างประชากรของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนและสัดส่วนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ด้วยการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยสังคมที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุดเป็นหน่วยงานจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน (Anyebe, 2018; Fernandes, et al, 2021) แต่กลับพบว่าหน่วยงานส่วนกลางกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุออกมาแล้วให้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทนในการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุตามนโยบายที่ ส่วนกลางกำหนด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถูกแทรกแซงการกำหนดนโยบายโดยส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถบังคับใช้หรือดำเนินการตามกฎหมายที่ให้อำนาจในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ของประชากรผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้ ขาดความเป็นอิสระในการปกครองตนเองในท้องถิ่น ส่งผลให้การ ดำเนินงานดังกล่าวแตกต่างกันไปตามความเข้าใจของผู้นำไปปฏิบัติในพื้นที่และในบางกรณีที่ผู้นำไปปฏิบัติใน ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นไม่สามารถใช้อำนาจในการตัดสินใจได้ต้องส่งข้อพิจารณาดังกล่าวมายังส่วนกลาง ในการพิจารณา ซึ่งส่วนกลางใช้ระยะเวลาในการพิจารณาและท้ายสุดปัญหาเหล่านั้นไม่สามารถตอบสนอง และแก้ไขได้ทันที สอดคล้องกับ Calland (2010) และ Abdullahi & Othman (2020) ที่ระบุว่ากระบวนการ กำหนดนโยบายมีความซับซ้อนเนื่องจากมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายจำนวนมากทำให้เกิดช่องว่างของการ กำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ (ภาคิน กิติคุณนิติพงศ์ และคณะ, 2561)

สรุปได้ว่าอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุถูกแทรกแซงการกำหนด นโยบายโดยส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้หรือดำเนินการตามกฎหมายได้ ขาดความเป็นอิสระในการ ปกครองตนเอง

ดังนั้นการจัดทำบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุที่จัดทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำแนกเป็น บริการสาธารณะระดับชาติซึ่งรัฐมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดทำและบริการ สาธารณะซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีกฎหมายแบ่งแยกหน้าที่และประเภทของ บริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะเป็นผู้จัดทำ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) บริการสาธารณะทางด้านสุขอนามัย 2) บริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ 3) บริการสาธารณะทางด้านสังคม และการศึกษา 4) บริการสาธารณะทางด้านวัฒนธรรม โดยการบริหารงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น แม้จะมีหลักการแนวคิด และกฎหมายส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ แต่ กฎหมายบางฉบับกลับมีความซ้ำซ้อนและไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และยังคงประสบปัญหาด้านการจัด สวัสดิการ ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัญหาตามสภาพพื้นที่และทรัพยากรที่ได้รับการ จัดสรรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง

3. ด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า มีการดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และ 2) การระดมความ ร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งที่ตั้งอยู่ใน และนอกเขตปกครอง (Aimimtham, et al, 2020; Pornsan, et al, 2021) โดยบทบาทขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการส่งเสริมตามแผนพัฒนาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนพิจารณาตาม จำนวนงบประมาณและบริบทของพื้นที่ ดังปรากฏในงานวิจัยของเบญจมาศ อรุณพงศ์ศิริ (2557) ที่ได้ทำการ วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาอำเภอแม่จัน จังหวัดขอนแก่น งานวิจัยของกานดา เตชะชั้นหมาก และคณะ (2559) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี และศราวดี บัณฑิตเมธาพงศ์ และคณะ

(2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์สวัสดิการผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลก ที่สะท้อนผลการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุ ปัญหาของการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ได้แก่ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ครอบคลุมทุกพื้นที่เนื่องจากความหลากหลายทางสังคม สภาพสังคมเมืองและสภาพสังคมชนบท นอกจากนี้ในงานวิจัยของ เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ (2563) ได้นำเสนอให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดไม่ได้มีการกำหนดนโยบายสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยตรง แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้กำหนดนโยบายที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการดูแลประชาชนโดยรวมที่ไม่ได้ระบุเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านรายได้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล และด้านนันทนาการ ทั้งนี้ นโยบายสวัสดิการสังคมมีความสำคัญต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและรัฐบาลควรกำหนดนโยบายที่เป็นความร่วมมือกับภาคเอกชนในด้านการศึกษา ความมั่นคงในอาชีพ และการลงทุนในการบริการสาธารณะ เช่น การบริการด้านสุขภาพ ซึ่งหน้าที่ของรัฐบาลไม่เพียงแต่การจัดการด้านเศรษฐกิจ การบริการสาธารณะและความมั่นคงของประเทศและการพัฒนาประเทศแต่ยังรวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน (Khamngae, et al, 2014; พรสวรรค์ ปิยนันท์ศักดิ์, 2563)

จากการศึกษาการดำเนินงานสวัสดิการด้านผู้สูงอายุสามารถจำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ การบริการสังคม พบว่า การดำเนินงานสวัสดิการด้านผู้สูงอายุเป็นการดำเนินการที่เน้นปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวง (ชลธิดา อุเทศนันท์ และมนตรี กรรพุมมาลย์, 2561, หน้า 16) มีการใช้อำนาจและกลไกทางการเมืองของรัฐเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ (Kamhom, 2011) และแผนยุทธศาสตร์การบริการทางสังคมเป็นนโยบายที่กระทรวงกำหนดเป็นแนวทางให้ดำเนินการ เช่น บริการสถานสงเคราะห์แยกผู้สูงอายุออกจากครอบครัวและชุมชนเป็นลักษณะการขาดการพัฒนาเนื้อหาการจัดบริการไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้พึ่งตนเอง มีความมั่นคงในสังคม ขาดการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้สูงอายุในระยะยาว ผู้สูงอายุจึงดำรงชีวิตอยู่ได้เพียงการ “อยู่ได้ อยู่รอด” แทน “อยู่ดี มีสุข” (Kamhom, 2011) สอดคล้องกับ ฉัตรสุมน พงศ์ภิณูโย (2558) ที่ได้อธิบายถึงกลไกการพัฒนานโยบายสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยที่มี 3 ระดับ คือ 1) ในระดับชาติ มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติที่ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2549 ตามแนวทางการพัฒนานโยบายแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ในระดับกระทรวง กระทรวงที่เป็นหลักในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุคือ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ และ 3) ในระดับปฏิบัติการ หน่วยงานส่วนภูมิภาคพัฒนาบริการตามกรอบและการสนับสนุนวิชาการจากหน่วยงานส่วนกลาง ดังนั้นบทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีเพียงทำตามแนวทางของส่วนกลาง

สรุปได้ว่าการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และมีความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

ดังนั้นการผลิตบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุควรมีลักษณะร่วมกันจะทำให้ทุกคนเป็นหุ้นส่วนและมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าภาพร่วมมากกว่าการให้บริการแบบหน่วยใดหน่วยเดียว โดยเรียกว่ารูปแบบสวัสดิการพหุ

ลักษณะ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน สวัสดิการท้องถิ่น สวัสดิการเฉพาะกลุ่ม สวัสดิการประชาชน เป็นต้น เพราะเป็นรูปแบบที่มีลักษณะหลากหลายทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นสูง สามารถตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของประชาชนเฉพาะกลุ่มสามารถบริหารทรัพยากรทางการบริหารได้มีประสิทธิภาพ และลดช่องว่างของการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผลการสำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนข้อมูลด้านปัญหา ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุไว้แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามพื้นที่และทรัพยากรที่ได้รับการจัดสรรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประเด็นผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นที่มีความท้าทายสำหรับทุกระดับในการจัดการและบริหารให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับทรัพยากรทางการบริหาร และลดช่องว่างของการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ แม้จะมีหลักการแนวคิด และกฎหมายส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ แต่กฎหมายบางฉบับกลับมีความซ้ำซ้อนและไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้นแนวทางการร่วมผลิตบริการสาธารณะระหว่างรัฐบาล ประชาชนและเอกชน จึงเป็นแนวทางการร่วมการผลิตที่ปรับเปลี่ยนบทบาทและมุมมองของรัฐบาล ประชาชนและเอกชน ต่อการผลิตบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Lowatcharin & Stallmann, 2017) โดยการนำแนวคิดการผลิตบริการสาธารณะร่วมมาดำเนินการมีผลดี คือ 1.1) การผลิตบริการสาธารณะร่วมกันสามารถลดต้นทุนการผลิต เป็นการใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพ เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐบาล ประชาชน เอกชน ทำให้การตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายและผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติดีขึ้น 1.2) เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างประชาชนและหน่วยงาน มีความไว้วางใจและมีส่วนร่วมในการกำหนดการบริการสาธารณะ ทำให้การบริการสาธารณะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและประชาชนมีความพึงพอใจในการรับบริการ และ 1.3) ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ด้วยการเสริมพลังอำนาจของประชาชนและทำให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม (Joshi & Moore, 2004; Vanleene, et al, 2015; Thoongsuwan, et al, 2017; Pestoff, 2011) โดยการพัฒนาในแต่ละระดับเป็นรูปแบบเครือข่ายชุมชน (Sorrentino, et al, 2018) อย่างไรก็ตามในการนำแนวคิดดังกล่าวมาปฏิบัติยังคงมีข้อจำกัด คือ ต้องอาศัยระยะเวลาและความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างข้อตกลงร่วมและกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ คือ 2.1) ด้านบุคลากร รัฐบาลควรเพิ่มจำนวนอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ช่วยดูแลทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนมีความหลากหลายให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดจำนวน 12 สัปดาห์ รวมเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 420 ชั่วโมง และเป็นหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับ และจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้ผ่านการอบรม 2.2) ด้านกฎหมาย รัฐบาลควรมีการทบทวนมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน กำหนดสิทธิประโยชน์ที่จะให้แก่ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาใน

ด้านการตีความ 2.3) ด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ ควรดำเนินการแบบร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเป็นไปตามความสมัครใจและตามความพร้อมในการร่วมมือของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ คือ ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านกลไกในระดับพื้นที่และการเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาการบริหารจัดการค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ของภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2564 จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กานดา เตชะชั้นหมาก และคณะ. (2559). รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5 (3), 187-202.
- ชนิษฐา กิจเงา และคณะ. (2558). รายงานวิจัย การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละ ช่ว ง วย. สงขลา: ไอคิว มีเดีย.
- ฉัตรศิริ วิภาวิน และศศิวิภา มณีศิลป์. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในชุมชนสะลง-ชีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 6 (2), 18-27.
- ฉัตรสมน พดุมิภิญโญ. (2558). การทบทวนกฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุสู่การจัดการสุขภาพ. *วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข*, 1 (2), 149-163.
- ชลธิดา อุเทศนันท์ และมนตรี กรรพุมมาลย์. (2561). รูปแบบที่เหมาะสมของยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการ สังคมผู้สูงอายุแบบภาคีมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรดิติติ. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 7 (2), 10-24.
- ชัยพัฒน์ พุฒซ้อน และกันตพัฒน์ พรศิริวัชรสิน. (2561). แนวทางการแก้ไขปัญหาสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1 (1), 25-36.
- ดวงใจ เขยชม และพรชัย เลื่อนฉวี. (2560). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของ ผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 7 (1), 207-227.
- ดุสิตา พุทธิไสย. (2563). เรื่องเล่าจากปก. *e-Magazine MOL*. 18 (27), 5-7.
- เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ. (2563). นวัตกรรมนโยบายสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียง. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 9 (1), 161-186.

- ไทม์มีนีย์ ไชยฤทธิ์. (2563). การจัดสรรความสุขให้กับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6 (2), 255-266.
- ธนพล ศิริธนะชัย. (2563). การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตเมือง. *วารสารรัฐศาสตร์*, 62 (1), 45-58.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2563ก). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: สถานการณ์และแนวทางการจัดสวัสดิการในประเทศไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. *วารสาร PAAT Journal*, 2 (3), 15-26.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2563ข). *ศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ: รูปแบบและแนวทางการจ้างแรงงานสูงอายุของสถานประกอบการในจังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- เบญจมาศ อรุณพงศ์ศิริ. (2557). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา อำเภอแม่จวนจตุร จังหวัดขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตมหาจุฬาลงกรณ*, 1 (2), 67-78.
- พรสวรรค์ ปิยนันท์ศักดิ์. (2563). รูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยชุมชนในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7 (2), 209- 226.
- ภาคิน กิติคุณ นิติพงศ์ และคณะ. (2561). การบริหารนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)*, 4 (2), 94-107.
- รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์ และประภากร ศรีสว่างวงศ์. (2563). โมบายแอปพลิเคชันแนะนำการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29 (2), 230-239.
- รัฐชาติ ทัศนัย. (2563). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการสร้างการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 16 (4), 39-47.
- วันเพ็ญ ทรงคำ และคณะ. (2562). เครื่องมือประเมินคุณภาพชีวิตการทำงานที่ใช้ในบริบทคนทำงานไทย: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบแบบมีขอบเขต. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27 (2), 93-103.
- ศราวดี บัณฑิตเมธาพงศ์ และคณะ. (2557). การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์สวัสดิการผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลก. *สัททอง วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 20 (1), 91-102.
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. (2555). นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1 (1), 146-165.
- รุ่งทิพา ปินใจ. (2558). *แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง*. หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สาคร อินทโธไล และคณะ. (2563). การรับรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท. *วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม*, 17 (2), 240-249.

- สำนักโฆษก. (2563). *รัฐบาลเดินหน้าแผนผู้สูงอายุ รองรับสังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ปีหน้า*. สืบค้น เมื่อ 1 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.ryt9.com/s/govh/3083945>
- หทัยกาญจน์ กำเนิดเพชร และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดโครงการสวัสดิการสังคม สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *บทพัฒนิตย*, 76 (3), 76-92.
- อรรวรรณ แสนบริสุทธิ์ และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขของผู้สูงอายุใน ตำบลคำใหญ่อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13 (2), 14-25.
- Abdullahi, M. & Othman, N. (2020). Bridging the Gap between Policy Intent and Implementation. *JOSTIP*, 6 (1), 1-10.
- Aimimtham, S., et al. (2020). Human Security of Pensionable Officials and Elderly Association Members: The Case of Thailand. *International Journal of Economics & Business Administration*, 8 (4), 30-43.
- Anyebe, A. A. (2018). An Overview of Approaches to the Study of Public Policy. *International Journal of Political Science*, 4 (1), 8-17.
- Calland, G. (2010). Bridging the Gap between Policy and Action. *Journal of E-Learning and Knowledge Society*, 6 (1), 13-27.
- Fernandes, A., et al. (2021). Active Aging Governance and Challenges at the Local Level. *Geriatrics*, 6 (64), 1-15.
- Joshi, A. & Moore, M. (2004). Institutionalised Co-production: Unorthodox Public Service Delivery in Challenging Environments. *The Journal of Development Studies*, 40 (4), 31-49.
- Kamhom, R. (2011). *Social Welfare in the Thai Society*. (3 ed.). Bangkok: Charansanitwong Press.
- Khamngae, S., et al. (2014). Social Welfare Needs and Policies for Elderly People in Thailand: A Case Study in Pitsanulok Community. *Asian Social Science*, 10 (12), 142-148.
- Lowatcharin, G & Stallmann, J.I. (2017). Engaging Citizens in Public Service Co-production: Lessons from Volunteer-Based Road Construction in Thailand's Local Government. *Social Science Asia*, 3 (2), 116-139.
- Pestoff, V. (2011). Co-production, New Public Governance and Third Sector Social Services in Europe. *Ciências Sociais Unisinos*, 47 (1), 15-24.
- Pornsang, P., et al. (2021). Guidelines to Improve Public Service Administration for Thailand Reform: Reflections from the Northeast. *Psychology and Education*, 58 (1), 1314-1317.

- Sorrentino, M., et al. (2018). Understanding Co-Production as a New Public Governance Tool. *Policy and Society*, 37 (3), 277-293.
- Thatsanai, R. (2019). The Public Private Partnerships in Elderly Welfare Provided in Thailand. *International Journal of Crime, Law and Social Issues*, 6 (2), 57-63.
- Thoongsuwan, A., et al. (2017). The Co-Production Model of Thai Film Industry and Movie Business: Applying the Conceptualization of Compassionate Love Relationship-Led Merit Based Investment. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 6 (2), 66-75.
- Vanleene, D., et al. (2015). *Benefits and Risks of Co-production: A Preliminary Literature Review*. Paper for the IIAS Conference on co-production of public services, Nijmegen, June 2015, 1-20.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร / ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. ชัยอนุสรณ์ สวัสดิวัตน์ / คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ นพ. วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ / ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ศาสตราจารย์ นพ. อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม / ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ
ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์ / มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ศาสตราจารย์ ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย / คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. สันทัต เสริมศรี / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ ดร. รัศมีดาร่า หุ่นสวัสดิ์ / ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร. ฤดี สุราษฎร์ / คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Professor Dr. Sangsoo Chun / Sahmyook University ประเทศเกาหลีใต้

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการรอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุชีพ เบียดนอก / ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยปทุมธานี
รองศาสตราจารย์ ดร. สุภวัณย์ พลายน้อย / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. มัลลิกา มัติโก / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. สุณีย์ กัลยะจิตร / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาฝ่ายบริหารจัดการ

รองศาสตราจารย์ ดร. ปกรณ์ สิงห์สุริยา / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
นางกนกรัตน์ ธีป / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
นางกฤษณี เสนาเก่า / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ พ.ต.อ. วีระพล กุลบุตร / คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว. วุฒิเลิศ เทวกุล / สถาบันพระปกเกล้า
รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท. กุ้เกียรติ เจริญบุญ / สำนักงานอัยการสูงสุด
รองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ ฌ หนองคาย / คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรสุมน พงษ์ภูมิปัญญา / คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. วินี วงศ์สุรวัฒน์ / คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัยทิพย์ เจียวิวรรณกุล / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ มูลศิลป์ / คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณรา ชื่นวัฒนา / มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.อ. ดร. พงศ์กุลธร โรจน์วิรุฬห์ / คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล กรรณิกา / มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬินันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณชญา ศิริวรรณบุศย์ / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Associate Professor Dr. Seung Chun Paek / คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Assistant Professor Dr. Mark Stephan Felix/ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร / ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ ดร. จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์ / คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศาสตราจารย์คลินิก นพ. อำนาจ กุศลนันท์ / แพทย์สภา
ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ / คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ พล.ต.ต.หญิง ดร.พัชรา สิ้นลอยมา / โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
รองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ / คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. พนอเนือง สุทัศน์ ฒ อยู่ธยา / คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ / คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ / คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ คณะโต / คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม / รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา อุบโยคิน / สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล ดอนขวา / สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
รองศาสตราจารย์ ดร. ชาย โพธิสิตา / สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร. นฤนันท์ สุริยมณี / ข้าราชการบำนาญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์ / ข้าราชการบำนาญ
รองศาสตราจารย์วุฒิชัย มูลศิลป์ / ข้าราชการบำนาญ
รองศาสตราจารย์ ดร. พรอัมรินทร์ พรหมเกิด / คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา นันทะไชย / ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ เจ็ดฉินนภา / คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ ปักษาสุข / คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริวรรณ ขอบธรรมสกุล / คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย ฉัตรบุญกุล / คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี อโนมะศิริ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วศิน ปลื้มเจริญ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ อุณวิจิตร / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา จงถาวรสถิตย์ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรานิษฐ์ ศรีจันทร์พานธุ์ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรียา กิจเจริญ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
อ.ดร.จิตรสุดา ลิ้มเกียรียงไกร / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์ / คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ชเนศ เกษศิลป์ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรมรัตน์ มะโรหบุตร / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ รักชาติเจริญ / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ฝ่ายจัดการ

นางกนกรัตน์ ธีรป / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ฝ่ายจัดทำรูปเล่มวารสาร

นางกฤษณี เสนาเก่า / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

นายเจษฎา แต่มบัติ

ฝ่ายการเงิน

นางสาวอุตมศรี วัฒนส์สืบแถว / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ฝ่ายการตลาด

นายเรือง เกรือมิ่งมงคล / คณะศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*****

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์

1. เป็นบทความทางด้านศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อน
2. ความยาวไม่เกิน 12 หน้า เขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟเวิร์ด (Microsoft Word) บนกระดาษขนาด A4 ระยะขอบตามที่โปรแกรมกำหนดโดยปริยาย (default) ใช้ตัวอักษร Cordia UPC ขนาด 16 pt เว้นช่วง 1 บรรทัด (single-spacing)
3. ต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบบทความแต่ละบทคัดย่อมีความยาวไม่เกิน 1 หน้า และต้องมีชื่อนามสกุลผู้แต่ง พร้อมด้วยตำแหน่งวิชาการ
4. ในบทคัดย่อ ที่ชื่อนามสกุลผู้เขียนทุกคน ใช้เครื่องหมายลำดับเลข (1, 2, 3,..) ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) เพื่อระบุตำแหน่งและหน่วยงาน
5. ในบทความ ที่ชื่อนามสกุลผู้เขียนทุกคน ใช้เครื่องหมายลำดับเลขทำเชิงอรรถท้ายเรื่อง (endnote) เพื่อระบุตำแหน่งและหน่วยงาน
6. ถ้ามีกิตติกรรมประกาศ (acknowledgment) (เช่น แหล่งทุน) ให้เขียนไว้ท้ายบทความ ก่อนที่จะขึ้นในส่วนบรรณานุกรม
7. การระบุแหล่งอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้วิธีการอ้างแทรกตามระบบ APA
8. การเขียนบรรณานุกรมใช้ระบบ APA (สามารถดาวน์โหลดตัวอย่างการเขียนบรรณานุกรมได้ใน shorturl.at/rsuPW)
9. ถ้ามีเชิงอรรถอธิบายเนื้อหาในเนื้อเรื่อง ให้ใช้ระบบเชิงอรรถท้ายเรื่อง (endnote) โดยทำเชิงอรรถด้วยเครื่องหมายลำดับเลข (1, 2, 3,..)
10. กองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ส่งคืนต้นฉบับพิมพ์และแผ่นบันทึกข้อมูล ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้กองบรรณาธิการอาจขอให้ผู้เขียนปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและ/หรือรูปแบบบทความก่อนการตีพิมพ์
11. ส่งไฟล์ต้นฉบับ (Microsoft Word) E-mail: shmujournal@gmail.com
12. ผู้เขียนบทความจะได้รับการติดต่อกลับเพื่อการแจ้งเนื้อหาการปรับปรุงบทความ หรือ เพื่อแจ้งผลการประเมินภายในเวลา 1-2 เดือน

*****